

Джон Брейн

**ПЪТ КЪМ
ВИСШЕТО ОБЩЕСТВО**

ДЖОН БРЕЙН ПЪТ КЪМ ВИСШЕТО ОБЩЕСТВО

Превод: Цветан Стоянов, Александър Хрусанов

chitanka.info

КЛЕО ПРОТОХРИСТОВА ПОГЛЕД ВЪВ ВРЕМЕТО

Повторната среща на българския читател с Джон Брейн крие интересни перспективи от литературноисторически, общокултурен и чисто психологически характер^[1]. Преиздаването след определен период от време никога не ни предоставя „същата“ творба. Художественото произведение съществува в контакта си с публиката, а не като автономна даденост. Неговата истинска същност се дооформя чрез читателското възприемане. А читателят се променя с времето...

Джон Брейн е познат на една голяма част от българската читателска публика, но романите му вече няма да се четат като преди петнадесет години. Независимо от това дали ще го препрочита, или за пръв път ще попадне в света на неговите герои, читателят ще срещне сега един различен творец. Когато се появи на български език, „Път към висшето общество“ въплъщаваше в себе си образа на новия английски роман. С една изненадваща навременност беше преведен и „Живот във висшето общество“. Почти по същото време на екрана, излязоха филмовите версии на дилогията, а малко по-рано Цветан Стоянов беше написал статията си за „сърдитите млади хора“, където със забележителна за времето прозорливост и почти невероятна способност за дистанциране и изработване на перспектива спрямо съвременния литературен факт беше схваната същността на явленията в модерния английски роман, общото в тях и потенциалните възможности за едно бъдещо развитие. Тогава читателят опознаваше един нов маниер на писане, нова авторска позиция, нова проблематика. Сега ще се срещне с един литературно-исторически факт. Отношението му към твореца обаче ще бъде лишено от онази безпристрастност, с която приемаме отминали етапи в търсенията на епохата. Защото Джон Брейн остава, подобно на другите английски писатели от същото време, в съзнанието на читателите си като „сърдития млад човек“. Независимо от по-нататъшното му развитие като художник, той се възприема неизменно като млад писател, тъй

като неговата младост съвпадна с младостта както на следвоенна Европа, така и на новите културни и литературни явления. Към младостта си човек изпитва непреодолима носталгия, а десетилетието на Брейн, Уейн, Еймис Силитоу и Осборн беше колективна младост. По един трогателно абсурден начин съвременните тийнейджъри, сякаш за да компенсират липсата на определена физиономия, се стремят да отъждествят собствената си незрелост с онази епоха. В това връщане има, разбира се, много общо с няколкото последователни „ретро“-тенденции, характерни за лишеното от оригиналност седмо десетилетие, но никога стремежът към повторение не е бил така фанатичен. Още по-невероятен е този порив и поради факта, че сегашните млади се стараят да се оприличат на собствените си родители, да се „пренесат“ в шумното десетилетие, което рушеше авторитета на обществени и естетически конвенции, утвърждавайки собствената си реалност — времето, в което техните млади тогава родители отхвърляха принципите и нормите на поведение на своите майки и бащи. Отделен е въпросът за безплодността на този порив към идентифициране с 50-те години — обречен дори и поради факта, че рокендролът не би могъл да звучи вече като по времето на Елвис Пресли...

Но, така или иначе, в новия прочит на Джон Брейн неизбежно ще има елемент на носталгия — по собствената или чуждата младост. И затова съпричастието от страна на читателя спрямо някогашния бунт на писателя ще бъде същият като по-рано. Но ще присъствува и нова оценка, неизбежна при повече от двадесетгодишния исторически и литературен опит. И именно това ново би трябвало да отчетем.

Като изхождаме от презумпцията, че сегашният прочит на Джон Брейн непременно ще бъде различен, би трябвало да си дадем сметка с какви „очила“ ни е снабдило времето. Промяната в зрителния ъгъл спрямо автора е обусловена и от значително по-ясната представа за явлението „сърдити млади хора“, с която разполагаме, и от несравнимо по-богатия ни в сравнение с 60-те години опит в „новата литература“, и от обстоятелството, че ако някога „Път към висшето общество“ се възприемаше като дързък експеримент по пътя към върховете на литературата, сега тази книга вече си е осигурила „живота на върха“, сред най-показателните и успешни постижения на новия английски роман.

Особено голямо значение за една нова, освободена от схематични постановки интерпретация на романа, има изясняването на проблемите около т.н. „сърдита млади хора“. Когато преди години се срещнахме с Джон Брейн, за неговото поколение се говореше като за една нова, значителна и перспективна тенденция в английската литература. На „сърдитите“ се гледаше като на течение — самостоятелна школа, търсеше се логиката в появата им, предвиждаше се пътят на бъдещото им развитие. Не беше необходимо дълго време, за да се схване непригодността на изработените схеми.

Онова, което изглеждаше организирано явление, се оказва безспорно обусловено, но преди всичко спонтанно литературно явление. Индивидуалните съдби на „сърдитите“ творци бяха най-различни — от опита да съхранят характера, който критиката беше им вменила през развитието в една често изненадваща насока, до отказа от творчество след първите успешни изяви.

Тогава се заговори за криза в течението, за отстъпление от дръзко заявените позиции, за преход от бунт към конформизъм. Но трябваше да се отчете, че „сърдитите“ не изпълниха очакванията на критиката единствено поради простата причина, че тя не беше схванала правилно тяхната специфика като явление. Или, казано с други думи, бяха взели котето за тигър и се удивляваха защо от него все пак излезе котка.

Сега, при необходимата дистанция както от възторга, така и от разочарованието, можем да си дадем ясна сметка какво представляваше феноменът „сърдити млади хора“.

Преди всичко това беше една успешна дебютна вълна. Единството ѝ във времето, независимо от доста разнообразната възраст на участниците в нея, беше предопределено от характера на следвоенното литературно развитие в Англия. Началото на 50-те години предостави една почти празна литературна сцена, на която едновременно се покачиха както някои по-възрастни „дебютанти“, чиито творчески амбиции бяха възпрепятствувани от неблагоприятността на предходните години, така и група съвсем млади писатели, освободени от необходимостта да преодоляват бариерите на рутината и утвърдените авторитети.

Освен това моментът беше повратен и в тясно естетически аспект. Времето се нуждаеше от своя изразност, необременена от рамките на традиционната литература, но и неизкушена от

формалистичните търсения на предходните десетилетия. Това, че новите писатели се появиха като реакция на съществуващите дотогава литературни представи, не означаваше, че са обединени от обща естетическа платформа. Сходни черти в първите им книги, разбира се, имаше. Почти без изключение тези творби, излезли между 1954 и 1960 година, използваха формата на краткия реалистичен роман, търсеха внушението на почти документалната достоверност, наложиха първоличното повествование, което съответствуваше на спецификата на „романа на единствения герой“. Интонацията на тези книги беше в повечето случаи също сходна — една неразчленима сплав от изповедност и рефлексия, от спонтанно пресъздаване на действителността и комико сатиричната ѝ интерпретация. Общ беше и дръзкия тон, с който новите писатели заявяваха за себе си и налагаха присъствието си в литературния живот. Но зад тази общност се криеха разнолики търсения, а и често онова, което приличаше на бунт, бе продължение на дълга литературна традиция.

Едно по-внимателно вглеждане в „Щастливецът Джим“ на Кингсли Еймис например би могло да ни открие родството между шутовското поведение на протагониста Диксън и традицията на „чудаците“ в английския роман, към която, без да претендираме за изчерпателност, имаме основание да причислим някои от най-големите имена на тази литература — Фийлдинг, Голдсмит, Стърн, Смолет, Дикенс. Стремителният ход на Джо Лемптън, героя на романа на Джон Брейн „Път към висшето общество“ към социалното благополучие бе също обусловен от един широк литературноисторически контекст, но за него ще стане дума по-долу.

Важното засега е това, че за единна естетическа програма при т.н. „сърдити“ не може и да се говори. Що се отнася до самото понятие „сърдити млади хора“, то беше просто един удачен като находка литературен етикет, който — като повечето рекламни названия — казва малко или почти нищо за същността на означаваното явление. Етикетът наложи като аксиоматична и една неправомерна абсолютизация на „гнева“ в творчеството им. Онова, което беше енергична и предизвикателна заявка на индивидуалния творец, се прие като колективен бунт. Но след като обединиха имената си чрез успешния дебют, Джон Уейн, Кингсли Еймис, Алън Силитоу, Джон Брейн, Айрис Мърдок, Джон Осборн и Арнълд Уескър тръгнаха по

свои пътища. Линиите на това развитие излизаха радиално от една точка, която единствена от последвалата сложна литературна панорама носеше основателно обобщаващия етикет. Тези линии водеха към задълбочено психологическата проза, към философската притча, към Джеймс Бонд и научната фантастика, към безпроблемността и конформизма. Но в съгласие с веднъж наложената практика да се търсят единни определения, колкото и разнопосочни да бяха тези отстъпления от общото начало, сега отново ги наричаха обобщено „идейна деградация“, „разпадане“, „приспособяване“. Това би било справедливо, ако „сърдитите“ наистина изменяха на някаква обща програма. Но те изневериха на един абстрактно теоретичен модел, принадлежащ на критиката, която, след като веднъж го беше създала, сега ги обвиняваше, че не желаят да се съобразят с предназначаната им роля. В повечето случаи обаче въпреки неочакваната на пръв поглед насока на развитие, писателите оставаха верни на себе си. И в това може да ни увери творческият път на Джон Брейн, независимо или точно поради факта, че обикновено го привеждат като пример за неплодотворността на бунта и за идейната деградация на „сърдитите млади хора“.

Литературната кариера на Брейн действително възпроизвежда на жизнено ниво пътя на героя му Джо Лемптън към висшето общество. С не по-малка удачливост писателят се домогна до позиция в литературния елит и усвои стандарта, съответстващ на новия му статут. Той продължи да анализира съвременното английско общество, но вече от позицията на човек, който е овладял законите му и гледа на него не с гняв, а със снизхождение.

За да оценим правилно пътя, който извървява Джон Брейн като писател, е необходимо обаче да направим колкото е възможно по-прецизен анализ на изходната му позиция. Отправната точка в случая е един зашеметяващ успех. Някой мъдър човек беше казал, че едно от най-големите проклетия е ранното признание. Ако приемем на доверие подобно твърдение, можем да направим обобщението, че това „проклетие“ падна върху всеки от „сърдитите млади хора“, тъй като триумфът идваше при тях почти без изключение с първата им книга (тук не вземаме пред вид някои ранни писателски опити, като например няколкото непубликувани разказа и неуспешната първа — и последна — пиеса на Брейн).

Рано извоюваният престиж определя творческата съдба на писателя, тъй като му налага един основен стимул — да го потвърди и да го задържи. Успехът обаче има две страни, които по принцип са в конфликт помежду си. Едната е свързана с реалните достойнства на аплодираната творба, а другата — с реакциите на читателската публика. Ранният успех често насочва писателя към съхраняване на славата сред читателите, а това невинаги се осъществява без художествени компромиси. Удачният дебют с „Път към висшето общество“ беше многостранно обусловен, но авторът отдаде очарованието на таланта си предимно на няколко отделни фактора и ги превърна в залог за следващите си успехи. Той продължи изграждането на специфичния си директен стил, на непосредната техника на повествованието от първо лице; задълбочи психологическите си търсения и запази вкуса си към сладостно тръпчивата атмосфера на хайлайфните драми. Така се родиха следващите му книги: „Водай“ (1959), „Живот във висшето общество“ (1962), „Ревнивият бог“ (1964), „Игра на плач“ (1968), „Остани с мен до сутринта“ (1970), „Кралицата на далечна страна“ (1972), „В очакване на Шийла“ (1976), „Огненият пръст“ (1978). В тези творби има, разбира се, и експерименти в други насоки, но определящ се оказва стремежът да се задържи интересът на веднъж спечелените почитатели.

Тези творби могат да бъдат оценени като отстъпление или идейна деградация само ако сме надценили социалния бунт в първия роман на Брейн. Бунтът, който писателят осъществява чрез Джо Лемптън, е до голяма степен конформистичен. Героят на „Път към висшето общество“ беше едновременно осъден и оправдан. И беше оправдан, че само защото авторът се стремял да избегне едностранчивостта при изграждането му, но и защото на гузната съвест на Джо „й върви“ — на сюжетно ниво добри шансове за нея са миналото и изневяратата на Алис, както и крехкото, невинно очарование на Сюзън, която Лемптън като че ли наистина обича. По-важно е обаче идейното ниво, на което стратегията на Брейн спрямо собствения му герой се оказва неизяснена и непоследователна. Без да забравя за трагическата вина на Джо Лемптън, писателят помири нравствените компромиси и привлекателната цел... Оттам появата на следващите му романи беше повече от логична.

Но да се върнем пак към „Пътя“. Успехът на романа, възприет от една по-обективна гледна точка, се дължеше не толкова на споменатите му вече, макар и неоспорими достойнства. Ключът към славата му беше преди всичко в удачно намерената формула за героя Джо Лемптън, който точно в ролята си на протагонист и фиктивен повествовател можеше да окаже максимално въздействие върху читателите. Като всичко съвършено, формулата беше изключително проста, но все пак ще споменем, че по нея Стендал е „приготвил“ Жулиен Сорел, а Балзак — своя Растиняк, че по нея е изграден и неудържимият Бел Ами на Мопасан, за да приемем вече на доверие, че рецептата е била добра.

Историята за дръзкото шурмуване на обществените върхове е традиционен мотив, върху който се създава една от най-устойчивите тематични тенденции в Европа, известна под името „пикарескова литература“. Изброените по-горе прецеденти са свързани с романа на френския критически реализъм — оттам е и мотивът за „изгубените илюзии“, който дискретно нюансира триумфалния, но малко тъжен възход на Джо Лемптън. Превъплъщенията на „пикарото“ обаче не познават национални граници (макар и Испания да се счита за тяхна родина), нито бариери на времето, така че образът на енергичния човек от низшите съсловия, който с помощта на всякакви, често не особено достойни средства си пробива път към върха, обаятелният герой, който очарова хората, за да ги използва, присъствува неизменно в европейската литература, и то в продължение на повече от четири века. Устойчивостта на този персонаж е предопределена от способността му да въплъти един своеобразен социален бунт — насочел срещу неравенството в обществото, срещу съсловните привилегии, против утвърдените като че ли веднъж завинаги норми.

Устойчивостта на този тип герои се обуславя и от тясно литературната му същност. Пикаресковият роман представлява по принцип разказ от първо лице, в който всички иначе съмнителни като нравственост подбуди и постъпки получават известно оправдание, обогатено от емоционалната интензивност на субективната повествователна позиция.

За замисъла на Джон Брейн пикаресковата структура се оказва изключително подходяща. Тя съответствува не само на идейно тематичната същност на романа, не само, от друга страна, на

спонтанния бунт на автора против обществените порядки, но и на двойствените му, непоследователни социални възгледи. Воденето на разказа от името на Джо Лемптън дава възможност на Брейн да остави ред проблеми неразрешени, в онзи неустановен вид, в който съществуват в съзнанието на героя му, а и в неговото собствено.

Особената привлекателност на романа обаче не може да се обясни единствено с авторитетната му „семейна“ принадлежност. Едновременно с пикаресковата традиция той възпроизвежда и схемата на булевардните романи, според която обаятелният млад мъж (или девойка) се спасяват от безкрилото сиво ежедневие на посредствените материални възможности с помощта на принцесата (респективно — на принца), чиято основна сюжетна функция е да бъдат приносители на необходимите за целта милиони. Брейн е запазил сюжетното клише (като го е поукрасил и поусложнил), възползвайки се от непреодолимото очарование, което долнопробните творения имат сред най-широките читателски слоеве. В същото време художническият му инстинкт е подложил щампата на сериозни, макар и не очебийни трансформации, така че взискателният четец да види в „Път към висшето общество“ булевардния роман единствено като отражение в кривото огледало на пародията.

Достойнствата на творбата следователно можем да търсим както в социалното ѝ звучене и в жанрово стилистичните търсения на автора, характерни за времето, в което я създава, така и в извънтекстовите ѝ проекции. Богатият литературен контекст на романа, връзките му с литературната традиция обуславят непреходното му място в съвременната английска литература. От гледна точка на нашето време, което опознава множество най-различни писателски маниери и жанрови похвати в новия роман, от позицията на читатели, за които непосредният тон на първоличното повествование и емоционалното въздействие на естествения, жив език, както и опростеният композиционен строеж отдавна не са нещо ново и непознато, качествата на „Път към висшето общество“ се съизмерват преди всичко с постиженията на голямата романа традиция.

Ето защо сегашният прочит на Джон Брейн ще бъде различен, а спокойно можем да кажем това — и по-пълноценен. Дистанцията спряло онези особености на неговите романи, които по-рано правеха най-голямо впечатление, съзнанието на типологична определеност на

характерни черти, които при по-близкия контакт във времето ни се струваха оригинални творчески инвенции, преоценката на факти, които изглеждаха лишени от значимост, всичко това е предпоставка за една нова читателска интерпретация на известния автор. А това означава, че за адекватната оценка на отново предоставеното ни творчество на Брейн е необходим не само вкус към неконвенциалното, но и способност да се включим в капризните измерения и да осезаем сложното внушение на един значителен литературноисторически фон.

Клео Протохристова

[1] Първото издание на романа му „Път към висшето общество“ е от 1964 година, а на „Живот във висшето общество“ — 1965 (Пловдив, изд. „Хр. Г. Данов“. ↑

1

Пристигнах в Уорли през една влажна септемврийска сутрин, когато небето имаше сивия цвят на пясъчник от Гайзли. Бях сам в купето. Помня, че си казах:

— Край на тъпанарите, Джо, край на тъпанарите!

Стомахът ми свиреше от глад, а от снощното пиене главата ми бучеше, в ноздрите си усещах дъх на сода. Но през тази изключителна сутрин дори такива неудобства ме радваха. Бях разглезен пътешественик — разглезен като аристократ, който предвкусва горещата баня, новото пиене, с което да избие махмурлука от старото, турското кафе и дрямката в копринения халат.

Бях с най-хубавите си празнични дрехи: светлосив костюм, който ми струваше четиринадесет гиней^[1], дъс сива връзка, дъс сиви чорапи и кафяви обувки. Обувките бяха най-скъпите, които съм притежавал изобщо, с тежък, обилен, почти черен гланц. Шлиферът и шапката ми обаче не бяха на същата висота; само след три месеца носене шлиферът се беше измачкал целият и миришеше на гума, а шапката беше леко обезцветена от мазнината на косата и сплескана отпред в остър ръб.

По-късно между другите неща научих никога да не купувам евтини шлифери, да не износвам дълго шапката и да не подбирам прекалено дрехите си по размер и цвят. Все пак онази сутрин преди десет години видът ми беше доста добър; не бях почнал още да добивам тлъстините на средната възраст и — все едно дали това ще прозвучи сантиментално, или не бях пълен с енергия и не изпитал разочарования, а това си струваше повече от шлифера, шапката и униформения костюм. Снощи намерих една моя снимка, правена наскоро след заселването ми в Уорли. Косата — зализана, яката — не по мярка и възелът на връзката — забоден с отвратителна игла във форма на кинжал — прекалено малък. Но това няма значение. Защото лицето не е невинно, а непривикнало. Искам да кажа, непривикнало със секса, с парите, с печеленето на приятели, с въздействието над

хората, още неомърсено от калта, която човек е принуден да прегази, за да вземе това, което иска.

Това бе лицето, което мисис Томпсън видя. Бях уредил въпроса с квартирата чрез обявление в „Уорли куриър“ и още не я бях зърнал. Но дори без кафявото палто и броя на „Куин“, по които бе казала, че ще я позная, аз веднага разбрах, че е тя: беше точно такава, каквато си я представях от дебелията, бяла, ръчно обработена хартия за писма и почти печатния почерк с гръцко „е“.

Тя чакаше до вратата, където проверяваха билетите. Дадох билета си и се обърнах към нея.

— Мисис Томпсън?

Тя се усмихна. Имаше бледо, спокойно лице и тъмна коса, започнала да посивява. Може би усмивката ѝ беше резултат на дълга практика; едва помръдна устни. Усмивката се излъчваше от очите — израз на приятелско благоразположение, а не обикновена светска гримаса.

— Вие сте Джо Лемптън — каза тя. — Надявам се пътуването ви да е било приятно. — Тя ме загледа със смущаващо упорство. Изведнъж се сетих, че би трябвало да подам ръка.

— Приятно ми е да се запозная с вас — казах и искрено вярвах в думите си. Тя имаше хладни, сухи ръце, отвърна ми със силно ръкостискане. Излязохме по един покрит мост — отдолу мина влак и го разтресе, — после през дълъг подземен проход, където всичко отекуваше. По гарите винаги се чувствавам затворен, загубен и за миг се почувствувах потиснат, а бръмченето в главата ми се превърна в болка.

Когато излязохме навън, ми стана по-добре; дъждът едва ръмеше и въздухът беше пресен и чист, с тази особена миризма, която напомня топъл хляб с масло и означава, че полето е наблизко. Гарата беше сред източния квартал на Уорли. Човек оставаше с впечатление, че цялата индустрия на града е натъпкана само на едно място. По-късно открих, че това деление е постоянна практика на градския съвет; ако някой иска да построи фабрика в Уорли, трябва да строи в източната част или изобщо да не строи.

— Това не е най-красивият квартал на Уорли — каза мисис Томпсън, като обгърна с жест на ръката си една голяма фабрика, една гостилничка за пържена риба и картофи и някакъв търговски хотел с

много лош вид. — Около гарите е винаги така, макар че не знам защо. Седрик има своя теория по въпроса. Но знаете ли, това понякога разкрива свое очарование. Зад хотела има истински лабиринт от улици...

— Далече ли е до „Игъл роуд“^[2]? — попитах аз. — Бихме могли да вземем такси.

В двора на гарата стояха шест-седем таксита, а шофьорите сякаш бяха замръзнали пред кормилата.

— Това е добра идея — съгласи се тя — Съчувствувам на бедните хорица! — Тя се засмя. — Никога не съм виждала поне едно от тези таксита в движение; просто чакат тука ден след ден, година след година за някой клиент, който никога не идва. Чудя се как преживяват.

Докато бяхме в таксито, тя отново ме огледа продължително. Нейният поглед беше изпитателен, но не ме поставяше в неудобно положение, също тъй хладен и сух и също тъй приятелски и твърд като ръкостискането ѝ. Имах чувството, че съм издържал изпит.

— Ще ви наричам мистър Лемптън, ако искате — рече тя, — но бих предпочела да ви викам Джо. — Говореше без следа от неудобство или кокетство; държанието ѝ даваше да се разбере, че този въпрос за нея е решен. — А моето име е Джоан — прибавя тя.

— Чудесно, Джоан — отвърнах аз. От този миг нататък употребявах само малкото ѝ име; въпреки че, колкото и да е чудно, винаги си мислех за нея като за мис Томпсън.

— Това е „Сент Клер роуд“ — каза тя, когато таксито зави по един стръмен хълм. — Ние живеем на Върха. Само че в Уорли Върхът винаги е с главно „В“. Моят мъж и за това си има теория.

Забелязах, че говори правилно, имаше нисък, ясен глас без пресилените йоркширски гласни, както и без произношението на областите край Лондон, където говорят, сякаш имат сливи в устата. Имах късмет и мислено се поздравих — много лесно би могла да бъде обикновена хазяйка, да мирише на сода за пране и на бакпулвер, а квартирата ми да е някоя от тези прашни къщици край гарата — с една дума, да попадна от един Дафтън в друг. А вместо това отивах на Върха, в свят, който дори от първия кратък досег ме изпълваше с възбуда — големи къщи със собствени асфалтирани алеи, овощни градини и подстригани живи плетове, подготвително училище, в което

скоро момчетата щяха да се върнат от пътуванията си из Британската империя, Бразилия, Индия или поне от някой стар замък в Корнуол, скъпи коли — „Бентли“, „Лагонд“, „Даймлер“, „Ягуар“, — паркирани навсякъде, нещо подобно на показан материал, като че самият квартал ги бе разхвърлял безразборно, за да докаже богатството си; и над всичко това вятърът, който идваше от ливадите и горите по далечния хоризонт.

Най-силно впечатление ми направи „Сайпрес авеню“^[3]. Беше широк, прав и ограден с кипариси. Улицата, на която живеех в Дафтън, се наричаше „Оук кресънт“; тя не извиваше нито на сантиметър и край нея нямаше дори храсти. В този миг „Сайпрес авеню“ стана символ на Уорли — струваше ми се, че досега цял живот съм ял талаш, а съм го мислил за хляб.

Мисис Томпсън сложи ръка на коляното ми. Долових дъх на одеколон от най-добро качество — съдържан и стерилен.

— Стигнахме в къщи, Джо — каза тя. Къщата беше долепена с обща стена до друга; тайно се бях надявал, че няма да е така. Но размерът ѝ беше приличен, беше построена от скъп на вид варовик и имаше гараж. Новата боя блестеше, а поляната приличаше на кадифена; това бе къща, за която винаги са се грижили внимателно. С изключение на гаража, колкото и да беше чудно. Неговата мазилка се лющеше и прозорците му бяха изпочупени.

— Седрик го употребява като склад за своите боклуци — уведоми ме мисис Томпсън. Тя притежаваше свръхестествената способност да отговаря на въпроси, които човек не е задал. — Трябва да се погрижим и за него, но все не ни остава време. Махнахме колата, когато Морис умря. Тя всъщност беше негова; не ни даваше сърце да я караме след това.

Тя отвори вратата.

— Във войската ли беше? — попитах аз.

— Да, в авиацията. Умря при глупава катастрофа в Канада. Едва беше навършил двадесет и една година.

Холът миришеше на восък и плодове, а върху малка дъбова маса стоеше медна ваза с мимози. По кремаво боядисаната стена виждах лекото отражение на мимозата и вазата, жълто и почти златно; изглеждаше твърде хубаво, за да бъде истинско, също като илюстрация от списанието „Къщи и градини“.

Помогнах на мисис Томпсън да си свали палтото. За жена поне на четиридесет и пет години, прецених, че имаше хубава фигура с тънка талия, без склонност към надобеляване или слабеене. Лесно беше да си я представи човек на млади години, въпреки че не правеше опити да скрие възрастта си. Гледах я обаче без ни най-малък намек за пожелаване; и след това никога не съм пожелавал да се любя с мисис Томпсън, макар че, откровено казано, при случай не бих отказал.

Тя отново ме погледна със своя особен, упорит поглед.

— Много приличате на него — прошепна тя. След това се изпъчи, сякаш се опомни. — Съжалявам, Джо. Забравям задълженията си. Ще ви покажа стаята.

Стаята ми на „Игъл роуд“ беше моята първа стая в истинския смисъл на думата. Нямам пред вид стаичката в сержантското помещение на Фринтън Басет, тази стаичка употребявах само за спане, пък и винаги имах чувството, че тя е обезличена от големия брой мои предшественици, живели там, поели да ги преместят в друга база или да загинат. Нямам пред вид и стаята си у леля Емили; тя беше само спалня. Сигурно можех да купя за нея някои мебели и да инсталирам електрическо отопление, но нито чичо, нито леля щяха да разберат такова желание за самостоятелност. За тях спалнята беше стая с железен креват, дюшек, пълен с дреб, както в моя случай, гардероб, дървен стол с облегалка и нейното единствено предназначение бе да се спи в нея. Човек пишеше, четеше, разговаряше и слушаше радио във всекидневната. Сякаш названията на стаите трябваше да се разбират буквално. Сега, следвайки мисис Томпсън в моята стая, навлизах в друг свят.

— Чудесна е — рекох и почувствувах колко неизразителни са думите ми, а в същото време не исках да покажа, че ми е направила твърде силно впечатление; най-сетне досега не бях живял в бордей! Огледах я с недоверчив възторг: тапети с отвесни бежови и сребърни черти, прозорец в ниша, който продължаваше почти по цялата дължина на стаята, с подходящи възглавници край него, легло диван, което наистина приличаше на диван, а не на легло, което на дневна светлина потискащо да напомня за спане и болест, две кресла, тоалетно шкафче, гардероб и писалище — всичките от едно и също светло дърво. Върху боядисаната в кремаво библиотечка имаше ваза с анемони, а в камината гореше огън, който разпространяваше възкисел

аромат и едва-едва напомняше лъх на цветя — познат аромат, който не можех да определя точно.

— Ябълково дърво — каза мисис Томпсън. — Покрай кризата за въглища станахме познавачи. Има и електрическо отопление, но помислих, че в такъв отвратителен ден, като днешния, ще е по-весело да гори истински огън.

На отсрещната стена висяха три малки картини: „Пристанището в Арл“, една сцена с кънкьори на Брьогел и „Олимпия“ на Мане.

— Специално подбрани във ваша чест — заяви мисис Томпсън. — Репродукции „Медичи“. Имаме цяла картинна библиотека, когато ви омръзнат тези, просто ще ги заменят с други.

— Кънкьорите ми харесват — измънках аз, като исках да кажа, че те най-много ми харесват; но това не беше вярно, защото дори когато произнасях тия думи, гледах Олимпия, бяла, пълничка и студено сдържана. Възпитанието ми обаче ме спираше; не можех да призная пред жена, че ми харесва голото тяло.

До този ден не се бях вглеждал сериозно в никоя картина. Знаех например, че във всекидневната на леля Емили има три акварела, но не можех дори да си спомня какви са, а съм средно наблюдателен и повече от две години съм ползувал тази всекидневна. Просто в Дафтън картините бяха част от мебелировката, те не бяха предназначени за гледане. Репродукциите „Медичи“ определено имаха тази цел. Те принадлежаха към цял един начин на красиво съществуване; за мое учудване баналната фраза от женските списания съвсем точно предаваше атмосферата на стаята — беше също като „готов костюм, който приляга точно“.

— Сигурно ще искате да се измиете — каза мисис Томпсън. — Банята е вдясно, а другото необходимо помещение — до нея. — Тя взе връзка ключове от тоалетната. — Вашите ключове, Джо, докато не съм забравила. От входната врата, от вратата на стаята, гардероба, бюрото и дявол знае за къде са тия двата, но сега ще се сетя. След половин час ще има кафе, между другото. Или може би предпочитате чай?

Казах, че кафето ще ме задоволи напълно (много повече ми се искаше да пия чай, но инстинктивно чувствавах, че това не беше съвсем редно в такъв час на деня). Когато тя напусна стаята, отворих куфара си и разгънах моя халат. Никога преди не бях имал халат; леля Емили не само смяташе, че халатът е лукс (сакото вършеше същата

работа), а и че той е нещо като ливрея на безделието и упадъка. Докато го гледах, сякаш чувах гласа ѝ: „По-добре да стоиш гол — би казала тя. — Работник в халат ми прилича на малоумен, също като някоя фльорца, дето се върти из къщи и я мързи да се умие... По-добре си похарчи парите за нещо разумно, момче!...“ Усмихнах се. В тази дреха наистина нямаше нищо разумно. Материалът, спомням си, беше много тънка вискоза, а продавачът бе казал, че е коприна шанжан, което значеше, че на различна светлина изглежда ту ярък, ту мътнокафяв. Шевовете бяха лоши и след първото пране заприлича на безформен парцал. Представляваше типичен пример на стоките, които се произвеждаха за изгладнелия пазар веднага след войната, май че бях пиян, когато го купих.

И въпреки това той ми достави много повече удоволствие от сегашния ми халат, който е купен в „Сулка“^[4] на „Бонд стрийт“^[5]. Не че не харесвам „Сулка“; той е най-доброто, а аз винаги нося най-доброто. Но някой път съзнавам неприятно ясно, че ме карат да бъда жива реклама на фирмата, нещо като човек сандвич^[6]. Не искам да съм зле облечен, но мразя мисълта, че ако пожелае да се облека зле, не бих посмял да го сторя. Тогава купих евтината дреха от вискоза, за да си доставя удоволствие; а сега купувам скъпата копринена дреха, защото такава е неписаното условие в моя договор — да нося винаги дрехи от първо качество. И никога не ще мога отново да се почувствувам така свободен, богат и светски, както през този пръв следобед в Уорли, когато си свалих сакото и яката и отидох в банята, облечен в истински халат.

Банята беше от този тип, какъвто би очаквал човек във всяка къща на средната класа — зелени плочки, зелен емайл, хромиран пешкирник, голямо огледало с поставки за чаша и четки за зъби, желязно шкафче, вана с душ и лампа, която вместо с ключ се пали с шнур. Беше безукорно чиста, миришеше слабо на парфюмиран сапун и прясно гладени пешкири; не беше нищо друго, освен баня, беше създадена като баня.

Банята, която бях ползувал вечерта, преди да дойда в Уорли, е била приспособена от спалня. По времето, когато строили къщите на „Оук кресънт“, се смятало, че работническата класа не се нуждае от бани. Беше малка стая с под от груби борови дъски (човек трябваше да внимава, за да не се набоде) и кафяви тапети на петна от плискалата

вода. Пешкирите стояха в кръглия долап, а той обикновено беше пълен с не доизсъхнало бельо. Върху перваза на прозореца имаше бърснач, парче сапун за бърснене, паста за зъби и страшна неразбория от четки за зъби, изхабени ножчета за бърснене, парчета плат за бърсане и поне три чаши със счупени дръжки, за които се предполагаше, че служат при бърсненето, но прахът върху тях показваше, че изобщо не се използват.

Няма да се преструвам, че съм прекарал целия си живот при леля Емили в такова състояние на оскърбена чувствителност. За нас двамата с Чарлз беше въпрос на чест да не придиряме за нищо; не искахме да сме като управителя на бакалницата, който живееше в най-горната част на „Оук кресънт“ и вечно проповядваше както голямото си уважение към чистотата, така и отвращението си от липсата на чистота у другите хора. Чарлз често го имитираше: „Ами че водата и сапунът са съвсем евтини! Човек не трябва да е богат, за да бъде чист. Не бих се отказал от банята си за нищо на света...“ Той говореше за ваните, сякаш самото потапяне на тялото във вода беше нещо похвално. Както казваше Чарлз, на човек му се искаше да извика, колкото му глас държи, че складава въглищата си в банята и се къпе чак когато го засърби кожата.

Но въпреки всичко това вече бях започнал да откривам някои твърде мрачни подробности от живота в Дафтън, които съвсем не ми се струаха смешни. Обичах много леля Емили и чичо Дик, дори и двамата им сина, Том и Сидни, съответно тринадесет и четиринадесетгодишни, шумни, груби и тъпи; те вървяха към бъдещето, което ги очакваше във фабриките, и очевидно бяха щастливи от това. Дори се чувствувах малко виновен, че напускам Дафтън, защото знаех, че осемте лири, които давах всеки месец на леля Емили, ѝ помагаша много. Но не можех повече да остана в нейния свят. Докато бършех лице в големия мек пешкир, гледах с крайчеца на окото си халата, който висеше зад вратата (наблюдавах непрекъснато тази дреха, сякаш ме беше страх да не избяга), и вдишвах чистата и парфюмирана миризма на стаята. Бях вече стъпил в един твърде различен свят.

Върнах се в стаята, смених си яката и се сресах. Когато се погледнах в огледалото, изведнъж се почувствувах свършено сам. Обхвана ме детинска тъга по грозните стаи и улици, където беше

невъзможно да се загубиш или да останеш гладен; по познатите лица, които можеха да те отегчават или дразнят, но никога не ти причиняваха болка и никога не ти изневеряваха. Струва ми се, че носталгията не може да се избегне напълно; но цялата носталгия, на която бях способен, сякаш се събра в няколко секунди през този ден и никога повече не страдах от нея.

Погледнах през прозореца. Задната градина ми се видя учудващо голяма. Беше заградена с жив плет и в най-отдалечения край имаше голямо ябълково дърво. До него растяха две черешки; спомням си как татко ми каза веднъж, че черешите не могат да живеят самички. „За да дадат плод, трябва да се оженят“ — прибави той и невинно се зарадва от сполучливия образ. Татко никога не бе имал собствена градина, а само едно малко местенце, дадено му от общината. Без ябълки, без черешки, без поляни, без жив плет...

Оправих връзката си и слязох във всекидневната. Престоях не повече от пет минути и мисис Томпсън дойде с кафето. Поднесе го на сребърна табла; замислих се колко ли пари влизат в тая къща. В писмото си пишеше, че съпругът ѝ преподава английски в средния курс; но ми се струваше, че това не е достатъчно, за да обясни техния стандарт. Не само таблата и кафеникът ми направиха силно впечатление — те биха могли да бъдат и сватбени подаръци, — а също и чашите, каничката за мляко и захарницата. Те бяха тънки и полупрозрачни, с глазура от чисти основни тонове — червено, синьо, жълто, оранжево, — разбрах, че са скъпи, защото бяха лишени от много шарки и блясъкът на глазурата беше твърде силен. Когато се отнася до пари, имам усет като на врачка; бях сигурен, че тук влизат поне хиляда лири годишно. После забелязах привичните движения на мисис Томпсън, докато използваше кафеника, без израз на гордост и загриженост, който придобиват повечето жени, щом извадят сервиза от доброкачествен порцелан, и увеличих сумата с още петстотин.

— Никога досега не сме имали наемател — каза тя и ми подаде кафето. Гласът ѝ трепна забележимо пред думата наемател, сякаш премисли и отхвърли всички по-меки думи — постоянен посетител, млад джентълмен, който ще постои при нас, и т.н. — Но самата аз съм страдала от хазяйки на младини. Искам да разберете, Джо, че вашата стая е напълно ваша. И можете да си водите гости винаги, когато пожелаете. — Тя се поколеба. — Ако се почувствувате самотен —

винаги в началото е малко непривично да заживееш на ново място, — ще бъдете добре дошли долу при нас. За първи път ли живеете далече от дома си? Без да се смята казармата, разбира се?...

— И да, и не. Татко и мама бяха убити през войната и оттогава живея у леля Емили. — Щях да произнеса леля с открита гласна^[7], но реших да не се опитвам засега.

— Какво по-точно представлява Дафтън?

— Много фабрики. И един химически завод. И едно основно училище. Паметник на падналите във войната и река, която всеки ден има различен цвят. Едно кино и, четиринадесет кръчми. Това е наистина всичко, което човек може да каже за него.

— В такъв случай там нямате театър?

— Нонконформистите^[8] всяка зима избират нещо от списъка на Ейб Хейуд, Когато исках да гледам някоя пиеса, отивах в Манчестър. В Дафтън няма нищо.

Двамата с Чарлз винаги наричахме града „Мъртвия Дафтън“, а съветниците, началниците и всеки, когото не одобрявахме, получаваше прозвището „тъпанар“. Най-напред бяхме почнали да ги номерираме: „Тъпанар номер три — казваше например Чарлз за своя шеф, библиотекарят — днес пусна виц. Просто са трогателни, когато претендират, че са живи, n'est-ce pas?“ Но стигнахме до номер десет и стана вече трудно да им помним номерата, затова приехме друга система. „Дебелият тъпанар пак е сипал вода в бирата — подхвърлях аз, когато собственикът на кръчмата «Дафтънски конник» минаваше край нас с нов камгарен костюм. — Тази нова наметка не е спечелена по честен начин.“ Имаше и един „Чистник-тъпанар“, управителят на бакалницата, който винаги говореше за банята си, и „Усмихнатият тъпанар“, който даваше пари под лихва. Имаше и много други; знаехме доста неща за хората в Дафтън. Доста повече, отколкото предполагаха, например „Неверният на жена си тъпанар“ и „Влюбеният в децата тъпанар“, двама от най-видните граждани; ако можеха да предположат, ние нямаше да се задържим дълго на местата си.

— Тука, в Уорли, имаме малък, но много добър театър — осведоми ме мисис Томпсън. — „Уорлийските драматици“, смешно име наистина. Трябва да дойдете на следващото ни събиране, Джо. Ще ви глътнат веднага — няма достатъчно мъже.

Аз повдигнах вежди.

— Искам да кажа, мъже актьори. — Тя се засмя. — Макар че и млади красиви ергени също се търсят. Играли ли сте някога?

— Съвсем малко в лагерните представления. Но в Дафтън няхах достатъчно свободно време. И да ви кажа истината, не съм голям привърженик на „Немарливият Сирил се разорява“ и „Награда за Пеги“.

— Измислихте си тези заглавия — рече тя, сякаш това ѝ достави удоволствие. — Но признавам, че заглавията наистина звучат като Хейуд.

— Всъщност Чарлз ги измисли — признах аз. — Моят приятел Чарлз Лафърд. Познаваме се от деца.

— Сигурно сте много привързан към него, нали?

— Близки сме като братя. Много по-близки от повечето братя. — Спомних си пълното лице на Чарлз, абсурдно големите очила с рогови рамки и изражението му на невинност, примесена с непристойна веселост; винаги съм му казвал, че прилича на свещеник върху панаирджийска люлка. „В Дафтън няма нищо, Джо. Напусни го, преди и ти да си се превърнал в тъпанар...“ Чувах дълбокия му, малко пиянски глас толкова ясно, сякаш беше до нас, в стаята. „Щом отидеш в Уорли, Джо, край на тъпанарите. Запомни това. Край на тъпанарите.“

— Той ще ви липсва — каза мисис Томпсън.

— Да, вярно е, но ще свикна — тук млъкнах, понеже не знаех точно как да се изразя.

— Струва ми се, че мъжкото приятелство е много по-силно от женското — добави мисис Томпсън. — Но не е толкова възискателно, мъжете никога не си пречат. — Тя не показа, че знае какво искам да изразя, но думите ѝ имаха точно този резултат; с присъщото си умение тя ми спести неудобството да обяснявам, че сърцето ми не е разбито от раздялата с Чарлз, но че не съм и свършено безразличен.

Часовникът удари веднъж и мисис Томпсън каза, че трябва да се погрижи за кокошките. Когато напусна стаята, аз запалих цигара и се приближих до лавицата над камината. Над нея висеше в рамка голяма снимка на млад мъж с униформа на кралските въздушни сили. Върху шапката се виждаше бял кант на член от самолетен екипаж. Косата му беше тъмна и гъста, имаше здраво стиснати пълни устни и дебели вежди. Очите му се усмихваха — също като на мисис Томпсън. Беше хубав; притежаваше и чар, нещо, което винаги излиза на снимка.

Чарът беше любима тема за разговор между Чарлз и мене; ние смятахме, че ако се научим как да се ползуваме от чара си, това би спомогнало много на кариерата ни. Да имаш чар още не гарантираше успех, но чарът сякаш вървеше подир амбицията като риба пилот. В Дафтън обаче това качество не се ценеше много. На мода беше грубата прямота; както казваше Чарлз — всеки се държеше, сякаш бе задължен да не посрами традицията на откровения йоркширец, който притежавал златно сърце под грубата си външност. Само че, както прибавяше той, под грубата външност сърцата също бяха долни и покварени като на жителите от хитрия, коварен Юг. Дори и така, според мене, те не трябваше да бъдат упреквани; в Дафтън нямаше условия за добър живот. Младият мъж на снимката (явно беше, че е синът на мисис Томпсън, загинал през войната) от рождение е имал необходимите условия, за да развие чара си. Златните сърца и заможният живот често вървят ръка за ръка.

Бях малко учуден, че мисис Томпсън е сложила снимката на убития си син на такова видно място; струваше ми се, че не би могла да понася тежкия спомен. Тогава се сетих за нещо, което беше казал Чарлз: „Тъпанарите винаги «напускат този свят» или «почиват», или предават богу дух“. Те губят близките си, както се губи пакет или ръкавици. И не понасят да се говори за това, нито да се припомня. Защото те самите са вече мъртви.

Мисис Томпсън не беше от тъпанарите; можеше да гледа снимката на своя син без истерия. Пък и обстановката в стаята не предразполагаше към истерия. Всекидневната беше мебелирана с много добър вкус, поне така ми се струваше. Мебелите бяха тип „Шерагън“ — тънкокраки и грациозни, но без да бъдат прекалено източени и крехки. По стените имаше бледожълти и кремави тапети, разнообразени по-скоро по цвят, отколкото по фигури. Имаше радиограмофон, голяма отворена библиотека и роял: капакът на рояла беше празен — сигурен признак, че се използва като музикален инструмент, а не като допълнителна лавица. Дебелият бял килим на паркета беше напълно по Метро Голдуин Майер, но въпреки това подхождаше на стаята, придаваше ѝ необходимата доза лекомислие и дори леко възбуждаше също като ароматизираните бонбони.

Погледнах отново снимката на Морис. Напомняше ми някого, когото познавах. Раздразних се, че не мога да се сетя; сякаш от

каталога беше изваден фишът на книга, за която знаех, че я има в библиотеката. Струваше ми се много важно да си припомня на кого ми прилича, но колкото повече се мъчех, толкова по-непознато и неопределено ставаше неговото лице. Отказах се и се качих в стаята да си подреда вещите.

[1] Гинеа — английска парична единица = 21 шилинга. — Б.пр. ↑

[2] Игъл роуд — „Улица на орлите“. — Б.пр. ↑

[3] Сайпрес авеню — „Булевардът на кипарисите“. — Б.пр. ↑

[4] Сулка — известна фирма за мъжки дрехи. — Б.пр. ↑

[5] Бонд стрийт — улица с аристократически магазини в Лондон.
— Б.пр. ↑

[6] Човек-сандвич — наемни работници, които носят рекламни плакати по улиците, един отпред и един отзад. — Б.пр. ↑

[7] Произношение с открита гласна — признак на добро произношение. — Б.пр. ↑

[8] Нонконформисти — религиозна секта. — Б.пр. ↑

2

Седрик Томпсън беше със седем-осем сантиметра по-висок от мене, а аз съм метър и осемдесет. Но беше много тънък, едва ли тежеше повече от шестдесетина килограма. Имаше дълбок и силен глас — изглеждаше прекалено силен за тялото му. Костюмът бе от попско сив камгарен плат и притежаваше кройка и еластичност, която само един първокласен шивач може да постигне. На такъв шивач се плаща не по-малко от тридесет гиней. Но на десния ръкав имаше следа от тебешир, а средното и горното копче бяха закопчани, като разваляха добрата форма на сакото. Вълнената жилетка в червено и синьо и кафявата карирана риза сами по себе си бяха достатъчно елегантни, но не отиваха на костюма. Впечатлението ми беше, че той не носи неподходящи дрехи, защото смята, че така е по-красиво, а просто навлича на себе си каквото му попадне под ръка.

— Много се радвам, че не сте учител — рече той. — Учителите винаги ми изглеждат някак нереални... Виж, професията на счетоводителя е разумна и в същото време обаятелна. „Той накара Хомер да звучи като баланс и баланса като Хомер...“

— Гледах това в Лондон — казах аз.

— О, да се ходи на театър е добре. Но се пазете от четене. Здравите млади мъже не трябва да четат. Иначе ще свършат като грохнали даскалчета.

Бяхме в столовата и обядвахме. Седрик седеше отпред и разрязваше пилето, но беше забравил какво прави и ножът стърчеше във въздуха.

— Седрик — строго се обърна към него мисис Томпсън, — престани да репетираш пред Джо доклада си за Литературното дружество и му дай малко пилешко. От шест часа сутринта е бил на път. — Тя се усмихна. — И не размахвай този нож така заплашително, сякаш искаш него да изядеш, а не да му дадеш да яде!

Всички избухнахме в смях. Това беше от ония забележки, които не изглеждат смешни, когато са написани, но в действителност не

могат да не предизвикат веселие. Общият смях сякаш спомогна да се сближа повече с тях.

Седрик загребваше с лъжицата пюре от картофи, за да ми сипе, когато мисис Томпсън го спря.

— О, боже мой, как забравих! Джо, вие обичате лук, нали?

— Това е любимият ми зеленчук.

— Прекрасно. Моят специалитет е варени в мляко картофи с настърган лук.

— Всички добродетелни, красиви и интелигентни мъже обичат лук — заяви Седрик. — Но само съвършените жени го ядат. — Той забрави да сипе пюре. — Като разбрах, че Джоан обича лук, реших да се ожения за нея. Правехме дълги разходки из Дейлс, живеехме с лук и сирене и ги промивахме със слаба, горчива бира.

Очите на мисис Томпсън светнаха и тя се захлади.

— Помниш ли какво казваше татко? Той твърдеше, че щом миришем толкова силно, ще трябва да се оженим един за друг, защото никой няма да ни вземе.

Отново избухнахме в смях.

Пиехме кафето си във всекидневната и аз палех цигарата на мисис Томпсън, когато открих на кого ми напомня Морис. Седрик изведнъж млъкна по средата на изречението си и ме изгледа, сякаш имах две глави.

— Как не съм забелязал досега? — попита разгневено той. — Не мърдайте, Джо. — Обиколи ме, сякаш разглеждаше някаква статуя. — Косата ви е светла, това ме е заблудило. Не, не мога да повярвам... същите очи, същата структура на черепа, същия израз...

— Веднага го установих — каза мисис Томпсън. — Прилича на Морис като снимката му.

Погледнах снимката над камината и за първи път видях в нея собственото си лице. За миг останах потресен: бях отхвърлен в областта на недействителното, където човек попада за секунди. Все едно че бях летец, гледах как съседният „Уимпи“ се разпада сред весели зелени и оранжеви пламъци на едно крило разстояние от мен и знаех, че хората в самолета, с които съм пил само преди няколко часа, сега се пържат като сланина в собствената си мазнина.

— Прощавайте, Джо — поде мисис Томпсън. — Ние разговаряхме за вас, сякаш не присъствувате, извинете ни. — Тя сложи ръка върху моята. — Понякога той много ни липсва. Но не сме превърнали спомена в религия, ние не мислим винаги за него. И нямаме нищо против да ни се припомни за него. Думите ми са малко объркани, но разбирате какво искам да кажа.

— Същото чувствавам към мама и татко, — казах аз и останах изненадан от думите си.

Седрик ме гледаше загрижено. Лицето му беше костеливо и добро, имаше дебели вежди и оредяла черна коса.

— Аз съм нечувствителен, невъзпитан и груб стар глупак — рече той. — Извинявайте, ако съм ви засегнал, Джо.

— Съвсем не — отвърнах и му се усмихнах. Последва мълчание, но то не беше неудобно. Бяхме включили на директна скорост; тримата бяхме установили най-добрите възможни отношения между млад мъж и семейна двойка на средна възраст. Опирахме до основата на интимността — ако неделните вестници не бяха замърсили и изхабили тази дума, — защото с такива хора човек не можеше да живее на никаква друга основа. Въпреки това имах достатъчно здрав разум, за да не злоупотребявам с подобна интимност — въпреки че бяхме на директна скорост, пътуването едва започваше.

След като Седрик пак тръгна за училище, аз отидох в стаята си да полегна. Не бях спал добре предната нощ, похапнах доста солидно на обед и сега ме обзе приятна сънливост. Свалих обувката и сакото, облякох си халата (повече за ефект, отколкото за да ме топли) и се изтегнах на дивана.

Не заспах веднага, а нарочно се държах известно време до границата на съня; в устата ми оставаше все още вкус на пиле, лимонов сладкиш и кафе и си мислех какви ли ще бъдат хората в общината и що за началник ще се окаже Хойлейк, главният касиер. Щях да започна работа в понеделник, а днес бе едва петък, така че имаше време да се осведомя. Дъждът бе спрял; в къщата беше много тихо и чувах движенията на мисис Томпсън в кухнята. Но това не ми пречеше и не ме спря по дългата, гладка, наклонена плоскост, по която се пързалих към съня; сякаш всеки звук — приятелското пукане на дървата в огъня, звъntenето на порцелановите съдове, плясъкът на течащата вода — беше създаден само за мое удоволствие.

3

Събудих се в три часа и се зачудих къде съм. Навън светеше бледото, но топло слънце с цвят на бял ром. На едно черешово дърво беше кацнал дрозд, пригладен и лъскав, сякаш се бе къпал в масло, а човката му имаше яркия основен жълт цвят на чашата, от която пих кафе сутринта. Погледнах през прозореца, птицата запя, като завършваше всяка фраза внезапно, сякаш не ѝ стигаше въздух, и това придаваше на пеенето особен любителски ефект.

Когато слязох долу, мисис Томпсън месеше някакви сладкиши. Кухнята беше широка, чиста и светла, имаше електрическа фурна с контролно табло като на бомбардировач. Изпитвах чувството, че всички буркани съдържат точно това, което е написано върху тях, че всички ножове са остри и че всички приспособления, от разбивачката на яйца до изстисквачката за плодове, са в добро състояние. И въпреки това стаята беше много весела, също като престилката на мисис Томпсън — в този си вид тя можеше да послужи за декор на всяка филмова комедия от живота на средната класа. Тази кухня не те караше да се чувствуваш чужд; в нея нямаше дребни, нечисти тайни, като запушени умивалници и измърсени пешкири.

— Излизам да направя някои покупки, Джоан — казах. — Ако искате, мога да купя нещо, което ви трябва.

— Няма какво, благодаря — отвърна тя. — Повечето от най-добрите магазини са около пазара. Автобусът от Модли ще ви закара право там — спирката е в края на пътя. На връщане тръгва всеки половин час от автобусната станция. Между другото, службата за купони се намира в общината. Не съм ли цяла мина от сведения? — Тя разви парче сирене и започна да го стърже.

— Какво ще бъде това? — попитах.

— Ще разберете в шест часа — отвърна тя. — Надявам се, че ще излезе много вкусно, но не обещавам нищо, помнете! — Погледна ме спокойно и нежно. — Добре е да имаш пак двама мъже, за които да се грижиш.

Излязох на „Игъл роуд“. Когато се огледах по-добре, забелязах, че къщата на Томпсънови не е на върха, нито на „Игъл роуд“, нито на Уорли; върхът на улицата завършваше с един блок от железобетон и стъкло, където стъклото преобладаваше, а „Сент Клер роуд“, от която се отделяше „Игъл роуд“, продължаваше поне четвърт миля нагоре.

Къщите бяха различни: имаше всякакви стилове — от полудървени до такива, които помислих за испански поради белите им стени, тъмнозелените покриви и обилието на железни украшения. Това сигурно би представлявало кошмар за всеки, който поне малко разбира от архитектура, но аз не гледах на тях от естетическа гледна точка. Виждах всичко в сравнение с Дафтън — там ме дразнеха опрениите една до друга къщи, външните клозети, пушека, който засядаше в гърлото и за няколко часа измърсяваше чистото бельо, чувството, че си непрекъснато въввлечен в играта „как да свържа двата края“. По „Игъл роуд“ много ми харесваха чистите цветове и каменните украшения, гаражът до всяка къща, дъхът на благоденствие, плътен и хранителен като яйчен коктейл. Оня, който живее от частни доходи в Бат^[1], ще ме сметне за пълен глупак; но който обитава място като Дафтън, ще разбере защо съм се чувствувал лек и свободен през този септемврийски следобед.

Общината представляваше странна смесица от готически и паладийски стил с назъбени стени, кулички, колони и каменни лъвове. Всъщност приличаше на Дафтънската община, пък и на стотици хиляди други общини. Веднага щом прекрачих входната врата, разпознах общинската миризма на радиатори, дезинфектант и подово масло; понеже в течение на два дни се бях отделил от нея, бях забравил колко потискаща можеше да бъде — Чарлз я наричаше миризма на сигурността и робията.

Службата за купони беше като службата в Дафтън — дълга полица, масите, редиците картотеки, ярките афиши, които призоваваха към безопасно движение по пътищата, търсеха кръводарители и доброволци за армията. И въпреки че представляваше част от общината, тя също си имаше своя собствена миризма, която не можеше да бъде сбъркана с друга, нещо средно между миризмите на магазин за чай и сладкарница.

Службата беше празна, само две момичета стояха зад гишето. По-голямото, пълничко момиче с черни очи, се обърна към мене:

— Вие идвате да работите в счетоводството, нали? — попита тя. — Видях снимката ви в „Куриър“. Но на снимката не сте толкова хубав, колкото в действителност. Нали, Берил?

— Страхотен е — заяви Берил. Тя дръзко се загледа в мене. Имаше неустановени бебешки черти и гърдите ѝ почти не се забелязваха, но в нея се чувствуваше неспокойна груба предизвикателност, сякаш заедно със зрелостното си свидетелство бе взела и изпит по въпросите на мъжкия пол.

— Още по-страхотен съм, когато ме опознаят отблизо — казах аз. — Имам скрити качества... — Те се изкикотиха.

— Виж ти, какъв е палав... — започна Берил, но в това време в стаята влезе мъж на средна възраст, който носеше пачка картони, сякаш държеше в ръцете си светата чаша Граал^[2], и наруши цялата атмосфера на флирт и на млади, глупави, красиви като котенца момичета, едва осъзнали женствеността си. Но ми остана от нея достатъчно, за да си я спомням приятно през целия ден; отнесох със себе си следите ѝ като пудра по реверите.

След като свърших покупките, отидох в Сноу парк. Не беше това, което човек очаква от една обикновена общинска градина — широко място, оставено настрана от обикновения живот, което се намира в своеобразна карантина; тук градината сякаш се сливаше с града. Реката Мертън обкръжава южната половина на Уорли; паркът е между реката и гората на Уорли, като се стеснява към пазарния площад, сякаш иска да остави гората да се приближи толкова, че тесните, покрити с калдъръм улици около пазара да свършват наглед в течащата вода и дърветата.

Седнах на една пейка край реката и извадих „Уорли куриър“. Гледах Мертън толкова бистра, че различавах цветовете на камъните по дъното и се замислих за мръсната шутовска река, която течеше — ако можеше да се употреби тази дума за влачещата се като гной вода — през черните улици на Дафтън. Мертън беше пълноводна от дъжда и течеше доста бързо, но в едно заливче на стотина метра от мястото, където бях седнал, забелязах нещо по-важно и от бистротата ѝ; там имаше тънък, бледозелен слой водорасли, който означаваше, че водата бе достатъчно чиста, за да има риба в нея. Горчиво завидях на двете

малки момчета, които в този миг вървяха по пътеката с майка си; те щяха да отраснат край река, където щяха да плуват, да карат лодка и да ловят риба. В река Лангдън край Дафтън често се давеше някой човек; и това беше единственото речно качество, което тя притежаваше. Пейката стоеше на малка издигнатина, която се спущаше към реката с лек наклон; от този наблюдателен пункт паркът се разширяваше отново след пазарния площад и образуваше две половини, нещо подобно на буквата „В“, извърната настрана от града. Формата не беше лоша, а дива, естествена и в същото време култивирана. Този следобед в парка нямаше много хора. Чувах далечния шум на движението около пазара, но всичко друго ме караше да се чувствавам, сякаш съм сред полето. От другата страна на реката беше още по-уединено — на пет минути път в гората имаше места, откъдето не се виждаха дори и комините. Но това узнах доста по-късно.

Не си дадох труд да прочета вестника и спрях тъкмо когато се канех да запаля цигара. Нямаше нужда да се запълва този миг с незначителни жестове — той вече беше изцяло запълнен. Достатъчно ми беше да седя, да дишам, да гледам реката и дърветата, просто да съществувам.

Бях преседял поне един час, когато вятърът застудя и започнах да треперя. Напуснах парка и тръгнах към пазара, за да изпия чаша чай. Твърде дълго бях седял в едно и също положение и когато бутнах с ръка вратата на кафене „Силвия“, единият ми крак се схвана и подгъна. Олюлях се, с другата ръка се подпрях на стената. Това беше съвсем дребно нещастие и след една секунда се оправих напълно; но точно в тази секунда случката сякаш настрои усещанията ми на различен фокус. Сякаш се махна преградата пред очите ми — всичко изглеждаше твърде реално, гледах себе си в някакъв документален филм, добре режисиран документален филм, точен, ярък, без обичайните трикове на камерата. Черните камъни, оплескани в зелено, жълто и червено от смачканите плодове и зеленчуци, виолетовият атлазен юрган, който един дебел мъж по риза държеше като бикоборец, хихикането на няколко ученички около куп яркоцветно памучно бельо, камбаните на енорийската църква, които отброяваха часовете със звън, тъжен като неделния ден, едно малко момиченце, облечено в престилка, едната презрамка на престилката забодена с убийствено голяма карфица — всичко това беше твърде многозначително и

въпреки това не представляваше нищо повече, нито пък по-малко от собствената си същност. Липсваха трикове с обектива или микрофона, зданията се нареждаха според законите на перспективата, цветовете се възприемаха без размазване, а в звуковете нямаше нито хармония, нито дисонанс?

Нито един сантиметър, нито една отсянка, нито един звук не беше фалшив; почувствувах се така, сякаш за първи път използвам сетивата си, а след това, щом влязох в кафенето, се възвърнах към нормалното си състояние така леко, както се приземява скачачът със ски.

Седнах до прозореца и поръчах чай. Прозорецът беше дълъг, закръглен и се разпростираше по предната стена на кафенето като стъкло на капитански мостик. Моята маса беше до средата на прозореца и можех да виждам всички улици, които водеха към площада. Най-широка беше „Маркет стрийт“, която образуваше едната страна на площада; три тесни, калдъръмени улици започваха от четирите крайни ъгъла, а една друга уличка, толкова тясна, че едва можеха да се разминат двама души, започваше от половината на лявата страна. Двете къщи, изправени една срещу друга, в края на тази уличка, бяха облицовани до половината с дърво; разбрах, че са в елизабетински стил — гредите бяха неделима част от постройката, а не наковани върху мазилката. Следващите две къщи бяха съединени с мост, целия от ковано желязо и стъкло, сякаш само този мост не им позволяваше да увиснат и да се допрат една до друга. Улицата се казваше „Уличката на палача“; възможно е, помислих аз, там наистина да е живял някакъв палач, интересен мъж с окървавени ръце от времето на Елизабета, а не дребничко, нездраво, отегчително човече с бомбе.

Точно тогава келнерката ми донесе чай и се случи нещо, което промени целия ми живот. Може би това не е съвсем вярно; предполагам, че моят инстинкт щеше да ме доведе до днешното ми положение дори и ако онзи следобед не бях седял до прозореца в кафене „Силвия“. Може би в този миг не бях „разпределен“, както казват в Министерството на труда, но наистина ми бе показан пътят към една съдба, коренно различна, от съдбата, която по това време бях определил за себе си.

Срещу кафенето, пред една адвокатска кантора, беше паркиран нисък, спортен „Астън Мартин“ с калници като на мотоциклет. Автомобилът притежаваше здравата полезна елегантност на добрите британски спортни автомобили — това качество, което би могло да се изрази само с употребата на термини от речника на рекламните агенти: изработен от майстори, „породист“ и т.н.; аз мога да кажа само, че беше прекрасна кола и това бе достатъчно. Преди войната може би е струвала колкото три малки лимузини; такава кола не беше предназначена за делови хора, нито за семейни излети, а за играчка на някой богаташ.

Докато ѝ се възхищавах, от кантората излязоха млад мъж и момиче. Младият мъж се готвеше да завърти ключа, за да запали колата, когато момичето му каза нещо и след кратък спор той вдигна предното стъкло. Момичето оправи косата му; този жест ме смути особено много — сякаш отново се вдигна някаква преграда пред очите ми, но сега по чисто мисловен път.

С подобна кола младежът се нареждаше автоматично в класа, много по-висока от моята, но това беше само въпрос на пари. Момичето с равномерния си загар и с късо отрязаната руса коса, чиято прическа беше толкова обикновена, че можеше да бъде само скъпа, беше далеч от моя обсег, както и колата. Но и притежанието на момичето беше също тъй въпрос на пари, въпрос на цената, която имаше диамантеният пръстен на лявата ѝ ръка. Всичко това сега изглежда твърде явно; но дотогава аз схващах подобни истини само теоретически.

„Астън-Мартинът“ тръгна с дълбоко, равномерно ръмжене. Когато мина край кафенето към улица „Сент Клер“, забелязах масленозелената ленена риза и копринения шал на мъжа. Яката на ризата не беше извадена от сакото; той носеше тази доста театрална комбинация, с прозрачна небрежност. Всичко в него беше свободно и леко, но не уморено и отпуснато. Лицето му бе незабележително, с ниско чело и тънка, късо подстригана коса без брилянтин. Бе лице на богаташ, загладено от сигурността и добрия живот.

Той никога не е бивал принуден да работи за нещо, което е желал; всичко му е било давано. Заплатата, от която бях толкова доволен, когато ме повишиха от десети в девети клас — на него щеше да му се стори жалко подаяние. Костюмът, в който толкова се харесвах

— най-хубавият ми костюм, — би му се видял евтин и неприятен. Той сигурно нямаше най-хубав костюм — всичките му костюми бяха най-хубави.

За миг изпитах омраза към него. Сравних го със себе си, общински чиновник, подчинен драскач, който скоро ще стане тъпанар, и изпитах киселия вкус на завистта. Но веднага се отърсих от нея. Не по морални съображения, а защото тогава почувствувах, пък и досега мисля, че завистта е твърде дребен и жалък порок — затворникът се мръщи, че на съседа му дали повече чорба. Това обаче не потуши яростта на желанието ми. Исках един „Астън Мартин“, исках ленена риза от три гиней, исках момиче, обгорено от слънцето на Ривиерата — това бяха мои права, поне така го усещах, мое наследство, подписано и подпечатано.

Докато гледах как се отдалечава задницата на „Астън-Мартина“ с бляскавата нова табелка „ГБ“^[3], спомних си за „Ефикасния тъпанар“ — главния касиер на Дафтън, който купи на старо един „Остин севън“. Това беше най-много, което можеше да ми предложи общината, но не беше достатъчно. Още тогава на самото място реших: аз ще се наслажда на удоволствията, от които се ползуваше младият мъж. Щях да прибера наследството. Това беше съвършено ясно и непреодолимо също като чувството на призвание, което изпитват лекарите и мисионерите, макар че в моя случай, разбира се, призиванието ме подтикваше да правя добрина на себе си, а не на другите.

Ако Чарлз беше с мене, нещата щяха да се развият другояче. Бяхме си изработили особен начин на разговор, за да разпръснем завистта и нейната противоположност — просташкото възхищение. „Ех, какво капиталистическо животно“ — щеше да каже Чарлз. „Дай обратно дрехите на момичето, Лафърд — щях да кажа аз, — тялото ѝ започва да посинява.“ А Чарлз щеше да каже: „Жабешките ти очи блестят похотливо. За момичето или за колата?“

Щяхме да продължим по същия начин доста време, като говорим все по-оскърбително и накрая се залеем в смях. Това беше нещо като заклинание, ритуал; откровеното признание на завистта сякаш ни прочистваше. Беше твърде смислена процедура; но ми се струва, че постигаше своята цел прекалено точно и засенчваше обстоятелството, че материалните обекти на нашата завист бяха достижими.

Аз не знаех как да ги постигна. Приличах на офицер, току-що излязъл от военното училище, който в този миг не може да преобрази безпорядъка от страх, барут и трупове в ясният и непреодолим метод на нападението. Въпреки това бях сигурен, че ще се добера до исканото положение. Започвах атака и за другите щеше да бъде по-добре да не се опитват да ме спрат. Бихте могли спокойно да кажете — генерал Джо Лемптън е започнал военните действия.

[1] Бат — аристократически курорт. — Б.пр. ↑

[2] Граал — според средновековните легенди — чашата, в която е била събрана Христовата кръв. — Б.пр. ↑

[3] Грейт Бритън — Великобритания. — Б.пр. ↑

4

На следния ден Боб и Ева Стор дойдоха на чай. По-късно щях да стана голям приятел с тях; през този следобед те ме уплашиха. В началото помислих, че са брат и сестра, понеже много си приличаха — дребни, тъмни, с чипи носове и големи уста. Говореха много, предимно за театър и най-вече за „Уорлийските драматици“.

Бяха гледали всички най-нови пиеси и балети и знаеха много подробности за личния живот на знаменитостите. „А на генералната репетиция се домъкнаха ескадри таксита — разправяше Боб, — от които изскочиха орди от педераста. Театърът замириса на бардак. И това, мили мой, представлява идеалът за мъж — любовник за английската домакиня; цели тълпи глупачки примират по този тип!“

Тогава Ева се намесваше със своята скандална новина. „Той не е чак толкова лош, мили, искам да кажа, не развъртава никого, понеже приятелите му са си били развратени и преди това. А какво ще кажеш за бедния Роджер? Беше възхитен, когато получи онази роля. Но какви неща са му искали да прави...“ Тя назова името на един режисьор и актьор, когото познавах поне от рекламите, като апотеоз на мъжествеността. Канеше Роджер на вечеря всяка неделя. Опитвал се да го напие и когато това не минало, предложил да му повиши заплатата... Тогава Ева се намесваше. Разбира се, Роджер напусна трупата. „Ако трябва да върша подобни работи, за да напредна в театъра“... — заяви той — спомняш ли си, Боби, мили? — „то между мене и театъра всичко е свършено!“ Бедното агънце едва не заплака.

За миг се замислих дали Роджер не е бил слаб в работата си и не е измислил тази история, за да оправдае своето изгонване, но си премълчах. Когато свършиха, останах с впечатление, че в цялата театрална среда няма нито един нормален човек; в най-добрия случай биваха евнуси или нимфомани.

И двамата говореха, сякаш са в непрекъснат досег с професионалния театър. Всъщност познавах само неколцина професионалисти, предимно млади хора, като Роджер, които наскоро

бяха завършили театралното училище. При „Драматичите“ понякога идваха като лектори артисти и драматурзи, повечето от тях западнали нищожества, които обменяха своите запаси от скандални истории срещу безплатна чашка алкохол, а при повече късмет получаваха богата вечеря и легло през нощта.

Разбира се, тогава всичко това не ми беше известно; мислех си, че Боб и Ева притежават огромен житейски опит. Че са близо до лошия и преди всичко богат свят. В сравнение със Седрик и мисис Томпсън те изглеждаха много млади, не много по-стари от мене, макар той да беше на тридесет и седем години, а тя на тридесет и три и да имаха двама сина.

Разбра се, че Боб работи в текстилната индустрия, но не можах да открия какво точно. Бил живял в Лондон и не му било много приятно.

— Дяволски ми омръзна — каза той. — Не ми се нрави да бъда малка рибка в голямо езеро. Бяхме доволни, че се връщаме у дома, нали, Ева?

Забелязах, че от време на време си спомняше и започваше да изяжда думите си; помислих, че го е научил от Роналд Колман и престана да ми прави толкова силно впечатление — това го поставяше на едно равнище с фабричния работник, който придава на лицето си безизразността на Алън Лед, и работничката с прическа на Вероника Лейк^[1].

— Вие играете ли? — попита ме той.

— Опитвал съм се — отвърнах аз. — Но никога не съм имал достатъчно свободно време за такива неща.

— Имате приятен профил — забеляза Ева — и дълбок, плътен глас. Време е да дойде някой нов мъж. Този мой дребничък нещастник играе почти всички главни роли на младежи. Отидох при „Драматичите“ с представата, че непрекъснато ще ме целуват млади, красиви мъже. А единственият мъж, който изобщо ме ухажва, е собственият ми съпруг. Това можех да си го върша и в къщи.

— Точно така — съгласи се Боб и погледна насмешливо. Внезапно си ги представих двамата да се ухажват в къщи. Ева ме огледа хладнокръвно и изпитателно; зачудих се дали подуши какво мислех.

— Ще го свържем с Рони и ще уредим прослушване — заяви живо мисис Томпсън.

— Само не го свързвайте с Алис — препоръча Ева. — Тя е тръгнала на лов за пресен дивеч. Не можа да се оправи от „Младия Удли“.

— Шт! — каза мисис Томпсън. — Ще дадете неправилна представа на Джо.

— Сгоден ли сте, Джо? — попита Ева.

— Никой не ме иска — отвърнах аз.

— Ще се погрижа да се запознаете с някои добри момичета.

— Мила — рече Боб, — каква ужасна смесица от разврат и почтеност има в това изречение. Винаги ме е поразявало...

Мисис Томпсън го прекъсна:

— Стига с този хумор от „План за живеене“, Боб Стор! — Усмивката, с която бе придружена забележката, отне част от остротата ѝ; но разбрах, че тя пое командуването на разговора и отклони Боб от някакъв опасен завой.

— Не им беше работа да поставят тази пиеса — намеси се Седрик. — Трябва да я забранят. Да не се играе от аматьори. Да, да я забранят. Пък и те я поставиха само за да си покажат новите вечерни тоалети.

— Аз имах блестящ вечерен тоалет — каза Ева.

— Да — потвърди Боб, — и само господ знае как успя да се задържи на тебе.

Ева му се изплези. После протегна ръце над главата си, прозина се и отново впери очи в мене.

Не се влюбих в нея. Дори не я пожелах — въпреки че човек може да стигне до много по-лоши крайности. Бях просто ерген на двадесет и пет години с нормален апетит. Ако сте гладен и някой готви вкусно ядене, съвсем естествено е да се самопоканите.

Тук яденето беше сложено на масата, така да се каже, а аз отдавна не бях ял, по-точно от една забава в дафтънския „Локарно“; не можех да си спомня и името ѝ дори. Цялата работа стана твърде набързо, беше твърде жалка и не ми достави никакво удоволствие. Вече не ми харесваха подобни неща; бяха твърде типични за Дафтън и трябваше да се издигна над тях.

Изведнъж почувствувах с интуицията си, че бих имал успех при Ева. Това беше истинска интуиция, а не само разсъдъчно превъплътяване на желанието ми. Винаги съм се убеждавал, че интуицията рядко лъже. Моята работи много добре, защото не съм привърженик на абстрактното мислене и винаги съм убеден, че в морално отношение другите хора не са по-издигнати от мене.

След чая се качихме в колата на Боб и отидохме при „Драматичите“. Колата беше нов „Остин ейт“; по това време беше много трудно да се снабди човек с нова кола — особено с малка — и ми мина през ума, че каквото и да работи Боб в текстилната индустрия, службата му трябва да е доста добре заплатена.

— Седни отпред с Боб — нареди Ева на Седрик. — Ще можеш да си протегнеш краката. А ти, Джоан, седни отзад. И вие също, Джо, мили. Така ще мога да седна на коленете ви.

— Трябва да поискате позволение от Боб — отвърнах аз и почувствувах глупаво задоволство.

— Боб, мили, нали няма да имаш нищо против да седна върху коленете на Джо? Няма да се проявиш като ревнивец, като частен собственик и викторианец, нали?

— Нямам нищо против, стига той да е съгласен. Мога да добавя, че ще съжали, преди да е свършило пътуването. Тя само на вид е лека и крехка, Джо. Никога не ѝ разрешавам да сяда на моите колене.

— Не му обръщайте внимание — каза Ева. — Коленете на Джо са достатъчно силни, за да издържат тежестта ми. Нали ви е приятно така, Джо, мили?

Обгърнах по-плътно талията ѝ.

— Можете да карате, където си искате, Боб — отвърнах аз. Усещах нейната мека и топла плът.

Кварталът, в който се намираше театърът, представляваше, както бе казала мисис Томпсън, истински лабиринт от малки улички. За миг ми напомниха Дафтън; но в тях имаше топлота и жизнерадост, които винаги са липсвали на Дафтън.

Може би за това допринасяше и театърът. Дори и най-мизерният театър излъчва веселост, сякаш непрекъснато известява за съществуването на един по-широк свят, за неща, които излизат от сивотата на домашното пране и плащането на наема. И разбира се, Уорли не бе пострадал толкова тежко от кризата; той събираше яйца в

твърде много и твърде различни кошници. През 1930 година три четвърти от работното население на Дафтън беше останало без работа; спомням си улиците, пълни с мъже, чиито лица бяха бледи и подути от хляба, маргарина и спането до обед, помня и децата им, които ходеха с гуменки посред зима. И тази жълтеникава като гной река — най-голямото оскърбление за всички, по-лошо дори от горичката Стаг, последните остатъци от природа край Дафтън, която съветът изсече, загради с бодлив тел и на нейно място посади влажна, строго подредена борова плантация. Кризата донесе униение и мъка в Дафтън не само докато траеше; дори когато всички отново тръгнаха на работа, в града все още се чувствуваше атмосфера на бедност и несигурност, остана цяла орда от долни, подлички страхове, подобни на незаконните деца, които остават след нахлуваща армия.

Мога да прибавя, че всичко това не ме безпокоеше от политическа гледна точка. Въпреки че ако работата ми позволяваше да участвувам в политическа дейност, може би бих се опитал да разчистя цялата бъркотия — от някое място, като Хемпстед^[2], където (можете да вярвате или не) живее дафтънският депутат лейбърист. (Гласувах за него в 1945 година съвсем случайно, отчасти защото мама и татко се зарадваха и отчасти защото консервативният кандидат беше роднина на Торвърови, които имаха най-голямата фирма в Дафтън, и не исках да ги подпомагам по този начин — това би било все едно да им оближа и без това добре облизаните обувки.)

Гласът на мисис Томпсън прекъсна мислите ми.

— Когато бях момиченце, винаги си въобразявах, че вратата на монсеньор дьо Маладроа е някъде по тия места. Обичах да скитам и да търся приключения.

Малката кола миришеше на кожа, тютюн и парфюм; бедрата ми отново започнаха да усещат тялото на Ева. Бях в Уорли и отивах с кола в театъра; Дафтън беше далеч, Дафтън беше мъртъв, мъртъв, мъртъв...

— И случи ли ви се някакво приключение — попитах мисис Томпсън. Лицето ми беше в косата на Ева.

— Веднъж едно малко момче ме целуна — отвърна тя. — Един ужасен малък хулиган с червена коса. Грабна ме и ме целуна. След това ме удари и избяга. Оттогава винаги съм привързана към това място.

— Този мъж — поде сериозно Боб — днес е най-богатият човек в Уорли. От мига на тази съдбоносна среща не е погледнал друга жена. Всеки мисли, че е коравосърдечен и необщителен, че държи само на парите и на тяхната власт. Но понякога, когато седи сам в своята огромна къща в джорджийски стил горе на Върха, той си спомня за онова обаятелно момиченце, полуангел, полуптичка и суровите му очи се смекчават от няколко сълзи... Трогателно, също като Данте и Беатриче.

Той спря колата пред театъра.

— Данте е имал жена и многобройно семейство — каза меко Седрик.

— Печелиш — отвърна Боб, излизайки от колата. — Въпреки това историята е красива.

Мисис Томпсън не продума, но се усмихна на Боб.

Фасадата на театъра беше от блестящ бял бетон, а над входа имаше голям, осветен надпис. Ниските букви на надписа придаваха на театъра вид на нощен клуб, което според мен беше направено нарочно. Зрителната зала миришеше на талаш, боя и тебешир. Беше декорирана в кремаво и сиво, с обикновена сцена в рамки, чувствуваше се някаква педагогическа атмосфера; но не съм сигурен дали това не се дължеше на училищната миризма. Публиката бе съвсем обикновена; почти очаквах, че театърът ще е пълен с хора като Боб и Ева, които на висок глас ще проявяват духовитостта и театралните си познания.

Пиесата също беше съвсем обикновена. По време на войната се бе задържала три години; бях я пропуснал, защото по времето, когато я бяха давали за първи път, се намирах в пленнически лагер 1000. В пиесата се говореше за едно твърде привлекателно семейство от висшата средна класа. Неговите членове едва-що не изневеряваха, спечелваха огромно богатство, едва-що не се женеха неразумно, едва-що не пропускаха истинското си призвание и т.н., като всичко се оправяше накрая от мъдрата стара баба. Твърде смело за подобна пиеса, тя изговаряше пролога и епилога, като се поклащаше в люлеещия се стол и се занимаваше с плетиво, чрез което прекъсваше монолога си.

Пиесата ми достави удоволствие по същите причини, поради които „Дневникът на мисис Дейл“ се харесва на хората — действащите лица принадлежаха към заможното съсловие, към което

и аз исках да принадлежа; сякаш човек се превръщаше в невидим наблюдател на живота в някоя от големите къщи на улица „Игъл роуд“. Всичко беше твърде успокояващо, чак до комичните прислужници със златни сърца. (Бавачката предложи спестяванията си на господаря, когато той рискуваше да се разори, и аз съвсем ясно чух една жена зад мене да подсмърча.)

По средата на първо действие видях за първи път Сюзън. Тя играеше най-малката дъщеря, невинно момиче, което едва не разкъсва сърцето си по един възрастен мъж — поне така го описа „Уорли клариън“. Спомням си първата ѝ реплика: „О, по дяволите, закъснала съм! Здравей, мамо, мила моя!“ Ругатнята, разбира се, беше заимствувана от „Възрастният мъж“, жизнерадостен, посивял композитор; той ругаеше, когато новата му симфония не вървеше, и това беше сигурен признак на неговата житейска опитност и развратеност.

Гласът ѝ беше млад, жизнен и имаше акцента на добро училище. В пиесата се предполагаше, че е на шестнадесет години, но на нея ѝ липсваше бебешката подпухналост и несръчност на тази възраст и предположих, че е на около деветнадесет. Не играеше твърде добре, но за мене тя съживи цялата глупава пиеса. Самата роля не се нуждаеше от някаква особена интерпретация; тя подходеше на всяко младо, красиво момиче, което владееше добре изговарянето на гласните. Към нея ме привлече съвсем обикновената ѝ красота. Черна, дълга до раменете коса, големи, кръгли кестеняви очи, ясно очертан нос и уста, трапчинки — приличаше на момичето от американските реклами, на което винаги подаряват часовник „Хамилтън“ или кола „Неш Ерфлайт ейт“. Можеше да бъде сестра на момичето, което видях, пред кафене „Силвия“.

Двамата с Чарлз на времето бяхме изработили таблица за категоризация на жените, като не пропуснахме да отбележим, че колкото повече пари има един мъж, толкова по-красива е жена му. Дори написахме на машина „Доклад на Лемптън и Лафърд за любовта“. Имаше и приложение със сексуални резюмета. Спомням си, че жените от първа категория бяха свършени в леглото и отговаряха на съпрузите от първа категория, които са наследили богатство, защото в противен случай не би им останала сила да печелят пари. Мъжете от четвърта категория получаваха своята свръх добавка от жена си само

след повишение на заплатата („О, мили, толкова съм доволна, че директорите те оценяват най-после“ — каза тя с премрежени очи), а деветата категория си позволяваха подобни неща единствено в събота вечер и неделя следобед.

Категориите, естествено, се определяха от доходите на съпрузите или годениците, като се почнеше с първата категория за милионери, филмови звезди и директори — всеки с годишен доход над 20 000 лири — до дванадесетата категория за тези, които получават под 350 лири и нямат никакви изгледи да получат повече. Чарлз и аз принадлежахме към седма категория — за хора с доход от 600 лири, за старши чиновници и помощниците; всъщност ние принадлежахме към по-долната категория, но системата допускаше, че съпрузите се избират не само по настоящата им заплата, а и по перспективите, които имат, и затова предполагаше известна интелигентност у жените над десета категория. Нашият график, разбира се, невинаги се оказваше безпогрешен, понякога мъже от седма категория вземаха съпруги от трета — жени, които можеха да се омъжат за мъже с 5000 лири годишен доход, а понякога самоиздигнали се мъже от трета категория водеха съпруги от десета категория, с които се бяха свързали, преди да забогатеят. Но обикновено въпросните мъже от седма категория загубваха жените си в полза на любовници, които успяваха да ги оценят, или, което е още по-лошо, трябваше да слушат оплакванията им от немотията през целия си останал живот; а мъжете от трета категория обикновено си намираха любовници от същата категория. Несъмнено, всичко това изглежда твърде цинично, но факт е, че Чарлз и аз можехме да отгатнем дохода на съпруга с точност до петдесетина лири. По едно време точността на нашата система започна да ме потиска. (Това бе, когато целият ми хоризонт беше ограничен от Дафтън и устава на асоциацията на общинските чиновници.) Знаех, че съм еднакво годеен за любов и доста по-красив от „Лъскавият тъпанар“, млад мъж с пригладена черна коса, лъснало червено лице, златен часовник „Ролекс“, златен пръстен, златна запалка и златна табакера; но понеже баща ми не беше борсов спекулант, можех да се надявам най-много на жена от шеста категория, а той автоматично щеше да вземе жена от трета.

Сюзън беше втора категория, ако не и първа, независимо дали имаше пари или не; но нещо ми подсказваше, че отговаря на условията

както физически, така и финансово. За да бъде напълно откровен със себе си, трябва да кажа, че това не беше единствената причина, поради която тя ме развълнува, че светската баналност на пиесата ми се видя дълбоко поетична, че през цялото време очаквах някакво откровение, което да направи живота такъв, какъвто трябва да бъде, сякаш тука се криеше щастието, което ми обещаваше Уорли. Щях да се чувствавам по съвсем същия начин дори и да бях обикновен, простичък човек, за когото подобна категоризация на жените би била животински цинизъм. Сюзън беше толкова млада и невинна, че чак сърцето ме заболя; когато я гледах, наистина изпитвах особена, но сладка болка. Ако плътта имаше вкус, струваше ми се, че нейната би напомняла вкуса на прясно мляко. Влюбих се в нея от пръв поглед. Употребявам общоприетия израз, също както стенографът използва сиглата, за да изразя с малко думи всичко, което тя породила у мене.

Когато по-късно се обличахме във фойето, Седрик каза:

— Джо, предполагам, че след тази буржоазна галиматия изпитвате нужда от малко алкохол.

Чух думите, но не можах да схвана значението им.

— Сюзън Браун е много красива — рекох аз. Веднага разбрах какъв телешки вид имам и за още по-голямо неудоволствие почувствах, че поруменявам. Ева се изсмя.

— Бледнея от ревност. — Тя ме удари по гърдите твърде силно, за да е гальовно. — Щом срещна някой хубав млад мъж и той веднага се влюбва в тази въртиопашка.

— Винаги ми се е струвала малко безцветна — каза Боб, — като филия хляб с масло.

— О, не — отвърна бързо Ева. — Много мило от твоя страна, скъпи, да казваш, че не е привлекателна, но това не е вярно. Джо има добър вкус. Тя е красива, истинни красива, свежа като роза в деня на битката... или как там започваше онова стихотворение. Наистина е мило дете.

— Всеки би бил мило дете, щом има богат и обожаваш го татко — заяви Боб.

— Може би ще е добре Джо да се запознае с нея — предложи мисис Томпсън.

— Стига с тези приказки за красота и свежест — настоя нетърпеливо Седрик. — Жадувам за силен алкохол. Ако отивате зад

кулисите, Боб, ще се видим в „Кларънс“.

Той излезе на улицата с шал, натикан в джоба на шлифера. Единият му край едва не метеше земята. Говореше много високо.

— Няма живот, няма сила, няма поетичност! — чух го да казва, когато се скри от погледа ми. Мисис Томпсън вървеше спокойно до него с леко наведена глава и внимателен, но весел израз на лицето.

— Вие май наистина сте потресен, Джо? — попита ме Ева, когато тръгнахме по коридора.

— Предполагам, че ходи с някого — отвърнах мрачно аз.

— Не е сгодена още — осведоми ме Боб. — Но имайте пред вид Джек Уелс. Цял чувал с пари, около два метра висок и красиви авиаторски мустаци.

— Такива ги изяждам на закуска — изсмях се аз. — Освен това моето възхищение е чисто артистично. — Това изявление не прозвуча убедително дори за самия мене, но почувствувах, че изпадам в положението на бедняка, който чака пред портата на скромния далечен обожател.

Когато стигнахме гримьорната, тя беше вече препълнена. Представляваше продълговата стая с циментов под и дълга маса, с осветени огледала. Миришеше приятно на грим, тютюн и охранени, чисти тела.

Сюзън току-що бе свалила грима от лицето си и сега изтриваше остатъците от крема. С огромно задоволство забелязах колко бяла и деликатна е кожата ѝ.

— Това е Джо Лемптън — представи ме Ева. — Идва чак от Дафтън. Представлението му хареса много.

— Особено ми харесахте вие — добавих аз. Ръката ѝ беше бебешки топла и мека и ми се щеше да я задържа повече; но такива безрезултатни номера бяха подходящи само за тъпанарите — беше също, като да вечеряш само с ордъври. Затова стиснах ръката ѝ за секунда.

— Не съм чак толкова добра — отвърна тя. Бях близо до нея, но трябваше да напрегна слух, за да доловя думите ѝ. Сюзън винаги понижаваше глас, когато усещаше прилив на срамежливост.

— Ако знаех, щях да донеса цветя — казах аз.

Тъмните ѝ клепки се спуснаха над очите ѝ тя погледна за миг встрани. Такъв жест отговаряше само на истинска девственица; беше

съвсем естествен и непринуден и ме развълнува едва ли не до сълзи.

— Какво ако знаехте?

— Ако знаех, че сте толкова красива!

Блузата ѝ беше разкопчана малко повече от нормалното. Тя ме видя, че я гледам, но не си даде труд да се закопчее. Това бе своего рода обещание, макар да бях сигурен, че не е направено съзнателно.

— Ще дойдеш ли с нас да пийнеш нещо, мила? — попита я Ева.

— Бих дошла с удоволствие, но сме обещали с Джек да бъдем в къщи за вечеря.

— Доведи и Джек — предложи Боб. — Искам да обясня функциите на циклорамата. Неговият дебют изгря като гръм, което е много подходящо за Бирма^[3], но не и за нашите лондонски графства.

— Ужасен си — каза Сюзън. — Дебютът му беше много мил. — Тя говореше, сякаш този дебют бе някакво малко ласкаво животинче.

Те заспориха и след малко дойде Джек. Веднага го познах. Големите авиаторски мустаци му придаваха безгрижен вид; бил е офицер, защото мустаците бяха офицерско украшение. Точно затова и аз не си пузнах мустаци; ако човек си пусне мустаци, без да е офицер, хората го гледат, сякаш носи униформа или орден, на които няма право. Но най-много ме раздразни това, че беше десетина сантиметра по-висок от мене и по-широк в раменете. Имаше приятно лице с груби черти и нямаше съмнение, помислих си злобно аз, че добре го съзнава.

— Здравей, Сю — поздрави той. — Погледна часовника си. — Едно, девет, три, нула, точно! Операцията „вечеря“ започва. — Изсмя се доволен от собствената си шега. — Господи, каква воня! — възкликна той. — Не знам как я търпиш, Сю.

Той ме погледна изпитателно.

— Това е Джо Лемптън — каза Боб. — Джек Уелс, Джо Лемптън. Сигурно имате нещо общо. Нали и двамата сте били безстрашни хора-птици? Джек се изсмя и ми подаде ръката си, която приличаше на бут шунка. Опита се да ме надстиска, но не успя.

— Откровено казано — отвърна той, — добре, че войната свърши. Да летиш е приятно, но да стрелят по тебе е неспокойна работа.

— Много вярно — потвърдих аз. — Макар че с течение на времето и летенето ми омръзна. — Какви преситени млади мъже! —

възкликна Ева. — Може ли да ви поканим да пийнете нещо с нас, Джек?

— Ужасно съжалявам — отвърна той, — но знаеш колко държи на точността татко Браун. Някой път ще ни бъде много приятно. Или по-скоро, на мен ще ми бъде приятно... — Той подчертано намигна на Ева — ще оставим другите назад. Само двамата с тебе, а?

Всички го слушахме, сякаш беше някоя царствена личност, която обяснява, че поради други задължения не може да открие благотворителния базар, но може би друг път... Когато двамата със Съюзън напуснеха стаята, щеше да се почувствува празнота, те щяха да пътуват сред лукс и веселие, а ние — да останем сами сред студената делнична сивота.

Не се присъединих към увещанията на Ева въпреки интуитивното ми чувство, че Съюзън би искала да дойде, с нас.

— Мене няма защо да ме кандърдисваш да му ударя една бира, малката — казах аз на Ева. Нарочно употребих йоркширски жаргон, за да го противопоставя на Уелс с неговия офицерски акцент, напълно коректен също като костюма му. — Хайде да вървим! — Обърнах се към Съюзън с най-прелестната си усмивка, която в миналото трябваше да репетирам много пъти, защото зъбите си, макар че не бяха съвсем лоши, бях запазил с цената на ежегодни мъки при зъболекаря. Щях да съм много щастлив, ако имах зъби, бели като зъбите на моя съперник (защото вече така го наричах в мислите си), но и усмивката със затворена уста и леко сбръчкани в тъглчетата очи беше също така резултатна пред жените, както и показването на зъбите; поне така си помислих в този миг, когато я видях да се изчервява.

— Следващия път няма да забравя цветята — обещах аз.

— Благодаря — отвърна тя. Очите й блестяха, знам, че това се дължеше на излишъка от влага, който пък се беше появил от твърде многото чернило за мигли, раздразнило клепачите, но въпреки това видът ѝ беше като на дете през коледните празници. Запитах се дали тоя дангалак, който стоеше до нея с вид на собственик, ѝ правеше достатъчно комплименти.

Когато излязохме на улицата, Ева пак ме блъсна игриво в гърдите.

— Много сте прям!

— Винаги вървя право към това, което искам.

Боб се захили злобно.

— На Джек не му се понрави вашето обещание за цветята.

Забелязах явни признаци на ревност.

— Нали не е сгоден за нея?!

— Не е, но се познават от деца. Детска любов и прочие.

Колко красиво! — казах аз.

[1] Алън Лед, Вероника Лейк — известни артисти. — Б.пр. ↑

[2] Хемпстед — красив квартал в Лондон. — Б.пр. ↑

[3] ... *много подходящо за Бирма* — непреводима игра на думи, свързани с един популярен стих на Киплинг. — Б.пр. ↑

5

Два месеца по-късно бях веднъж в Обществената библиотека и се опитвах да обясня елементарното деловодство на главния помощник — енергичен, дребен човечец, когото бях срещал в „Драматичите“. Беше невероятно замотал касовата книга и книгата за депозити; такава каша беше забъркал, че за миг го заподозрях в злоупотреба. После открих, че е надплатил десет шилинга от джоба си. Както много хора, които в друго отношение са твърде интелигентни, той губеше ума и дума, том пред него се изпречваше колона от цифри; никога не му беше минавало през ума, че недостигът може да се дължи на някоя съвсем проста грешка при нанасянето.

— Не ме бива за тия неща — каза той накрая, когато успях да оправя грешката. — По цял час на ден прекарвам над тези проклети книги! Струва ми се, че е чиста загуба на време. Да не говорим, че и на вас ви губя времето.

— Дядката скоро ще избухне — казах аз, докато гледах как един мъж с бяла коса се опитваше да обясни какво иска на един младши помощник, слабичък младеж, придобил вече приведената стойка на библиотекар. — Вижте какво, Реджи, ще говоря с Хойлейк по въпроса за счетоводните книги. Сигурно ще открием някакъв по-лесен начин.

Помислих си, че бихме могли или да намалим броя на разписките, или самите ние да се заемем с цялата работа, като събираме парите и всяка сутрин ги нанасяме в книгите. Каквито и предложения да правех, Хойлейк ги изслушваше. Той беше значително подобро издание на „Ефикасия тъпанар“. Дори и сега ми бе неприятно да си спомням за „Ефикасия тъпанар“. Той беше с голяма глава, къса омазана коса и абсолютно неподвижно лице. Лицето му не изразяваше достойнство, нито беше вкаменено, а просто мъртво; сякаш изсмукваше всичкия кислород от заобикалящия го въздух. Бях успял да му се подмажа и да го накарам да повярва, че уважавам неговата работоспособност, и той ме обичаше, доколкото изобщо

можеше да обича някого. Но работата ми с него винаги беше съпроводена с напрежение.

Беше един от тези местни чиновници, които имат чувство на вина към своята постоянна работа и тридесет и осем часовата работна седмица; непрекъснато ми напомняше колко тежък е животът извън нашата служба. И винаги се безпокоеше какво мислят за нас в Съвета. Всъщност нямаше защо да се безпокои; повечето съветници нямаше да забележат нищо дори ако всички чиновници от общината тръгнаха за работа съвсем голи. Но имаше няколко души, които, за да си направят реклама в местното вестниче, се самоизтъкваха като непримирими врагове на разглезената бюрокрация.

Винаги, когато в „Дафтън обзървър“ се появяваше някакво заглавие по наш адрес („Съветникът удря по масата на конференцията“, „Крайно време е в общината да отиват навреме на работа“, „Нереално увеличение на заплатите“), „Ефикасният тъпанар“ засилваше своята дейност и бивахме наводнени от малки съобщения, написани на пишеща машина, които започваха с: „Беше доведено до мое знание...“ и завършваха с: „*това трябва да престане*“. Още по-лоши бяха неговите „пиперливи разговори“, както сам той ги наричаше. Те ставаха по-отвратителни и поради обстоятелството, че той можеше да говори, без да мърда устните си и не се забелязваше откъде излиза ясният му металически глас.

От нас се очакваше да работим през цялото време, нещо, което на пръв поглед изглежда естествено. Лошото бе, че винаги когато се захващахме за някоя работа, бивахме принудени да я прекъснем, а това в крайна сметка отнемаше много повече време, отколкото десетте минути, прекарани в пушене или флирт с машинописката. Работехме извънредно поне една вечер в седмицата; това му доставяше огромно удоволствие, особено ако някой член на Съвета го чуеше; но ако подчинените му можеха сами да определят ритъма на работата си, подобно нещо щеше да се окаже излишно. Хойлейк бе пълна противоположност на „Ефикасния тъпанар“. Нисък, закръглен и благодушен, с малки мустачки, подобни на четка за зъби, и очила с черни рамки; винаги ми напомняше Робертсън Хейр^[1], само че имаше лек йоркширски акцент. Оставяше ни да се оправяме сами; не го интересуваше как върви работата, стига да се завършва в срока, който бяхме обещали, и не приемаше да го отегчават с подробности. Поради

това неговата служба беше много по-ефикасна от службата на „Ефикасният тъпанар“ и ние представлявахме група специалисти, а не сборище от сметачни машини.

Това беше, така да се каже, още един дар на Уорли — за първи път бях напълно щастлив в работата си. Присъединих се към „Драматичните“ и започнах да се движа сред хора, каквито не познавах дотогава. „Драматичните“ представляваха нещо като клуб, в който не беше трудно да се влезе, особено за един млад мъж. В същото време достъпът в него бе ограничен: нищо не спираше членове на работническата класа да членуват в него, но въпреки това те никога не членуваха. „Драматичните“ ми дадоха нещо, на което никога до този миг не се бях радвал — чувството да принадлежа, да бъда част от една общност. Може би това звучи малко пресилено, но нека оставим този въпрос. Общо взето, бях щастлив и задоволен; дори може би прекалено. Вече бях забравил решението, което бях взел през онзи следобед в кафене „Силвия“.

Преглеждахме касовата книга и книгата за депозити в малката стая до заемната на библиотеката, която главният помощник обичаше да назовава свое бюро, въпреки всъщност да беше обикновена работна стая. Видях Ева през стъклената преграда. Главният помощник я извика вътре.

— Ела да засвидетелствуваш честността ми, мила — каза той. — Джо ме обвини, че съм подправил книгите.

— Моят любимец не може да греши.

— Мислех си, че аз съм твой любимец — рече главният помощник.

Тя го потупа по ръката.

— Така беше, докато не беше дошъл Джо, мили Реджи. — Огледа рафтовете. — Имаш ли нещо съвсем скандално, Реджи? Обожавам мръсните книги, а ти никога нямаш от тях.

Беше напарфюмирана с нещо, което наподобяваше дъха на изгорени рози; ароматът изпълваше стаята и сподавяше миризмата на книги и паста за лъскане.

— Не знаеш ли някоя хубава книга от този род Джо? — попита ме тя.

— Предпочитам порнографията в живота — отвърнах.

— Е, какво чакаме в такъв случай?

Реджи ни наблюдаваше със странно напрежение; библиотеката беше обменната палата на градските клюки, реших да променя темата.

— Знаете ли, че ще играя Джошуа? — надух мускули и изпъчих гърди. — Сила на гигант и сърце на дете. Подвежда ме една развратница...

— Дявол да го вземе, кой разпределя тия роли? — попита тя. — Исках аз да те подведа. Защо не са ми дали ролята на мене?

— Ролята на домакинята е по-добра — отговори Реджи. — За нея трябва истинска игра. А Леда може да се играе от всякоя.

— Дори и така да е — каза мрачно Ева. — Дойде ми до гуша да бъда невинна и безопасна. Мечтая да съм съблазнителна и изкусителна. Да не би Алис да има качества, които да ми липсват?

— Коя е Алис? — попитах аз.

— Запознах те с нея, глупчо. Висока, стройна, руса. Играла е в пътуващ театър. Би трябвало да си я забелязал, освен ако не си правил мили очи на Сюзън.

— Омъжена ли е?

— Предполагам, живее с него близо десет години. Джордж Айсджил; и с него те запознах, дойде на последното ни събиране. Има купища пари. Изглежда много щастлив... — Тя спря да говори, сякаш едва не бе казала нещо недискретно.

— Сега си я спомням — казах аз. — Май се държеше малко безцеремонно. Всъщност студено.

— Искате да кажете, че не беше очарована от вашия чар — поправи ме Реджи. Тонът му бе съвсем лек, не можех да се обидя, но реших занапред да бъда по-внимателен пред него.

— Никога не трябва да гледате една жена, когато говорите с друга — поучи ме Ева. — Нищо чудно, че се е държала безцеремонно, миличката. Алис е много мил човек и не искам да чувам нищо лошо за нея, ясно ли е?

— Много добра актриса е — добави Реджи. — В „Игрицето“ беше великолепна. Просто излъчваше женственост. Двама сладки старци си излязоха посред второто действие.

— Е, не чак толкова добра — заяви Ева. — Гледах същата пиеса в Лондон; взела е много неща от Ла Томас — спомняте ли си начина, по който си свали обувките? Но ще се справи с ролята. Ще научи Джо на много неща.

— Висока, стройна и руса. Добре, добре. Аз имам желание да се уча на много неща.

— Не трябва да го изпускаш от поглед — каза Реджи. Дребното му тъмно лице придоби тъжен замислен израз.

— „Е, малкия, не го вземай навътре!“ — Ева издекламира една реплика от пиесата. — „Светът не се е свършил, щом са те взели за балама. Все още може да те направим човек.“

Реджи остави счетоводните книги.

— Ще погледна дали моите хора не се правят на глупаци — каза той, излезе от стаята и се отправи към белокосия мъж, който все още се опитваше да обясни на младши помощника какво иска.

— Помогни ми да си избира книги, Джо — помоли Ева и ме хвана подръка. — Нашият мистър Скура е приятен човек, нали? Само че е малко мекушав. Тази работа не е за мъже.

— Всички мъже не са еднакви — отвърнах аз. Ева опита мускулите на ръката ми.

— Ти си здраво животно.

— На времето тренирах бокс.

— Сега не тренираш ли?

— Не виждам защо трябва да ме удрят за нищо, а не съм достатъчно добър, за да стана професионалист.

— Ако беше професионалист, щях да избягам с тебе. Не бих могла да устоя на един едър, груб и запотен боксьор.

Огледах бързо библиотеката. Бяхме в драматичния отдел, една ниша в най-отдалечения край. Никой не би могъл да ни види, дори и да гледаше към нас.

— Дойде ми наум, че можеш да избягаш с мен — казах аз. — Само за събота и неделя.

— Не разбирам какво искаш да кажеш. — Флиртаджийският тон беше изчезнал напълно от гласа й.

— В неделя каза, че...

— А, ето какво било. Само защото ти позволих да ме целунеш малко пиянски в репетиционната и си мислиш вече, че всичко е наред... Не, миличък, решително не.

— А защо ми обеща?

Тя вдигна рамене.

— Ти го очакваше. Освен това не съм сигурна, че съм ти обещавала нещо.

Обхвана ме тръпка на страст и гняв. Когато я целунах в неделя, всичко сякаш се нареждаше, както исках. Докато я притисках към себе си и усещах гъвкавото, напарфюмирано тяло, чисто и *скъпо*, аз си мислех, че най-после ще имам жена, която няма след това да плаче от срам, нито пък ще яде риба и пържени картофи, докато го върши. В дафтънския „Локарно“ бих се оправил много по-добре.

— Обичаш да флиртуваш, а, мила? — рекох ѝ аз. — Никого ли не си ядосала истински досега?

— Аз се движа само между цивилизовани хора — отвърна тя.

Поех дълбоко въздух. Нямахме смисъл да се гневя.

— Не се плаши. Няма да те безпокоя. — Усмихнах се насила. — Белята е, че си прекалено привлекателна.

Последва малка пауза. Когато заговори отново, гласът ѝ беше смекчен.

— Джо, ти си твърде неопитен. Не можеш да вземеш всичко наведнъж. Ще го запомниш ли?

— Ще го запомня — обещах, без да зная какво точно иска да каже.

[1] Робертсън Хейр — известен комедиен актьор. — Б.пр. ↑

6

Същата вечер се четеше за първи път „Фермата на Мидоус“. Когато пристигнах в „Драматичите“, режисьорът Рони Смит беше вече там. Той работеше в една банка, въпреки че от пръв поглед човек не би могъл да предположи това. Носеше обувки от зелена шведска кожа, стари износени панталони от каша, жълт затворен догоре пуловер и спортно сако; с набръчканото си лице и намазаната с брилянтин коса, проредяла по слепоочията, приличаше на застарял актьор; предполагам, че точно този ефект искаше да постигне.

— Здравей, Джошуа! — каза той, или по-скоро извика, понеже това също беше част от театралната му поза. — Прекрасна роля имаш. Не от тоя свят! — Той повтори със задоволство фразата си. — Не от тоя свят! Само че ще трябва здравата да поработиш, ей богу, здравата ще трябва да поработиш!

— Ще го изплашиш — предупреди го Ева, която току-що бе влязла заедно с Алис. — Малкият е дошъл да се забавлява, нали, любов моя?

— Здравей, Ева — рекох аз. — Здравей, Алис. — Много си привлекателна.

— Твърде мило от твоя страна — отвърна тя. — Всъщност се чувствавам ужасно. — Гласът ѝ не беше приятелски; съвсем сигурно беше, че не изпадна веднага под въздействието на моя чар.

Застанала до Ева, която имаше розов цвят на лицето и цялата преливаше от жизненост, Алис наистина изглеждаше бледа и измъчена. Косата ѝ беше с цвят на светъл мед и по това време я носеше на кок. Чертите ѝ бяха нежни. Имаше ъглесто, сплескано модно тяло, на което големите гърди изглеждаха като чужди; под белия пуловер те сякаш увисваха от собствената си тежест. В известен смисъл това ме привличаше повече, отколкото твърдостта; даваше гаранция за действителност.

Спрях мислите си. Безполезно беше. Спомних си как Ева се въртеше около мене: „Прекрасен си, трябва да направим нещо, ще

избягаме“ — и каква беше ползата? Спомних си за Сюзън на последното събиране; Джек нито за миг не я изпусна от очи и я отведе направо у тях с лъскава нова кола „МГ“. Алис не беше за мене. Трябваше да се откажа от тази идея, преди да се бе загнездила здраво в главата ми.

Огледах останалите актьори. Хърбърт Даунс притежаваше малка тъкачна фабрика; бащата на Джони Роджърс бе собственик на склад за въглища, а бащата на Ан Балби имаше три бакалници; Джими Матюс беше най-младият и посещаваше Ледърфордския технически колеж; Джими щеше да помага на баща си в семейната фирма, както сигурно правеше Джони. Големият брат на Ан изучаваше бакалската търговия, разбира се, от долу на горе като обикновен продавач. Ан възнамеряваше да се запише в Ледърфордското художествено училище, което щеше да я предпази от неприятности, докато се оженеше по всяка вероятност за Джони; бащата на Джони разрастваше своята търговия твърде бързо при негодното управление на лейбъристите. Всички те имаха повече пари от мене, но това не бяха големи пари. Лесно можеше да се постигне тяхната категория и затова не изпитвах особено уважение към тях. Гледах свободните им, но заучени жестове, когато говореха с най-доброто си произношение за „Тази дама не бива да изгаря на кладата“, и им се подигравах наум също като родов аристократ, който наблюдава как търговците подражават маймунски маниерите на по-благородните от тях. Но моето чувство на превъзходство беше краткотрайно; първото четене на пиесата бе много лошо. Може би защото все още ме беше яд на Ева и Сюзън, аз обърквах редовете, произнасях зле най-простите думи и слагах неправилно ударението в почти всяка фраза. Трябваше да спрем за малко, когато споменах „сутиенът на кантонера^[1]“; аз също се присъединих към общия смях, но това ми струваше твърде голямо усилие.

— Каква мисъл само — каза Алис. — Еротични пороци сред работническата класа! — Тя се обърна направо към мене.

— Аз също принадлежа към работническата класа — мрачно забелязах аз. — И няма нужда да ми обясняваш хапливата си забележка. Познавам твърде добре благородниците. На времето ми се случи да прочета една книжка.

Алис се изчерви.

— Не би трябвало... — започна тя и спря. — Ще ти го кажа после. — Усмихна ми се и наведе очи към текста на пиесата.

През останалото време не преставах да поглеждам към нея. Понякога, когато не четеше ролята си, тя ми се виждаше съвсем обикновена, дори грозна: брадичката ѝ беше тежка, безформена, а бръчките по лицето, и шията сякаш бяха издълбани с нож. Но когато играеше, лицето ѝ се оживяваше; всъщност човек не забравяше недостатъците на това лице, а те му ставаха скъпи и го възбуждаха. Пред нея другите жени изглеждаха безвкусни и развлечени; с учудване забелязах, че същото се отнасяше и за Ева.

Когато свършихме, Рони за миг остана загледан в нас, като пуфкаше шумно с лулата и си играеше с куп писмени бележки и златна химикалка.

— Ще трябва здравата да поработим, хора. Пиесата е много потънка, отколкото изглежда. — Той извади лулата от уста и посочи с дръжката ѝ към мене. — Джо, не забравяй, че си прост, честен фермер. И внимавай с... дамското бельо. — Всички се захиха, освен мене. — Всъщност най-добре ще бъде да махнем изобщо този израз.

— Пази се, Джо; Рони обича много да съкращава — обясни Ева. — Ако не се пазиш, нищо няма да остане от ролята ти.

— Всички пиеси трябва да бъдат съкратени поне наполовина — захили ѝ се Рони.

— Виж ти, ние двамата с Орсън Уелс! — прошепна на ухото ми Алис.

— Добре, приятели — каза Рони. — За тази вечер стига. Двамата с Хърбърт ще се опитаме да изтълкуваме по-добре фабулата.

— Ще прием ли по едно кафе? — попитах Алис, когато стана.

— Не, благодаря.

„Върви по дяволите“, помислих си и ѝ обърнах гръб.

— Но би могъл да ме почерпиш една бира.

— Къде? В „Кларенс“?

— Не, там има много от „Драматичите“. Прекалено чисто и добре осветено е. Скоро ще инсталират луминесцентно осветление. „Сент Клер“ е по-приятно заведение. Тъмно е, мирише на бира и на свещи.

Колата ѝ, зелен „Фиат 500“, беше паркирана пред театъра.

Тя отключи вратата откъм кормилото и се поколеба.

— Можеш ли да караш?

— Мога. Колкото и чудно да е, мога — отвърнах аз.

— Не бъди толкова чувствителен.

— Не съм...

— Именно от чувствителност го каза. А аз просто си помислих, че може би ще ти е приятно да караш. Повечето мъже не обичат да ги возят жени. Пък и аз съм много лош шофьор.

Не казах нищо, а седнах на шофьорското място и й отворих вратата.

Приятно беше отново да карам кола; не че бях притежавал някога собствен автомобил. Научих се да карам във въздушните войски, делеях един „Остин“ с трима души от екипажа на самолета. Когато включих на първа скорост, отново се пренесох по безлюдните равнини на Линкълншир, с каса бира в багажника и Томи Дженкс отново подхващаше рефрена на „Котки по покривите“ или „В движение“, или „Трите стари дами“. Почувствувах лека тъга по тези отминали дни, когато можех да си позволя да харча четири лири седмично за бира и цигари, а знакът със сребърното крило беше пропуск за безплатни пийвания и жени от по-висока категория. Този „Остин“ не беше кой знае какво, разбира се, след като са го употребявали твърде зле в течение на седемнадесет години — но четвърт от него ми принадлежеше. Томи го сплеска по „Норд Финчли Роуд“ и заедно с това сплеска себе си, една жена ефрейтор и войника, който бе карал отсрещния джип.

— Намръщи се — каза Алис. — С тази шапка приличаш на гангстер, не го ли знаеш? Свий вдясно, тука, моля ти се.

— Къде сме?

— Близо до „Сент Клер роуд“. Всъщност това е по пътя за в къщи.

— Ти сигурно живееш точно на Върха, нали? — В гласа ми вероятно се бе промъкнала заядлива нотка; видях, че потръпна, и се почудих какво ме е прихванало.

— Живея на „Линет роуд“ — отвърна тя. — Не аз съм избрала къщата. Но въпреки това мисля, че е доста приятна. Ти живееш на „Игъл роуд“, нали?

— Живея там под наем — казах аз.

Карахме надолу по „Поплар авеню“. Една голяма къща вляво беше обляна в светлина и оттам се разнасяше музика. Сред високия зид зееше полуотворената врата, зърнах вода и бяла платформа.

— Господи — възкликнах аз, — плувен басейн!

— Тука живее Сю Браун — уведоми ме Алис. — Тази вечер празнува рождения си ден.

— Колко мило от тяхна страна! — рекох аз. — Предполагам, че и Джек е между гостите. Ако мога да говоря така фамилиарно за него:

Алис сякаш не ме чу.

— Завий вляво — каза. Спуснахме се по един тесен път и излязохме на малко площадче. В този квартал къщите бяха по-малки; големите къщи от върха на улицата бяха последните крепости на този свят с частни плувни басейни, тополи и нови коли „МГ“. Мястото, заето от работническата класа край гарата, се разпростираше много повече, отколкото предполагах, и служеше за преграда между дима в долината и „Поплар авеню^[2]“. Няколко тесни каменни стъпала водеха от площадчето към права, настлана с чакъл улица. „Сент Клер“ се намираше на една близка пряка.

Както беше казала Алис, заведението бе тъмно и миришеше на бира и свещи. Малката стая до бара беше празна и само двама старци седяха пред огъня. На стените висяха две стари гравюри на града и една снимка на къща с отнесен покрив от урагана през 1888 година. Останалата площ бе заета от лъснати медни конски украшения и грейки. Диваните покрай стените бяха меки, тапицирани с кожа.

Алис се огледа със задоволство.

— Това наричам уют — каза тя. — Толкова е уютно, че става почти зловещо.

Кръчмарят, слаб човек с посивели коси, потътри крака из стаята.

— Добър вечер, мисис Айсджил. Добър вечер, сър. С какво мога да ви услужа?

— Да опитаме „Старата“ — предложи Алис. Това е истинска бира, нали, Берт?

— Прекрасна напитка, мисис Айсджил — отвърна той със своя плътен погребален глас. — Превъзходна бира.

И наистина бирата се оказа много добра — тъмна, сладникава и гъста. В „уютното място“ беше топло и спокойно и ми беше приятно да бъда с Алис; не изпитвах никаква необходимост да флиртувам с нея

и затова не ме беше страх от неуспех. Дадох ѝ цигара. Когато съм под напрежение, забравям да пуша; сега запалих първата си цигара през тази вечер и тютюнът ми се услади със силния си вкус — съвсем малко му трябват, за да залюти, а аз го обичам точно такъв.

— Виж какво, Джо — поде Алис, — предстои ни да работим заедно, така че трябва да изгладим недоразуменията помежду си. Престани да се ежиш, за бога. Не исках да ти го кажа, докато другите бяха наблизко, но ти ме обиди ужасно. Да не би да имаш комплекс за малоценност или какво?

— Не, няма такова нещо — измърморих аз.

— Тогава какво има?

— Стори ми се, че ми разиграваш „Господарката на замъка“, това е всичко! Баща ми не е имал фабрика или завод, но то не значи, че не съм чел нищо или че не мога да карам кола. — Сам разбих, че обяснението не е убедително, всъщност не бях никак сърдит на Алис.

— Но, Джо, мили — продължи тя, — кой обръща внимание на тези неща? Аз не обръщам внимание. Същото важи и за Томпсънови. Ева също... — Тя се намръщи. — Май че в Ева е цялата работа, нали? Тя обича да подвежда младежите и след това да се прави на светица. Родена е да се закача и никога няма да се поправи. Знаеш ли, никак не бих се изненадала, ако... не, по-добре е да не го казвам.

Поръчах още бира.

— След като си започнала нещо, по-добре е да го кажеш докрай.

— Не бих се изненадала, ако разказва на Боб за закачките си с младежите. И двамата са студенокръвни. Нали не си я взел сериозно?

— Зависи какво разбираш под сериозно.

— Същото, което и ти, мили.

— Бог ми е свидетел, че не съм. Нито за минута! — Изсмях се. — Какъв ли глупак съм изглеждал. — После си спомних за главната си болка. — Джек Уелс — казах. — Все ме гледа отвисоко, все ми приказва за офицерската столова, все ми забравя името, когато му говоря!...

— Той скоро ще се върне в университета — рече Алис. — Но независимо от това, ти му се сърдиш за друго. Окупира е Съюзън. За това е, нали? Не отговорих. Чудно ми беше как стигнахме до такива отношения. Говорех с нея така свободно, както бих говорил с Чарлз; това ме объркваше.

— Нали? — попита тя отново.

— Добре, затова е. Чиста ревност. Сякаш такива като него вземат всичко хубаво по някакво божествено право. Твърде често съм го наблюдавал.

— Искане ми се да те цапна — заяви Алис. — Нали тя не е сгодена за него? А и ти не си женен, нали? Или може би те е страх от него? Защо не телефонираш на момичето и не го поканиш да излезе с теб.

— Не ми е дошло наум — признах аз.

— Май че ти е по-приятно да се самосъжаляваш — продължи тя. — Вместо да предприемеш нещо, ти изчакваш. Може би чувствуваш, че Джек е по-ценен от теб.

— Не — отвърнах аз. — Пък и все едно е дали той е по-ценен от мене, или не, ако тя го иска. Но имам чувството, че не го иска. Свикнала е да се върти около нея и това е всичко... Знам, че би могла да се заинтересува от мен. Точно това ме дразни. Сигурно ще ме помислиш за твърде самонадеян!...

— Не — отрече тя. — Ти си само млад и ужасно неопитен. Щом инстинктивно чувствуваш такива неща за нея, сигурно, си прав.

— Аз не съм единственият, който вярва в интуицията, но щом чух и тя да я признава, почувствувах, че не мога да скрия нищо от нея.

Погледнах празната си чаша.

— Не мога да пия половинки — казах аз и бръкнах в джоба си за пари.

— Остави ме сега аз да платя — предложи Алис.

— И аз мога да си позволя...

Тя вдигна ръка, за да ме спре.

— Нека да не спорим! Винаги си плащам собствената сметка. Това съм го научила още много отдавна в пътуващия театър.

— Но аз не съм от пътуващия театър!

— О, стига! Пет пари не давам дали си общински ковчезник или притежател на тази кръчма. Аз съм независима. Мога да си позволя да плащам собствената си сметка. Ясно ли е?

Взех парите и поръчах бирата. Да си призная, бях доволен от това разрешение, защото „Старата“ струваше два шилинга половинката и както пиехме, сигурно щяхме да платим поне девет шилинга до края на вечерта. Имах осемстотин лири в банката, предимно от осигуровката на моите родители и от заплатата ми, която

се бе събрала, докато бях във военнопленническия лагер. Но никога не се бях докосвал до тези пари; нямаше изгледи пак да се добера скоро до такава голяма сума. Живеех от заплатата си; а моята заплата не допускаше извънредни разходи от десетина шилинга.

Погледнах Алис с добро чувство.

— Искаш ли малко пържени картофи, мила?

— Да, с удоволствие. В понеделник са за сметка на Смит. Поискай му и малко сол, моля! Никога не мога да намеря тези ужасни сини пакетчета.

— Обичам солени мезета с бирата — споделих аз. — Но най-добре е с лукчета туршия и тлъсто свинско.

Тя ми се усмихна. Усмивката ѝ беше приятелска, без женска съблазън.

— И аз обичам същото. Вкусовете ми са прости. Освен това мога да изпия толкова бира, колкото и ти.

— Ще видим дали ще изпълниш това обещание.

— Ще го изпълня. Отгледана съм с бира, но всички мъже, с които се срещам, пият уиски или джин. Мислят, че се шегувам, когато кажа, че обичам бира, и ми сервират газирана бутилкова бира или лагър^[3].

„Старата“ беше по-силна, отколкото предполагах; когато бяхме почти изпили третата половинка, аз се разчувствувах.

— Ще ти кажа нещо, Алис. Ти ми харесваш. Не искам да кажа грубо — като жена, а просто, че ми харесваш. Мога да говоря с теб като с мъж. Мога да ти кажа нещо... О, господи, какво самоизтъкване!... — Отпих глътка бира и си напълних устата с пържени картофи.

— И аз те харесвам — рече тя. — Знаеш ли, че понякога имаш вид на осемнадесетгодишен?

Стояхме, докато стана време да затворят, и след това тя ме откара до вкъщи. Едва когато легнах, си дадох сметка, че никога досега не бях разправял толкова много за себе си на жена, но не само това — сега не ме беше страх, че съм разправял толкова много, нито че съм изглеждал глупав. Възглавницата излъчваше слаб аромат на лавандула; това ми напомни нещо. Беше нейният аромат, хладен като чисто бельо, приятен като бирата; заспал съм, без да усетя, и сънувах, че се возя с нея във „Фиата“; колата летеше и се плъзгаше опасно по фантастични завои

сред някаква местност, която беше нещо средно между Линкълншир и Прусия; после тя се превърна в Сюзън, очите ѝ блестяха, а лицето ѝ бе побледняло от удоволствие; после се загубих сред дивата открита местност с пясък, борове и храсти, като виках не името на Сюзън, а на Алис; след това се събудих в стаята си на „Оук кресънт“ и видях репродукцията на Олимпия — гладка, бяла, прекрасна, със съзнание за красотата си; картината покри цялата стена, а аз скрих очи с ръце, опитах се да извикам и се събудих в Уорли при звъна на будилника и шума, който издаваше пържещата се сланина.

[1] „Сутиенът на кантонера“ — непреводима игра на думи — поради неправилно произношение на думата „мангал“ тя звучи като „сутиен“. — Б.пр. ↑

[2] Поплар авеню — Булевардът с тополите. — Б.пр. ↑

[3] Лагър — лека светла бира. — Б.пр. ↑

Библиотеката беше в едно здание с общината. На другата сутрин минах оттам в десет часа и разбрах, че Джек се връща в университета след няколко дни.

Застанах в една малка ниша, която наричаха „отдел за справки“, и почувствувах глупаво тържество, а в същото време и известна завист. Кембридж — представих си мислено една картина с бутилки портвайн, каране на лодки, спокойни разговори на дълги маси, отрупани с блестящи сребърни и кристални сервизи. И над всичко — атмосферата на сила, сила, която говори на безупречен, изискан английски, сила, която беше сила, защото се бе родила в подходящо семейство и винаги бе познавала хората, които трябва да се познават; ако човек иска да управлява страната, не може да го изпълни без съответното университетско възпитание.

Бащата на Джек между другото произвеждаше и автомобили. Сега бизнесът цъфтеше; но дори и да не беше така, нямаше да има голямо значение, защото той си беше изградил един малък, уютен, вертикален тръст. Когато му се наложеше да похарчи повече от определената сума за дадена съставна част, той купуваше фирмата, която я произвежда; притежаваше фабрика за пластмаси, предприятие за преработка на кожи, работилница за каросерии и дори една пералня и печатница. Сравнено с Форд Лион или Юнилевър^[1], неговото комбинирано предприятие изглеждаше малко; но много бих се учудил, ако старецът „не струваше“ поне един милион.

Седрик ми беше обяснил защо Джек иска да получи научно звание.

— Този, който управлява комбинираното предприятие, не може да се специализира — обясни ми той. — Такъв човек трябва да може да мисли изобщо. Ако е запознат прекалено добре с подробностите, не ще може да обхване цялото. Затова Джек отива в Кембридж — да се научи да мисли. — Седрик ми се усмихна затворнически. — Въпреки че всъщност няма голяма разлика. Счетоводителите и инженерите

ръководят предприятието, независимо от това, кой стои начело. Единственото необходимо нещо за Джек е да се среща с хората, с които подобава да се среща, и да се учи как да се справя с тях. Да заслепява със своята ученост — нали има подобен израз?

„Добре, добре — промърморих си съвсем по детински, — ще ти свия жената, Уелс, и всичките ти пари няма да ме спрат...“

Отидох до телефонната будка срещу общината и поисках номера на Сюзън, Докато чаках да ни свържат, бях почти склонен да се откажа от цялата история. Ако не беше отговорила, много се съмнявах дали щях да направя втори опит.

— Сюзън Браун е на телефона — каза тя.

— Обажда се Джо Лемптън. Колко официално говорим! — Едно от стъклата на будката липсваше и вътре духаше студен вятър. Ръцете ми трепереха от възбуда. — Имам два билета за балета в събота през нощта. Мислех си дали няма да искаш да го гледаш!

— В събота през нощта ли?

— Искам да кажа вечерта — поправих се аз и мислено се наругах.

— Много ми се иска да го гледам. Почакай за миг, Джо, съвсем съм объркана, току-що излизам от банята.

Представих си голотата ѝ, младото, стегнато и ухаещо тяло. Но веднага махнах тази мисъл от главата си. Това беше нещо, за което не исках да мисля. Не че не я желяех физически; но да я събличам така във въображението си беше присъщо на пубертетните момчета и не изразяваше истинските ми чувства. Мога да го призная съвсем честно — чувствата ми към Сюзън са били винаги, както се казва — почтени. Всяка друга реакция към красотата ѝ би била долна. Дори и без парите ѝ заслужаваше да се ожени човек за нея. Тя беше принцесата от приказките, момичето от древните песни, героинята от оперетите. И естествено принадлежеше към тази категория, защото имаше необходимото лице и тяло и беше в съответната група по богатство. Точно така е във всички приказки — принцесата е винаги красива, живее в златен палат, облича се в красиви дрехи, носи богати накити, яде пилета, ягоди и медени питки, а дори ако ѝ се случи нещастие и се наложи да работи в кухнята, принцът винаги я открива, защото е изпуснала своя скъпоценен пръстен в кейка, който е изпекла за него. Той едва не умира от изненада, когато му я довеждат с изцапаната

престилка, мръсните ръце и мръсното лице, защото си помисля, че се е влюбил в обикновена работничка от десета категория. Но тя сваля изцапаната престилка и той вижда прекрасните ѝ дрехи; тя измива ръцете и лицето си и той вижда нейната нежна, бяла кожа. Всичко е наред, тя си е от първа категория и те могат да се оженят и да живеят щастливо навеки. Необходимите качества за една принцеса са брутално ясни.

Сюзън беше принцеса, а аз представлявах равностойността на свинаря. Можете да кажете, че разигравам детска приказка. Лошото беше, че трябваше да се боря с препятствия много по-трудни от драконите и магьосниците, а наблизко не виждах и следа от добри феи. Тази сутрин не можех да предскажа как ще завърши приказката. След като остави телефонната слушалка, тя се забави доста дълго; за миг помислих, че ми е затворила телефона, но някъде на заден план се чуваше шум от прахосмукачка и женски гласове.

— Извинявай, че те накарах да чакаш — каза тя. — Не можех да си намеря тефтерчето с ангажиментите. Събота вечер съм свободна, Джо.

Първият дракон беше убит, макар че не беше много голям. Постарах се гласът ми да не звучи твърде тържествуващо.

— Прекрасно. Ще мина да те взема в шест и четвърт, нали?

— Не, не — отвърна бързо тя. — Ще се срещнем в театъра.

— В седем без петнадесет тогава.

— Божичко, мама иде! Трябва да бързам. Довиждане.

— Довиждане — отвърнах аз, леко озадачен. От орнамента беше паднала част от позлатата. Защо се смути, че майка ѝ влиза в стаята? Сякаш не искаше тя да разбере, че излиза с мене! Дали ѝ се разрешаваше да излиза с някой друг, освен с Джек? И не бях ли аз толкова добър като него, за да я вземам от къщата ѝ?

Когато се върнах в касовата служба, Теди Соумс пиеше чай и флиртуваше с Джюн Оукс, машинописката от здравния отдел. Джюн беше едва на двадесет години, с червена коса и чиста кожа; бях сигурен, че е малко глупава, но склонна към любов; бях обаче достатъчно разумен да не се забърквам с нея. Любовните истории в службата започват много лесно, но трудно завършват, особено в малките градове.

Въпреки това аз се присъединих към флиртуването. Беше твърде приятно за моето „аз“, че се намирам с жена, която отговаря на възможностите ми, която, мислех си аз, гледайки пълните ѝ сочни устни, не би ме поощрявала, ако не възнамерява нещо по-сериозно, и която щеше да остане възхитена, ако ѝ отида на гости.

— Здравей, царице на моето сърце — поздравих я и си взех чаша чай. — Винаги ми е много приятно да те видя. С всеки изминат ден изглеждаш все по-красива. Но все пак съм доволен, че не работиш в касовата служба.

— Защо? Нямах ли да си доволен, ако работех тук?

— Щях да зяпам по тебе — казах — и нямаше да върша никаква работа.

— Чух, че зяпаш по друга — захили се тя.

— Това е само защото ти не искаш да се ожениш за мене.

— Не си ме помолил.

Коленичих на едно коляно и турих ръка на сърцето си.

— Любима, дори бих рекъл, най-скъпа! Мис Оукс, предлагам ви моята ръка и моето сърце.

— Не го слушай, Джюн — рече Теди. — Той ходи да пие с женени жени.

— Не знам за какво говориш — сопнах му се и се изправих.

Джюн се засмя отново.

— Името ѝ започва с А. И е твърде стара за тебе. — Гласът ѝ беше съвсем тънък, почти писклив и изглеждаше особен в съчетание с великолепия ѝ бюст.

— О, това ли? — подхвърлих безгрижно. — Тя просто ме откара до къщи. Говорихме си за пиесата. Теди не би могъл да разбере подобно нещо. Нашите отношения са напълно платонични.

— О, да, разбирам — каза Теди и обхвана Джюн с ръка през кръста. — Аз сега се мъча да заведа Джюн на един платоничен уикенд. Разбира се, би било твърде неприятно, ако в резултат на това се появи едно платонично бебе. — Той се засмя със своя висок, неестествен смях и се допря до бузата на Джюн.

— Ужасен си! — смърри го тя. — Недей, Теди. Не, не трябва. Какво ще стане, ако влезе мистър Хойлейк?

— Ще ми заповяда да те оставя на мира, за да се натисне той — предположи Теди.

— Никога вече няма да ти говоря — рече тя. — Ти имаш ужасно въображение. — Тя ми се усмихна. — Само Джо е истински джентълмен.

— Недей разчита на това — подхвърлих аз.

Джюн се приближи до мене; притежаваше странна миризма, която не беше нито от парфюм, нито от сапун, нито от пот — твърде силна миризма, но чиста. Испитах силно желание да я погяля или поне да си определя среща; но — първото щях да остана недоволен, а второто щеше да бъде опасно. Затова само ѝ се усмихнах.

— Прекрасна си — казах аз.

— А ти имаш много хубави очи — рече тя и когато си тръгна, за миг сложи ръка върху моята. — Защо не можем да се оправим ние, ергените и момите? — добави тя, сякаш Теди изобщо го нямаше.

— Мен не ме вземай пред вид — подхвърли той. — Ти добре се справяш с жените.

— Да бе, редят се на опашки, за да поговорят с мене.

— Ако искаш, вземи си Джюн — пак започна той. — Тя е обикновено хлапе. Но за мисис А..., виж, за нея наистина ти завиждам.

— Няма защо да ми завиждаш.

— Екстра е — каза той и слабото му, загрубяло лице доби печален израз.

— Много си е добра жената. Никога не съм мислил така за нея.

— Аз обаче мисля, дявол да го вземе. Тя е... — той потърси подходящата дума и после я каза малко засрамено — тя е дама. Тя е и жена. Знаеш ли, щом я видя, се изпотявам и ме побиват тръпки.

— Какъв неприличен младеж! — отвърнах аз. — Знаеш ли какво пише в светото писание за прелюбодеяние в мислите?

— Съпругът ѝ прелюбодействува не само в мислите си.

— Това не е извинение. Между другото, как изглежда?

— Богат фабрикант на вълна. Излъскан и бледен, говори доста добре.

— Коя е другата страна?

— Едно момиче от кантората му. Млада, дебеличка и глупавичка. Вече цяла година ходят.

— Мъжете понякога са по-лоши и от животните — възмутих се аз. — Защо не може да се задоволи с Алис?

— Тя е на тридесет и четири, женени са близо десет години, а нямат и деца — захили се той. — Бих му помогнал. С удоволствие.

Повдигнах рамене.

— Не ме привлича в това отношение. — Мислех за Сюзън; когато си спомнях, стомахът ми се присвиваше от вълнение. Страшно ми се искаше да кажа на някого, да се похваля поверително. Надявах се, че Теди ще спомене името ѝ в разговора и между другото ще мога да спомена за срещата ни. Но той не я спомена, а продължи да говори за Алис. Същата вечер се състоя втората репетиция на „Фермата на Мидоус“. Рони беше във форма, пуфкаше усилено с лулата, прекарваше ръце през косата си, за да покаже нервно напрежение, и драскаше припряно по листовете, вмъкнати в текста.

Тази вечер, драги мои — започна той, — вие сте само тела. И то много хубави тела, ако ми е позволено да го кажа. Искам да си изясните всички движения, а след това вече ще се занимаем малко и с актьорска игра...

Двамата с Алис имахме три жарки любовни сцени. Очаквах, че ще ми бъде стеснително, но тя самата имаше съвсем безлично поведение и не изпитваше никакво стеснение, така че нашите прегръдки приличаха на бавен танц. Толкова добре ги играехме, че Рони ме поправяше само по два пъти при всяко движение, което за този етап от постановката беше твърде добре. Оставях се тя да ме води, което, разбира се, беше напълно правилно, защото се предполагаше, че тя ме съблазнява.

По-късно Рони беше толкова разчувствуван, че ме похвали.

— Любовните ти сцени Джо, отсега се очертават доста добре. Но другаде виждам неприятностите — намигна ми над очилата си той, — знаеш, нали, става въпрос за скучната, но необходима работа около влизането и излизането, ставането и сядането. Ти сядаш, сякаш... хайде да не бъда вулгарен! А ставаш, като че си седял на пирони! И си съвсем неловък с Ан и Джони. Но с Алис просто оживяваш.

— Алис може да оживи и мъртвите — казах аз. Засмях ѝ се; за мое учудване видях, че се изчерви леко.

Когато Рони спря да ни говори, напуснах сцената след нея и я последвах в залата. Тя взе палтото си от столовете, където го беше оставила. Помогнах ѝ да го облече. За миг, преди да отдръпна ръцете си от раменете ѝ, тя се отпусна върху мене; но и това беше безлично

като сценичните ни прегръдки. Аз също облякох палтото си и седнах до нея.

— Възползувах се от твоя съвет.

— Какъв съвет?

— Телефонирах на Сюзън. Отиваме на балет. — Чух гласовете на Рони и Хърбърт някъде иззад кулисите; синя светлина осветяваше обсипаната с угарки сцена. Тънкокраките маси и столове, както и канапето, върху което бяхме играли на любов с нея. Театърът беше малък, но внезапно взе да ми се вижда голям, ехтящ и изоставен.

— Сюзън ли? — попита тя. — А, да, спомням си. Светлината се промени в топло розова. Никога няма да сбъркаш, ако следваш моите съвети. Леля Алис е винаги права.

— Не си леля — възразих аз. — Лелите са над четиридесет и миришат на камфор.

Тя направи гримаса. Забелязах, че брадичката и е малко отпусната.

— Добре поне, че не мириша на камфор. Въпреки това се държа като лелята от „Женски разговори“, или бавачката на Жулиета. — Гласът ѝ ми се стори горчив.

— Съвсем не — казах аз. — На времето гледах веднъж „Ромео и Жулиета“. Онази беше зла дъртачка. Ти си мила и забавна. И някак си... — не се доизказах. Настъпвах в опасна територия.

— Някак съм какво?

— Не ми се сърди. Обещай ми.

— Добре, добре — отвърна тя нетърпеливо, — няма да се сърдя дори да бъде нещо неприлично. Обещавам. — Изглежда толкова глупаво. Не мога... — обърках се аз.

— Също като в „При мисис Бийн“ — каза тя. — Дразниш ме, Джо. Продължавай, за бога.

— Ти си някак си... не... не трогателна. По-скоро загубена като малко момиче. Сякаш търсиш нещо. О, божичко, приказвам като в евтин филм. Забрави какво казах, нали ще го забравиш?

Тя мълча няколко секунди. После очите ѝ овлажняха.

— Колко чудно е ти да ми говориш така. Не, не се сърдя, мили. — Тя бръкна в чантата си. Когато ѝ поднесох огън, с изненада открих, че ръцете ми треперят. В този миг в театъра влезе Джордж Айсджил. Беше облечен в огромно дебело палто, за което не бе достатъчно едър.

Имаше малки, добре оформени ръце и ноктите му блестяха от наскоро правен маникюр; носеше пръстен с герб на средния пръст и пръстен с диамант на кутрето. Въпреки маникюра и диамантения пръстен не изглеждаше женствен; но не изглеждаше и мъжествен. Сякаш нарочно бе избрал мъжкия си пол, защото беше по-удобен и по-доходен. Не го харесах още от пръв поглед, но не така, както не харесвах Джек Уелс; у Джек нямаше нищо опасно, а у Джордж Айсджил забелязах студена наблюдателност, която ме посплаши; имаше вид на човек, който никога не може да се прояви като глупак.

— Дойдох да избавя жена си от вас, разбойници и вагабонти — рече той. — Понеже жена ми е развалила „Фиата“.

— Това е Джо Лемптън — представи ме Алис. — Моят любовник.

— Божичко! — възкликна той. — Съжалявам. Да не съм попречил?

— Срещали сме се вече — казах аз.

Той ме погледна изпитателно.

— Да, спомням си — рече, кимна към сцената и продължи: — Е, как напредвате?

Нещо в държанието му даваше да се разбере, че ние се занимаваме с някаква овехтяла, глупава измислица.

— Не мога да ви кажа — отвърнах аз. — Попитайте Алис.

— Все същите глупости — каза тя с безизразен глас. — Все така се забавляваме.

С идването му цялото й държание се промени. Не беше нито уплашена, нито примирена, нито прекалено оживена; извънредно трудно бе да се определи разликата, но аз я забелязах веднага. Стана отново такава, каквато си мислех, че е до предната вечер — невъзмутима, преситена, надменна, полужива... — Вие сте от общинските люде, нали? — попита ме той.

Старинният, уж дворянски израз, веднага ме наостри.

— В касовата служба.

— Сигурно е скучничко.

— Не, за голямо учудване — отвърнах безгрижно аз. — Все се намира по някой търговец или индустриалец, който се опитва да ни мине. Господи, как не обичат да си плащат данъците тези момчета!

— Не се признавам за виновен, приятелю — заяви той. — Моята фабрика не е в Уорли.

— Това също не ни е много приятно. Лишавате родния си град от известна парична сума.

— Когато съветът реши да поощрява индустрията, ще построя фабрика в Уорли.

— Когато намерим някой индустриалец, който да се съобразява с нашите усилия да спасим града от пушека, ще го посрещнем с отворени обятия.

Той се усмихна и показа белите си, остри и дребни зъби.

— Там, където има мръсотия...

Готвех се да му отговоря, че лично той полага ужасно много грижи да не живее сред мръсотията, но Алис се намеси.

— Стига сте приказвали по работа — каза тя. — Не ви ли омръзва?

Той вдигна ръце с жест на подигравателно примирение и диамантът на малкия му пръст студено блесна.

— Никога не можете да разберете, че ние, мъжете, живеем за работата си. Винаги щом говорим за нещо интересно, вие се оплаквате, че говорим за работа.

Против желанието си почувствувах задоволство, че счита моите забележки за интересни; макар да знаех, че това е по подражание на Карнеги — един малък, привидно необмислен комплимент. Другите незабелязано се насъбраха край него по същия начин, помислих си, както се бяха събрали край Джек Уелс. Той също като Джек представляваше силата на парите; и той беше крал. Докато му поднасяха верноподаническите си чувства, аз се замислих как се е случило така, че се е оженил за Алис, как тънките устни под малките мустачки са успели да произнесат (сигурно го бяха сторили) думите „обичам те“. Просто не можех да си ги представя заедно в съпружеското легло. Бяха съвсем различни по тип; не бяха придобили никаква прилика помежду си, както става във всяко щастливо семейство.

Станах и казах на Алис, че си отивам.

— Нали си в една посока с нас? — попита тя.

— Няма да има място — отвърнах аз.

— Глупости — каза Джордж. — Щом нямате никакви ангажименти?

— Място има — рече Алис. — Хайде, елате, Джо.

Погледнах я изпитателно. Сякаш ме молеше за защита.

Колата на Джордж беше „Даймлер“, два и половина литра. Седнах отзад с Джони Роджерс и Ан Балби. Дотогава никога не бях се возил на частен „Даймлер“. Джордж запали за миг вътрешната лампичка; меката светлина ни обгради в някакъв отделен свят, топъл и уютен, авантюристичен и груб в същото време, арогантен със своята скорост и разстояние.

Джони почерпи с цигари и аз се облегнах на меките възглавници, оставих се да потъна в този частен свят, позволих на луксозната атмосфера да се отърка в мене като котка. Джони говореше с Джордж за коли; той, разбира се, скоро щеше да си купува кола. Служеше си с жаргона на въздушните войски, от който винаги ми се е повдигало; ако не се говори изключително добре, този жаргон мирише на вестникарщина и филми.

— Ще ми се да видите този звяр — каза Джони. — Фамозен е, драги. Хвърчи... — Но Джони беше безопасен, само двадесетгодишен, с чип нос, къдрава коса и с вид на човек, който се къпе всяка сутрин, ляга си рано и спортува много.

Ан Балби беше негова братовчедка. Тя говореше с Алис, или по-скоро се мъчеше да я постави в неудобно положение, като й завиждаше за щастieto да притежава „Даймлер“ и толкова красив любовник...

— Одрал е кожата на Жан Маре, мила.

Разбира се, любовникът на Алис бях аз; шегата започваше да става досадна.

Ан не приличаше на Джони по темперамент, но изглеждаше почти като него, със същата къдрава коса и същия свеж вид. Нейното нещастие бе, че притежаваше нос, който би бил много по-подходящ за мъж — голям и безформен като луковица. От някои зрителни ъгли не изглеждаше чак толкова лошо и на сцената се понасяше; но тя бе прекалено чувствителна в това отношение. Нямахте защо да се тревожи; фигурата ѝ беше стройна, самата тя се отличаваше с бърз ум и интелигентност и въпреки че не беше наследница на голямо богатство, имаше достатъчно пари зад гърба си. Междувременно се проявяваше като неприятна личност. Мене специално не ме харесваше

и не пропускаше случай да прояви чувствата си. Като се огледам назад, откривам причината за това нехаресване — не си бях дал достатъчно труд да прикрия факта, че не ме привлича физически. Един лек флирт или дори едно дискретно натискане биха променили напълно отношението ѝ към мене. Тя се държеше, сякаш не би приела от мен нищо, свързано с моя пол, и аз също се държах съобразно с нейното държание. А това е последното нещо, което желае всяка жена. „Даймлерът“ изкачи стръмната „Сент Клер“ без никакви усилия. Човек се чувствуваше в него, сякаш се намира в подвижен салон; беше уютен и от много салони. Джордж караше с опитността на добър шофьор; не можех да не сравня неговата опитност с прибързаното безразсъдно каране на Алис.

— Тука ви напускаме — каза Ан, след като наполовина бяхме изкачили „Сент Клер“. — Чудесна кола имате, мистър Айсджил. Много по-добра от „Фиата“. Във „Фиата“ могат да се съберат само двама души, нали, Джо? Господи! — възкликна Алис, когато Джордж отново подкара колата. — Каква отровна малка котка е тази жена! Как подхвърля зловни намеци с акцент на долнопробна хористка! Много има да чака, докато вляза отново в една кола с нея. Да се изповядам ли, Джордж? Да се доверя ли на твоето великодушие? Снощи закарах Джо до тях и по пътя се отбихме в „Сент Клер“. Ето, нашата ужасна тайна излезе наяве! Виж ти, какво клюкарско племе с мръсно въображение!...

— Всички малки градове са такива — каза Джордж с безразличие. — Пък и защо да се ходи в „Сент Клер“? Ако не желаеш хората да клюкарствуват, заведи Джо в къщи. В къщи има достатъчно питиета, нали?

— Той бе отминал „Игъл Роуд“. И аз забелязах чак когато стигнахме на половин миля от нея, близо до върха на „Сент Клер“. — Ще си слеза пеша — казах.

— Я елате да вечеряме заедно — предложи той. — Можете да телефонирате на Томпсънови.

— Хайде, ела — подкрепи го Алис.

— Но дажбите.

Тя се засмя.

— Не се безпокой за това, мили. Вечерята няма да бъде банкет, а ще се състои от остатъци.

Бяхме стигнали върха на „Сент Клер“. От „Игъл роуд“ нагоре, по двете страни на улицата, беше почти незастроено — пасища, оградени с дървета и само няколко големи къщи, доста далече от улицата. Вляво, почти закрыта от боровете, се намираще най-голямата къща, която бях виждал в Уорли.

Огромна постройка във викториански стил с кулички и назъбени стени, с дълъг най-малко четвърт миля частен път и къщичка за пазача при портата, голяма колкото обикновена къща.

— Кой живее там? — попитах аз.

— Джек Уелс — отвърна Джордж. — Или по-скоро семейство Уелс. Купиха я от един банкрутирал фабрикант на текстил. Колосална е, нали? Те не използват и половината от къщата.

Загубих високия си дух. За първи път си давах сметка какви огромни преимущества има Джек. Мислех, че съм едър и силен; но тази къща беше много по-голяма от мене. Тя представляваше нещо като физическо продължение на Джек, поне петдесет хиляди лири в тухли и хоросан, които изразяваха неговото преимущество като кандидат.

Къщата на Айсджилови се издигаше в края на една малка непавирана уличка, веднага до парка „Сент Клер“. Беше построена във „функционалния“ стил 1930 година^[2], от бял бетон и с плосък покрив. Наоколо нямаше други къщи и тя се възправяше върху едно възвишение, с поляни отзад и паркът пред нея. Изглеждаше скъпа, строена по поръчка, но беше някак не на място, също като проститутка от Пикадили, която се разхожда по полята с високи токове и найлонови чорапи.

Отвътре къщата беше декорирана в бяло и белезникаво, със столове от стомана и гума, много по-удобни, отколкото изглеждаха. На стените висяха три яркоцветни картини: две от тях ми се сториха бъркотии от линии, петна и окръжности, но в третата можеше донякъде да се открие портрет на Алис. Беше облечена във вечерна рокля от блестящ сребрист плат с голямо деколте. Гърдите ѝ бяха по-дребни и по-стегнати, а по лицето ѝ нямаше бръчки. Художникът не я беше разкрасил, виждаше се лекото надебеляване на брадичката ѝ и наченките на бръчки.

— Не го разглеждай подробно отблизо, Джо — каза тя, като се приближи зад мене. — Тука съм с десет години по-млада.

— Бих искал да съм с десет години по-стар — отвърнах аз.

— О, Джо, много мило от твоя страна. — Тя стисна ръката ми, но не се усети веднага. — Харесва ли ти стаята?

— Много — потвърдих аз. Но не бях твърде сигурен, че ми харесва. Беше странна стая, много чиста, много светла, наредена с вкус, но сякаш ѝ липсваше уютност. Ниските бели рафтове на стената срещу камината бяха пълни с книги, повечето съвсем нови, с несвалени обложки; те поне би трябвало да придадат по-човешка атмосфера на стаята, но не успяваха да го сторят. Изглеждаше невъзможно някоя от тях да бъде прочетена — дотолкова бяха част от украсата на стаята, че човек не би посмял да извади нито един том.

— Нещо за пиене? — попита Джордж и се запъти към барчето. — Джин, уиски, бренди, ром, шери и най-различни отвратителни ликьори, които не бих могъл да препоръчам.

— Уиски, моля.

Той ме изгледа лукаво.

— Уви, не е истинско шотландско. Един американски клиент ми даде цяла каса. Предупреждавам ви, че на вкус е като течен брилянтин.

— Пил съм доста от подобно уиски в Берлин — отговорих аз. — Без сода, благодаря.

Питието пресуши устата ми за част от секундата и вкара въздух в гърлото ми. След това почувствувах приятно затопляне в стомаха.

— Алис ми каза, че сте от Дафтън. — Той напълни чашата си със сода и взе да я пие бавно като лекарство.

— Там съм роден.

— Бил съм един-два пъти там, по работа. Бога ми, много потискащо е!

— Човек свиква.

— Предполагам, че познавате Торвърви.

Познавах ги, както познавах и председателя на окръга. Бяха най-старото фабрикантско семейство в Дафтън; всъщност единствените фабриканти след кризата, понеже другите фабрики бяха преминали в ръцете на съдебния изпълнител или на лондонските синдикати.

— Баща ми работеше в тяхната фабрика — съобщих аз. — Беше надзирател, така че никога не сме се срещали в обществото, както бихте могли да се изразите. Джордж се изсмя.

— Драги, Джо, никой не се е срещал с Торвърви в обществото. Пък и никой не би пожелал. Откакто е бил отбит от майка си, старият не с изпитал нито веднъж свястно човешко чувство, а Дики Торвър използва малкото време, което му остава от занимания с работничките, за да се пропие до смърт.

— Дики го наричахме „Сексуалния тъпанар“ — казах аз.

— Чудесно измислено! Наистина чудесно! — Той ми напълни отново чашата, сякаш ми даваше скромна награда, загдето го бях развеселил със забележката си. — Точно такъв е, с ужасното си бледо лице, с отпуснатата си походка и измамния блясък, който се появява в очите му, щом види жена, достойна за леглото. Не е лош търговец обаче. Човек доста трябва да се изпоти, за да надхитри Дик Торвър.

— Ужасен е. — Алис беше влязла с поднос сандвичи. — Срегнах го у Конбол в Ледърфорд. В първите пет минути се опита да ме натисне, а след още пет ме покани да прекараме някъде края на седмицата. Защо не го набие някой?

— Може би някои жени го намират привлекателен рече — Джордж. Гризеше една бисквита със сирене.

— Искате да кажете, че съпрузите им желаят да прокарат някоя сделка с него, нали? — попитах аз.

Той отново се изсмя. Смехът му беше нисък, приятен; явно можеше да се засмива по желание.

— Не е точно така, Джо. Това е все едно да подкупиш палача: ако те помилват, той казва, че се дължи на неговите усилия, а ако те обесят, вече не можеш да протестираш. Ако нечия съпруга... да кажем, се държи добре с Дики и съпругът ѝ успее да пробута договора или каквото е там, то Дики е удържал думата си. Ако съпругът не успее да пробута договора, той едва ли би започнал да се оплаква на всеослушание. Деловите отношения не са толкова прости.

— Все пак се случва — подхвърли Алис.

— Рядко. — С държанието си той даде да се разбере, че въпросът е приключен и аз съм поставен на мястото си.

— Джо — покани ме Алис, — вземи си сандвич. Трябва да се изядат.

Сандвичите представляваха съвсем тънки филии хляб с дебели резени студено говеждо, месо. Бяха натрупани нависоко в чинията.

— Та тука са всичките ви дажби! — протестирах аз.

— О, не — отвърна тя. — Не се безпокой за това. Имаме още много. Наистина!

— Фермерите имат месо — обясни Джордж. — А аз имам плат. Разбирате ли?

Разбирах напълно и месото ми се услади още повече. Това приличаше на ония минути, когато карах колата на Алис; за един миг живеех на такова равнище, каквото бих искал да имам постоянно. Бях герой в една от комедиите със заглавие „Цар за един ден“. Само че не можех да излъжа себе си, но вкусвайки домашно сготвеното месо в тази стая и чувствувайки приятната топлина на уискито в стомаха си, поне се поставях на мястото на Джордж.

Алис седеше срещу мене, малко надалече от масата. Носеше черна плисирана пола и яркочервена блуза от тънък поплин. Имаше много елегантни крака, почти мършави; отново ме порази приликата ѝ с рисунките на „Вог^[3]“. Загледах се в нея. Бяхме еднакви на вид, помислих си аз като в мъгла — светли, северни типове.

Джордж наля още една чаша бърбън^[4]. Изгълтах го и ухапах втори сандвич. Алис ми се усмихна леко. Усмивката ѝ не беше нещо повече от гримаса, но разбрах, че бузите ми пламнаха, когато ми стана ясно, че във всяко отношение бих искал да съм на мястото на Джордж.

[1] Юнилевър — известни международни търстове. — Б.пр. ↑

[2] Стил 1930 година — архитектурен стил със съвсем опростени геометрични линии. — Б.пр. ↑

[3] Вог — списание за дамска мода. — Б.пр. ↑

[4] Бърбън — уиски, приготвено от ръж и царевица. — Б.пр. ↑

8

В събота вечер, докато чаках Сюзън, бях толкова развълнуван, сякаш за първи път излизах с момиче. Стоях във фойето на „Ледърфорд гранд“; беше съвсем обикновено театрално фойе с червени килими, бели колони, снимки на звезди с бели зъби, лъскави коси и блестящи очи, а над всичко се носеше лека миризма на пури и ароматизиран дезинфектант. В тоя миг обаче ми се струваше, че фойето притежава невинно великолепие. Изпитвах най-различни чувства, приличах на дете, изправено пред кутиите с различни шоколади, които фабрикантите пускаха на пазара преди войната. Не можех да реша, кое да вкуся най-напред; обикновеният тъмен шоколад — мисълта, че съм излязъл навън с красиво момиче, ореховия шоколад на суетата, сладкия млечен шоколад на любовта или ароматичното чувство за мощ, чувството, че съм над Джек Уелс, може би най-привлекателния от всички шоколади, силен като ром.

Ако тя беше дошла в този миг, щях, така да се каже, да изям цялата кутия. Но в седем без три минути все още я нямаше и вечерта започна да ми накиселява. Отново чух паника в гласа й. „Божичко, мама иде!“ Защо да се плаши, че майка й ще разбере за мене? Защо да не я потърся у тях? А защо пък да я търся? Видях се такъв, какъвто би ме видяла нейната маминка — недодялан, прост и от работническата класа — всъщност с всички недостатъци на едно парвеню, само че без солидната заслуга на стотина хиляди лири в акции с позлатени ръбове, заради които недостатъците можеха да бъдат простени.

— Онзи ужасен Лемптън, с грозните зъби! — чувах да казва Сюзън. — Непрекъснато ме преследва. Да, най-сериозно! Не знам как стана, но му обещах да отида на балета с него. Много глупаво от моя страна, но просто не размислих... Да, мила, просто изумих! Изскочи ми от главата! Сигурно още ме чака. Не съм ли ужасна?

Продължавах този диалог с мрачно, мазохистично удоволствие, когато някой ме тупна по рамото.

— Наблюдавах те — каза тя. — Видя ми се ужасно разгневен. Сърдит ли си?

— Не ти се сърдя, щом си дошла.

— Съжалявам, че закъснях. Хърбърт ме докара с колата и по пътя стана нещо с маглета.

— Това е много сериозна работа — изсмях се аз. — Значи не с магнета, а с маглета?

— Не разбирам от коли — отвърна тя. — Трябва ли да разбирам?

— Никой закон не те задължава. Маглетът е твърде хубаво нещо. Всички коли трябва да имат маглет. — Хванах я за ръката. — Хайде да побързаме. Остават две минути.

Носеше кожена казашка наметка и големи кожени ръкавици, а отдолу дълго палто от кашмир. Очите ѝ блестяха, бузите бяха леко зачервени и наоколо ѝ се разнасяше онази чиста миризма на бебешка пудра, смесена с прясно окосено сено, която бях доловил още при първата ни среща.

Когато подадох билетите на контролъора, тя видя цената им.

— Четири шилинга и шест пенса — каза тя. — Господи! Не са ли ужасно скъпи?

Погледнах я бързо. Да не би да очакваше места в ложа? Но видях, че е свършено сериозна, и бях учуден и възхитен от наивността ѝ; дрехите, които носеше, сигурно струваха не по-малко от петдесет лири.

Седнахме да гледаме „Призраци в залата“. Подадох ѝ блокче млечен шоколад; ръката ми се докосна до нейната и за секунда се позабави, но не усетих никаква взаимност; ако момичето иска да му държите ръката, то я хваща веднага щом се допрете до нея.

Струваше ми се ужасно важно да поддържа ръката ѝ. Допирът до нея, поне така чувствувах, щеше да се различава от допира до други жени, както пеенето се различава от обикновения говор. Струваше ми се ужасно важно и въпреки това не исках изобщо да се допирам до нея. Обзе ме някакъв дълбоко погребан в мен инстинкт, сега излязъл наяве благодарение на музиката и на танцьорите, които тя издухваше като късчета цветна хартия, исках да се възхищавам от този рядък човешки вид — красива и непорочна девственица. Дори когато погледът ми се спря върху стегнатия малък бюст под пуловера, в него имаше само лека следа от сладострастие; пак ме хвана чувството, което изпитах

при първата ни среща. Този път то беше действително, другите хора не ме безпокояха, а Сюзън беше самата Сюзън, изговаряше собствените си мисли. Сюзън не представяше фиктивна личност, която човек може да види срещу половин کرونا^[1].

През антракта я заведох в бара.

— Мама страшно ще се разсърди, ако разбере, че съм идвала тук — каза тя, оглеждайки със съмнение редиците цветни бутилки, огледалата в позлатени рамки, театралните афиши, рекламните, месестите мъже и жени, от които лъхаше мирис на ром и теменужки, мъжете и жените, които човек никъде не може да види събрани заедно, освен в баровете на театрите и които винаги имат вид, сякаш са се настанили удобно преди още да си влязъл там.

— Да не е въздържателка? — попитах.

— Смята кръчмите за долнопробни заведения. Но всъщност това не е кръчма, нали?

— Не, всъщност това не е кръчма — казах аз. — Какво ще пиеш?

— Нали няма да ми се смееш, ако поискам сок от грейпфрут?

— Никой закон не го забранява — усмихнах ѝ се аз. — Пий каквото искаш, мила.

Донесоха напитките и предложих цигара.

— Не, благодаря — отказа тя. — Не пуша.

— Ти отговаряш напълно на този тип момичета, с които обичам да излизам.

Погледът ѝ беше наивно кокетен.

— Нямаш скъпи пороци.

— А скъпи ли са момичетата, с които обикновено излизаш?

— Няма никакви момичета — отвърнах аз. — Никога не е имало други момичета. Само ти.

— Ето че говориш измислици! Лошо момче!

Тя произнесе тези думи с очарователна и невинна интонация, но в същото време в гласа ѝ имаше и предизвикателство.

Сложих ръка на сърцето си.

— Никой друг, освен теб.

— Познаваш ме твърде отскоро. Как можеш да кажеш такова нещо? — Доби леко подплашен вид; реших, че избързвам.

— Не си от скъпите риби — подхвърлих, сякаш не бях чул въпроса.

Както бях предвидил, изразът веднага отвлече вниманието ѝ.

— Скъпа риба ли?

— Мама ме наричаше така, щом исках нещо, което не беше по кесията ни.

Тя плесна с ръце. За този жест бях чел, но никога не го бях виждал. Толкова детински и демодирани бяхе, че само Сюзън можеше да си го позволи безнаказано.

— Скъпа риба! Скъпа риба! О, колко е хубаво! Знаеш ли, бих предпочела да съм скъпа риба!

Отпивах на малки глътки джин с лимонов сок. Бях си го поръчал, защото нямаше да вмирише дъха ми, но въпреки разбойническата цена никак не обичам тази напитка. За миг изпитах неутолимо влечение да пия с Алис от „Старата“ в „Сент Клер“.

— Харесва ли ти спектакъла? — попитах Сюзън.

— Много е ценен! Обожавам балета. И музиката — кара ме да се чувствам като размазана отвътре, чувствам се, о, толкова възбудена и опиянена. — Тя се опря с лакът на масата и облегна брадичка на ръката си. — Толкова трудно е да се обясни... сякаш човек е в някаква къща, цялата боядисана в прекрасни цветове, и като слушаш, сякаш се допираш до боята и цветовете се преливат — глупаво звучи, нали?

— Не. Съвсем не. И аз винаги съм чувствувал нещо подобно, но никога не съм могъл да го изразя така добре, като теб. — Лъжех, разбира се; за мене балетът беше залъгалка за очите, докато човек слуша музиката. Но и през ум не ми минаваше да го кажа; трябваше да давам вид, че споделям интересите на Сюзън, или, по-скоро, че интересите ни съвпадат. После щях да намеря някоя дреболия, по която да не се съглася с нея, та да ме помисли за интелигентен тип, който има независими разбирания.

— Бих искал да те заведа в „Седлърс Уелс“^[2] — казах аз.

— Гледал ли си Фонтейн?

— Всичките ѝ представления. — Аз ѝ говорих за балет, докато удари звънецът, като успях — доста добре според мене — да прикрия факта, че само веднъж съм ходил в „Седлърс Уелс“ и че Фонтейн е единствената прима балерина, която съм гледал.

След представлението и обичайните идиотски ръкопляскания я попитах дали би пила едно кафе. Помогнах ѝ да си облече палтото и

забелязах, че прие жеста ми като нещо обикновено.

— Кафе ли? О, много мило от твоя страна. С удоволствие.

— Можеш да похапнеш и някакъв сладкиш — прибавих аз. —
Знам едно кафене, където сладкишите са поносими.

— Страшно съм гладна. Толкова бързах, че не можах да вечерям.

— Трябваше да ми кажеш. Глупаво е да не се вечеря зимно време.

— Не се безпокой, ще се оправя. Всъщност аз ям ужасно много. Но все умирам от глад. Ям цели купища — о, божичко! — Тя сложи ръка на устата си. — Ще си помислиш, че съм скъпа риба — рече натъжено.

— Не се страхувай — изсмях се аз. Жестът, с който сложи ръка на устата си, беше очарователен; съвсем естествен, но в същото време грациозен и стилизиран. Като я гледах, всички други момичета, с които бях излизал, ми се сториха сиви, груби и преждевременно състарени — в тази мисъл се примесваше и лек страх: играта ставаше сериозна.

Кафенето бе до самия театър, едно от тези заведения, които по онова време не посещавах — с дъбова облицовка, дебели килими, оркестър от четирима души и атмосфера на недостъпност. Съвсем не искам да кажа, че ме респектираха блестящите посетители — повечето бяха въздебели възрастни търговци и фабриканти на текстил. Но винаги изпитвах страх да не направя нещо погрешно и да се изложи пред по-висшите категории. Да кажа нещо, което не трябва на келнера, или да взема неподходяща вилица, или да не мога да намеря веднага тоалетната — в едно обикновено кафене нямаше да бъде от значение. Всъщност човек там и не би имал възможност да постъпи погрешно. Пред хората с доходи като твоите не е необходимо да внимаваш; те не могат да бъдат неприятели. Моите неприятели бяха богатите, така го чувствах; дебнеха първата ми погрешна постъпка.

Много странно е, като си спомня това — бях дори си поръчвал цели менюта в кафенетата, когато срещу още няколко шилинга можех да се нахраня по-прилично в някой ресторант. Но тази вечер влязох със Съюзън в кафенето напълно щастлив — тя беше моя паспорт, заведението ѝ подхождаше.

— Приятно е тук — каза тя. — Съвсем като в Дикенс. Погледни онзи нисичък келнер с лимбата на челото. Много е мил. Нали, Джо?

Келнерът се приближи към нас с плъзгавата походка на професионален слуга. Едва бяхме седнали и той се приближи; за миг се зачудих дали би дошъл толкова бързо, ако не бях със Сюзън. Той взе поръчката и се отдалечи, а Сюзън ме погледна и се засмя.

— Мислиш ли, че е чул какво му казах? Няма значение, беше мил. Страшно тъжен и в същото време пъргав като маймунка. Дали обича професията си? Какво ли си мисли за клиентите?

— Сигурно си мисли, че си най-красивото момиче, което е виждал, поясних аз, — а за мене мисли, че съм голям щастливец, загдето съм с теб. Тъжен е, защото е женен и има двацет деца, и ти си непостижима за него, а е пъргав, защото никой мъж не може да не бъде щастлив, когато ти си наблизо. Разбра ли сега?

— Караш ме да се червя. — Тя продължи да разглежда заведението с открит интерес. В дъното на залата беше седнала жена на средна възраст с боядисана черна коса и доста неясен, размит израз, говореше с дрезгав, но привлекателен глас на събеседничката си, прилична на мишка женица в розов мрежест джемпър, през който личаха, според моите изчисления, поне осем презрамки. По лицето на първата жена се четеше засрамено разочарование, сякаш беше загубила жизнеността си така внезапно и нелепо, както се свлича чорапът, когато ластикът се скъса на улицата. Тя видя, че Сюзън я гледа, и се усмихна. За няколко секунди доби вид, съответен на истинската ѝ възраст, и истинската ѝ възраст загуби всякакво значение. Не знам защо съм запомнил това, нито пък защо ми става мъчно и сега, щом си го спомня. Сюзън също отвърна с усмивка на жената и продължи да оглежда заведението, като изследваше всички посетители с откровен, жив, детски интерес.

— Ти си също като мама — изсмях се аз. Тонът ми беше лек и присмехулен; вярно, че една умряла майка е подходяща за засилване на емоционалната атмосфера, но ако си бях послужил с погребален тон, щях да разваля това, което се опитвах да използвам. — Тя знаеше за всичко в Дафтън. Интересуваше се от хората също като теб. Казваше, че човек, който не се интересува от постъпките на другите хора, сигурно не е наред...

— Това звучи мило. Бих се радвала да я срещна.

— Починала е.

— Извинявай. Бедният Джо... — Тя сложи ръката си върху моята с бързо движение и я отдръпна.

— Няма защо да се извиняваш. Приятно ми е да говоря за нея. Не че ми липсва и тя, и татко, но пък аз не живея в гробищата. — Усетих, че цитирам мисис Томпсън. Все едно, бях убеден в това, което говорех. Защо да се чувствавам виновен тогава?

— Как стана?

— Бомба. Единствената бомба в Дафтън. Струва ми се дори, че са я пуснали ей така, без да имат някаква цел.

— Сигурно е било ужасно за теб.

— Много време мина оттогава.

Келнерът остави на масата кафето и сладкишите и ни напусна така безшумно, както бе дошъл. Усмихна се на Сюзън при това с истинската си усмивка — топло, малко сдържано пламъче, не келнерско хилене. Кафето беше много силно, а сладкишите пресни и от този вид, който обичат младите момичета — меринги^[3], еклери, шоколадени купички и кифлички с марципан.

— Наистина те е харесал — казах аз. — На всички други сервират сладкиши мадейра и твърди кифли.

— Ужасен си. Той е прелестно човече и аз много го харесвам. — Тя захапа един еклер. — В Уорли не усетихме нещо особено от войната. Само дето татко работеше много във фабриката. Понякога оставаше през цялата нощ.

А и как се е забавлявал, помислих си аз. Богатите винаги се забавляват най-добре през войната. Изпитват двойно удоволствие: от една страна, влияят върху хода на събитията и, от друга, стават още по-богати. Развих тази мисъл, без да изпитвам истинско задоволство. Внезапно се почувствувах тъжен и самотен.

— Не ти ли липсват родителите понякога? — попива ме тя.

— Често ми липсват. Но щом си помисля за тях, обикновено изпитвам някакво особено щастие. Не съм щастлив, защото са умрели, а защото са били добри хора.

Беше съвсем вярно. Но когато погледнах розовото младо лице на Сюзън — толкова младо, че в отделни мигове пълната шия и стегнатият млад бюст сякаш не й принадлежаха, а бяха взети назаем за случая, както се вземат чорапите и червилото на по-старата сестра, — почувствувах се виновен. През цялото време маневрирах за по-изгодна

позиция и отбелязвах ефекта на всяка дума; а това като че обезцветяваше всичко, което казвах.

- [1] Крона — английска монета = 2,5 шилинга. — Б.пр. ↑
- [2] Седлърс Уелс — най-големият лондонски балет. — Б.пр. ↑
- [3] Меринг — сладкиш с много захар и разбит крем. — Б.пр. ↑

9

Известно време се чувствавах потиснат. Не бе ясно осезаемо чувство, по-скоро подобно на тъгата в понеделник — ден за чистене на къщата, когато се събуждаш и разбираш, че чекът от 75 000 лири, така реален, чак до пощенската марка върху плика, е бил в края на краищата само сън.

Започнах по малко да се оправям, когато отидох на следващата репетиция в „Драматичите“. При репетиции в театъра винаги има атмосфера, която успокоява, както карамфилът успокоява зъбобол. Там е прашно, сухо, хладно и понякога ти се струва, че е един огромен резервоар от тишина, в който думите се плъсват по корем. Но в същото време е топло и уютно като в ясли и всяко нещо, дори очакването да дойде редът на твоята реплика, е важно и възбуждащо, всеки миг ти се поднася като топла, намазана с масло кифла.

Когато Алис седна до мене, чувството ми на задоволство се засили. Чувствавах се по-сигурен, като дете, което го пазят. Можех да ѝ разправам всичко и да бъда сигурен, че ще го разбере. Беше като в случаите, когато „Ефикасният тъпанар“ се проявяваше по-кръвожадно от обикновено, срещях се с Чарлз и знаех, че мога да излея пред него насъбрания се гняв и унижение. Само че никога не съм имал ни най-малкото желание да съблека Чарлз, а сега ненадейно установих, че желая да съблека Алис. Ядосах се сам на себе си от тази мисъл; чувствавах се толкова гузен, сякаш бях пожелал мисис Томпсън. Съвсем искрено не исках да развалям отношенията, които се изграждаха помежду ни; жени можех да намеря във всяка кръчма или танцувален салон, но никъде не можех да открия приятелството, с което ме дари Алис още от първата вечер в „Сент Клер“. Всичко беше станало бързо и гладко, без да е прибързано; можехме да говорим, за каквото си щем, но също така можехме да седим заедно, да мълчим и да се чувствуваме щастливи и задоволени.

— Много ми е приятно да те видя — заявих аз. Това беше стандартният поздрав на „Драматичите“; но аз наистина чувствавах

съдържанието му.

— И на мене ми е приятно да те видя, Джо. — Когато се усмихнеше, виждах, че на единия ѝ горен резец има дупчица, а друг зъб беше с много голяма пломба. Зъбите ѝ не бяха лоши, но не бяха подобри от моите и това ми даваше чувство за сродство, сякаш и двамата боледувахме от една и съща болест. Към Сюзън подобно сродство не можех никога да изпитам; обичах да гледам нейните бели, равни, ситни зъби, но това винаги ме караше да се чувствавам малоценен.

— Вече си зная репликите — казах аз. — Мога да кажа Песента на Соломон отзад напред. Чудна е.

— Крий от Рони, че ти доставя удоволствие, защото ще я съкрати.

— Ще съборим публиката още с първия удар! — имитирах го аз.

Когато ми дойде редът, не излязох спокойно на сцената, а се появих. По текст трябваше, преди да заговоря, да застана за миг и да погледна Хърбърт и Ева; до тази вечер винаги обърквах този момент, замълчавах или твърде дълго, или недостатъчно. Сега времетраенето на моето мълчание се оказа съвършено; инстинктивно усетих, че ако прибързам с частица от секундата, щеше да бъде безсмислено, а ако се забавя, щеше да изглежда, сякаш се нуждая от подканяне. Усещах също, че съм сърдит, защото в ролята изпитвах голяма нужда от любовницата си и съм разстроен като вързан напролет бик. Всичко си идваше на мястото, няхах възможност да сгреша; а когато влезе Алис, стана нещо твърде рядко за любители: постигнахме съвсем точно темпо. Разбрах как на места трябва да го засилвам, а на други да го успокоявам, като засилването и успокояването не трябва да се натрупват, а да се разливат гладко. И за пръв път през живота си усещах своето собствено тяло и своя собствен глас без самодоволство, като обикновени инструменти. Алис и аз бяхме просто едно; тя не представляваше за мене нито повече, нито по-малко от това, което представляваше медицинската сестра за хирурга; не беше Алис Айсджил, която току-що бях пожелал да съблека, беше Сибил, която бях вече събличал в един друг свят, натъпкан с декори, объркани жици, въжета и миризма на прясна боя.

— Тази вечер беше добър — каза ми после Алис във „Фиата“.

— Не така добър, както ти — отвърнах аз. Завъртях ключа, а похвалата ѝ подействува на самочувствието ми като силна ракия.

Моторът запали веднага, въпреки че обикновено си имах неприятности с него. Сега често ми се иска да бях задържал живота си в тоя миг... Колата се плъзгаше надолу по тясната улица, уличните газени фенери хвърляха оранжева светлина по паветата, а мирисът от източните квартали на Уорли ме подръпваше да му обърна внимание също като дете, чийто баща има рожден ден — малецът, кожените ремъци на моторите, пържената риба, прекрасната миризма на хляб и масло, която се разнасяше от близките празни места, — а вътре в колата мъжкия мирис на машинно масло и затоплена кожа, и най-важното — Алис с нейния аромат на лавандула и собствената ѝ миризма на мускус, прясна като ябълков лъх.

Напуснахме квартала твърде бързо. Това беше тази част от Уорли, която най-много харесвах; тази вечер сякаш имаше невидима вечеринка на улицата — всяка къща беше мой дом, а чакълът изглеждаше мек като милосърдие. Спомням си, че завесите на една къща не бяха дръпнати докрай, и зърнах един младеж в работни дрехи да закача младо червенокосо момиче. Неизвестно как, но бях разбрал, че те са отскоро женени, и ги гледах с нежност, с особеното чувство на „да сте ми живи и здрави, деца мои“, без и следа от онова, което Чарлз наричаше „свинско погледче“. Дори сивотата на улица „Севастопол“, по която нямаше други постройки, освен фабриката „Тебът“, беше част от щастието ми. Въздухът се изпълваше с шума на тъкачните станове — силното тракане, сякаш само по себе си не беше шум, а слаб звук, нарочно усилен, за да дразни минувачите; а флуоресцентното осветление вътре във фабриката правеше работниците до станове да приличат на същества от някакъв огромен аквариум; но въпреки това аз можех да преобразя тези две неща, шума и светлината, в картини на благоденствие, женитби, месо и танци.

Когато стигнахме „Поплар авеню“, успях дори да се изсмея над къщата на Сюзън без гняв или лошо чувство. Представих си я седнала пред тоалетната масичка от полирано орехово дърво с пръснати по нея сребърни четки и шишенца скъпи парфюми. Краката потъват в белия килим до глезените, а чаршафите на леглото ѝ са копринени. Навярно има много снимки, но не от този вид евтини фотографии, по които хората са в толкова неестествени положения, че ако продължат миг повече да стоят така, ще изпитат физическа болка. Сигурно бяха снимки от една гиней парчето, произведения на професионалисти,

които могат да направят от хубавичкото красиво, от обикновеното хубаво, а от грозното — интересно. Заобиколена от тези блестящи символи на благосъстоянието, Сюзън вероятно разчесва косата си, своята мека, блестяща като гарваново крило коса, и не се замисля, не желае нищо, не прави планове, чисто и просто съществува. Отново почувствувах, че съм част от някаква приказка. Имаше меланхолично задоволство в мисълта, че тя е недостижима. Едва можех да повярвам, че през собствената ми глава е минавала мисълта да се ожения за нея — струваше ми се като налудничаво предсказание на дърта вещица. Бях благодарен, че изобщо съществува, както бях благодарен, че съществува и Уорли. По пътя шумяха окапалите листа, въздухът се изпълваше с лек дим и приятен мирис, сякаш цялата земя бе запалена заради приятния си аромат — както човек пали пура; внезапно усетих, че ще се случи нещо много хубаво. Само това усещане вече ми доставяше задоволство; не очаквах никакъв материален резултат. Чувствувах, че ми се оказва уважение дори само с жеста, който ми бе направен; животът рядко е очарователен; след като минат детските години.

— Усмиваш се — каза Алис.

— Щастлив съм.

— Боже мой, бих искала и аз да съм щастлива!

— А защо не си, мила?

— Няма значение — отвърна тя. — Много противно и отегчително е да ти обяснявам.

— Имаш нужда да пийнеш нещо.

— Нали няма да възразиш, ако не прием? — Тя се засмя. — Не добивай такъв тъжен вид, драги.

— В къщи ли искаш да си отидеш?

— Не държа особено. — Тя пусна радиото. Духов оркестър свиреше „Влизането на гладиаторите“; огромната натруфеност на музиката сякаш носеше колата.

— Ще ми се да отида до Спероу хил — рече тя.

— Горе е студено.

— Точно това искам — отвърна яростно тя. — Да отида някъде, където е студено и чисто. Без хора, без мръсни хора...

Завих към Спероу хил, тесен тъмен път с много завои; от двете му страни се простираха поля и трънаци и се губеха в тъмната

безкрайност. Алис загаси радиото така внезапно, както го беше запалила, и не се чуваше нищо, освен самодоволното бръмчене на „Фиата“ и стоновете на вятъра в телефонните жици.

*Далече от нас е тази земя,
де Джумблите живеят честито.
Със сини крака и зелени ръце
те плуват в морето със сито...^[1]*

Гласът ѝ беше замечтан, а в тона имаше нещо, което за миг накара да настръхнат косите ми. В слабата светлина виждах профила ѝ с правилния нос и въздебелата брадичка, която започваше да провисва; отново долових нейната миризма, но този път нейната миризма не беше съставна част от вечерта, а самата вечер.

Платото с ливадите на Уорли вече бе сменило полята и горите по склона на хълма, малко по-нагоре видях старите тухларници и веднага до тях сред околната равнина се издигаше стръмно Спероу хил.

Близо до тухларницата започваше непавиран път; спрях колата край канцеларията, която се намираще на върха. Беше украсена отвън с ковано желязо, вратата — закована с дъски, а прозорците — счупени; докато се вглеждах в нея и сушилнята, която се издигаше малко по-нагоре като червено иглу^[2], почувствувах да ме обзема приятна меланхолия, макар че не обичам изоставени места и предпочитах да гледам някоя преуспяваща фабрика, отколкото най-красивите развалини. Сега сред полето беше съвсем различно; сякаш някой си бе играл с тухлите и кованото желязо и ги бе оставил на това самотно място, за да потвърди съществуването на човечеството.

— Тука сме на много открито място — подхвърли Алис. — Завий наляво зад хълма.

Спероу хил се издига на около двеста метра от пътя; тази страна, която е с лице към пътя, е гола, по нея расте само ниска, опасана от овцете трева, но другата му страна е покрита с храсталаци и папрат, а в подножието има голяма букова гора.

— Карай все по пътя — добави тя. — Ето, виждат се бетонните бордюри, те свършват при онази ферма вдясно. На времето щяха да

строят най-различни работи на Спероу хил, но нищо не излезе.

Спрях под дърветата. Сърцето ми туптеше силно, а когато предложих цигара на Алис, ръката ми трепереше. „Тука сме на много открито място“ — знаех точно какво означават тези думи. А не ми се искаше да означават каквото и да било. Искях да отложа това, което щеше да се случи в следните няколко минути — бях на границата на нова област и се страхувах. Алис представляваше нещо много повече от едно доброволно отдаващо се тяло и щеше да иска нещо много повече от мигновено удовлетворение. Тогава не го съзнавах толкова ясно, но си спомням, че се чувствах като на осемнадесет години, когато за пръв път спях с жена — една възпълна чиновничка от ВААФ^[3], чието име съм забравил.

Затова започнах да ѝ говоря. Говорих ѝ, без да спирам, и не помня за какво съм говорил. Сякаш нарочно пречех — трябваше да се гласува някакъв закон, който щеше да промени целия ми живот, а аз не бях сигурен дали желая да се променя животът ми. След това млъкнах; по-скоро гласът ми секна, независимо от волята. Погледнах я. Усмиваше се със същия присвист, почти болезнен израз, който бях забелязал, докато вечеряхме у тях. Ръцете ѝ бяха обхванали коленете, а полата ѝ ги откриваше.

Наведох се към нея.

— През цялата седмица съм мислил за теб. Знаеш ли, сънувам те?

Тя протегна ръка и докосна врата ми. Целунах я. Устните ѝ имаха аромат на тютюн и на паста за зъби; чувствах ги влажни и отпуснати до моите устни и това беше съвсем ново за мене, напълно различно от сухите и леки целувки на сцената. Чувствах бюста ѝ до себе си, учудващо тежък и пълен; видя ми се много по-млада, много по-женствена и мека, отколкото си я бях представял.

— Изкривих се — подхвърли тя. — Тази кола е ужасно морална.

— Да излезем — рекох аз с предрезнял глас. Тя целуна ръцете ми.

— Красиви са — каза. — Големи, червени, груби... Ще ме стоплиш ли?

Тези думи именно си спомням. Бяха празни, евтини и не подхождаха на това, което се случи после в буковата гора; но бяха думи на Алис и аз ги запазих като мощите на светец. Тази вечер нито

един от двамата ни не изпита голямо физическо удоволствие — беше твърде студено, аз бях твърде нервен, твърде много се разправяхме с копчета, ципове и презрамки. Най-добре беше, когато свършихме: така човек пие чаша истински хубаво кафе и хаванска пура след лошо сготвено ядене, за което е бил твърде из гладнял. Нощта беше ясна и звездна; през една просека в дърветата виждах далечните хълмове; целунах Алис по малкия кичур коса над слепоочието. Винаги ми се струва, че косата на това място мирише различно от останалата коса; тя е уязвима, мека и прилича на бебешка. Алис се притисна до мене. — Ти си съвсем топъл — каза тя. — Милото ми палтенце. Бих искала да спя с тебе, Джо. Истински да спя, искам да кажа, в голям креват с пухен дюшек, медни топки и порцеланово гърне под него.

— Няма да те оставя да спиш — врекох се аз, без да я разбера тогава.

— Ще спим заедно миличък, обещавам ти — изсмя се тя.

— За първи път изпитвам такова нещо.

— И аз.

— Знаеше ли, че ще се случи?

Не ми отговори. След няколко секунди каза:

— Моля ти се, Джо, не се влюбвай в мене. Ще бъдем приятели, нали? Приятели, които се обичат.

— Приятели, които се обичат — повторих аз.

Докато запалих колата и тръгнах по обратния път, тя не проговори. Но през целия път се усмихваше на себе си; може би така ми се е сторило поради светлината, но сякаш косата ѝ издаваше блясък извътре. Карах бързо по тесния път на Спероу хил и вземах завоите, сякаш бях върху релси. Не можех да сбъркам; колата се чувствуваше, като че под предния си капак има четири пъти повече мощност. Страшен момък бях аз, бях любовник на женена жена, излизах с дъщерята на най-богатия човек в Уорли, всичко можех да постигна. Какво ще кажете, харесвам ли ви като по-млад? Тогава обаче не бях преситен.

[1] Популярна детска „безсмислена“ песничка. — Б.пр. ↑

[2] Иглу — снежна колиба. — Б.пр. ↑

[3] ВААФ — женският спомагателен корпус във въздушните войски. — Б. ↑

10

Коледните празници прекарах при леля Емили. През нощта, когато заминах, в Уорли валеше сняг също като лека пудра, подарък от „Рафаел“, „Гък“ и „Шарп“, за да блестят очите на момичетата, за да пеят в унисон тълпите, за да станат къщите по-големи и разпуснати, с повече приключения, които завършват щастливо; градът беше претъпкан с хора и въпреки това всички бяха пълни притежатели на щастие, защото дотам ги бяха докарали продавачите, вестниците и радиото; човек можеше да долови това щастие, невинно и обикновено като детска приказка, във всяка снежинка и всяка нотка на общинската камбана.

Трудно ми беше да напусна Уорли тогава; сякаш ме бяха изгонили от някаква забава, преди да са раздадени подаръците. Всъщност се чувствувах откъснат през целия декември — бях и на коледното тържество на „Драматичните“, където играех задната част на един кон в пиесата за деца, нацелувах всичките момичета след обедното пийване в общината, но знаех, че не съм част от истинското празненство в Уорли, защото си отивах, преди да почне подготовката, преди краткото царуване на пуйките, тортите, виното и уискито, когато всички врати в града щяха да бъдат широко разтворени и категориите нямаше да важат. Не че вярвах, че такова нещо може наистина да се случи; но в Уорли човек поне можеше да мечтае за това.

А в Дафтън беше невъзможно да се мечтае, там снегът почерняваше, преди да докосне земята. Там винаги Коледата сякаш се срамуваше малко от себе си, понеже разбираше, че води до празни разходи; Дафтън и забавленията не се разбраха. А къщата на „Оук кресънт“ беше малка, тъмна, миризлива и претъпкана; не че не обичах леля Емили и семейството ѝ, но самият аз вече доста се големеех, ненавиждах се поради това и открих, че гледам на тях като на чужденци. Бяха добри, мили и щедри, но вече не бяха хора от моя тип.

Разказах част от това на Чарлз, когато на втория ден на Коледа отидохме с него в „Обсадното оръдие“. „Обсадното оръдие“ беше

местното ни добро заведение — върху малък хълм, издигнат над множество заградени градинки и кокошарници. Намираше се на около половин час пеша от „Оук кресънт“; не знам защо това беше единствената прилична кръчма в Дафтън. Другите не бяха чак толкова долнопробни, но дори и в най-добрите човек сигурно щеше да види потни хора в работни дрехи. Собственикът на „Обсадното оръдие“, стар и вкиснат бивш войник, не позволяваше да се влиза в отбраната зала без яка и връзка. Поради това неговата кръчма беше единственото място в Дафтън, където се срещаха членове на местния горен слой, доколкото имаше такъв. Прекарвал съм някои приятни вечери в „Обсадното оръдие“, но този обед, като се огледах наоколо, разбрах, че това няма да се случи повече. Мястото бе твърде малко, твърде тъмно и твърде работническо; четирите месеца в Уорли бяха затвърдили вкуса ми към крайпътните заведения или към истинските кръчми.

— Не мога да понасям Дафтън, когато съм трезвен — заявих аз на Чарлз.

— Напълно вярно — потвърди той. — Ще бъда страшно доволен, щом отида в Лондон.

От един месец знаех, че си е намерил работа там, но като заговори толкова безгрижно за заминаването си, почувствувах се самотен и изоставен. Бих желал да остане завинаги в Дафтън, вероятно за да мога да разчитам на добра компания в родния си град. Единствената добродетел на Дафтън беше, че никога не се променя; за мене Чарлз бе част от Дафтън. А сега той напущаше града и това щеше да натисне лоста, чрез който градът щеше да умре.

— Ах, ти, теснооко татарско прасе — казах аз. — Защо искаш да се махнеш оттука? А с кого ще говоря, когато се връщам у дома в края на седмицата?

Чарлз извади мръсна носна кърпа и се престори, че си бърше очите.

— Красиво изразеният апел, който отправи към моите приятелски чувства, ме развълнува дълбоко. Но не мога да остана в Дафтън дори и за да ти доставя удоволствие. Знаеш ли, че щом вляза в тази кръчма, не трябва дори да поръчвам! Автоматично ми сервират половинка уолъп^[1]. А ако дойда с друг някой, трябва само да го посоча и да кимна два пъти, ако става въпрос за „битър“^[2]. Твърде много съм се привързал към питието... това е единственият начин да се

измъкнеш бързо от този смрадлив град. — Той се загледа в чашата си и пълничкото му ангелско лице изрази шеговита лакомия — прекрасна, прекрасна бира! Основният стълб на индустриалния Север, крепостта на британската конституция! Ако само за един ден затворят всички кръчми в Дафтън, до десет часа няма да остане нито една девственица и нито един здрав прозорец.

— И сега не са останали много — казах аз.

— Старая се — отвърна той. — Между другото, какво става с твоя сексуален живот?

— Развива се задоволително. Виждам се всяка седмица с Алис.

— Сега е малко студено за такава работа.

— Една нейна приятелка ѝ отстъпва апартамента си в Ледърфорд.

— Пази се, приятелю.

— Тя не предявява никакви претенции. Нашата връзка не е от такъв вид...

А каква ли беше всъщност? Спомних си, че веднъж я видях да взема ризата ми, която беше до кревата, и да я целува. Когато ме видя, че я гледам, тя се изчерви и се извърна. Почувствавах, че и аз се изчервявам.

— Всичко е идеално — казах твърдо аз. Тя е чудесна в леглото и не иска нищо друго от мене.

— Ще поиска.

— Не и Алис!

— Ти си го вярвай това, но няма да мине много дълго време, и ще видя името ти в неделните вестници.

— Пфуй! — възмутих се. — Всичко между нас е най-почтена сделка. Само с оглед на здравното ни състояние, това е всичко. Освен това тази връзка ми помага да се запазя непорочен за Сюзън.

— Напоследък не говориш много за нея. Да не би прочутият лемптъновски чар да не е ефикасен?

— Излизали сме пет-шест пъти. Театър, кино и някой танц. Всичко е напълно благовъзпитано. Струва ми ужасно много пари цветя, бонбони и други такива, — а в замяна не получавам нищо.

— Ах, ти мръсна, дърта свиня!

— Имай пред вид, че ме смята за възхитителен. Нещо като по-стар брат. Продължавам да ѝ правя комплименти и да се отнасям към

нея с голямо уважение и така нататък. Не е съвсем без ефект — предполагам, че оня негодник Уелс си я мисли в кърпа вързана!

— Татковците им сигурно са уредили всичко — каза Чарлз. — Не виждам защо той да си дава зор. На негово място и аз не бих си давал зор. Откровено казано, нямаш никакъв шанс. Освен ако се държиш съвсем неприлично, ако разбираш какво имам пред вид.

— Разбирам какво имаш пред вид. Но по-лесно е да се каже, отколкото да се направи. Тя просто не иска — аз винаги мога да позная подобно нещо.

— Може би полагаш твърде много усилия. Защо не я оставиш на мира за два-три месеца? Не се карай с нея, не се опитвай да разбереш какво ѝ е отношението към тебе. Просто престани да я виждаш. Ако изобщо се интересува от твоята личност, тя ще се раздразни леко. Или ще започне да се чуди какво не ѝ харесваш. Помни си, че горкичката, е свикнала вече да се вижда с тебе. Но недей — той ми се закани с пръст — казва нито дума на никого! Ако се срещнете случайно, дръж се, сякаш нищо не се е случило! — Лицето му изглеждаше силно зачервено над бялата яка; в бледосините му очи се четеше напрежението на играч на шах. — Ще бъде много интересно. Сержант, ако останеш жив, докладвай ми с пълни подробности!

— А може би не дава пет пари дали се виждаме, или не — отвърнах аз. — По всяка вероятност няма дори да забележи, че ме няма.

— В такъв случай нищо не губиш. Ще си спестиш унижението.

— Страх ме е да не я загубя — противопоставих се аз. — Влюбен съм.

— Влюбен бил! — изръмжа той. — Глупости! Влюбен си в банковата сметка на баща ѝ. Добре те познавам, негоднико. Прави каквото ти казва чичо Чарли и всичко ще бъде в цветя и рози.

— Може и да опитам — съгласих се аз. — Ще пиеш ли още една бира?

— Почакай — прошепна в този миг Чарлз. През вратата влезе един младеж в балтон от флаконè. „Лъскавият тъпанар“ е демократичен. Били сме в едно училище. — Той махна с ръка на новодошлия. — Ела насам, Сирил. — Намигна ми. — Дявол да го вземе, стари приятелю, много ми е приятно да те видя. Какво ще пиеш. — Развеселих се, като забелязах, че говори с капитанския си акцент.

Беше го придобил по време на войната; научил го за десет дни, след като видял как обикновените английски офицери докарали с подигравките си до самоубийство един младши лейтенант, който говорел „кокни^[3]“. Добре си служеше с него. „Лъскавият тъпанар“, простодушен момък, чийто баща преди войната е бил акционер в дружество за събиране на сметта, както винаги беше поласкан.

— Чакай аз да почерпя, Чарли — каза припряно той. — Нещо набързо, а?

Върнах се у леля Емили леко пиан.

— Здравей, драги — поздрави ме тя, като влязох. — С Чарлз ли беше?

— Поговорихме си за старите времена — отговорих аз. — Тази вечер излизаме. Ще вечерям у тях.

— Къде ще ходите?

— Не знам и аз.

— Няма да сте много надалече от бутилките, както си го познавам Чарлз.

Тя седеше край огъня със скръстени ръце. В предната стая беше доста тъмно; огънят гореше със сдържан блясък и се отразяваше леко в полираните мебели. В стаята все още се чувствуваше лек мирис на пури, вино и шоколад. Леля Емили приличаше много на мама; лицето ѝ имаше същите тънки и остри черти и същия израз на сдържана енергия. Благодарение на бирата, уискито и леката тъга на предната стая очите ми се насълзиха.

— Какво има, момчето ми?

— Като те гледам, спомням си за мама.

— Ех, и аз си я спомням като младо момиче — въздъхна тя. — Щом татко умря, тя въртеше къщата. Майка ти беше много решителна. Когато дядо ти умря във фабриката, сякаш прободоха сърцето на баба ти. То беше през Първата световна война, онази война, тогава вадеха много пари, а на баба ти не дадоха нито пени обезщетение. Тия същите фалираха в 1930 година. Старият фабрикант се застреля.

— Много добре — казах аз.

— Не беше добре за тези, които останаха без работа. — Тя ме изгледа строго. — Помисли си само колко си късметлия, Джо! Общината никога няма да фалира. Никога няма да останеш гладен.

Нито пък ще трябва да драскаш с нокти и зъби, за да спестиш нещичко за старини.

— Сега не е чак толкова зле във фабриките — възразих аз. — Никой не е останал без работа. Дявол да го вземе, има работници, които са по-добре и от мене.

— Да — отвърна тя, — вземат по десет и дванадесет лири на седмица, ако работят по петдесет-шейсет часа в жегата и мръсотията. Но колко време ще кара така? — Тя се изправи и каза; — Ще запаря чай. Вуйчо ти си полегна малко, а момчетата играят навън. Двамата сме сами в къщи и ще направим хубав чай. Аз все си пестя по малко, та да има, като си дойдеш вкъщи.

Трогнах се и я целунах по бузата.

— Направи чая така, че лъжичката да стои права в него, мила лельо — помолих аз. — И не забравяй, че искам половин литър. — Целунах я и по другата буза. — Много си добра към мене, лельо. — Ти май от бирата си се разкиснал така рече тя, но по оживената походка, с която излезе, разбрах, че ѝ е направило удоволствие.

Когато се върна с готовия чай, аз ѝ предложих цигара. За най-голямо мое учудване тя прие.

— Цял дявол съм, нали? — попита ме тя и запуфка неопитно.

Чаят беше гъст и сладък, а беше сипала и малко ром.

— Това ми е първата чаша истински чай; откак съм напуснал къщи — казах аз.

— Време е да се задомиш.

— Млад съм още — отвърнах аз неубедително!

— Пораснал си, пораснал си. Достатъчно си пораснал, тичаш по всяка фуста, която видиш. Знаем те аз тебе.

— Никой не ме иска ма, лельо. Не съм достатъчно богат.

— Глупости! Не си грозен, а си имаш и постоянна работа. Пък и хич не си срамежлив. Дори си твърде нахален. Не ми разправяй, че не можеш да си намериш момиче, Джо Лемптън, защото няма да ти повярвам. Не си ли срещнал някое там, в оня театър, за който ми пишеш в писмата?

Нямаше никакъв смисъл да крия; никога не можех да издържа дълго на разпита ѝ. (Струва ми се, че чрез нея несъзнателно се стараех да изкупя всички разумни въпроси на майка ми, на които бих отговарял с изръмжаване или съзнателни неясноти.)

— Има едно момиче, казва се Сюзън Браун — отстъпих аз. — Няколко пъти сме излизали заедно. Доста, е хубавичка.

— Каква е?

— Баща ѝ има фабрика близо до Ледъсфорд. Член е на съвета в Уорли.

Тя ме погледна със странно съжаление.

— Богатите се женят за богати, момчето ми. Внимавай да не ти разбие сърцето. Момичето добро ли е?

— Чудесна е — казах аз. — Не е само чудесна на вид... мила е, невинна и добра.

— Ама сигурно нищо не работи, за да си изкара хляба или поне някоя пара за харчлък. Каква полза ще имаш от такова момиче? Я си вземи някоя от твоята класа, момчето ми, върви си с твоите хора.

Налях си втора чаша чай. Не ми се услаждаше вече, беше много силен и миришеше на зебло.

— Ако поискам, ще я взема.

— Чудя се дали я обичаш — рече тъжно леля Емили.

— Обичам я. Ще се ожения за нея. — Почувствувах срам, докато изговарях тези думи.

Тази вечер на път за „Обсадното оръдие“ минах покрай стария си дом. Снегът от бърдни вечер се беше стопил и бе студено и влажно; сякаш човек се намира заключен в някой изоставен зимник. Поспрых пред празното място, където беше нашата къща; нямах желание да възкресявам стари спомени, но веднага, без да ща, събитията от онази сутрин на 1941 година — лошата сутрин, сутринта на смъртта — преминаха през погледа ми като филм.

Най-много ме беше развълнувала миризмата. Сега миришеше само на влага, но през лошата сутрин миризмата ме задавяше — миризма на бомбардировка, на изкуствен тор и на влажна мазилка. Бях приел тази миризма за част от атмосферата на Лондон и околностите му, но в Дафтън тя беше абсурдна и нелепа като тигър.

Сега там нямаше вече развалини, счупени стъкла, не се развяваха скъсани тапети. През оная сутрин паважът наоколо бе заграден с въжета; сред остатъците беше огледалото от банята, спасено някак от експлозията, и то сякаш намигаше насмешливо под августовското слънце, сякаш бе оживяло за сметка на родителите ми.

За миг си представих, че бомбата е паднала върху друга къща и че ще си говоря за това с мама. Къщите толкова си приличаха с вратите от имитация на дъб, с дантелените завеси, със стъпалата от излъскан камък и с фасадите от цветни тухли „Акрингтън“ (които траят хиляда години), че беше лесно да се разбере как са сбъркали в общината. Фасадата на къщата беше така чисто отрязана, че приличаше на тъпа шега — двамата с Чарлз често се съгласявахме, че тъпанарите имат много странно чувство за хумор!

Беше се събрала обичайната тълпа от зяпачи с израз на празна възбуда, зяпачи на разрухата; не заговорих никого от тях — толкова ги ненавиждах, че не можех да ги заговоря. Изхвърлих ги от главата си, защото, ако загубех самообладание, щях само да им доставя допълнително удоволствие и нова празна възбуда.

Наведох се, минах под въжетата и влязох през предната врата, която, беше останала цяла и стоеше отворена. Със същата леснина можех да вляза и през всяко друго място, където някога бе имало стени; но това щеше да бъде проява на неуважение — все едно да си изтърсиш цигарата върху труп.

— Махай се — каза мъжът в работни дрехи. Беше застанал в най-отдалечения ъгъл на всекидневната и държеше малко, червено тефтерче в ръка. Каската на гражданската отбрана се бе килнала назад и от нея се подаваше кичур гъста бяла коса; имаше гъсти бели мустаци и носеше очила с дебели рогови рамки. Беше нисък, с широки рамене и стоеше разкрачен, сякаш подът се люлееше. — Махай се — повтори той. — Тази стена скоро ще падне. Боже мой, не си ли виждал бомбардирана къща досега?

— Аз живеях тука.

— О, извинявайте! — Той свали очилата си и започна да ги чисти с малко квадратно парцалче, а лицето му се отпусна, стана пълничко лице на цивилен и придоби меко изражение. — Ужасна работа, да се случи тъкмо тука! Ужасно! — Погледна крилцето на моята куртка. — Но вие ще отмъстите — каза той. Постави очилата отново на лицето си и то придоби важност. — Да, вие ще ги пратите по дяволите, тези немски копелета!

Дали наистина го беше казал, или си го бях въобразил? Но той употреби точно тези думи; спомням си, че издаде брадичката си напред и се намръщи, като се опита да заприлича на пропаганден

афиш. Фонът беше идеален — центрофугата за прането беше изхвърлена през кухненския прозорец, каменният умивалник — разпукан на две, един дебел сив чорап, закършен на петата, бе затиснат от буца мазилка и всички порцеланови съдове, с изключение на една дебела половинлитрова чаша, разтрошени, се смесваха с масло, захар, мармалад, хляб, наденици и златист сироп.

Когато бомбата паднала, татко и мама си били легнали. Сирената свирила, но не ми се вярва да са ѝ обърнали внимание. Дафтън не си струваше труда да бъде бомбардиран. Умрели веднага — поне така се изрази „Тъпанар номер едно“ (той имаше вид на необичайно благоденстващ в новия си костюм с копринена връзка „Маклсфийд“), застанал заедно със секретаря на общината и „Ефикасния тъпанар“, за да ми поднесат официални съболезнования. Дадоха дори и уиски, което бе предложено с официална тайнственост. Докато пиех уискито, имах желание да се изсмея, защото внезапно си спомних как Чарлз си рисувахе склада за напитки на съвета — огромен зимник, натъпкан с редки питиета и вина от специални реколти, които огромни евнуси пазеха с извадени ятагани. Обхвана ме лудият порив да попитам дали още имат на склад такива тъпанарски специалитети, като коктейл от кръв и бенедиктин. Пристъпих в празното пространство, където беше всекидневната. Сега бях много спокоен — много по-спокоен от онази августова сутрин, когато бях сторил същото. Възстанових стаята в паметта си. Бях сигурен за кремавите дантели, завесите от червено кадифе и голямата снимка над камината, където бях фотографиран като малък, но не помнех къде точно стоеше дъбовата маса. Затворих очи и си я представих до отсрещната стена с три дървени пирографирани стола около нея. А там беше канапето с калъф от син плат; бе много важно да си спомня това. Когато пружините му се развалиха, татко купи на старо една кожена автомобилна седалка. Калъфът на канапето не беше защит и когато родителите ми излизаха, аз го махах, сядах отдясно^[4] и с часове карах „Бентлито“ на Бъркин или „Ирондела“ на Светеца^[5].

Стените бяха декорирани до половината в оранжево бежови тапети, а другата половина — в имитация на дъбова облицовка. Тапетите сега бяха хартийки, а облицовката — разядена от праха, дима и времето. По стената имаше изпъкнали зрънца; запалих клечка кибрит, приближих я до стената и видях няколко белега, там, където

като дете съм вадил малките зрънца с нокти. При този спомен се почувствувах виновен; къщата трябваше да бъде неприкосновена за такива дребни обиди.

Камината бе останала недокосната от бомбата; двете разхлабени тухли от лявата ѝ страна все още стърчаха като кучешки зъби. Те ме бяха дразнили, откакто се помня, но в онази сутрин на смъртта ми се видяха непоносимо трогателни. А дръжката за регулиране на въздуха в комина — тя представляваше хромирана ръка, стиснала пръчка — някога ме бе плашила в сънищата ми. Тя вече не ми се виждаше страшна, а изоставена и болна — ръка на дете.

Всички се показаха много мили и у леля Емили се проточи непрекъсната върволица от гости. Бях затрупан с подаръци от всички организации в града и дори ставаше дума да се открие фонд в моя подкрепа. Истината беше, че цялата сложна апаратура за подпомагане на жертвите от бомбардировки тук не беше използвана, преди татко и мама да загинат, така че сега с ентузиазъм приеха моя случай подобно на слон, който взема грахово зърно. Въпреки всичко на мене ми беше приятно да бъда център на вниманието, стоплен между уютните гърди на симпатията.

Откъм Апенините подухна лек вятър, студен, влажен и хаплив, който се опита да намери пробив в отбраната ми. Той се отдръпна, разгромен от алкохола, месото, дебелия вълнен плат на балтона и мекия кашмирски шал; този убиец на бедните и слабите нямаше вече никаква власт над мене. Погледнах малкото местице, което на времето бе мой дом; доста дълъг път бях извървял от 1941 година.

Може би прекалено дълъг; помислих за татко. Беше добър работник; твърде, добър, за да бъде уволнен, и твърде откровен в лейбъристките си убеждения, за да бъде повишен. Казваше ми това без никаква горчивина; дори забелязвах известна нотка на гордост в гласа му. „Ако бях отишъл при консерваторите, моето момче, сега щях да отивам на работа със собствена кола...“ На петнадесетгодишна възраст аз не споделях гордостта на баща си, защото въображаемата кола, която той с такова безразличие отказваше, за мен беше твърде реална. И вместо одобрителния поглед, който очакваше, той получаваше мрачно неодобрение.

Мама знаеше какво мисля.

— Никога нищо не ти липсвало, Джоузеф — казваше. Тя винаги ме наричаше с пълното ми име, когато ми четеше конско евангелие. — Баща ти ще гладува, но няма да се продаде за трийсет сребърника... — това беше един от любимите ѝ цитати и когато го казваше, на мен винаги ми ставаше крайно неудобно — и пак няма да остави семейството си в лишения. Знаех това, още като се омъжих. Можех да взема някой обикновен дебелак с автомобил, но исках нещо по-добро.

Тя се усмихваше на татко; когато забелязвах тази усмивка, аз се чувствувах откъснат, озадачен, много малък. Баща ми седеше в креслото от лявата страна на камината, пушеше лула и слушаше „Красивите английски къщи“ на Ноел Кауърд. Отпускаше се напълно също като сивия котарак, който беше заспал пред огъня с глава на скута ми. Но приликата спираше дотук, мога да кажа, че в баща ми нямаше нищо котешко. Лицето му беше като на викториански индустриалец, грубо, твърдо, силно набраздено, и говореше за строга старателност. Беше наистина много красив мъж; чертите му бяха правилни, косата — гъста и ярка, а зъбите му, — рядко явление в Дафтън — бели и равни. Имаше в него някаква старомодна красота, солидна, мъжка, здрава. Мама пък беше с оживено лице, което за малко не приличаше на конско. Кожата ѝ бе свежа, розова, а очите — ясносини. На тридесет и осем години косите ѝ бяха започнали вече да посивяват, но това, колкото и да е невероятно, я правеше по-млада, сякаш само се преструваше на стара.

Татко стана от креслото. Стана твърде бързо и плавно. Беше едър мъж (един и осемдесет висок и над 90 килограма), но нямаше тежката несръчност на повечето едри мъже. Движеше се като млад бик, само че без сляпата заплаха на животното.

— Отивам да му гаврътна една чашка, моето момиче — каза той. Разроши косата ми, когато мина покрай мене. — Слушай какво ти казвам, Джо. Има неща, за които човек трябва да плаща много скъпо.

След това си спомних бомбата и цялата сцена се разтопи. Сякаш мозъкът ми беше разделен на херметично затворени клетки. Зад вратите на тези клетки, дори след шестте години минали оттогава, имаше неща, които не можех да понеса. Достатъчно неприятно е, когато подобни неща се случват на непознати; спомням си след пряко попадение на бомба столовата на женския корпус в първото поделение, където служех. Издържах тази гледка по-мъжки, отколкото бях

предполагал, мислех си, че това е нещо като смет, която трябва да се почисти, дори и след като видях как очите на русокосото момиче от Донкастър изтичат по бузите му. Но взе да ми се повръща, когато настъпих парче човешко месо и то се изплъзна изпод крака ми като мишка. Тази все подобна кланица, този оголен физически ужас, който внезапно стана неоспорим господар — не можех да го свържа с татко и мама, отказах да го приема.

Обърнах гръб на къщата и се отдалечих бързо. Сбърках, че ходих там. Наруши се херметичното затваряне на клетките в мозъка ми; на повърхността изплуваха образи на страдание и болка, други неща, които бях видял през войната и които бих предпочел да забравя. Докато крачех, те щяха да се размесват хаотично като филми и книги, за които човек не си спомня добре; но само да спрях, щяха да се подредят непоносимо. Ако крачех по-бързо, можех да спра работата на мозъка си с бързината на моето собствено движение, със замразената витрина на бакалницата, в която се виждаше елха, с магазина за мъжки стоки с ужасните американски връзки, с пансиона и непоносимото му асфалтирано игрище — и въпреки това престанах да се опитвам. Нямаше смисъл; отляво се издигаше фабриката „Торвър“, където татко беше работил в продължение на двадесет години; тук беше и „Уелингтън“ — неговата кръчма, а малко по-нататък зеленчуковият магазин, откъдето купуваше мискет за неделните ни разходки. Където и да погледнех, изникваше спомен, като че всичко подчертаваше с курсив смъртта.

Защо не бях забелязал всичко това по-рано? Защото Уорли ме беше научил на нов начин на живот, сега за първи път живеех в място без никакви спомени. И за първи път живеех някъде; за трите месеца, които бях прекарал там, бях станал повече част от града, участвах повече в живота му, отколкото съм участвувал някога в живота на родния си град. И макар само за три дни, вече не можех да издържам студената спалня с ужасните тапети, гледката на фабрични комини и купища отпадъци, ваната с олющен емайл, разръфаните одеяла — леля и чичо бяха щедри, мили и ми даваха всичко, но никаква добродетел не можеше да замени хладната мекота на бельото, блестящата чистота на

истинската баня, гледката на хубавите поля рано сутрин и разходката по улица „Сент Клер“ край богатите къщи.

„Мъртвият Дафтън — измърморих на себе си. — Мръсният Дафтън, Скучният Дафтън, Презреният Дафтън...“ — Спрях да мърморя. Беше твърде тихо. Прозорците светеха, но сякаш това беше направено, за да те измамат. Тръгни подир светлините и ще паднеш в пропастта, ще се сгромолясаш в зимника на вещицата, за да работиш завинаги във фабриките. В канавките имаше фасове, портокалови кори и хартии от бонбони, но тези цигари не бяха пушени от живо същество и никой не беше ял бонбоните; градът ми напомняше на онези криминални романи, които се продават във форма на папка досие заедно с веществените доказателства — фасове, отровни бонбони, фиби... Минах през висящия мост в най-високата част на града; реката течеше по-бързо от обикновено, придошла от стопения сняг и гонена от североизточния вятър; мостът се люшкеше и скърцаше под стъпките ми и за миг се уплаших да не би нарочно да ме хвърли във водата като зъл кон; насилих се да вървя бавно, но от челото ми потече пот.

[1] Уолъп — силна черна бира. — Б.пр. ↑

[2] Битър — горчива бира. — Б.пр. ↑

[3] Кокни — диалект на лондонския Ист-енд (работнически квартали). — Б.пр. ↑

[4] ... *сядах отдясно* — поради лявото движение мястото на шофьора в английските автомобили е отдясно. — Б.пр. ↑

[5] Бъркин, Светеца — популярни герои от приключенски романи — Б.пр. ↑

11

Алис ме хвана за косата.

— Имаш хубаво тяло, знаеш ли? Косматото е, но не прекалено. Не мога да понасям живите пуловери.

Почувствувах, че се задушавам.

— Господи, ти си много хубава! Ти... ти си толкова хубава, че не знам какво да кажа.

— Хайде бе, такава стара жена като мене?

— Не си стара!

— О, стара съм, мили. Много по-стара от тебе.

— Няма да ми говориш като на хлапе! — казах аз с леко раздражение. На двадесет и пет години съм и имам доста голям опит.

— Сигурна съм, че е така. — В тъмносините ѝ очи се четеше нежност и веселост. Тя привлече главата ми върху гърдите си. — Не се вълнувай, мое сладко бебе, не се вълнувай. Ти си много стар и много зрял и ще станеш велик мъж.

Не виждах нищо, освен тялото ѝ, не вдишвах нищо, освен острия аромат на лавандула и неописуемо приятната миризма на женска плът. Притиснах лицето си по-силно; нежните ръце ме притиснаха конвулсивно.

— О, господи! — възкликна тя. — Толкова си добър. Толкова си добър към мене. Толкова си мил. Никой досега не е бил толкова добър към мене. Сега живея с всяка моя частица. Чувствувам неща, които бях забравила, че съществуват, нервите ми отново се възраждат. Понякога ме боли... пет пари не давам. — Тя покри лицето ми с целувки. Тези целувки ми действуваха много повече, отколкото най-дългата целувка по устните. Не бяха само подготовка; бяха завършени сами за себе си. Целуваше ме влажно като малко момиче, и аз бях доволен от това; ставаше ми ясно, че никога дотогава не бях любил истински жена и никога не се бях наслаждавал истински на женско тяло. Преди бях свикнал на полови връзки, при които човешките същества са театрални герои — хигиенични, парфюмирани, без нормалните

миризми и вкусове — сякаш плътта е коприна, опъната върху гума, а устните — единственото чувствително място.

Алис не беше по-жадна от другите, но в любовта си не познаваше стеснение, отвращения, задръжки. В този миг пиех влагата от устните ѝ. Не исках да я избърша, исках да остане, да се превърне в част от самия мене.

— Ах ти, красив грубиян — рече тя. — Ах ти, красив неусложнен грубиян.

— Не, не — възразих аз. — Както казват по филмите, аз съм само едно объркано момче.

Тя прекара леко ръка по гърдите ми.

— Трябвало е да бъдеш моряк. Неприятно ми е, че се обличаш изобщо.

— Ха! Та моряците да не се разхождат голи! Дори обличат повече неща от счетоводителите.

— Въпреки това бих искала да си моряк. Щях да те оставям да ме биеш всяка събота вечер... Джо, ще ми кажеш ли нещо?

— Какво, мила?

Тя отскубна един косъм от гърдите ми.

— Ще си го запазя за спомен. — Сложи глава на гърдите ми и замълча.

— Това ли искаше да ме питаш? — казах аз. — Ти вече си го взе, без да питаш.

— Смешен въпрос. Едно „ако“! Слушай, ако ме беше срещнал, преди да съм се омъжила, и да предположим, че бях десет години помлада — какво щеше да чувствуваш към мене?

— Това е съвсем просто. Същото, каквото и сега.

— Не искам да кажа това. Щеше ли да ме приемеш сериозно? — гласът ѝ беше приглушен до гърдите ми.

— Да. Знаеш, че щях. Но каква е ползата?

— Не бъди практичен, Джо. Не бъди разумен. Просто си представи, че съм такава, каквато съм била преди десет години. А ти, каквото си сега.

Погледнах я в очите. Виждах изчервеното си лице с разрошена коса в нейните зеници.

— Гледаш бебета — каза тя почти срамежливо. — Ако гледаш достатъчно продължително, ще видиш едно бебе.

Веднъж, когато бях малък, видях леля Емили да кърми сина си. Сега се почувствувах по същия начин, подобно чувство изпитвах и когато долавях някой поглед или жест на родителите си — потайния смел поглед преди времето за лягане, ръката на коляното, — сякаш се натъквах на нещо твърде огромно за мене. Нещо, което беше действително без компромиси, нещо, което не можех да избягна, но което със срам чувствувах, че се опитвам да избягна. Вътре в центъра му имаше щастие, но то беше ужасяващо щастие.

— Тогава нямах бръчки — увери ме тя. — И тук всичко беше стегнато... — тя сложи моята ръка върху гърдите си. — Бъдещето беше мое. Понякога не можех да спя и се чудех какво ли ще стане с мене — знаех, че ще е прекрасно, каквото и да бъде... Не, това беше, когато бях на деветнадесет години. Можеш ли да ме видиш на деветнадесет години? Това е най-добрата възраст. Изведнъж усещах, че съм щастлива, ужасно щастлива, без никакви причини. Лесно се разплаквах, но ми беше приятно и никога не ми се зачервяваха очите. Щеше ли да ме приемеш сериозно?

— Сигурно ти нямаше да ме приемеш сериозно.

— Ами достатъчно глупава бях, за да го направя... Тогава имах и кариера. Току-що бях завършила драматичното училище — запуснато старо заведение, ръководено от един старец, — най-доброто, което можеше да си позволи майка ми. Виждаш ли, беше евтино училище, в което можех да завърша образованието си. Мама се надяваше, че там ще се науча да говоря и да се движа грациозно, да добия политура и малко блясък — а след това да хвана на въдицата някой млад, богат мъж и да възстановя щастиято на семейството.

— Никога не бих могъл да сторя това. Я ми разправи сега за Алис на двадесет и пет години.

— О, бях лъскава! Много лъскава, струва ми се. Бях прекарала три години в Лондон. Адско място, когато човек е беден, а трябваше да си давам вид, че не съм. Когато почивах, заемах ужасни служби. Контрольорка в кино, продавачка в закусвалня — всичко съм била, освен най-срамното! Но бях все още млада. Подскачах от енергия.

— И сега подскачаш.

— Да, но сега трябва да живея под режим, а тогава си я имах, каквото и да правех. Щеше ли да ме харесаш по онова време, щеше ли да изпитваш романтични чувства към мене?

— По същия начин щях да разбия сърцето си. С какво бих могъл да помогна на една амбициозна млада актриса? Предпочитам те, каквато си сега.

Тя скочи от кревата.

— Ще направя кафе.

По-добре направи чай!

— Горката Елспет! — каза тя. — Дава ни апартамента си, а ние ѝ крадем скъпоценния чай.

— Ще ѝ купя чай.

Тя набръчка носа си и протегна ръце с дланите нагоре; докато я гледах, лицето ѝ сякаш доби коварно, мъжко изражение, а носът ѝ се скъси.

— Значи, и вие сте в конспирацията? — Започна да се облича.

— Не ми харесва, когато слагаш дрехи — казах аз.

— Много мило от твоя страна, но съм твърде стара, за да се разхождам гола.

— Но пък, от друга страна, ми харесва да гледам как се обличаш. — Дойде до мене полуоблечена и ме целуна. Погалих гърба ѝ; в синьото си бельо тя беше вече друго същество, по-дребна, но по-малко уязвима, по-сдържана.

Освободи се леко от прегръдката ми и взе роклята си. Отиде в кухнята; чух, че запали кибритена клечка, после съскането на пламтящия газ. Облякох се набързо. Запалих първата цигара от два часа и дръпнах дълбоко.

Апартаментът не беше голям; намираше се в едно от зданията, в които на времето са живели големите вълнени магнати на Ледърфорд. Стаята сигурно е била на някого от прислугата. Мебелировката беше малко демодирана, „средна класа“, с лек театрален уклон. Широкият креват беше покрит със светлолилав юрган; имаше няколко големи възглавници, орехова маса и много снимки на артисти и артистки. Белият килим беше много дебел, а столовете — позлатени и тънкокраки. На тоалетната масичка имаше множество кукли; цялата стая приличаше на будоар, леко капризен, прекалено женствен. Не се чувствувах добре в него, сякаш погрешка бях влязъл в чужда стая.

Отидох в малката кухничка. Алис наблюдаваше чайника и тупаше нетърпеливо с крак.

— Никога няма да заври, докато го гледаш — обясних аз и я прегърнах през кръста. Тя се отпусна в ръцете ми; допрях своето лице до нейното и вдъхнах парфюма ѝ. Сякаш имахме едни и същи бели дробове. Дишахме дълбоко и бавно; чувствавах се напълно спокоен и затоплен. Чайникът засвири; в този миг ми напомни фабрична сирена в шест часа сутринта. Неохотно я освободих от прегръдките си.

— Да се запомни — каза тя. — Налива се водата в чайника, без да се оставя да ври. Порцелановият чайник трябва да бъде затоплен, но сух. Оставя се три минути. Сверете си часовниците, момчета. Часът е 20: 20. Разбрано?

— Разбрано — отвърнах аз.

Часовникът ѝ беше тънък, златен, със скъпоценни камъни вместо цифри.

— Поне мисля, че е 20: 20 — каза тя. — Тази машинка е твърде красива, но трудно се познава часът.

— Бих искал да ти купя нещо такова. — Щеше ми се да го стъпча с крак. Помислих си, че като имах Алис, в известен смисъл обезценявах часовника; но дори и това не ме утешаваше много. Тя не даде вид, че е чула какво казвам.

— Мили, отнеси това в стаята. Гладен си, нали?

— Всичко ще изям. Наричаха ме „Стоманеното черво“.

— Чудесно! Винаги, ще ти викам „Стоманеното черво“. Отнеси и тези сандвичи, Стоманено черво. И туршията. Ще си хапнем, както трябва. — Тя се изхили като ученичка, а дълбоките бръчки по лицето ѝ внезапно изчезнаха.

Хлябът беше пресен и добре намазан с масло, отгоре имаше пилешко месо, златисто препържено. Седяхме един до друг сред приятно мълчание; от време на време Алис ми се усмихваше. Като свършихме, тя отиде в кухнята да отреже още малко хляб. Изведнъж чух да ме вика. Беше застанала до дъската за хляб, а от десния ѝ показалец капеше кръв.

— Нищо не е — каза тя, но лицето ѝ беше побеляло. Отведох я до умивалника и измих пръста с топла вода. Забелязах домашната аптечка над умивалника и след като се порових малко из нея (Елспет, изглежда, я използваше за козметическите си средства), намерих малко бинт. Налях чаша чай и я поднесох до устните ѝ.

— Искам цигара — каза тя.

— Първо изпий това.

Тя го изпи послушно. Бузите ѝ възвърнаха цвета си. Запалих ѝ една цигара и тя се облегна на рамото ми.

— Глупаво е да се държа така. Сигурно изненадата беше причина. Мразя да гледам кръв... Ти си много опитен, Джо, нали?

— Превързвал съм и по-тежки наранявания.

— Джо, виждал ли си ужасни неща? Искам да кажа, докато си служил във въздушните войски.

— Средна работа. Човек скоро забравя.

— Изглеждаш толкова мил. Само устата ти не е млада. Сигурен ли си, че си забравил?

— Понякога някои неща изкарват спомените наяве. Спомените си подават главите и започват да ръмжат, а човек ги натиква обратно в клетката им. Защо питаш? Да не би да те е страх, че съм невротик?

Тя ме целуна по бузата.

— Ти си най-малко невротичният човек, когото познавам. Просто отдавна исках да разбера какво е, след като си бил на война, но не познавам никого, когото да попитам. Джордж не е бил военен. Има спукано тъпанче и не искаха да го погледнат дори. — Тя ме погледна малко ядосано. — Той не е виновен.

— Не съм казал нито дума.

— Толкова е безопасно, цивилизовано и уютно — продължи тя полузамечтано. — Всички тези мъже с приятни обноски, така кротки и мили — но какво се крие зад това? Насилие и смърт! Видели са неща, които човек би помислил, че ще ги подлудят. А въпреки това не са останали никакви следи. В крайна сметка ръцете на всички са зацапани с кръв... Всичко е толкова несигурно. — Почувствувах как потръпна.

— Не мисли за това, скъпа — казах аз. — Светът е пълен с насилие. Но винаги е било така. В този миг, на десетина мили оттук, сигурно убиват някого.

— Не ми напомняй — помоли тя.

— А на война е съвсем различно. Нямах време да се отвращавах. Твърде много работа. Пък и не можеш да помогнеш на никого с чувствителността си.

— Знам, знам — съгласи се тя нетърпеливо. — О, господи, всичко минава с такава бързина. Не можеш да спреш въртележката.

Никога не се чувствувах сигурен. Когато бях млада, чувствувах се сигурна. Дори и след скандалите помежду си мама и татко бяха добри към мене. Дори и къщата ни беше стабилна. Проклетата бетонна казарма, в която живея сега, е толкова чиста и аеродинамична, че никак не бих се учудила, ако полети.

— Твърде много приказваш — казах аз и я притеглих върху коленете си. — Сега мълчи, нито дума повече! — Погалих гладката кожа на ръката над китката ѝ; тя притвори очи и се отпусна в ръцете ми.

— Можеш цяла нощ да правиш така — рече тя. — Няма да те спра. — Въздъхна. — Ти си едно чудесно столче. Мога да замъркам като котка.

Нежната кожа на ръката ѝ, топлата тежест в скута ми; и аз можех да седя така цяла нощ.

Звънецът иззвъня; три пъти късо, един път дълго, три пъти късо.

— Елспет — забелязах аз. Понечих да стана, но Алис ме дръпна назад.

— Не бъди толкова буржоазен — каза тя. Притиснах я още по-силно в прегръдките си. Главата на Елспет се подаде иззад вратата, а на лицето ѝ имаше хитра усмивка, която би подхождала повече на онова време, когато е ходила по турнета с „Малкото пухче^[1]“. Тя влезе в стаята с танцова стъпка и разлюляна пола. Заедно с нея в стаята нахлу тежка миризма на „Фъл-Нана“.

— Здравейте, милички — поздрави тя със своя дрезгав, гръден глас. — Надявам се, че не съм ви попречила. Опитвам се да бъда дискретна, но трябваше да вляза. Навън е студено.

— Ще ти направя малко чай — отвърна Алис и отиде в кухнята.

Елспет се отпусна в едно кресло.

— Ох, каква вечер прекарах! Човек не само режисира, а ги учи как да играят. Честна дума, милички, те не могат да разберат най-прости неща. Не знам просто какво ме привлича на сцената, наистина не знам. — Тя се завъртя няколко пъти, стигна до пианото и започна да пее „Не пускай дъщеря си на сцената, мисис Уъртингтън“. Дрезгавият ѝ глас беше все още ясен и плътен.

Когато свърши, завъртя се заедно с табуретката пред пианото и се спря с лице към мене и протегнати напред ръце.

— Цялото е една кабаретна работа и нищо повече — съобщи тя. — Никой просто...

— Ако ще ни даваш концерт, по-добре е да хапнеш нещо най-напред — обади се Алис от кухнята.

— Прекрасно, мила — отвърна Елспет. Тя понижи глас. — Много щастлив човек сте, Джо. Алис е ангел, същински ангел. Има златно сърце! — Черните ѝ, кръгли като копчета очи се вглеждаха напрегнато в мене. Те изглеждаха странно млади върху старото, силно гримирано лице. Тя седеше леко разкрячена, а полата ѝ се беше вдигнала над коленете; извърнах поглед, леко отвратен.

Смъкна я надолу.

— Все забравям — каза тя. Усмихна ми се и наклони глава на една страна. — Ако на времето ме бяхте видели така, нямаше да останете задълго на стола си.

— Сигурно.

Тя ми изпрати една въздушна целувка.

— Не мога да виня Алис. Вие сте точно този тип мъж, който харесвам, едър и мускулест. В днешно време се навъдиха едни педераста. На времето познавах сума ти едри мъже; те сега са мъртви!... — Лицето ѝ сякаш беше изрязано от пощенска картичка, с боядисани, червеникави букли, носът и брадичката като на Лили Лангтри. В този миг то беше тъжно като лице на болна маймуна. — Сякаш колкото по-силни и по-големи са, толкова по-често боледуват. Спомням си нощта, когато умря Лейрд. „Не мога да дишам“ — каза той и разкъса яката си. После просто падна напред. Господи, гримьорната се разтърси! Вдигнахме го, а той беше мъртъв. На тридесет и пет години, едва влязъл в живота! Такова нещо кара човек да се замисли, нали? — Тя запали една от турските си цигари; сладникавата остра старинна миризма — която напомняше „Момчетата на Бинг“, „Романо“ и „Дръри Лейн“ — изпълни стаята като благоухание. — Сякаш бе създаден само за мен, за да забегнем с него някъде — продължи тя. — Понякога съжалявам, че не съм го направила. Съпругът ми още тогава не го биваше. Бях твърде самостоятелна, а той искаше да ме притежава като предмет. Когато беше пиан, ставаше страшен. Голям и силен мъж беше той — никога не мога да устоявам на големи, силни мъже... Обичате ли Алис?

— Да — отвърнах аз, без да се замисля; въпросът ми беше зададен така ненадейно, че ме завари неподготвен.

— Така си и мислех — каза тя спокойно. — Видях ви как седите. Тя още не го знае — Елспет сложи ръка върху моята. — Не ѝ причинявайте болка! Не ѝ причинявайте болка.

Имах чувството, че главата ми потъва в черна вода; в стаята не достигаше въздух, атмосферата бе прекалено напарфюмирана, болезнена; набръчканото, напрегнато лице пред мене беше лице на стара вещица. Внезапно щях да се събудя и да видя, че съм станал старец, а тя щеше да ми се смее, превърната отново в момиче, розово и пълничко, откраднало моята младост.

Тя взе да разправя за старите времена в театъра „Дали“; не я слушах, защото внезапно пожелах да изляза от стаята, да се разхождам по ливадите, вятърът и дъждът да плискат лицето ми.

Когато Алис влезе с таблата за вечеря, за миг я видях подобна на Елспет, обитателка на един затворен, плесенясал свят, хлъзгав като разтопен грим, и цялата нежност, която изпитвах, се изпари; струваше ми се невъзможно да съм прегръщал голото ѝ тяло, сякаш цялата вечер е била само репетиция на циничен фарс в спалнята, досадна рутина, оцветена като провинциален театър в избеляло злато и плюш.

[1] Малкото пухче — пиеса. — Б.пр. ↑

Барчето на „Западния хотел“ срещу общината беше по свой начин забележително. То е най-добре мебелираната част на заведението — с възглавници по пейките, дебел сив килим, покрити със стъкло маси, плетени столове и снимки на местните отбори по футбол и крикет, а стените са облепени с тапети в бледооранжево и сиво, приятни за гледане, ако такива неща ви харесват. Запазено е само за мъже; другите зали, дори приемната, са по-скоро запуснати — там масите са с железни крака, пейките — твърди и столовете — дървени. Барчето се посещава много от солидни бизнесмени и общински чиновници, които обичат да пият без присъствието на жени, но не харесват талаша и плювалниците в бирхалето. Хотел „Уестърн“ винаги е бил мястото, където са се провеждали годишните мъжки събирания на служителите от общината. Тук, в бара, е приятно да започнете с две половинки, да се качите горе за вечеря и да пиете още две половинки, а след това пак да се върнете в бара за по-сериозно допиване. Едно от неписаните правила на тези ергенски вечери е да се смесите с колегите от другите отдели; спомням си, че на това събиране говорих предимно с Реджи от библиотеката.

Последвах съвета на Чарлз и от Коледа не правех опити да се виждам със Сюзън. Не се надявах много, че този план ще успее, дори бях решил почти да я отпиша. Но тази вечер — по всяка вероятност поради четирите половинки в стомаха ми и странните чувства, които бях изпитал към Алис предишния ден в апартамента на Елспет — започнах да мечтая наяве. При това добре разработвах мечтите си. Там имаше писмо от Сюзън, с което тя ме кани на прием и ме пита плачевно дали не е сторила нещо, с което да ме е обидила. Или нещо, още по-добро — в бурна, дъждовна привечер звънецът звънва и тя застава на вратата с порозовяло от вятъра лице; може би щеше да дойде под предлог да се види с Томпсънови, уж около работата на „Драматичните“, а може би щеше да каже просто: „Трябваше да дойда, Джо. Ще си помислиш, че съм безсрамна, но...“ А аз ще я целуна и

всякакви думи щяха да бъдат излишни — ще стоим и ще се вслушваме в дъжда, който ще обгради със стена нашето щастие, а после ще се качим на Спероу хил: „Обичам да вървя с тебе под дъжда“ — ще каже тя и ще вървим все по-нататък, ще пълним дробовете си с чист, свеж въздух, ще вървим вовеки веков и приказката ще стане действителност...

Но не стана точно така. Седяхме с Реджи в барчето след вечеря и усещах стомаха си приятно пълен с храна и бира, но не чак толкова пълен, че да няма място за още няколко половинки. Току-що бях разправил на Реджи един мръсен виц от тия, които се разправят само на ергенски вечери.

— По-мръсен от този не съм чувал през живота си — каза той с възхищение. — Откъде ги изравяш бе, Джо? Впрочем, това ми припомни нещо. Онзи ден срещнах Сюзън.

— Сюзън Браун ли? — Нарочно го казах с безразличен глас.

— Доста приятно си поговорихме. Почерпих я едно кафе в „Рили“. След като ти не щеш да се погрижиш за момичето, все някой друг трябва да го стори. Повечето време говорихме за тебе.

— Чудесно, не бихте могли да намерите по-добра тема!

— Аз съвсем не мисля така, драги. През цялото време се опитвах дискретно да изтъкна моите особени заслуги, но трябваше да се занимаваме с Джо Лемптън. Колко е красив Джо, колко е умен Джо, не е ли Джо прекрасен във „Фермата“? Доповръща ми се!

— Майтапиш се.

— Бих искал да е майтап. Не си я виждал от известно време, нали?

Пресуших чашата си.

— Още една? — Опитах се да не покажа на лицето си тържествуваща усмивка.

— Нямам твоя страхотен капацитет — отвърна той. — Само половинка, ако обичате.

Повиках келнера. В този миг влезе, блестящ и елегантен, Хойлейк. Видя празното място при нас и се приближи.

— Не ви ли преча, момчета?

— Съвсем не — отвърнах аз. — Ще пиете ли нещо, мистър Хойлейк?

— Остави аз да почерпя, Джо. И ти ще вземеш нещо, нали, Реджи. Дойдох само за пет минутки. Трябва да се поощрява дейността на общинската организация, но въпреки това предпочитам смесените забави. Рядко са ме привличали чисто мъжките обществени дейности. Надявам се, че не сте говорили по работа. Не обичам да говоря за работата.

В залата беше настъпило леко затихване на разговорите; но не трая дълго. Хойлейк не беше от тези шефове, които парализират разговорите; но аз не се подвеждах от неговото благоразположение. Много мило беше от негова страна да ни вика Джо и Реджи, помислих си, но нямаше да му стане никак приятно, ако ние се обърнехме към него с „Фред“.

— Говорехме за една млада дама — каза Реджи.

— Много добре — рече Хойлейк. Погледна над очилата си с престорена строгост. — Надявам се, че не се отнасяте лекомислено към доброто й име?

— Отнасяме се към нея съвсем сериозно — отвърна Реджи. — Ние двамата сме смъртоносни съперници пред нейното благоразположение. Обсъждаме възможностите за дуел в Сноу парк.

— Какъв запълнен живот водят моите колеги! — заключи Хойлейк. Той вдигна чашата си. — Наздраве, момчета.

— И в двата случая ще загубя — продължи Реджи. — Ако спечеля дуела, тя няма да ме иска, понеже съм наранил нейния скъп Джо. А на нейно място аз не бих го погледнал. Какво ще кажете за такъв младеж, който месеци наред излиза с едно момиче, а след това го изоставя напълно, а, мистър Хойлейк?

Открих, че се изчервявам.

— Не вярвайте нито дума! Тя пет пари не дава за мене.

— Пет пари не давала, виж ти! — изсмя се Реджи. На лицето му беше изписано хитро изражение. — Тя веднага засиява, щом чуе името му. А той хич не иска и да знае. При това тя е най-красивото момиче в Уорли.

— Всички момичета си падат по Джо — каза Хойлейк. — Когато той събира таксите в Гилдън, жените идват на тълпи. Плащат по два пъти само за да останат пет минути повече в негово присъствие. — Той въздъхна. — Всеки случай, ако бях млад, не бих му се дал толкова лесно.

Мислех си за думите на Реджи с нарастващо тържество. Не си позволих да ги приема напълно; съществуваше възможността тя да реагира само от наранена гордост. Ако я поканех да излезем отново, това щеше да задоволи гордостта ѝ; и ако употребеше някой прозрачен претекст, за да ми откаже — щеше да бъде напълно отмъстена. Но веднага щом тези мисли ми минаха през главата, разбрах, че са глупави; Съюзът не беше отмъстителен тип.

— Най-красивото момиче в Уорли — каза Хойлейк замислено. — Коя ли може да е? Предполагам, че е неомъжена. Джо вероятно се среща с нея при „Драматичните“. Я да видим — не почва ли името ѝ със „С“? А презимето с „Б“? Тъмна коса и има някаква връзка с председателя на финансовия комитет?

— Първокласен детектив сте — отговори Реджи.

— Аз съм стара клюкарка — добави Хойлейк. — В Уорли всички сме такива. Разбира се, може да се каже още нещо — той се захили, сякаш подценяваше собствената си важност — само недейте казва, че от мене сте го чули, ще се изтълкува като подклаждане на скандали. Да клюкарствуваш винаги означава да проявяваш интерес към човешките същества, а това е наистина прекрасно. Радвам се, че Джо започва да участва в общия живот на Уорли и не живее извън града. Ужасно мразя приходящите — хората трябва да живеят и работят на едно място. Но ето че съм на границата на деловите разговори... Там виждам началника ти, Реджи. Трябва да му кажа нещо. Довиждане. — Той отиде при началника на библиотеката; забелязах, че си взе чашата, от която едва беше отпил. Получаваше два пъти по-висока заплата от началника на библиотеката и не искаше да го кара да плаща за скъпи напитки.

— Умен дявол е — заключи Реджи. — Нищо не изпуска. Знае всяка постъпка.

— Докато се разбираме, може да бъде умен, колкото си ще — прибавих аз. — Слушай, Реджи, сериозно ли говориш за Съюзът? Наистина ли тя каза всичко това?

— Защо ще се шегувам? — Доби леко възмутен вид. — Това е чистата истина. Аз споменах за „Фермата“ и след това казах няколко думи за твоята роля. Между другото, разбира се. Ти не ми направи твърде силно впечатление, а тя се хвърли да те защитава. Оттам нататък разговорът се водеше само около тебе. Сякаш се запалваше,

докато говореше за тебе. Човек не може да сбърка този поглед — нещо като упоена радост. Между другото и ти имаш подобен израз в момента.

— Ще пиеш ли още нещо? — побързах да го попитам аз.

— Мой ред е. Не се опитвай да ме отклониш.

— Аз пия две чаши за всяка една твоя, така че по-справедливо е аз да почерпя.

— Смешна работа — протестира той съвсем не настойчиво, но веднага пролича, че му олекна. Огледа залата. — Чиновниците на малкия град. Господи, каква сбирщина! Знаеш ли какво, Джо? Бих дал едногодишната си заплата, за да се махна от този град.

— Не съм съгласен с тебе. Аз съм за малките градове, стига да са от добро качество.

— За тебе, приятелю, това е така. Ти си блестящ, действен тип. Ти се отличаващ веднага сред тълпата. Несъмнено ще прогресираш в град като Уорли. И, разбира се, това е нещо ново за тебе. Ако бе живял целия си живот тука, друго щеше да мислиш.

— Мразя родния си град — казах аз. — Но това е различно. Дафтън е ужасен. Смърди. Буквално. Мъртъв е като труп. А Уорли живее. Почувствувах го още първия миг, в който стъпих в града. Пък и е доста голям. Има доста история, всеки ден откриваш в него по нещо ново... — Замлъкнах; издавах твърде много чувствата си.

— Всеки би помислил, че говориш за някоя жена, а не за обикновен търговски град с десетина фабрики — засмя се Реджи. — Особен човек си ти, Джо.

В този миг на нашата маса дойде Теди Соумс.

— Всички сме особени тук — каза той и се оригна шумно. — Извинете, малко ме е хванало. Въпреки че не би трябвало. Когато бях във въздушните войски, от това, което изпих тази вечер, нямаше да ми помръдне и косъм от косата. — Той се отпусна тежко на пейката. — Хайде, да почва вече следващата война!

— Говори само за себе си! — посъветва го Реджи. — Никога през живота си не съм бил по-нещастен.

— Беше малко еднообразно понякога, съгласен съм — добави Теди. — Но пък нямаше никакви грижи, а имахме достатъчно пари. Достатъчно бира, достатъчно цигари и достатъчно жени. Да им изпеем

ли една стара песен от въздушните, а, Джо? — Той започна да пее тихичко. — Котараци, котараци върху керемидите...

— Спирай — рекох аз. — Много е рано за мръсни песни.

— Забравих, че съм почтен — съгласи се Теди. — Тази песен съм я пял в най-добрите хотели на Линкълншир. А разни подполковници и полковници се присъединяваха към мене. Ех, щастливи дни!

— Може за тебе да е било така — каза Реджи. — За мене войната беше същински ад. Отначало само ни обучаваха под горещото слънце във вълнено бельо, от което сърбеше. След това белих картофи. После станах най-негодният чиновник на британската армия. Известно време бях напълно щастлив. Не трябваше поне да се занимавам със заредено оръжие и всякакви опасни предмети. След това някакъв безчовечен плановик във военното министерство започна да съкращава административния персонал. И аз се превърнах в най-уплашения пехотинец на британската армия. Денят, в който облякох отново цивилния си костюм, е най-щастливият ден в живота ми. Наистина, когато се върнах, открих, че проклетата Библиотекарска асоциация е направила приемните изпити десет пъти по-мъчни и по този начин даваше преимущество на жените и пацифистите...

— Да не приказваме по служебни въпроси — прекъсна го Теди. — Говориш за работите в Библиотекарската асоциация. Точно така! — Той ме погледна и протегна ръка да пипне плата на костюма ми. — Камгар, високо качество — рече той. — Виж каква риза и каква връзка! Господи, мистър Лемптън, как успявате да се справите с купоните?

— Има връзки — поясни Реджи. Той поздрави с юмрук. — Нека Джо да бъде цар! Гласувайте за лейбъристите!

— Ти си идиот! — казах аз. — Знаеш какво мисли Хойлейк за политиката.

— Това не е политика — отвърна Теди. — Ние просто си говорим. Реджи пишеше същите лозунги върху танка си, преди да влезе в бой.

— Никога не съм влизал в танк — възрази Реджи. — Веднъж видях как една шваба отваря капака на един „Шерман^[1]“ и хвърля вътре ръчна бомба. Чувството за сигурност, което танковете дават на пръв поглед, е съвсем илюзорно. Откровено казано, винаги съм бил привърженик на старомодната военна тактика чрез изтощаване, когато

човек си седи в уютния бетонен бункер и оставя артилерията да води бой. Но не успях да убедя генералния щаб да възприеме моите възгледи. Независимо от това винаги напредвах. През цяла Африка и през цяла Италия.

— А бе, струва ми се, че те познах в „Победа сред пустинята“ — подхвърли Теди. — Една храбра фигура с окървавена превръзка на главата, която подканва хората си напред.

— Иска ми се наистина да си ме видял — отговори Реджи. — Аз бях един от бедните дяволи, които ги подканваха напред.

Чух началника на библиотеката да се смее. Смехът му беше висок, доста женствен.

— Това е смехът му за мръсни вицове — обясни Реджи. — Той има специален смях за всякакви случаи. Смях, който изразява уважение, изискан смях, насмешлив смях, когато кажа нещо, с което не е съгласен... Ако ми беше сержант през войната, все щях да намеря удобен случай да го застрелям, копелето. Трябваше да си остана в армията.

— Ах вие, интелектуалци такива! — каза Теди. — Никога не сте доволни.

Началникът на библиотеката дойде при нас. Дребен човек с дълбоко хлътнали очи, които създаваха впечатление, че са монтирани хоризонтално. Беше на около тридесет и пет години и имаше вид, сякаш никога не е бил по-млад.

— Забавлявате се, а? — попита той.

— Отново воюваме, сър — отговори Реджи и ни намигна. — Решихме, че е трябвало да оставим най-напред руснаците да избият германците, а после ние да се намесим и да избием руснаците с атомната бомба! — Той отново ни намигна.

— Винаги това съм казвал и аз! — Запалено одобри началникът на библиотеката. — Съюзниците скъпо платиха за грешката си. Признавам, че и аз бях малко нещо комунист преди войната, но скоро запях друга песен... Какво ще пиете, момчета?

— Поръчахме вече, благодаря — отвърнах аз. — Няма ли да ми позволите да ви почерпя?

— Нямам нищо против! Реджи, колегите от касовата служба до един са плутократи! Винаги е така — ние, факлоносците на културата,

получаваме жалки заплати, а материалистите, хората на фактите и цифрите, са богове. Ще пия една малка бира, Джо.

— Тука се пие на половинки — казах аз. — Нищо друго, освен половинки.

— Добре се забавляваме тази вечер, нали? — Той се изсмя, но този път не успях да класирам смеха му. — Мистър Хойлейк току-що ми разправи един много хубав виц. Двама стари полковници си седели един ден в клуба...

Не го слушах; спомних си начина, по който бях проверил Теди и Реджи, спомних си начина, по който Хойлейк беше отказал да го почерпя, както отказа след това и на началника на библиотеката. Той ни беше почерпил не от любезност, а в съгласие с известен протокол, който, ако го сравни човек, не беше по-демократичен от протокола на дипломатите. Но наградите бяха толкова дребни; Хойлейк беше най-богатият човек по заплата с годишен доход от хиляда лири, Джордж Айсджил, бях сигурен в това, харчеше такава сума само за ядене, за пиене и за бензин. Дори Боб Стор не вземаше по-малко от хиляда лири. В деловите кръгове, размишлявах аз, ще ми се наложи да лаская хора, които ненавиждам, ще трябва да водя разговори на любимите им теми, ще трябва да ги черпя с напитки, да им давам обеди и вечери. Но там играта щеше да си струва труда; ако продадох свободата си, щях поне да взема добра цена.

— ... А вторият полковник казал: „Женска камила, разбира се.“ — Началникът на библиотеката отметна глава и се изсмя пронизително.

Бирата започна да ме хваща; установих, че съм изпил седем половинки, без да усетя. Пресметнах наум пет пъти по един шилинг и четири пенса, плюс един път по един и четири, минус един път по един и четири от Хойлейк...

— Все исках да ти кажа, Джо — подхвана началникът на библиотеката, — много ми хареса твоята игра във „Фермата“.

— Дявол да го вземе — прибави Теди, — и на него му е харесало! Обзалагам се, че Джо добре е прорепетирал любовните сцени! Признай си, коч такъв!

— Ту, ту, ту! — възкликнах аз. — Отношенията ми с мисис Айсджил са чисти като току-що паднал сняг.

— Интересен сняг — подхвърли Реджи.

Началникът на библиотеката се изхили.

— Не би трябвало да пускате клеветнически намеци. Въпреки че, да ви призная, самият аз не бих имал нищо против едно чисто приятелство с горепосочената дама. — Избърса потта от челото си и отпи голяма глътка от чашата бира. Като повечето неопитни пиячи той се чувствуваше задължен да кара наравно с другите от компанията; после с героично усилие изпи остатъка от халбата и се оригна мъчително. — Извинете ме, джентълмени, но както казват французите, трябва да сменя водата на златната рибка. — Той излезе набързо, а лицето му беше побледняло.

Когато излезе, ние избухнахме в смях.

— От силните напитки глава боли — каза Реджи. — Бедният дявол май не е свикнал със силни напитки, нали?

— Виновни са помислите му за Алис — обясни Теди. — Нечисти помисли са се развилнели в главата му.

— Кажи сега истината, Джо! — запита Реджи. — Нямах ли вземане-даване с нея?

— Не трябва да ми задаваш такива въпроси. Ако кажа да, значи съм долен тип, ако кажа не — ще изляза лъжец. — Засмях се издевателски. — Не ти ли се ще да я опиташ, а, Реджи?

— Господи, как да не ми се ще! Страшна е. Малко е старичка, но има свой стил, истински стил.

— А какво става с Джюн? — осведоми се Теди. — Кажи една мила дума за Джюн! — Тя има заслугата да е девствена.

— Тя е още дете — отвърна Реджи. — Ако я натисна, веднага ще ми стане горещо от скандала в неделните вестници. Не може да се прави сравнение между двете.

Вътре в себе си ликувах. Аз бях постигнал желанията, които измъчваха другите, и след шест дни щях отново да ги постигна. Трябваше само да поискам, за да получа това, което те нямаше да имат за хиляда години; можех да имам и Сюзън; а ако исках, нямаше причини да не взема и Джюн.

След това си спомних отново за Спероу хил и ливадите на Уорли. Знаех, че навън духа студен вятър и има тънка снежна покривка. Там сега е спокойно, неопетнено и чисто. Бирата застана като камък в стомаха ми; задуших се от собствения си егоизъм като от злокачествен катар; в сърцето ми нямаше нищо, което да отговаря на хубавите

ливади, чувството за безкрайно пространство над тях, милионите звезди отгоре. Отърсих се от това потискащо състояние.

— Хайде да попеем — казах. — Нещо прилично, но не съвсем. Теди, музика, моля! „Мъгливата роса“...

Теди изсвири първите звуци на малкото пиано в ъгъла и аз започнах да пея. Скоро след мене всички пееха. „Обичах я през зимата, а също и през лятото, и нищо друго не ѝ правех, само я предпазвах от мъгливата роса...“

С ъгълчето на очите си видях как Хойлейк си тананика мелодията, а по лицето му беше изписан израз на благосклонно одобрение.

[1] Шерман — вид танк. — Б.пр. ↑

13

— Много си мил — каза Алис.

— Възхищавах се от тялото ти — отвърнах аз. — Господи, страшно красива си! Бих искал да имам снимка от тебе, както си сега. Ще си я държа заключена и ще си я гледам, когато се чувствавам потиснат...

Сега си спомням точно как се случи. А нямаше нужда изобщо да се случва; с тези лениво изговорени слова започна една петъчна вечер в апартамента на Елспет. Ако бях казал някои други думи от безбройните словосъчетания, с които разполагах, целият мой и неин живот щяха да се развият различно. Но думите, които тя после изговори също така лениво, станаха причина за последвалата лавина.

— Има една картина, на която съм гола — изсмя се тя. Каза името на едно градче край Лондон. — Доколкото зная, все още е в общинската галерия. На времето бях модел на художници.

Сякаш меката ръка, която леко ме милваше, беше станала твърда и голяма, сякаш ми нанесе удар. Почувствавах се отвратен, измамен и измърсен. Отдръпнах се от нея.

— Никога не си ми казвала. Защо не ми каза?

— Почти съм го забравила. Пък и не е важно. Бях страшно закъсала за пари, срещнах този художник на един прием и той имаше нужда от модел. Била съм модел и на един фотограф. Това е всичко. Втори път не съм го правила.

— Значи, не си го правила, а? — попитах прегракнало аз. — Сигурна ли си, че не си го правила?

— Никога не лъжа — тихо отвърна тя. — Знаеш много добре. — Очите ѝ гледаха студено. После се усмихна и протегна ръка. — Мили, колко шум за нищо! Никога нямаше да ти кажа, ако знаех, че ще го приемеш така сериозно. Не съм спала с нито един от двамата, ако за това си мислиш, така че можеш да се успокоиш!

— О, господи — казах с нещастен глас, — защо си го направила? Не си била принудена да го правиш, има милиони жени, които са

толкова бедни, колкото си била и ти, но биха предпочели да умрат, отколкото да се показват голи за няколко нещастни шилинга. Дявол да те вземе, ще ми се да те посиня от бой!

— Върви по дяволите! — извика тя. — Какво ти става от това? Било е години, преди да те срещна! Значи е трябвало да гладувам, защото някой ден бих могла да срещна някакъв си тесногръд моралист от Дафтън и на господина няма да се понрави, че съм си показала тялото, което бог ми е дал?

Тя стана от кревата и започна бързо да се облича.

— Щом животинската ти провинциална душичка не обича голотата, тогава по-добре е да се облека, нали?

Аз също започнах да се обличам. Ако някой от нас се беше засмял, нещата щяха да се развият другояче. Сигурно бяхме много смешни, всичко беше точно обратното, бързахме да намъкнем дрехите си и стеснени, не се поглеждахме. Но аз бях прекалено ядосан и отвратен; стомахът ми се бунтуваше при мисълта да остана и за минутка гол.

Тя мина от моята страна на кревата, за да закопчее чорапите си.

— Ето какво харесваш! — подхвърли тя злобно. — Да се показват бедрата и бельото!... — Последната дума тя почти изплю.

Хванах я за раменете.

— Ах ти, глупачко, съвсем не става въпрос за това! Не можеш ли да разбереш, че ми е неприятна мисълта други хора да те гледат гола? Не е прилично, не го ли разбираш?

— Пусни ме — рече тя с леден глас. Аз отпуснах ръцете си.

— Господи — възкликнах аз, — сега разбирам какво кара мъжете да убиват жени като тебе!

— Много си храбър — каза тя. — И много морален! Не било прилично да позирам на един художник, който ме вижда само като съчетание на цветове и светлини, но всичко е наред, когато ме целуваш по цялото тяло и лежиш тук цял час и ме гледаш. Това сигурно ти създава вълнения, дребни, мръсни преживявания. Аз сигурно представлявам за тебе твоята собствена порнографска снимка. Мъчно може да се допусне, че някой мъж ще гледа гола жена, без да я пожелае, нали?

— Съвсем не става въпрос за това — отвърнах уморено. Отидох до долапа и си налях малко джин. Изпих го на един дъх и си налях още

малко.

— Знаеш, че Елспет не е богата — каза Алис язвително. Лицето ѝ беше бяло, грозно и старо. — Няма нужда да ѝ изпиваш всичкия джин.

Извадих една лира от портфейла си и я хвърлих.

— Дай я на Елспет! Кажй ѝ, че съм счупил бутилката.

Тя остави банковата да падне на земята. Бях изкушен да я взема; знаех много добре, че тя ще купи джин на Елспет. Но има мигове, когато мъжкото достойнство струва повече от една лира. Сипах си отново и запалих цигара. Въздържах се да говоря, защото нямах доверие в това, което щях да кажа.

— Като си помисля само, че съм ти позволявала да се допираш до мен! — рече тя тихо. — Погледни се! Типична поза — с чаша в ръка, едро, зачервено лице, което блести със своята възмутена почтеност. Мислех си, че си различен от другите, но не си. Ти си типичен почтеният момък, който няма нищо против да се позабавлява малко, но знае докъде да спре. Аз съм твоето малко забавление, аз съм едно резенче от кейка, който ти е поднесен, и няма защо да го пропускаш!... Ах ти самодоволна, лицемерна свиня!

Усетих, че гася току-що запалената цигара. Захвърлих я и запалих нова, а ръцете ми трепереха. Тя продължаваше да говори с нисък, уверен глас:

— Нека да ти е ясно! Моето тяло ми принадлежи. Не се срамувам от него. Не се срамувам от нищо, което съм извършила. Ако беше общувал с интелигентни хора, сега нямаше да ме гледаш, сякаш съм извършила престъпление. — Тя се изсмя. Смехът ѝ беше грозен и рязък; косата ми настръхна от него. — Мога да си представя как си гледал в Дафтън голите жени по списанията, как са ти текли лигите. Как си казвал, че не би имал нищо против да си опиташ късмета. А в същото време как си чернил момичетата, как си ги наричал безсрамни... — Думата се изплъзна от устата ѝ като полусдъвкана, ослончена храна. — Да, гледай възмутено! Употребявал си тази дума много често с приятелите си по чашка, нали? Умирах от глад, когато наруших твоя специален вид морал. Но ти не можеш да разбереш това, нали? Ти винаги говориш много за скромния си произход, но никога не си оставал гладен. — Очите ѝ се присвиха. — Чудна работа! Чудна

работа! Може би някой друг се е влюбил в нашия мил Джо, светлокосия съблазнител!

Пийнах от чашата. Джинът имаше вкус на вкиснато.

— Какво мислиш, че ядат военнопленниците? — попитах с горчивина аз.

Тя се изсмя.

— Дори и тогава не си гладувал. Сам ми каза, че ти давали допълнително, защото си северен тип. А, да, ти винаги падаш като котка на краката си. Защо не избяга като Джек Уелс?

Това вече не можах да изтърпя.

— Не споменавай името на тази свиня пред мене — казах аз вбесен. — На него му беше изгодно да избяга. Имаше си богат татко, който да се погрижи за него и да плати за образованието му. Можеше да си позволи да губи време. Аз не можех. Тези три години бяха единствената ми възможност да се квалифицирам. Нека богатите копелета, за които са отредени хубавите неща, стават герои. Нека плащат за привилегиите си. Ако искаш, ще ти кажа откровено — много доволен бях, когато ме заловиха. Не желяех да ме убият при опит за бягство и не желяех да ме убият, понеже съм почнал наново да летя. Не ми беше приятно да съм военнопленник, но това беше много по-добро, отколкото да съм мъртъв. А щом говорим по този въпрос, какво си правила ти през великата война?

— Добре — каза тя уморено. — Спри да се защитаващ. Не трябваше да започвам на тази тема. Няма смисъл да ти обяснявам, че никак не е важно какво съм правила аз и че няма нищо нередно в него. Ние сме различен тип хора и това е всичко.

— Значи, това е всичко, а? И на тебе май няма смисъл да ти се обяснява. Не съм лицемер и не съм моралист; пет пари не давам дали си спала с художника. Боли ме от самия факт! Господи, никога досега не съм мислил за това, пък и защо да мисля? Чувствувам се, сякаш някой ме е ритнал между краката.

— Не мога да ти помогна. Сам си причиняваш мъка. — По бузите ѝ започнаха да се стичат сълзи. — Върви по дяволите, върви по дяволите!

— По-добре пийни нещо. — Дадох ѝ една пълна чаша, тя я изпи и се задави леко. Исках да я прегърна и да ѝ кажа, че всичко това няма значение, че аз съм виновен и че съжалявам; не можех да понасям

сълзите ѝ. Виждаше ми се слаба и одърпана; също като жените, които можеш да видиш по снимките на нещастни случаи в мините, неутешими, стари и грозни пред фона на шахтата. Но си спомних как ме беше отблъснала, когато се допрях до нея, и затова не направих опит.

— Ще сваря малко чай — каза тя. На вратата се извърна към мене. — Свършено е. — Едва чух думите ѝ. — Всичко е свършено, Джо.

Отидох във всекидневната и седнах в креслото до огъня; чувствувах, че ми е студено и че не ми е добре. Дотогава никога не се бях карал така. Когато татко и мама имаха недоразумения, техните скарвания бяха съвсем леки; той беше твърде добродушен, а и тя бързо се оправяше от гнева си. Не си спомням дори някой да е викал по мене. Всичко беше свършено; Алис беше права. Чувствувах се, сякаш съм загубил цялата си сила; нямаше как да се почувствувам удобно, тялото ми се струваше срамен товар, едва ли щях да заспя. Започнах да си мисля за Съюзън, но и това не помогна: тя беше откъм страната на Алис. Помислих си, че може би човек е белязан още от рождение и само негодниците и гениите се издигат над класата, в която са били родени.

Алис влезе с чая.

— Искаш ли нещо за ядене?

— Не бих могъл нищо да хапна. За първи път не съм „Стоманеното черво“. — Успях да се усмихна леко.

Тя наля чая.

— Можем да проявим здрав разум. Ние се бяхме споразумели, нали, че нашата връзка няма да бъде вечна?

Чух се да изговарям думи, които не знаех, че съм избрал.

— Ще приключим историята.

— Да, ще приключим. — Тя сложи ръка върху моята; ръката ѝ беше гореща и суха. — Не мога да се примиря да ме притежава някой, Джо. Не мога да се примиря някой да е отгоре ми. Не мога да се примиря да бъда нечия собственост. Не мисли лошо за мене.

— Няма. Много съм ти благодарен. — Отстъпвах, но водех бой; но от какво отстъпвах, с кого водех бой? — Всичко беше много хубаво, Алис. Съжалявам за всичко това.

— Не се тревожи — каза тя. Вдигна чашата до устата си, но ръката ѝ така трепереше, че изля половината. Погледнах банкнотата на пода и внезапно разбрах, че пет пари не давам за тая банкнота.

Напуснах апартамента преди Алис, както правех винаги. Апартаментът беше на най-горния етаж и асансьорът не работеше; спомням си безкрайните стълби и дълбоката тишина, която цареше в зданието. То беше декорирано в обичайния следвоенен стил и приличаше на голям параход. Разнасяше се странна миризма, която напомняше печен хляб и хлор. Стълбите бяха широки, а дебелия сива пътека сякаш заглушаваше всички шумове. Беше много чисто и блестящо; а и много приятно, но създаваше впечатление, че там никога не са живели човешки същества. Представях си, че зад белите врати с никелирани номера и малки визитни картички има само празно пространство. На времето всички богати хора в Ледърфорд са живели в този квартал. Когато колите станали по-съвършени, а градът по-мръсен, богатите избягали в градове като Уорли. Къщите, които не били превърнати в блокове, апартаменти и частни хотели, сега принадлежаха на лекари, зъболекари и фотографи. Имаше много дървета и улиците бяха широки; напомняше ми за Уорли. Но отдавна беше престанал да бъде истинско населено място.

Нощта бе ясна и духаше топъл вятър. Пролетта приближаваше, въпреки че тука не се чувствуваше промяна. Лавровите храсти, боровете и елите изглеждаха еднакви през цялата година — мрачни, печални и чужди. Не трябваше да се прибирам в къщи преди десет часа; беше едва осем и половина. Трябваше да запълня голям и безполезен период от време и започнах да се занимавам с мъката си, както гладният яде черна пръст. Всичко е свършено вече, казваше разумната ми половинка, леко се отърва от тази невротичка. Избягна опасността от скандал, избягна и опасността да станеш нейно притежание. Но другата ми половина непрестанно си спомняше едрите сълзи, които се стичаха по бузите ѝ, с нежност си спомняше как те бяха размили привлекателността ѝ.

След това се сетих как лежеше до мене и болката се възвърна, действителна като зъбобол. Колкото и да беше странно, надявах се, че

ме е излъгала и че всъщност е спала с художника. Това би направило поносима мисълта за другото. Болеше ме при мисълта, че се е разголвала без никакво чувство, сякаш тялото ѝ е нещо, което няма значение. Съчетание на цветовете и светлини — сякаш съчетанието на цветовете и светлини може да пореже пръста си с ножа за хляб, да се омъжи, да люби, да слуша как му говорят най-съкровени тайни!... Това беше оправданието, смекчаващото средство за ревността ми, от това ме болеше най-много. Нарекох я с най-мръсните думи, които можах да се сетя, повтарях ги много пъти под носа си, но не почувствувах голямо облекчение. (Всъщност на английски има само десетина мръсни думи и почти всички са по-скоро физиологично описателни.) С горчиво съжаление си спомних за времето, когато ми беше свършено чужда и пет пари не бих дал, ако се разхождаше посред бял ден гола по улиците. Тя би го направила, сякаш аз не съществувам — прехапах устните си до кръв. Главата ми пулсираше, в устата си усещах вкус на бълвоч, а гърлото ми беше пресъхнало. Подпрях се с ръка на една стена. Като че бях нападнат от невидим неприятел. Прекосих улицата и продължих да вървя. От двете страни имаше къщи с големи тераси; спомням си, че завесите на една от къщите не бяха дръпнати, вътре се виждаше тълпа млади хора и се чуваше музика. Щом минах покрай нея, дръпнаха завесите. Продължих; къщите започнаха да стават по-малки и вече нямаше дървета, след малко от тъмнината срещу мен изплуваха фабриките. Не исках да мисля за това, което е извършила Алис, но въображението ми упорито се връщаше в Лондон преди десет години — виждах я невинна, стегната, миришеца на младост, виждах я да влиза в някакво ателие, да се съблича зад паравана, а след това да излиза, може би леко смутена, и художникът да я успокоява. Той приличаше малко на Джек Уелс, този художник, но имаше брада. Виждах я да сяде на стола с леко разтворени крака... Стигах винаги дотука; отново ме обземаше див, безсмислен, болезнен гняв. Спомнях си как гледахме с Чарлз голите тела веднъж в художествената галерия на Лийдс и втори път — на едно лондонско ревю.

— Разбира се — беше казал тогава Чарлз, — тези не са по-добри от проститутките. Не бих взел жена, която е показвала прелестите си на мръсни младежи, като тебе и мене.

Зачудих се дали Джордж знае. И дори да знаеше, имаше ли това някакво отношение към мен? Намръщих се съсредоточено. Ако и него би го наранило, значи и той е от същия тип хора и сякаш болката ми щеше да е споделена. Но аз знаех много добре, че ще му бъде безразлично; той би си мислил за него само като забавление. Така тази моя мисъл се превърна в допълнителна болка — беше нелогично, но факт.

Видях една голяма кръчма встрани от пътя. Влязох; беше четвъртък и в кръчмата почти нямаше хора. Докато пиех халбата бира, прехвърлих през главата си последния урок по политическа икономия. Според теорията за принадлежната стойност... Обикновено паметта ми беше като гъба; често запълвах свободните минути, като си представях цели печатни страници. Но този път видях урока във вид на разкъсани парчета хартия, а фактите бяха съвсем несвързани. На страницата, която гледах, виждах само думите „Голо тяло“; затворих за миг очи и зърнах червени кръгове, а когато ги отворих отново, пред погледа ми се изпречиха същите думи. Погледнах в най-отдалечения ъгъл на заведението, там имаше един афиш. Най-чистите и най-съблазнителните голи тела във всички ревюта — Сандра Карол, Елиз Лизбет... И Алис! Замислих се дали не е имала и тази професия, дали не ми го е казала, дали не е стояла под розовата светлина на прожекторите с блестяща фризура и златно смокинено листо и хиляди очи са се впивали като пиявици в голата ѝ плът. Не бях сигурен, че това не се е случило, че с блестящия си остър ум и изнежена изостреност тя не е слязла до тази последна пикантна крайност; сякаш виждах как я изтезават в някакъв запуснат зимник! От това ме болеше. Не самият факт, че на света има модели, а че Алис е била модел. Някои от моите възгледи все още оставаха дафтънски, а в Дафтън моделите ги смятаха за проститутки, не напълно професионални, но от онези, които никога не отказват. Беше ми непоносимо така да мисля за Алис; не знаех или не исках да знам защо ме засяга изобщо. Бях ревнив спрямо миналото ѝ — сякаш в този миг стоях разстроен пред ателието, младо пълчиво момче на шестнадесет години.

Като се връщах назад в спомените, виждам, че съм доближавал границата на безумието. Сега не мога да изпитвам подобни чувства; има прозрачна преграда между мене и силните чувства. Чувствувам това, което трябва да чувствувам; правя всички необходими движения.

Но не мога да излъжа себе си, че ме е грижа за нещо. Не бих казал, че съм мъртъв; просто съм започнал да умирам. Или бихте могли да кажете — току-що съм разбрал, че ми остават още шейсетина години живот. Не съм нещастен и не ме е страх от смъртта, но не съм и жив, така както бях през онази вечер, когато се скарах с Алис. С искрено съжаление се вглеждам в оня незрял млад човек, който седеше нещастен в кръчмата; дори и да можех, не бих си сменил мястото с него, но безспорно той беше много по-добър от лакираната личност, която представлявам аз сега, след десет години, през които постигнах почти всичко. Знаем как би ме нарекъл той — „Преуспелия тъпанар“.

Разбира се, пет пари не давам дали онзи млад човек, загледан в театралния афиш, е бил по-мъдър, по-благ или по-невинен от „Преуспелия тъпанар“. Но той беше от по-добро качество; можеше да чувства повече, можеше да понася по-големи напрежения. Беше от по-високо качество, ако приемем, че човешкото същество е предназначено да изпитва чувства, да се засяга дълбоко от всичко, което му се случва, да живее сред хората около него. Не искам да кажа, че човек трябва да обича хората, а просто, че трябва да се засяга. Аз съм като съвсем нов „Кадилак“ в беден работнически квартал, изолиран чрез стоманата, стъклото и климатичната инсталация от хората навън, от дъжда, студа и потръпващите болнави тела. Не искам да бъда като хората навън, не искам дори да имам слабости, да правя глупости, които да ме приковат сред завистливите лица на черноработниците, които да пуснат вътре дъжда и миризмата на поражение. Но понякога ми се ще да го искам.

Това, което се случи, е точно това, което исках да ми се случи. Аз съм собственият си проектант. Съдбата, силата на обстоятелствата, предопределението, късметът — цялата тази трупа с остарял репертоар може да бъде изхвърлена от моя разказ, да бъде предадена на гладна смърт, без признание. Но някъде по пътя — някъде по конвейера, искам да кажа — аз можех да стана друга личност. Това, което се е случило с чувствата ми, е толкова невероятно, колкото е невероятно превръщането на стоманата в една американска кола; стоманата трябва да бъде вярна на същността си, винаги да притежава известна ръбатост и грубоватост, а не да бъде пластична и лакирана; основните чувства също така трябва да бъдат ръбести и груби. Предполагам, че съм имал възможност да стана истинска личност.

— С теб винаги се усеща допирът — веднъж ми каза Алис. — Ти присъствуваш като личност, ти си топъл и човечен. Другите сякаш носят гумени ръкавици.

Сега вече не би могла да го каже.

Докато пиех последната си чаша чай на закуска, аз разгледах поканата. Сутринта беше прекрасна; слънцето бе разтопило почти всичко, освен последните ивици сняг в долината и едва ли не се усещаше мирисът на растящата зеленина. За първи път от една седмица не мислех за Алис.

— Сали Карстърс ме кани на рождения си ден — казах на мисис Томпсън.

— Много мило момиче е. Не играехте ли двамата във „Фермата“?

— Тя помагаше за реквизита. Но не се познаваме много добре. Какво да ѝ подаря? — Опитвах се да говоря безразлично, но бях възбуден и възхитен. Карстърсови имаха много пари — притежаваха цяла система от кафенета — и живееха в голяма къща в Гилдън, точно над ливадите на Уорли.

— Остави това на мене. Познавам се добре с майката на Сали.

— Колко би трябвало да похарча?

— Остави и това на мене. Няма да те разоря, обещавам ти.

— Добре, оставям целия въпрос в твои ръце — съгласих се аз. Все повече и повече въпроси оставям в нейните ръце, помислих си аз, тези тънки ръце с дълги пръсти, които така приличаха на ръцете на Алис. В същия миг се дръпнах от името ѝ като кон от умряло. Погледнах часовника си.

— Време е да ходя на работа.

Казах довиждане на мисис Томпсън; когато минах край стола ѝ, дощя ми се да я целуна. Мога да прибавя, че не ми се дощя да я целуна с чувство, а както бих целунал майка си на път за работа.

Докато слизах по „Игъл роуд“, мислех си дали не мога да направя нещо със Сали. Тя беше дребничка, стройна, умна като данъчен агент и учеше в ледърфордското художествено училище. Отново се дръпнах от тази мисъл, но този път автоматично, сякаш отскочих от нещо, което можеше да ме смути, а не както преди —

поради силно и болезнено отвращение. Когато се спусках по хълма, пак изпитах чувството на победител.

Уорли лежеше долу в долината и чакаше да бъде завладян, аз току-що бях излязъл от красивата стая толкова близо до Върха, че просто нямаше разлика, стаята все едно че беше на самия връх. Щях да отида на гости в богатата къща и щях да се срещна с богати хора, а кой можеше да каже какво ще излезе от всичко това? Може би и Сюън щеше да бъде там; макар че това нямаше кой знае какво значение. Вярвах на Реджи, но в момента не се чувствавах подготвен за този участък от бойното поле.

Гилдън е доста мрачно, фабрично селце на североизток от Уорли. Имаше такъв вид, сякаш бе готово на всичко — от тесните прозорци на каменните къщи всеки миг можеха да се подадат пушки, зад следващия ъгъл на кривите улички не беше трудно да си представиш блясъка на щиковете, двете оръдия от Кримската война пред възпоменателния парк изглеждаха готови за бой, а универсалните магазини по „Хай стрийт“ бяха запасени с дажби за петгодишна обсада. Селото свършваше изведнъж с методистката църква и претъпканото гробище; по-нататък нямаше нищо, освен ливади, няколко овце и чучулиги, а на една миля западно се намираща самотна ферма. Всичко това също му придаваше военен вид; по ливадите сякаш се криеха партизански позиции и зад стените на Гилдън се готвеха планове за внезапно нападение на долината — засада в селото, отчаяна защита, телата на противниците, струпани зад каменните стени...

Къщата на Карстърс беше настрана от селото и се издигаше като могъща неутрална сила. Не само поради десетте стаи, блестящата новост и лъскавите червени тухли, които щяха да смекчат цвета си от вятъра и атмосферните промени, а и защото беше разположена далече от шума на бизнеса, от земите, от другите къщи и от пътя. Затова нямаше никакви практически причини, на татко Карстърс му се беше приискало да има къща сред ливадите. Затова ми харесваше и на мен — нямаше нищо общо с икономическата необходимост, а беше просташка прищявка на богат човек.

Реджи и аз взехме заедно такси от Уорли. Автобусът минаваше едва през час. Когато завихме в частния път на Карстърсови,

задминахме автобуса; в него видях един старец, група деца и млада влюбена двойка — те си държаха ръцете. Познах жената на средна възраст в предната част — под бялата кърпа за глава намръщаното ѝ лице приличаше на спаднал пудинг; тя никога не си плащаше данъците преди крайния срок и според мен вината за това носеше кръчмата в Гилдън, където мъжът ѝ представляваше една от централните опори. Почувствувах жал към нея; когато отминахме, сякаш се пресрещнаха два свята. От една страна, светът на тревогите за наема, данъците и бакалските стоки, миризмата на сода и графит, светът на „Не пуши“, „Не плюй“, „Пригответи си дребни пари“ и, от друга — светът на ролсовете костюмите, купени на черна борса, парфюмите „Доти“, кариерата на хора, които се плъзгат по добре смазани релси към благородническата титла; светът на предстоящия прием в голямата къща накрая на обградения с борове път, където, изведнъж мрачно почувствувах, много бързо ще ми покажат, че мястото ми е в света на бедните с тясното му, подобно на курник настояще.

Едно сиво купе „Ягуар“ тръгна от къщата точно когато стигнахме до нея. Жената, която го караше, махна сдържано с ръка на Реджи и му се усмихна студено. Имаше черна коса и кожено палто — седеше изправена, с презрително лице, сякаш даваше заповеди на колата, а не я караше.

— Мама Браун — каза Реджи. — Това е нейното автомобилче. Хюби има „Бентли“, а освен това държат за резерва един „Ви-8“ с дискови спирачки.

— Изглежда, че добре съзнава това — рекох аз.

— Във висша степен, мога да те уверя, мили мой! Тя е последната от Сент Клерови и е натъпкана с пари. А и много упорита; за всеки да има място и всеки да си знае мястото. Лично изгони един младеж, загдето се опитал да натисне Сюзън.

Аз платих на таксито.

— Не знаех, че и Сюзън ще бъде.

— Има много неща, които не знаеш — увери ме Реджи, когато прислужницата ни отвори вратата.

Холът беше безличен като приемната на хотел. По стените висяха ловни трофеи — бизонови рога, лъвски глави, витло от „Фокер“, — но всички те оставяха впечатлението, че са купени наведнъж, бяха твърде чисти, твърде правилно подредени, твърде нови.

Всичко — от сребърните кутии за цигари до инкрустираните пепелници, беше тежко и скъпо. Прислужницата взе палтото ми, а аз хвърлих поглед върху себе си — имах неприятното чувство, че копчетата на панталона ми са разкопчани или че съм си скъсал връзката на обувката, или пък съм обул два различни чорапа.

Бяха се събрали двадесетина души, повечето от които не познавах. Момичетата бяха облечени така, че да покоряват; спомням си, че Сали беше в синя рокля, която показваше голяма част от привлекателния ѝ бюст и дори Ан Балби изглеждаше съблазнителна в бял и розов тюл. Стаята, където влязохме, бе най-голямата стая в частен дом, която бях виждал, и там за първи път срещях паркетен под, извън библиотеките и музеите. Мебелите бяха от този вид, който стана моден след десет години, а всяка стена беше боядисана в различен оттенък зелено.

Но щом зърнах Сюзън, престанах да забелязвам околната обстановка. Тя носеше черна тафтена пола и бяла блуза с английска бродерия; пред нея всички момичета изглеждаха смачкани и евтини. Ако някому трябваше оправдание на капиталистическата система, тя беше точно това — съвършено човешко същество, един феникс сред кокошки.

— Здравей — казах аз. — Толкова красива изглеждаш, че да те изяде човек. — Очите ми бяха вперени в нейните; пръв отстраних погледа си. — Не знаех, че и ти ще бъдеш тука.

Тя наду устни.

— Да не искаш да кажеш, че нямаше да дойдеш, ако знаеше?

— Точно обратното. Без теб нямаш никаква надежда да се забавлявам. Самата ти си цяло празненство!

— Присмиваш ми се — рече тя тихо.

— Напълно сериозно говоря. Макар че нямам право.

За миг тя не проговори, а само се взираше напрегнато в мене. Едва сега забелязах, че очите ѝ са напръскани със златни капчици, че блестят, играят и са много живи. Докато се вглеждах в тях и вдъхвах парфюма ѝ, почувствувах, че ми се завива свят.

— Не виждам защо да нямаш право да си сериозен — каза тя. — Не е... не е честно, ако се шегуваш.

Никога не съм я обичал повече, отколкото я обичах тогава. Забравих и „Ягуара“, и „Бентлито“ и „Ви-8“. Тя обичаше и искаше да

бъде обичана, чувствата ѝ просто прозираха; не можех да откажа на сърцето си подходящ отговор на чувствата ѝ, както не можех да откажа парче хляб на едно дете. Някъде в подсъзнанието ми сметачната машина отчете успеха и взе да съчинява победоносно писмо до Чарлз; но тази половина от мене, която имаше значение, моята инстинктивна, честна половина пристъпи насреща ѝ с разтворени ръце.

В този миг при мене дойде обсипаната с бижута майка на Сали. От нея бликаше благоразположение като от фонтан.

— Моята немирна дъщеря забравя задълженията си — каза тя. — Трябва да ви представя на всички, Джо.

С крайчеца на окото си видях Реджи да отвежда Сюзън и следващите десет минути бяха някаква неясна смесица от нови лица и недочути имена. Имаше един младеж със строшен нос, който се учеше за лекар, няколко млади офицери, няколко възрастни младежи, които, струва ми се, бяха чиновници в „Карстърс и Ко“, и както ми се стори, около стотина момичета в официални рокли.

Вече е трудно човек да си спомни дните на купонната система, но и сега съм сигурен в едно — човек тогава биваше винаги гладен. Не гладен така, както съм бил в пленническия лагер, а гладен за изобилие, гладен за повече от необходимото, за каймак и ананаси, за печено свинско и шоколад. Карстърсови бяха бизнесмени, разбира се; но бюфетът, който бе нареден в столовата, би се сметнал за разкошен дори и днес. Имаше омари, пирожки с гъби, кифлички с аншоа, сандвичи с пилешко месо, с шунка, с пуйка, пушен хайвер на ръжен хляб, истинска фруктова салата, подправена с шери бренди, сладкиши, ябълков пай, миризливо датско сирене, чеширско сирене и горгонзола, десетина различни вида торти, отрупани с крем, шоколад, плодове и марципан. Сюзън ме гледаше как ям с израз на майчинско задоволство.

— Къде побираш толкова неща?

— Не изпитвам никакви затруднения — отвърнал аз с пълна уста. — Здрав стомах и чисто сърце.

— Нашият Джо има огромен апетит за всичко — каза Ан Балби. — Да беше само малко по-дебел, щеше съвсем да прилича на Хенрих Осми.

— Ужасна си — намеси се Сюзън. — Аз обичам да гледам, когато мъжете ядат.

— Хенрих не е бил прочут само с апетита си — прибави Ан.

Изсмях се в лицето ѝ.

— Още не съм отрязал главата на никого. И не съм се развеждал.
— Усмихнах се на Сюзън. — Сърцето ми е вярно. Само едно момиче съществува за мене.

— Кое по-точно? — попита Ан. — Започва да става много объркано.

Сюзън се изчерви. Напомни ми коте, което са ритнали, вместо да го погаят. Без да разбира добре за какво ставаше дума, тя усети, че се заяждат с мене.

— Винаги си мислех, че предпочиташ по-възрастни жени — продължи Ан. — По-зрели и издокарани!

Погледнах големия ѝ нос и видях към края на масата главата на Джони Роджърс, който говореше оживено със Сали; внезапно разбрах всичко.

— Не те чух, мила — казах кротко аз. — Нито думица не чух.

— Имаш много добър слух — отвърна ми ядосано тя.

— Но не и за това, което не искам да чуя.

Без да прибави нито дума, Ан се отдалечи по посока на Джони. Знае твърде много, помислих си, с предчувствие за опасност.

— Мръщиш се — рече Сюзън. — Да не ми се сърдиш?

— Господи, не, разбира се! Просто се бях замислил.

— За какво мислеше?

— Винаги мисля само за теб.

— Такива мисли май не ти носят щастие. Беше се намръщил ужасно, убийствено. Понякога изглеждаш страшно твърд, Джо.

— Във всичко, което има връзка с теб, аз съм твърде слаб и сантиментален.

— А какво си мислеше за мене?

— Ще ти го кажа друг път.

— Каж ми го сега.

— Много е лично. Ще ти го кажа, когато сме сами.

— О! — възкликна тя. — Лошо момче!

След вечерята разчистиха стаята за танцуване. Сюзън танцуваше добре, прецизно, леко, свободно, сякаш винаги беше издигната малко над земята, във весела безтегловност. Между танците седяхме на канапето и се държахме за ръка. Нейните ръце бяха бели и леко пълнички, а ноктите ѝ — блестящо розови. (Спомних си ръцете на

Алис, които вече почваха да стават костеливи, показалеца, пожълтял от тютюн, и ноктите, изпъстрени с бели петна.) Когато поглеждах Сюзън, тя ми се усмихваше сърдечно — без задръжки, без преструвки, — усещах радостта ѝ да пулсира вътре в нея като бебе.

Към средата на вечерта пуснаха едно танго.

— Това не мога да го танцувам — казах ѝ аз.

— И аз не мога.

— Тука е ужасно горещо.

— Точно същото мислех и аз.

Навън беше хладно и ние се отправихме към беседката с леки танцуващи стъпки; сякаш поляната беше на пружини. Светеше пълна луна, която смекчаваше пламналата грубост на фасадата от червени тухли; от салона се чуваха екзотичните звуци на „Танго за двама“, те приличаха на Ърл Грей^[1] с джин — и се сблъскваха с желязната тишина на ливадите. Нощта приличаше на сцена от музикална комедия; една дума, една промяна в осветлението и оградите щяха да се покрият с рози, по лехите щяха да изникнат фигури от лалета, теменужки, лупина, влажната замъгленост на беседката щеше да се изпълни с аромата им, въздухът щеше да се стопли и да се сгъсти от ленивото бръмчене на пчели и песента на пойни птици.

Когато я прегърнах, тя трепереше силно. Целунах я по челото.

— Една чиста целувка за теб — казах аз. Целунах я отново, този път по устата. — Не се плаши, мила.

— Никога не ме е страх от теб.

Исках да ѝ дам нещо, както човек дава пакетче бонбони на някое зарадвано дете. Страшно ми се искаше да ѝ дам нещо много скъпо, равностойно на това, което тя ми даваше в този миг.

— Утре? — попитах аз. — Да телефонирам ли в десет часа?

— Не.

— Защо?

— Преди ти се отнесе много лошо към Сюзън. Каза, че ще се обадиш, а не се обади никакъв! Кажй кога и къде?

— Шест часа в Ледърфоргския „Гранд“. О, милата ми!... — Целунах бузите ѝ, брадичката, носа и сладката трапчинка на шията. Тя продължаваше да трепери.

— Искам да останем тук завинаги — каза тя.

— И аз искам същото, скъпа! — И наистина го исках; може би ако времето ме беше оставило на мира тогава и на онова място, аз щях да задуша дребнавото, мръсно чувство на триумф, което се зараждаше у мене, може би щях да успея да набера достатъчно богатство на чувствата, за да отвърна достойно на подаръка ѝ. Два часа в онази беседка през онази нощ щяха да бъдат достатъчни — тогава все още бяхме под влиянието на танца, тогава луната, отминаващата зима и първият възторг от срещата на телата ни биха премахнали всички усложнения и задължения; но аз не разполагах с тези два часа. Времето, както и заем от банката, се дава само когато човек има толкова много, че не се нуждае от него.

[1] Ърл Грей — вид чай. — Б.пр. ↑

Когато стигнах „Гранд“, Сюзън беше вече там. Пред тъмните здания на Ледърфорг лицето ѝ изглеждаше свежо и сякаш блестеше.

— Здравей, мила. — Хванах двете ѝ ръце. — Прощавай, че закъснях.

— Много си непослушен. — Тя стисна ръцете ми. — Вече няма да излизам с тебе. — Подаде си лицето за целувка. — Мечтаех за това. Не съм ли много лоша?

— Ти си радостта на живота ми — казах аз и за миг се почувствувах много стар. Извадих вечерния вестник от джоба си. — В „Одеон“ дават хубав филм. Или в „Гранд“ — някаква посредствена пиеса. Или нещо друго, което ти харесва?

Тя погледна краката си.

— Не ми се сърди. Но не ми се ходи на кино. Нито на театър.

— Не се сърдя, разбира се. Само че ако ще ходим на разходка, трябва ти да кажеш къде. Тук съм като чужденец.

— О! — възкликна тя. — Лошо, лошо момче! Не съм казвала, че искам да ходим на разходка. Може да отидем към Бентън Ууд. Горе имам една приятелка. Но няма нужда да ходим при нея.

Тя ме хвана подръка и ме притисна силно. Отидохме до спирката на автобуса за Бентън. Минахме покрай складовете с тяхната тежка, мазна, неиндустриална миризма на сурова вълна, покрай множество сбутани кантори с махагонови мебели и високи столове, покрай вълнената борса в готически стил, излязла сякаш от картините на Доре, и аз се чувствувах също като притежателите на големите коли — градът беше мой, моя любяща майка, върху неговата мръсотия и тъмнина се гради хубавата ми къща в Айкли, Харогейт или Бърли, курортът ми в Биариц или Монте Карло, костюмът ми от оставения специално за мен плат — Сюзън в този миг ми отнемаше всяка завист, правеше ме богат. Вървахме бавно и се заглеждахме във всяка витрина; купих си обувки от телешки бокс, направени по поръчка, риза от истинска коприна, също по поръчка, една дузина вълнени връзки, мека

филцова шапка за пет гиней, четка за бръснене от боброви косми и един автомобил „Триумф“ с гюрюк. На Съюзън купих огромно шише парфюм „Коти“, наметка от визон, сребърна четка за коса, найлонов пеньоар и буркан с джинджифил на кристали. Или, по-скоро, щях да ги купя, ако поради неизвестни причини всички магазини не бяха затворени.

Автобусът беше с дървени седалки; на нея те й напомниха за пътуване в трета класа из континента. Тя ми разправяше с ясния си, висок глас за Руан и Париж, за Версай и Реймс, за Сент Мало, Динан, Монмартр, Монпарнас, Лувр и „Комеди франсез“ — но никога не оставах с впечатлението, че иска да се покаже. У нея нямаше и следа от неловкост; беше ходила по всички тези места, бяха й интересни и искаше да ми разкаже всичко, което знаеше за тях. В Ледърфорг не обичат хората, които си дават важност. Говоренето на правилен литературен английски е само по себе си подозрително; наричат го да говориш „по богаташки“. А да говориш за ваканция в чужбина е един от непогрешимите белези на надутите й всемогъщите, които са винаги едни и същи. Всички пътници на горната платформа слушаха Съюзън, но по лицата им нямаше признаци на неодобрение. Напротив, те имаха доволен, прощаващ израз, а също и завистливо възхищение (принцесата е дошла сред нас и е толкова близо, че ако се осмели човек, може да я докосне), което по-късно свикнах да виждам навсякъде, където я водех.

— Караш ме да ти завиждам — казах аз. — Много ми се иска да отида във Франция, но преди да остарея дотолкова, че да не мога да й се насладя.

— Ти не си стар, глупчо.

— Много съм стар. Вече съм на двадесет и пет години. Истински СМ.

— Какво е СМ?

— Присмиваш ли ми се? Знаеш какво е, разбира се.

— Наистина не знам.

— Стар мръсник. — Извадих джобното си тефтерче и записах нещо.

— Какво правиш? — Тя погледна над рамото ми. — О, Джо, ти си лошо момче! Ще го скъсам.

Прибрах тефтерчето.

— Започвам да събирам колекция от съюзнизми — обясних аз. — Снощи ми каза, че гласът ми бил като бонбон с петмез, а усмивката ми — стара и немирна. Това е достатъчно за начало.

— Но това е вярно — отвърна тя. — Гласът ти е като бонбон с петмез, плътен, дълбок и богат. Прекрасен е, обожавам бонбони с петмез. Много ми се иска сега да изям един бонбон, само че съм си изхарчила всичките купони.

— Това е *много* тъжно — рекох. — Ако си направиш труда да потърсиш, в десния ми джоб може да намериш...

Тя се наведе над мен, а меката, ухаеща на портокал коса, докосна бузата ми. С крайчеца на окото си зърнах улицата, на която живееше Елспет. Друго е сега моето тяло, помислих си аз, онова бе отдавна; тялото, с което през няколко пласта дрехи Съюзън жизнерадостно и сдържано се докосваше, беше по-младо, по-чисто, по-силно от инструмента за удоволствие, който Алис беше използвала в будоара на Елспет.

Сюзън изписка от възторг.

— Милият Джокинс, точно каквото исках! — Тя се обърна към мен със светнало в усмивка лице. — Джо, винаги ли ще ми даваш каквото поискам?

— Винаги, скъпа.

До края на разходката тя здраво стискаше ръката ми и я пускаше само за да слага по още един бонбон в устата си.

На времето Бентън е бил красиво малко градче със — свой собствен характер; имаше дори и местно сирене — бентъновско миризливо (първа награда). Сега първоначалното градче, сивите каменни къщи около калдъръмения пазарен площад, бяха обградени от тумора на чакъла, тухлите и бетона. Но гората стоеше още на мястото си, въпреки че асфалтовото шосе, което бяха прекарвали през нея, почти нарушаваше приятното и страшно спокойствие, задължително за всяка гора. Докато вървахме по пътя, Сюзън ме държеше за ръката. От двете страни се възпрявяха тъмни батальони от борове; нямаше жива душа и бе свършено тихо, но това не беше тишината, която желаех. Край изкуствено посадените борове имаше прелез и там те отстъпваха място на истинските дървета, английските дървета, чиято зеленина беше

заклучена през зимата и сега се готвеше да избликне като птича песен. Продължихме да вървим през гората, докато стигнахме до една впадина край склона. Сякаш за да изпълни копнежа ми за спокойствие, слънцето взе да залязва точно когато постлах шлифера си на земята и притеглих Сюзън до мене.

Ние се целувахме, тя ме притискаше силно и аз си помислих за разликата между нея и Алис. Алис също ме притискаше, но тя чувствуваше напълно съзнателно тялото ми; Сюзън ме притискаше с някакво детско отдаване. Прегръдката ѝ беше несръчна, като на неопитен танцьор.

— Не мога да те усетя — казах аз. Разкопчах палтото ѝ, вмъкнах ръцете си под него, погалих топлия ѝ гръб под тънката блуза от кашмирска вълна. Полата ѝ се беше вдигнала над коленете; тя я дръпна надолу автоматично. Трепереше, както бе треперела на рождения ден; положих съвсем леко ръка на гърдите ѝ.

— Сърцето ти бие много силно — рекох. — Нали не се плашиш наистина, миличка?

— Сега ме е малко страх — отвърна тя тихо.

Вмъкнах ръката си в широкия ръкав на палтото и я погалих. Кожата ѝ беше толкова хладна и гладка, че почувствувах пръстите си като груби кебапчета. След това обхванах китката ѝ с пръсти и лесно я измерих от малкия пръст до палеца си.

— Колко мънички китки имаш!

— Сега вече ме плашиш наистина — каза тя щастливо. — Също като малката Червена шапчица и големия страшен вълк.

— Но аз съм вълк — рекох с надебелен глас и я ухапах по ухото.

— О! — възкликна тя. — Сюзън я побиват тръпки. Побиват я тръпки по цялото тяло. Направи ми пак така!

Прегърнах я грубо и бях обзет от самота, действителна като миризмата на влажна гробищна трева, тъжна като шума на ручей, който минаваше през полянката под нас. Чувствувах се натежал като неделен ден, сякаш времето можеше да ме въвлече в някакъв свят, подобен на лоша гравюра — мрачен, вкостенял, досаден и загубен. Изскочих извън картината, която самотата внезапно нарисова привечер в гората, две фигури, вкопчени една в друга без причина, а зад тях сенки на наблюдатели — и размърдах мозъка си, за да намеря красиви думи и да ги кажа на Сюзън.

— Господи! — казах аз. — Ти си толкова красива и сладка, че просто не мога да повярвам. Караш ме да мисля за пролетни цветя!

— А ти ме караш да мисля за морето в бурен ден — отвърна тя. — Не знам защо... О, Джо, зная... — Тя престана да говори внезапно. — Джо, кажи ми нещо!

— Ще ти кажа всичко, каквото искаш, сладката ми!

Тя погали косата ми.

— Чудесна е, толкова мека, гладка и светла. — Спомних си, че много отдавна Алис ме беше посъветвала да не употребявам брилянтин („Твърде много в стила на танцувалните салони, мили.“) и се поздравих, че съм последвал съвета ѝ; защото ако в този миг ръката на Съзън се беше докоснала до парфюмираното мазило, цялата атмосфера щеше да се наруши.

— Джо, нали снощи не си помисли, че съм лошо момиче? Едно много нахално и безсрамно момиче?

— Беше прекрасна, мила — отвърнах аз.

— Помислих си, че може би не си ме харесал. След това ми се видя толкова студен и намръщен. — Тя прекара пръст по челото ми. — Ужасно се мръщиш. Целуна ме по челото. — Ще изтрия мръщенето ти с целувки. Не ме ли харесваш, стар сърдитко?

— Откакто те видях, не мога да спя заради теб.

— Тогава си мислех, че си ужасен — каза тя. — Така ме зяпаше. И се мръщеше на Джек, като че искаше да го убиеш.

— Вярно е, че исках да го убия. Чиста ревност.

Тя ме хвана за китката.

— Имаш огромни кости. И голям, здрав врат. Наистина ли ревнуваш? Никой не ме е ревнувал досега. Млъкна за миг. — Поне аз си мисля така.

— Не можеш да си представиш колко сърца си разбила.

— О, колко забавно! И аз ли съм фатална жена като Алис? Във „Фермата“ искам да кажа. И аз ли съм тайнствена и привлекателна, а?

— Съвсем не.

— Ти си ужасен — каза тя и се дръпна от мене. Вече няма да имам нищо общо с теб, Джо Лемптън.

— Ти си нещо много по-добро от фатална жена — отвърнах аз. — Ти си очарователна. Млада, свежа и руса... — Спомних си думите на Ева. — „Като роза в деня на битката...“ — цитирах аз на френски.

— Това е чудно хубаво! — Тя повтори думите; нейното произношение беше много по-добро от моето. Прегърна ме през врата и ме обсипа с целувки. — Мили, мили, Джо! — След това полежахме малко, без да говорим. — Джо — каза тя, — за какво си мислеше на рождения ден? Обеща ми, че ще ми кажеш, когато сме съвсем сами!

За какво ли бях мислил? Тогава си спомних какво трябва да постигна. Вгледах се в бледния овал на лицето ѝ с големите очи, които сега бяха тъмни и сериозни, и си припомних откъс от едно стихотворение, което Алис обичаше — „С тяло на привличащо лале, лице овално и очи сериозни.“

— Това е Бетжемън — каза тя. — Приказно е! Само че аз не съм толкова красива.

— Написано е за теб — отвърнах аз. — Ще ти викам лаленце, може ли?

Тя ме удари по ръката.

— Подлудяваш ме, Джо. Кажи ми сега! За какво мислеше снощи?

Какво ли щеше да стане, ако ти кажех? Хванах те, последвах съвета на приятеля си; моя си и мога да направя с теб каквото си искам. Изхвърлих го от арената, онова копеле Уелс. Ще се ожения за теб дори ако се наложи да ти създам преждевременно потомство. Ще накарам баща ти да ми даде страшно добра служба. Никога вече няма да си броя стотинките... Но от време на време, като зъбобол, ме хващаше самотата, мъката, че се нуждая от единственото същество, от което не исках да се нуждая. Това бяха мислите ми, към тях се примесваше още лакомата оценка на нейната девствена младост и някакво сантиментално състрадание — фалшив елмаз върху жабешка глава. Отстраних гласа на съвестта и оставих разумът ми да вземе думата.

— Ще ми се сърдиш, ако ти го кажа — отвърнах.

— Обещавам да не се сърдя. Заклевам се!

— Не мога.

— Ти си лош — рече тя. Видях, че в очите ѝ блеснаха сълзи. — Обеща ми. Не трябваше да ми казваш...

Целунах я страстно.

— Обичам те — казах ѝ. — Винаги съм те обичал. Това си мислех.

— И аз те обичам.

Вмъкнах подходяща нотка неверие в гласа си.

— Наистина ли, Сюзън? Истински, честно? Мила, просто не мога да повярвам...

— Вярно е. Струва ми се, че съм те обичала през цялото време — защото, дори когато те мислех за ужасен, твърде много мислех, колко си ужасен. А ходех с Джек и беше страшно объркано.

— Обичаше ли Джек?

— Не истински. Познавам го много отдавна и мама го харесва. Той е много сигурен и... солиден.

— А аз не съм ли сигурен и солиден?

Тя сведе очи.

Ти ме караш да се чувствавам много особено. Никога досега не съм се чувствувала така.

— Ти също ме караш да се чувствавам особено. Знаеш ли, стотици пъти съм те проклинал — през цялото време, докато излизахме, ти изглеждаше толкова студена и недостижима, толкова неприятно платонична! Направо се отказах, струваше ми се, че няма никакъв смисъл.

— Божичко! Ти си изгарял от прикрити чувства също като героите от романите, а?

— Точно така беше.

— И никога не се опита да ме целунеш.

— Нямахме смисъл. Човек винаги разбира кога една жена иска да бъде целуната.

— Ти не обичаш да те отблъскват, нали, Джо?

Тонът ѝ беше смущаващо проникателен.

— Не. Ще бъда откровен с тебе. Не мога да го понасям. А и ти не би могла да го понесеш, ако беше на моето място.

— Защо за тебе да е по-лошо, отколкото за мене?

Разгневих се. Тя беше щастлива, винаги е била щастлива, никога не е познавала жестоката действителност на студената спалня и задушната всекидневна с гърмящото радио, никога не е трябвало да се безпокои за изпити или служба, или за цената на новите дрехи. Дори нейният начин на говорене с трогателната си детска неестественост беше лукс, който никой от работническата класа не можеше да си позволи. Исках да излея всичко това пред нея; но тя не можеше да го

разбере, пък и аз трябваше заради нея да се превърна в друго същество. Инстинктивно чувствувах, че тя има една представа за Джо Лемптън, от която не трябваше никак да се отклонявам. Самосъжалението и класовото осъзнаване не се включваха в тази представа. Алис би приела тези неща, въпреки че не би ми простила глупостта. Алис беше достатъчно възрастна, за да разбере, че хората не са съставени от едно парче, достатъчно възрастна, за да ме възприеме такъв, какъвто съм, а не такъв, какъвто би искала да бъда. Аз възприемах Сюзън не като Сюзън, а като прекрасен случай на първа категория, като дъщеря на фабрикант, като средство за влизане в аладиновата пещера на амбициите ми; а тя ме възприемаше като хубав любим приятел, приятен събеседник, нежен, влюбен, очарователен и много мъдър; Сюзън, разбира се, би могла да бъде подготвена за всички мои недостатъци, защото ме обичаше с цялото си сърце — наистина, ако извършехме някои нередни неща, това беше сигурен начин да я привързва. Но не можех да си позволя рисковете.

— Аз съм ужасно стеснителен — казах аз. — Сигурно звучи смешно, но никога не мога да си представя, че една жена ще ме хареса толкова, за да ми позволи да я целуна! — Хванах ръката ѝ. — Мила, сигурно звучи смешно, но е така. И може би... може би съм малко самонадеян. Мъжка самоувереност — колкото и да е странно, мисля, че съвсем не съм привлекателен, но пък съм много добър. Прекалено добър, за да ме отблъскват. — Отдръпнах се малко от нея и запалих цигара. — О, господи! Сам съм си омръзнал. Страхувам се, че си се хванала с много особен тип.

Докато думите излизаха от устата ми, усещах, че нямат нищо общо с мен. И наистина нямаха; една част в мен изпитваше силна нежност към нея — беше доверчива като бебе, — но по-важната ми част отчиташе успешното изпълнение на операцията.

Тя целуна ръцете ми.

— Красиви са. Квадратни и силни.

— Лоши ръце са. Когато са със Сюзън, все искат да пипат, където не им е работа.

— О, лошия Джо! Лошите ръце! А са толкова топли, като горещи банички! Ти си чуден, най-чудният мъж в целия свят. Знаеш ли, не си никак особен. Повечето мъже такива ли са?

— Ами, повечето мъже не са като мене.

— Глупчо глупав, разбира се, че са като тебе! Ето че караш мене да се чувствавам ужасно стара.

Ръцете ѝ бяха ледени.

— Трябва да си вървим — предложих аз. — Студена си.

— *Не съм студена* — отвърна тя. — Никога не съм студена с Джокинс.

— Скъпа Сюзън — казах. — Винаги ще те пазя топла. Но виждаш, лятото още не е дошло.

— Не ми е студено, и това е.

— Не спори, защото ще те набия!

— Много ще ми бъде приятно.

Помогнах ѝ да стане. Тя се изправи на пръсти и докосна бузата си до моята.

— Джо, нали наистина ме обичаш?

— Знаеш, че те обичам.

— Колко?

— За сто хиляди лири — казах аз. — За сто хиляди лири.

Хойлейк показа всичките си зъби в очарователна усмивка.

— Няма ли да седнеш, Джо? Цигара?

Лекото безпокойство, с което бях влязъл в кабинета му, се изпари; явно беше, че не е разбрал за отношенията ми с Алис. Бях леко подплашен; местните държавни чиновници в никакъв случай не могат да се държат, както искат, през свободното си време. Човек винаги се намира в сянката на общината; знам случаи на женени чиновници, на които им е било предлагано или веднага да спрат извънбрачните си връзки, или да си подадат оставката. Въпреки това не бях се замислил сериозно над възможността тази сутрин да се случи нещо неприятно; бях в твърде щастливо настроение, щастието сякаш вървеше по петите ми като голямо, привързано към мен куче. Ходехме вече цял месец със Сюзън и споменът за това, което се беше случило предишната вечер, докато гледахме бебето на Сторови, все още забулваше в лека мъгла разума ми — мислех си, че свят с такива радости не може по никакъв начин да се отнесе безмилостно към мене.

— Ужасен ден — казах аз.

Хойлейк престана да драска по попивателната и погледна през прозореца. Шумът на дъжда изпълваше стаята с ритмична тишина.

— Тази долина е истински капан за дъжда — обясни ми той. Размести книгата по бюрото си нерешително и все пак с известна цел, сякаш ако ги подредеше по определен начин, те щяха вместо него да разправят всичко, което той трябваше да каже. — Ти свикна с работата тук много бързо — рече той.

— Благодаря, сър.

— Станаха вече шест месеца, нали?

— Точно — отвърнах аз и се чудех какво ли иска да ми каже.

Джюн влезе с чаша чай в ръката.

— А — каза той, — ето нещо приятно! Нали ще бъдеш така добра да донесеш една чаша чай и на мистър Лемптън, мила? — Той сърбаше чая сякаш имаше горчив вкус. Джюн влезе втори път с

чашата, от която аз редовно пиех — урчестерски порцелан в синьо и бяло. Много красива чаша — каза той. — Джюн сигурно ви харесва твърде много, а?

— Тази чаша е моя.

— Аха! Виж ти, какъв богаташ! — Загаси цигарата си и запали нова. Прочисти гърлото и поде: — Ето, ще ви разправя накратко автобиографията си, Джо. Роден съм тук в Уорли. Живял съм тука целия си живот. Тука е живял и родът ми. Ожених се за местно момиче и трябва да заявя, че никога не съм съжелявал за това. Познавам Уорли като пръстите на ръката си. Всъщност по-добре от тях, защото пръстите на ръката си не познавам много добре. Познавам и всички съветници в града. Особено добре познавам съветника Браун. Бяхме съученици.

Той спря да говори. Мъглата в главата ми изведнъж се разсея и сърцето ми заби неприятно.

— Тука ти се прояви забележително добре, Джо. И съм доволен да видя, че се квалифицираш, за да се проявиш още по-добре. Тука има много възможности за напредък. Хората рядко се задържат за дълго в Уорли. Те отиват в по-големи градове. Получават там по-големи заплати, но и животът там струва много по-скъпо; и обикновено се изправят пред алтернативата или да живеят на някоя мръсна второстепенна уличка, или в някое скъпо предградие. Тука е много по-приятно — човек може да живее близо до работата си и въпреки това да бъде сред природата. Харесва ти тука, нали?

— Много.

— Аха! Ето, ти си разумен младеж. — Той отново прочисти гърлото си. — Възможно е да се възмутиш от това, което ще ти кажа. В известен смисъл имаш право.

Помислих си, че започва. Мъчех се да запазя лицето си неподвижно, без никакъв израз.

— Какво вършиш през свободното си време, Джо, си е твоя работа. Разбира се, в известни граници. Не съм аз този, който трябва да ти казва тези граници.

— Нима е имало някакви оплаквания?

Той вдигна ръка, сякаш искаше да се предпази от нападение.

— Нямам пред вид такова нещо, Джо. За бога, не ме разбирай погрешно. Каквито и да са границите на благоприличието, мога да те

уверя, че ти не си ги нарушил.

— Какво не е наред тогава? — Погледнах го гневно, но неговият поглед избягна моя; двете отвърстия в черепа му зад очилата бяха насочени към мен, но имах чувството, че истинските му очи са другаде, бягат като мишки из тъмното, препълнено бюро.

— Ще ти обясня какво не е наред. Не че всъщност нещо не е наред. Нека ти го кажа така; бих искал да те посъветвам как да живееш в Уорли. Говорим си като мъже. За твое добро. И понеже съм ти началник — той ми се усмихна извинително, — трябва да изслушаш скучния старик. Добре. Да продължим; сигурен съм, че ти е ясно как работи местното управление. Теоретично най-важният винт в машината е съветникът. На практика обаче работата се ръководи от най-висшия чиновник. Съветникът може да бъде сменен; чиновникът, освен ако е нечестен, невероятно разпуснат или некомпетентен до пълен идиотизъм, е напълно сигурен. Никой не може да го докосне, щом си гледа работата. А ако си гледа работата така добре, както ти си я гледаш, Джо, никой няма и да се опита да го докосне. Заради самия себе си, не само заради него.

Телефонът иззвъня.

— Извини ме, Джо. Хойлейк е на телефона. Да. Да. Разбира се. След около четвърт час. Сега съм зает. Ще ти звънна. Довиждане. — Обърна се отново към мене. — Та както казах, заради самия себе си. Чиновникът е напълно сигурен. Но това е всичко. Виж, неговото повишение е нещо друго. Неговото повишение, независимо от това, което ще препоръча шефът на отдела, зависи вече от мнозинството гласове в комитета по щата. А знаеш, че съветниците са като овце. Ако една силна личност се обяви против повишението на даден чиновник, мнозинството ще го последва. Ще го последва, за да му се подмаже, или защото са му задължени по някакъв начин, или просто защото ще си помислят, че щом мъдрият съветник „Еди-кой си“ е против този човек, то сигурно с него нещо не е наред. И, разбира се, освен това винаги има и едно последно средство: да се предложи някакъв солиден стимул на всеки, който може да провали плановете на нашия въображаем съветник...

— Искате да кажете, че съветникът Браун...

Той побърза да ме прекъсне.

— Нищо подобно не съм казал. Аз не говоря за съветника Браун. Казах само, че сме били съученици и се познавам малко по-добре с него. Единствената връзка, която имаш ти със съветника Браун, е, че са те представили и си го срещал един-два пъти тука.

— Спомням си го. Жизнерадостен човек. Прекалява малко с ролята на пряк йоркширски бизнесмен.

Хойлейк се изхили.

— Между нас казано, точно така е. Но той не е никак глупав. Издигна се от нищо, от пълно нищо. На няколко пъти съм говорил с него за теб. Разправих му, че си многообещаващ младеж. Високо интелигентен. Достатъчно интелигентен, за да схване същността направо, без разни досадни прояви на чувства. — Предложи ми нова цигара. Забелязах, че табакерата му е сребърна.

— Не знам доколко съм интелигентен, мистър Хойлейк — казах аз, — но ви разбирам твърде ясно. — Усмихнах се насила.

— Прекрасно, прекрасно! Да кажем в такъв случай, че аз говоря с общи термини. Представи си, ако искаш, че съм нещо като лектор на летни курсове... Съветникът Браун, понеже ти спомена името му, е твърде богат човек. Той има значително влияние. Той е и твърде своеволен. Знаеш, че е председател на комитета по щата. Инженер е и обича всичко около него да се движи с точността на първокласна машина. Подредил е в подробности своя живот и живота на семейството си за следващите двадесет години. Ако някой му се изпречи на пътя, ще бъде безжалостен...

В стаята беше много тъмно. Хойлейк запали настолната лампа. Махагоновото му бюро попадна в малкия жълт кръг светлина и сякаш стана по-голямо, достатъчно голямо за операционна маса. Кожата му изглеждаше суха като хартия и от ноздрите до ъглите на устата се проточваха сурови командирски бръчки. Чувствувах се малко уплашен, после ме съживи прилив на гняв.

— Може би ще е най-добре да си потърся другаде работа — подхвърлих аз.

— Господи, моето момче, откъде ти хрумна подобна мисъл? — Той ми се закани закачливо с пръст. — Страх ме е, че не си ме слушал внимателно. Аз положих доста труд да изтъкна — с най-силните термини, — че работата ти е превъзходна, макар че, както също намекнах, засега, не се повдига въпрос за твоето повишение. Ако

прекият ти началник, мистър Харод, получи друга служба, тогава положението ще е по-друго... Само че това ще си остане наша тайна; просто ще видим какво ще се случи...

Спомних си надменния израз върху лицето на мисис Браун, голямата къща на „Поплар авеню“, озарена в светлини и пълна с музика, лъскавата, червена кола на Джек Уелс, неговия правилен акцент на добро училище — аз отново бях отвън, мръсното ми малко лице, притиснато до прозореца; бях загубил парите, необходими за покупката на това, което страстно желяех, и продавачът ме гонеше.

— Нали си нямаш приятелка в Уорли, Джо? Не „ухажваш“ някоя, както казваме тук, по нас?

— Има време — отвърнах.

— Хм! Ти привличаш жените. А това понякога е цяло нещастие. Може да те доведе до неудобни положения, разбира се, сигурно вече мислиш за женитба. Няма нищо по-добро от ранната женитба. Тя дава на човек чувство за отговорност, нещо конкретно, за което да работи.

— Съвсем вярно — потвърдих аз и се мъчех да не издам гнева си. — Пък и след женитбата мъжът става по-зависим. По-леко се борави с него.

— Това ми звучи като огорчение — каза той неодобрително. — Между другото, ще бъдеш на градския бал, нали?

— Надявам се — отговорих аз. — Ако успея да взема под наем официален костюм.

— Доста хубави момичета ще присъствуват на градския бал. — Той успя да придаде на усмивката си леко похотливо изражение. — Ще те запозная с някои от тях.

— Аз мислех да заведа там някого.

— Летният семестър завършва на петнадесети — рече той. — Балът ще се състои на двадесет и пети.

— Не разбирам за какво намекувате.

— Хайде, хайде! — Усмиваше се, но не с очите си. — Сигурен съм, че разбираш, Джо. Искам да ти спестя една гиней. Нали не носиш бутилка бира със себе си, когато отиваш в кръчмата? — Той погледна празната си чаша. — Ще изпия още една чаша чай.

Аз се изправих.

— Ще помоля Джюн да ви донесе.

— Ще ѝ телефонирам за още две чаши — каза той. — Не си тръгвай, Джо. Не съм свършил.

Имах нужда от втора чаша чай — устата ми беше пресъхнала, а езикът ми сякаш бе твърде голям, за да се помести в нея.

— Също като в Чехов, нали? — попита той за моя изненада. — Седим си тука, прием чай и говорим за живота... Без слушатели, за нещастие. Разбираш моята мисъл, нали?

Изсмях се. Смехът ми прозвуча грубо и напрегнато и аз го прекъснах на средата.

— Разбирам чудесно. Нашият частен разговор ми беше много приятен, мистър Хойлейк. И ще запомня какво ми казахте — че много красиви момичета ще присъствуват на градския бал.

— Точно така — одобри той, — точно така. Не предричам често такива неща, Джо, но теб те очаква блестящо бъдеще.

— Много се забави при „фюрера“ — подкачи ме Теди Соумс, когато се върнах. — Накъса ли те на парчета?

— Съвсем не — отвърнах аз. — Всичко премина в сърдечна и дружеска атмосфера. — Прозях се; чувствувах се толкова уморен, че бих могъл да заспя на пода.

— На мен не ги разправяй! — настоя той. — Не те е държал двадесет и пет минути само за да ти покаже сърдечното си отношение. Понякога не ти вярвам, Джоузеф. За какво говорихте?

— По полови въпроси — отвърнах аз.

Същата вечер на връщане за в къщи се отбих в аптеката да си взема ножчета за бръснене. Собственикът, висок слаб мъж със сърдито фелдфебелско лице, говореше на политически теми с един клиент — дебел тип на текстилен търговец. Аптекарят знаеше, че работя в общината, и ме поздрави по име. (Той поздравяваше повече от клиентите си по име и това беше една от причините за успеха му.)

— Добър вечер, мистър Лемптън, как са финансите на града?

— Платежоспособни сме — отвърнах аз.

— Това е доста повече, отколкото може да се каже за страната — каза изтежко търговецът.

— Бог ми е свидетел, Том, това е самата истина. — Лицето на аптекаря беше почти синьо от гняв. — Всичко по дажби, нито едно обещание не е изпълнено! Човек може да помисли, че нарочно се опитват да разорят бизнесмените. Къде е свободата ни? Уини е прав, нас ни управлява Гестапо!

Помощник-аптекарят спря да увива един голям пакет за търговеца.

— Точно така е, мистър Робинс — съгласи се той. — Ами вижте подходящия данък!... — Беше едър мъж, висок колкото мене, приближаваше четиридесетте. Спомних си как веднъж ми каза, че е служил двадесет години при Робинс. Той явно беше неквалифициран общ работник, който вършеше цялата черна работа и работеше по най-неудобно време. Върху бледото му лице леденееше усмивка; навикът на подчинението беше закръглил онова, което на времето е било чифт хубави рамене.

— Прав сте, мистър Робинс — повтори той. — Напълно прав. — Усмивката му се разтегна и той кимна с глава, за да подчертае казаното. Другите двама не му обърнаха никакво внимание, въпреки че стояха един до друг.

Напуснах аптеката леко отвратен. Как може помощникът да понеса такова нещо? Продад се е и за каква цена? Може би за седем

лири седмично и дори за тях нямаше никаква сигурност; насъщният му хляб зависеше от един човек, а този човек беше невежа, невъзпитан и зъл. След това си спомних за разговора ми с Хойлейк и се запитах каква е разликата между мене и помощника. Вярно, аз получавах повече пари, имах по-добри условия за работа и сигурност; но положението и на двамата в основата си беше еднакво. Моят господар бе по-добре възпитан от Робинс и имаше по-малко власт над мене; въпреки това той си оставаше мой господар. Цената ми бе малко по-висока, това бе всичко.

Продължаваше да вали; хванах автобуса на спирката. Вътре миришеше на мокри дрехи и застоял тютюнев дим, нямаше нито едно свободно място. Минах в предната част на автобуса и както се бях замислил, не забелязах неудобното си място, преди да стигнем „Игъл роуд“. Пробих си път, за да сляза, но се задъхах и ме раздърпаха. Тръгнах нагоре по „Игъл роуд“ с вдигната яка, придържах с ръка шапката си, за да не я отнесе вятърът, и видях как „Остинът“ на Боб Стор изчезва по „Сент Клер роуд“.

По време на следобедния чай му позвъних по телефона.

— Утре вечер трябва ли ти гледачка за бебето, Боб?

— Не знам със сигурност... Почакай за миг, Джо. — Гласът му беше безизразен.

— Миналата седмица каза, че ще ти трябва.

— Да, разбира се. Ще поговоря с Ева.

Докато чаках, сърцето ми заби по-бързо от гняв; знаех какво ще последва.

— Много съжалявам, приятелю — рече той, — но Ева е поканила няколко души приятели. Между нас казано, по делови причини. Започнала е да чете научни статии, как да има успех като съпруга. Лично аз бих предпочел да изляза. Страшно скучни са, но какво да се прави? Ще оставим за друг път, а? Пък и времето се затопля. — Той се изсмя; стори ми се, че долавям нотка на злорадство. — Поздрави Сюзън — каза той — и от Ева също. Съжалявам, ако съм объркал плановете ти, Джо.

— О, няма нищо — отвързах. Всъщност аз нямах никакви планове.

— Когато бях по-млад, ходех обикновено във „Фоли“. Никой не ходи там. Пък дори и да има някой, няма да те безпокои. — Той се

изсмя отново. — Ужасно е да си млад и влюбен при нашия студен климат.

— Много вярно — съгласих се аз, — много вярно. А сега, Боб, се връщам към удоволствията на икономическата наука. Довиждане!

Затворих телефона и отидох до прозореца. Земята блестеше от дъжда. В стаята беше тихо. Томпсънови бяха отишли на театър и щяха да се върнат късно. Огънят весело гореше и излъчваше аромат също като първия път, когато влязох в стаята. Тишината порази усещането ми за време като плесница по врата; трябваше да взема вестника, за да проверя датата. Сякаш имаше опасност пак да се озова във вчерашния ден със съзнанието, че ще трябва отново да изтърпя разговорите с Хойлейк и с Боб.

Запалих цигара и се заех с „Политическата икономия“ на Бенхам. Насред една глава спрях да чета; не запомнях нито дума; истината бе, че вече бях получил твърде поучителен урок по политическа икономия. Ще започнем нашия курс с едно изследване на Джоузеф Лемптън. Роден през януари 1921 година в Дафтън. Баща Джон Лемптън, по занятие надзирател. Образование — Дафтънското основно училище. Младши чиновник във финансовия отдел на Дафтънския градски съвет през 1937 година. Сержант наблюдател през 1940 година. От 1943 до 1945 година в концлагер 1000, Бавария. Понастоящем старши чиновник в касовата служба на Уорлийския градски съвет. Заплата — втора степен. Налични средства — 800 лири от насъбрани заплати във въздушните войски, премии и застраховка на родителите. Перспективи: един ден би могъл да стане главен касиер на Уорли. Да кажем с хиляда лири годишно, като навърши четиридесет години, и то ако му работи късметът. Лемптън се е издигнал доста високо, като се има пред вид скромният му произход, но по наше мнение той не притежава необходимите качества, за да постигне истински успех, така както ние разбираме тази дума. Липсва му необходимата основа, стабилността, възпитанието — с една дума, той е твърде прост и не притежава качества, които биха могли да компенсират този му недостатък.

С учудване и ужас научаваме, че Лемптън е завързал тайни връзки с една млада жена от втора категория. Въпросната млада жена има твърде страстен и поривист характер, на нея ѝ липсва светски опит, който би ѝ позволил да действа по подходящия строг начин

спрямо мъж от типа на Лемптън; ето защо се налага ние да се намесим.

Сама по себе си бездната, която дели осма категория (най-много) и втора категория (най-малко), е вече достатъчен повод за незабавно прекъсване на връзката. Но има и друга, по-важна причина — съществуването на Джон Александър Уелс. Роден почти по едно време с Лемптън, той притежава всички качества, които така очевидно липсват на съперника му. Понастоящем учи в Кембридж, за да получи научна степен, като добиване само технически знания за поста директор ръководител на предприятието Уелс, но също и излъскани маниери, навик да заповядва, спокойно превъзходство, добро държане — всички необходими атрибути (нека не се плашим от думата) на джентълмена.

Можем да разберем по-добре същността на двамата мъже, ако разгледаме тяхното участие във Втората световна война. Мистър Уелс се отличил със службата си във въздушните войски, а още повече се отличил с бягството си от лагер 2001 през 1942 година. Мистър Уелс е твърде скромнен и не желае да се говори за неговия подвиг, но е достатъчно да споменем, че е проявил изобретателност, храброст и съобразителност. Трябва да се отбележи, че Лемптън, който бил в същото положение, не направил опит да избяга, а отдал цялото си внимание на учението, като взел главните изпити по счетоводство, докато бил пленник. Наистина това доказва — бихме желали да бъдем безпристрастни, — че той притежава упоритост в постигането на целите си, защото е било твърде трудно да се учи в лагерни условия. Но това на говори за неговия патриотизъм и мъжествеността му.

В края на войната мистър Уелс е майор, той е награден с ордени за отлична служба и отлични летателни качества. Лемптън не притежава никакви бойни отличия, освен тези, които се дават за времетраене на службата, които се раздават, както се казва, заедно с дажбите. И, разбира се, Лемптън е бил от началото до края само сержант наблюдател. Както виждате, той не притежава качества за офицер. Ако не беше така, може би нашите чувства към него щяха да бъдат по-други.

Приятелството между мистър Уелс и мис Браун (младата жена, която се е забъркала с Лемптън) датира отдавна. Мистър Александър Уелс, който е главата на предприятието „Уелс инкорпорейтед“, от

много години е близък приятел с бащата на мис Браун. В последно време те чувствуват, че една по-тясна делова връзка, — дори до сливане на техните предприятия — би била от общ интерес за двамата. Ако синът на мистър Уелс и дъщерята на мистър Браун също поискат да извършат подобно „сливане“, ако можем да го наречем така, с това те ще подчертаят деловите връзки на родителите си. Такива щастливи съвпадения са основата на британския имуществен живот, който съвсем не представлява (въпреки представите на някои хора) джунгла, където слабият загива, а просто един цивилизован и хармоничен начин за припечелване на всекидневния хляб.

Никой не иска да принуди младите да се оженят против волята си, но хората, които имат присърце техните интереси, чувствуват, че двамата си подхождат много и че любовта на мис Браун (или това, което тя си представлява, че е любов) към Лемптън няма да трае дълго. Лемптън не е от нейната класа и разликата помежду им е твърде голяма, за да бъде прескочена. Ако той възразява срещу това, може да му се изтъкне, че има много млади жени, съвсем почтени, достатъчно интелигентни и привлекателни, за които самият мистър Лемптън, също поради класови различия, и насън не би помислил да се ожени. Той не би се унижил да вземе работничка или продавачка; а защо мис Браун трябва да се унижи, като се омъжи за дребен общински чиновник?

Научаваме, че Лемптън е прекарал няколко вечери насаме с мис Браун в къщата на един местен делови човек. Не се допуска, че помежду им е имало нещо повече от няколко прегръдки; не вярваме нито един от двамата да е лишен напълно от сдържаност и благоразумие. Но както нейният дядо казваше: „Когато мъж и жена са насаме, там винаги присъствува и дяволът като трети.“ Деловите интереси на мистър Браун се простират в индустрията и търговията с вълна и той има доста силно влияние и в Уорли, и в Ледърфорг; може съвсем тактично да се внуши на този млад чиновник, че не е разумно да предизвиква неприятелски чувства у човека, който има възможност да помогне както в работата му, така и на неговата амбиция да заеме място в съвета на Уорли.

Не живеем в средните векове; би било неуместно да се забрани на мис Браун да се вижда с Лемптън и невъзможно да се забрани на Лемптън да се вижда с мис Браун. А пък мис Браун е момиче с характер и приближава двадесет години; не е изключено при по-груба

обработка на положението тя да замисли някакво бягство. Но би било добре да не се поощрява мис Браун в срещите ѝ с Лемптън; например би било разумно тя да прекъсне връзките си с „Драматичните на Уорли“. Тя се вижда с Лемптън под предлог, че ходи на сбирките на „Драматичните“ и че излиза с приятелки; би било добре по повод на това да се смъмри леко. Също така би ѝ помогнало да прекара ваканцията в чужбина, да посети „Бонд стрийт“, „Айви“, ресторанта „Савоя“ и „Гудууд“. А за мерките против Лемптън с пълна сигурност можем да разчитаме на Фред Хойлейк, главния касиер на Уорли, човек ценен като злато. Между другото, неговият братовчед, мистър Скайр Олдройд, е чиновник при мистър Браун.

— Ах ти, глупако! — казах аз гласно. — Мръсен глупако! Защо не видя всичко това по-рано? Целият Уорли се е сплотил срещу тебе. — Погледнах се в огледалото над камината. Хубав бях, да, но костюмът ми беше всекидневният костюм още от демобилизацията. И носех ризата си вече втори ден. По този въпрос аз мислех, както мисли работническата класа; за работа всяка дреха е добра. Трябваше да приема фактите: сбогом на Съюзън, сбогом на голямата кола, сбогом на голямата къща, сбогом на властта, сбогом на смешните, красиви мечти. Огледах стаята; никога не ми се беше виждала толкова привлекателна. Може би ще се наложи да се сбогувам и с Уорли, с тънкокраките мебели, със златистобелите тапети, с горещата вана всяка вечер, с дърветата, реката, ливадите, с кривите калдъръмени улички на източния квартал и леката тъга на техния уют. Сбогом и на Алис. Но ние вече си бяхме взели сбогом; защо все още мислех за нея „в сегашно време“? Защо сутринта инстинктивно бях помислил, че Хойлейк е разбрал нещо за Алис, защо бях почувствувал, че прекъснатите отношения с една жена, почти десет години по-възрастна, са най-важните? Можех да си я представя сега как крещи срещу мене като рибарска съпруга с тяло, което вече отстъпва пред средната възраст, спомних си пожълтелите ѝ от тютюн пръсти, левия горен кътник, който имаше нужда от plombиране. Но всичко това беше без значение.

Изпсувах гласно, употребих всички мръсни думи от въздушните войски, които бях почти забравил. След това отидох при телефона. Спрях наполовина протегнатата си ръка и се върнах при креслото и „Бенхам“. Отначало на всяка страница мислех за Алис: надявах се, че

като я вмъкна в текста, щеше да изчезне и споменът за нея. Не смеех да мисля какво е правила тя в Лондон — но това също се въртеше в главата ми като зъбобол, който временно е успокоен с аспирин. Тогава спрях да го потискам и се заех с двойна работа. След малко се съсредоточих и името ѝ вече изплуваше безразлично като цифрата на страница или заглавието на глава.

19

— Няма ли да гледаме бебето? — попита Сюзън.

— Не — отвърнах аз. — Имаг гости. Сюзън смръщи лицето си, сякаш щеше да заплаче, и тупна с крак.

— Отвратително е от тяхна страна, те почти ни обещаха!

— Вече няма да ходим там.

— Какво искаш да кажеш?

— Автобусът идва — рекох аз. — Трябва да изтичаме, за да го хванем.

Едва успяхме да скочим в него на тръгване и седнахме, силно задъхани.

— Къде отиваме, Джо? — попита Сюзън.

— Във „Фоли“.

— Уф, лошо момче! Там е много уединено.

— Точно за това отиваме там. — Стиснах ръката ѝ. — Освен ако предпочиташ да отидем на кино.

— Не искам! — Тя ме погледна с блеснали очи.

— Вече не е студено — заявих аз. — Но кажи ми, ако ти стане студено, веднага ще се приберем.

— Няма да ми е студено. Честна дума. — Тя се наведе към мене и прошепна: — Ако ме обичаш, ще ми бъде топло като на печена филийка! — Дъхът ѝ миришеше на паста за зъби и което беше още по-привлекателно — на младост и здраве. Тя не само изглеждаше чиста, а имаше вид, сякаш никога не е била мръсна. Нощта също беше чиста, с нова луна, която посребряваше дърветата по „Игъл роуд“. Свеж вятър разгонваше облаците. Сюзън беше до мене и вчерашните случки ми изглеждаха глупаво недействителни. Точно тогава сърцето ми подскочи, защото в автобуса се качи мъж на средна възраст с очила. Но не беше Хойлейк.

На следващата спирка се качиха момче и момиче на около деветнадесет години. Поне тя бе на деветнадесет, помислих си аз; върху лицето ѝ, както и върху лицето на младежа, беше изписана

решителност, сякаш вече бе установила коя е най-добрата възраст и не бързаше да я промени. Лицето ѝ беше кръгло и плоско, червилото съвсем неподходящо, а копринените чорапи и високите токчета внасяха неуместна сладострастна нотка; все едно че миеше дъски по прозрачна найлонова нощница. Младежът беше с тежък тъмносин балтон, с ръкавици и шал, но без шапка. Изпитах дребнаво самодоволство — при намазаната с брилянтин коса и кокалестото, мише лице, лице от масовото производство, лице от концертите по желание, лице, което се забавлява в Блекпул с отворена яка на ризата, извадена върху сакото — някакъв си там Лен, Сид, Клиф или Рон — той никога не щеше да се наслади на жена като Сюзън, никога нямаше да изпита в друго същество невинността и страстта, които са възможни само при сто хиляди лири в банката.

— Защо няма да ходим повече при Ева? — попита Сюзън.

— Не знаеш ли?

— Не бъди толкова тайнствен, мили. Ако знаех, нямаше да те питам.

— Струва ми се, че твоите родители не ме харесват — казах аз.
— Боб изпълнява нарежданията им.

Тя отдръпна ръката си от моята.

— Как можеш да говориш такива ужасни неща? Сякаш те са някакви всевластни тирани и Боб танцува по тяхна заповед!

— Отчасти поне това е истина и ти не можеш да откажеш. Твоите родители определено не ме одобряват.

Тя отново ме хвана за ръката.

— Пет пари не давам! Не могат да ме спрат. Не вършим нищо нередно.

Слязохме от автобуса при парка „Сент Клер“ и влязохме през входа, където някога са били големите железни порти. Седрик веднъж ми беше казал, че те били най-съвършеният образец на кован метал от георгийския период; по време на войната съветът ги откачил и продал като старо желязо.

Върху двата стълба, към които са били прикачени прътите, стояха сентклеровските орли; някакъв пиян войник се бе обучавал наблизко в стрелба с лека картечница, поради което единият орел беше останал без криле. В края на алеята се виждаше домът Сент Клер. Не беше твърде голям, а със съвсем строги линии с плосък парапет без

издатини. Но когато го погледнах, затаих дъх и ненадейно си спомних любимата фраза на моя учител по рисуване в Дафтън: „Това е замръзнала музика.“ Този, който бе проектирал къщата, не бе включил и най-малката фалшива подробност, както на мене не би ми минало през ум да представя баланс с грешка дори от едно пени. Но къщата беше мъртва. За да се разбере, нямаше нужда да се видят закованите с дъски прозорци, запушените чешми, вмирисаните орнаментални езерца на изток и на запад от постройката. Тя миришеше на умряло, беше пожелала да умре.

Изкачихме се по пътеката, която се виеше по склона край къщата. Имаше толкова много завой, че приличаше на лабиринт, а в самите завой се криеше нещо зловещо, сякаш всеки тайно се стремеше да те заведе в някакви подземни килии. На лунната светлина дърветата покрай нас изглеждаха голи като бесилки, но въпреки това хрусталаците на места се сгъстяваха дотолкова, че трудно се минаваше. Когато стигнахме малката полянка, където беше „Фолито“, аз се бях изпотил. Постлах шлифера си и седнахме на тревата. Няколко секунди не говорихме. Под нас се виждаше целият Уорли чак до Сноу парк. За първи път забелязах, че градът има формата на кръст, като пазарния площад е в средата, а върхът — в северния вертикален клон. Видях улици и къщи, които не бях виждал дотогава — големи четвъртити къщи, широки, прави улици, не черни и сиви, а бели и чисти. След това разбрах, че съм гледал новия комплекс на съвета над източния квартал; на лунната светлина бетонът приличаше на мрамор, а ненаправените улици на каменни.

„Фолито“ представляваше изкуствени развалини в готически стил. Състоеше се от три кули, прерязани косо, които бяха твърде малки, за да са били използвани някога като кули. Най-високата имаше дори два отвора за прозорци. От едната страна на главната постройка беше врата с каменна арка, а от другата страна — три прозореца, които рязко свършваха, оформени наполовина. Беше построена много солидно; Седрик казваше, че ако се сравни с рисунки от онова време, ще се види, че се е запазила над сто години съвсем непокътната.

— Това е било построено от прапрапрадядо ми — каза Сюзън. — Наричал се е Перегрин Сент Клер, бил е много разпуснат и приятел на Байрон. Мама ми е разправяла някои неща за него. Тук е правил оргии.

Почти целият Уорли е бил владение на Сент Клерови и той е можел да си прави каквото си ще.

— А какво е правил на тези оргии?

— Лошо момче! — отвърна тя. — Всъщност, не знам, мили. Мама никога не ми е казвала. Въпреки че се гордее много с него. Той умрял твърде отдавна, за да придобие романтична слава. Разпилял по-голямата част от фамилното богатство с тези оргии, а след него прапрадядо ми до разпилял останалото и бил убит по време на Кримската война. Мама се гордее и с него; той бил много храбър и блестящ.

— Няма ли сега никой от Сент Клерови в Уорли? — попитах я аз.

— Само мама е останала. Тя казва, че наследствените данъци и пиенето довършили рода. Нейното семейство е живяло в Ричмонд — сега са покойници. Имало само един мъж от рода Сент Клер и той бил убит през 1914 година. Повечето мъже от рода били убивани по време на война. — Тя потръпна. — Доволна съм, че съм жена.

— И аз съм доволен — казах и я целунах.

Луната се закри зад облак и потъмнялото „Фоли“ за миг заприлича на истинска развалина. Човекът, който го построил, беше мъртъв, всички Сент Клерови бяха мъртви; аз бях жив и почувствувах, че дори фактът на моето съществуване сам по себе си е победа над тях; също и над родителите й, над Хойлейк, Боб и Джек Уелс; те бяха привидения, само аз бях действителен.

— Ще дойдеш ли с мен на градския бал? — попитах аз.

— Страшно съжалявам — отвърна тя, — но не мога.

— Защо?

— Отивам с Джек.

— Мислех, че ме обичаш. Или може би предпочиташ него. И скъпата му кола?

— Как можеш да ми говориш такива неща? — Тя скочи на крака; сякаш гневът й я изправи. Пет пари не давам за смешната му кола. Пет пари не давам и за това, че ти нямаш кола! Мама го покани да бъде заедно с нас — тя винаги така прави. Ще отидем с нашето „Бентли“, дори няма да бъдем сами двамата. — Започна да плаче. — Не, ти не ме обичаш!

Беше наскърбена, изглеждаше мъничка и самотна. В този миг почувствувах истинско съжаление към нея, сякаш беше обикновено момиче, а не дъщерята на Хари Браун с преградата от стоте хиляди лири между нея и истинската скръб.

— Мила моя, прости ми — помолих аз. — Обичам те, но съм идиотски ревнив! — Хванах я за ръката и я притеглих до себе си. — Не плачи, любима, очите ти ще се зачервят. Хайде, гушни се при мене и престани да плачеш заради твоя Джо! — Целунах я леко и почувствувах, че се отпуска в ръцете ми.

— В къщи понякога е ужасно — каза тя между риданията си. — Не говорят за тебе, но знам, че не искат да излизаме заедно. Казват, че съм била твърде млада, за да ходя сериозно с някого, но зная, че не е това причината.

— Защо не им кажеш?

— Джо — отвърна тя, — аз съм само на деветнадесет години. Нямам професия, нито опит. Татко и мама винаги са казвали, че не ще се нуждая от нищо.

— Аз мога да те издържам.

— А ако не ми дадат разрешение за женитба?

Спомних си за нашето пойно птиче, което едно време държахме в къщи. Аз го пуснах от кафеза и то отлетя в мръсния заден двор; пет минути след това котката го хвана. Внезапно разбрах, че не мога да искам от нея да напусне дома си, за да го замени с някоя евтина квартира и затъпяваща служба в магазин или фабрика: Сюзън стои цял ден зад тезгяха на някакъв магазин, лицето ѝ е застинало в усмивката на продавачка, а краката я болят. Сюзън е във фабрика и получава заповеди от надзирателката, която я мрази заради младостта ѝ, красотата ѝ, говора ѝ и нейното явно превъзходство и която намира хиляди дребни неща, с които да трови живота ѝ! Такова нещо би ме накарало отново да изпитам същите чувства от преди двадесет години, когато видях обезобразеното телце на птичето, и разбрах, без никакво съмнение, че вината е само моя.

— Не се тревожи, мила — казах. — Ще намерим начин да се оженим.

— Те обикновено ми дават винаги това, което поискам — прибави тя. — Поне татко ми дава. Те не са лоши, Джо, наистина не са лоши! — Тя се хвърли внезапно върху мене и покри лицето ми с

целувки. — О, господи, толкова много те обичам, че просто не можеш да си представиш...

Тя обичаше с напрежение; напомняше ми напрегната игра на тенис — смесени двойки. Когато пъхнах ръка под блузата ѝ, потръпна конвулсивно.

— Джо, Джо, Джо! — Беше някъде далече от мене, не можех да я последвам, но знаех, че трябва да бъда с нея. — Обичам те, Джо. Толкова много те обичам, че бих ти позволила да ме стъпчеш, ако поискаш, ще ти дам да ме разкъсаш на парчета и няма да ми тежи! — Тя притисна моята ръка към гърдите си. — Искам да ме заболи тука. О, боже мой, толкова си красив! Имаш прекрасни очи, като на Христос...

Почувствувах как желанието ме напусна. Думите ѝ отекваха в ушите ми — никога нямаше да ги забравя. Бяха романтични, но зад тях се криеше страст, която ме плашеше със силата си.

— Обичам те — казах аз. — Искан ми се да те целувам навсякъде! — Пъхнах ръка под полата ѝ.

— Недей. Моля те, недей.

— Не ме ли обичаш?

— Ще направя всичко за тебе. Но ме е страх.

Отдръпнах се от нея. Винаги така завършваше и не знаех дали да съжалявам, или да се радвам. Запалих цигара с треперещи ръце.

— Разсърди ли се? — попита тя със слаб глас.

— Господи, Съюзън, не познаваш ли вече истините на живота? Обичам те прекалено много, там е белята. Не виждаш ли? — Изпънах ръката си. — От какво мислиш, че съм направен, любима?

— От плъхове, охлюви и кучешки опашки — рече тя. — На ти сега!

— А ти си от захар и аромати и всичко най-прекрасно! — добавих аз. Беше безсмислено да ѝ обяснявам, че е ужасно за нервите да се пресичаш точно в най-напрегнатия миг; освен това ми се искаше да я запазя в рамката на детската приказка. — Може би е по-добре да чакаме. Но аз те искам напълно!

— Сигурен ли си, Джо? Съвсем сигурен?

— Обичам те и искам да се ожения за тебе и да ти направя няколко дечица — казах аз. Вятърът духна в лицето ми нейната мека, черна коса с лъх на портокалов одеколон; исках косата ѝ да бъде по-дълга, исках да ме покрие и да ме погребее, исках да спя, а не да споря,

не да лъжа, не да обещавам, не да планирам бъдещето си също като въздушно нападение над Рур.

— И аз искам това — съгласи се тя. — Снощи сънувах, че си имаме бебе. Беше русо като тебе и през цялото време се смееше, а ние се гордеехме с него. Но... о, няма значение. — Тя галеше леко косата ми.

— Но какво?

— Ще си помислиш, че съм глупава.

— Обещавам, че няма. От цялото си сърце!

— Та ти нямаш сърце, Лемптън! — заяви тя. — Твоето сърце е люлееща се тухла.

— Само него си имам. — Погъделичках я и тя започна да се бори с мене и да пищи. — Ще те гъделичкам, докато ми кажеш!

— Ти си жесток — отвърна тя. — Много си жесток към бедната Сюзън!

— Кажи ми.

— Мислех си — прошепна тя, — че вече няма да ме харесваш, когато... когато си имам бебе!

Полюлях я нежно в ръцете си.

— Глупавичката Сюзи! Бременната жена радва бога. Ще те обичам още повече, ще се гордея, защото ще носиш моето дете.

— О, колко си добър към мене — каза тя полуразплакана. — Толкова си мил, толкова те обичам!

Точно това исках. Съвсем безлично изръкоплясках на собственото си умение. Странното беше, че вярвах във всяка дума, която казвах; беше ми лесно да говоря така, когато младото й стегнато тяло се докосваше до моето. Но думите бяха предназначени за друго, както беше предназначена за друго нощта, новият изглед на Уорли под лунната светлина и вятърът, който отново бе отслабнал, така че сякаш тревата, дърветата и реката в долината дъхаха в лицето ми. Сюзън можеше да разполага с всичко това, но аз го бях запазил отдавна за друго.

За градския бал взех под наем вечерно облекло. Костюмът не ми прилягаше много добре, нито ми беше по мярка новата риза, която купих заради него. Но когато заставах на прага на Албъртовия институт, не можех да не се почувствувам щастлив. През отворената врата на пътя се изливаше светлина и музика, тъмните листа на лавровите храсти по алеята блестяха; мелодията беше тази мелодия, която сякаш всички оркестри свирят, когато влизаш в залата — тъжен, изящен, възбудителен фокстрот. Залата беше украсена с провиснали надолу балони, накичена с гирлянди от цветни хартии, и навсякъде имаше цветя и папрат — градският бал в Уорли беше най-голямото събитие през годината, за което отделяха цели две страници в „Куриър“. Във въздуха се носеше синкава мъгла от тютюнев дим и миризма на парфюм, пудра, чисто бельо и женска пот; гласовете на гостите се надигаха и спадаха заедно, като че всички представляваха една личност, току-що уведомена от достоверен източник, че животът през следните няколко часа ще има смисъл — общият глас казваше спокойно и твърдо, без сянка от съмнение: „Аз ще се забавлявам.“

Повечето от съветниците бяха там и почти всички чиновници от общината, необичайни в черното и бялото на вечерните костюми или пък с разголени ръце и гърди. Като гледах огромната повърхност от петниста плът на секретарката, мислех си, че в повечето случаи би било по-добре тези гърди и ръце да останат скрити.

Видях Джюн да говори с Теди Соумс в края на дансинга. Беше облечена в зелена тафтена рокля, без рамене; Теди, както можеше да се очаква, не я гледаше в лицето. Запътих се към нея и тъкмо щях да ги заговоря, когато те се завъртяха по дансинга. Опитах късмета си при няколко други момичета, но успях да получа обещания за по-късните танци; градският бал беше с програмирани танци, първият подобен бал, на който присъствувах. Съветът, който ми даде Хойлейк, не беше много добър; тъкмо тука човек трябваше да си води дама. В противен случай, размишлявах аз мрачно, докато кръжах вдървено по дансинга с

едно очилато проскубано момиче от библиотеката, човек оставаше с десетата категория. Щях да направя по-добре, ако бях отишъл в някоя кръчма на Ледърфорг и бях поканил някоя мила „свободомислеща“ работничка.

Отидох в бара. Това, помислих си аз, докато се опитвах да привлека погледа на келнера, е още един недостатък на тези официални вечери. Или трябваше да платиш майка си и баща си за едно малко уиски, или да се издуеш от бутилкова бира. Магнах на келнера и от движението предницата на ризата ми се изду, почувствувах как се изчервява вратът ми. В този миг видях Сюзън. С нея беше Джек в шит по мярка вечерен костюм — бяла папионка и фрак нищо повече, нито по-малко. Копчетата му за ръкавели бяха златни, разбира се, а бялата носна кърпа в джобчето на гърдите — от коприна. Смееше се и показваше белите си зъби. Много бих искал да му ги строша; само че той би строшил моите по-напред. Сюзън носеше сребриста рокля, която представляваше компромис между скромността и изтънчената изкусност. Тя достатъчно изтъкваше слабите ѝ, но закръглени рамене и формите на младия стегнат бюст, за който, с тайно злорадство, си казах, че го познавам много по-добре от богатия глупак до нея.

Тя и Джек съставяха част от един малък кръг, чийто център бе Браун. Лицето му беше зачервено и щастливо. Хойлейк също бе там; гледаше право към мен, но едва-едва ми се усмихна. Бях в най-отдалечения край на залата; обърнах се с гръб към тях и взех чашата си. В устата си почувствувах лош вкус — храносмилателната ми система винаги се разбърква, когато съм разгневен.

Изпих набързо бирата и си поръчах уиски. Стоях с гръб към малкия кръг и се чудех дали да отида при тях. Извадих цигара, пребърках джобовете си и помолих съседа си за огън. Хванах погледа на Сюзън; тя се усмихна опияняващо и по вълните на този поглед аз се отправих към малката група. Докато траеше ужасно дългото пътешествие през залата, тя ми се виждаше все по-недостижима и опасна като един от онези броненосци с въртящи се оръдейни кули, които са били използвани в американската гражданска война.

— Добър вечер, Сюзън — казах.

— Здравей, Джо. — Тя видимо се поколеба. — Познаваш ли се с мама и татко?

— Приятно ми е, мистър Лемптън. — Гласът на мисис Браун беше топъл. Гледана отблизо, тя изглеждаше още по-страхотна; чувствувах, че лицето ѝ може да се вкаменява от кастова гордост.

— Срещал съм ви в общината, млади човече! — каза Браун. Той критически ме огледа с кафявите си очи. Те имаха същия цвят като очите на Сюзън. Изглеждаше самоуверен като Джек, само че по различен начин; един от белезите на тази му самоувереност беше йоркширският акцент, които подозирах, че леко пресилва. — Какво ще пиете?

— Шотландско уиски, ако обичате.

Той щракна с пръсти и келнерът се появи изневиделица. Погледнах Хойлейк. За миг върху лицето му се изписа сух блясък. Той се извини и се отдалечи бързо; залата беше претъпкана, но той мина през нея, без да закачи никого. Дори не гледаше къде вървеше; спомних си стария виц за кралица Виктория, която винаги сядала, щом ѝ се прииска, без да се грижи дали има стол под нея, или не. Светлината хвърляше отблясъци по черните очила и плешивото му теме, а вечерният му костюм приличаше на униформа в някакъв сложен и жесток византийски двор. Сега кралят и кралицата ме гледаха замислено и хладнокръвно. Келнерът ми поднасяше чаша горещ кехлибар, а мисълта, че ще го изпия, караше стомахът ми да се свива от страх, сякаш след питието щеше да се разкрие цялата непростима истина. Принцесата шепнеше нещо учтиво и ми се усмихваше светски, като че току-що сме се запознали, а принцът, застанал на високия си пиедестал, се готвеше да каже няколко мили думи на бедния, простичък бивш сержант, който може би се чувствуваше неудобно сред по-висшите от него.

— Не сте ли били между другото във Фринтън Басет! — попита той.

— В петдесет и първа^[1] — отвърнах аз.

— Един мой много добър приятел беше в същата ескадрила. Дероу, Чик Дероу. Много свястно момче, бяхме съученици. Строши си главата над Рур.

Ние, низшите офицери, казвахме „хвърли топа“. „Строши си главата“ беше журналистически израз. Едва не ми прилоша, въпреки че той просто искаше да говори на този жаргон, като си въобразяваше, че е мой.

— Не си го спомням.

— О, сигурно сте го познавали. Човек не може да не запомни стария Чик. Яркочервена коса и страхотен баритон. Би могъл да бъде професионалист.

— Не ми е известен — казах аз и продължавах да твърдя същото през следващите петнадесет минути, докато той, подпомаган от време на време от Браун и жена му, водеше играта „Познавате ли еди-кой си?“ упорито и безмилостно във всички сфери — обществена, политическа и дори религиозна. Те останаха учудени, че не познавам отец Джонс от Ледърфорг, той бил твърде несветски, разбира се, но в същото време единственият свещеник с изключителен интелект в цяла Северна Англия... Това е една добре известна игра, нейната цел е да унижи тези, които имат по-малко пари от тебе; не бих казал, че постигнаха голям успех с това, но все пак платих скъпо уискито на Браун и за следващото уиски, с което Джек ме почерпи. Най-върховното изящество и благоволение ми бяха показани, когато Джек отказа моята почерпка. (Не, не, драги приятелю, това питие е ужасно скъпо!)

Никога през живота си не съм се чувствувал толкова изоставен; бях в безизходно положение сред чашите с шери бренди и уиски и злобните, малки стрели, напоени с парализиращата отрова на „Познавате ли...?“ и „Сигурно сте срещали...“, и „Сигурно знаете...“, които непрекъснато се отправяха върху мене. Сюзън говореше твърде малко, виждах, че разбира какво става. Тя би ми помогнала, ако би могла, но ѝ липсваше необходимият опит или сила на характера.

Бях изпил две големи бири в „Сент Клер“, преди да отида на бала; заедно с четирите чаши уиски и нарастващото ми раздражение те ме накараха да напусна обичайната си предпазливост. Не бях пиан, но не можех да се контролирам напълно. Джек ме попита дали познавам сина на „Усмехнатия тъпанар“.

— Изумителен момък — каза той. — Сто на сто ще се убие с тази стара „Алфа“! Кара като луд. Сигурно го познавате, винаги се навърта из Дафтън.

— Не се познавам с лихвари — отвърнах аз.

Последва мълчание.

— Не ви разбирам, приятелю.

— Баща му продава дрехи на кредит — поясних аз. — Всъщност това е даване на пари под лихва. Купувате направо от производителя и продавате по цени на дребно, с петдесет на сто по-скъпо, отколкото всеки що-годе разумен човек би платил. След това си прибирате лихвата...

— Но това е бизнес — прекъсна ме Джек. Вие не бихте се отказали от печалбите, нали?

— Това е мръсен бизнес — заявих аз.

Лицето на мисис Браун дотогава бе напълно безизразно. Беше добре оформено лице с големи очи и бледа, чиста кожа, която подчертаваше меката чернота на косата ѝ. Докато говорех, то придоби израз на леко отвращение; искаше да покаже, че тя няма нищо общо с тази вулгарна личност, чиято риза се издува отпред, а копчетата за ръкавели са хромирани, нито пък желаше да присъствува на грубия, неуравновесен начин, с който посрещат учтивата забележка на милия Джек; Джек беше подчертано любезен към него, сякаш наистина той беше човешко същество, и това, разбира се, бе накарало отвратителното същество да се самозабрави. Тя хвана Браун подръка.

— Това е нашият танц, мили. Довиждане засега, мистър Лемптън.

Браун ми се захили.

— Не въставайте срещу начина, по който е устроен светът, момко! Забавлявайте се, докато сте млад. — Потупа ме по рамото и се отдалечи сред тълпата. Говореше по същия начин и притежаваше същата едуардовска стабилност като баща ми; разбрах, че бих искал, заради собственото си достойнство, да не го намразя по принуда.

[1] Петдесет и първа ескадрила. — Б.пр. ↑

21

— Трябва да те видя, Алис — казах аз.

— Наистина ли?

— Съжалявам, съжалявам за всичко.

— Доста време ти трябваше, за да го разбереш.

— Не мога да ти обясня по телефона — настоях аз. — Нямах да те безпокоя, но...

— Но какво?

— Ти си толкова много за мене. Бях толкова щастлив... — Сега думите не искаха да напуснат обора, от който толкова лесно изскачаха, за да отведат Сюзън в един фантастичен свят; а знаех, че са там, че са също като почистени, оседлани коне, които чакат да ни отведат настрана от лъжите и самотата, от унижението на взетия под наем вечерен костюм и почерпките с уиски, подхвърляни като стотинки. Но още не беше дошло подходящото време.

— Може да съм си намерила друг — каза тя.

— О, господи, само това не! — Но не бях истински уплашен; бях сигурен, че и тя бе почувствувала неизговорените думи.

— Не съм, не съм! Харесва ми хладнокръвната увереност, с която смяташ, че просто си седя в къщи и чакам да си мръднеш малкия пръст. Твърде много неща приемаш като сигурни.

— Добре тогава. Глупак съм бил да вярвам, че можеш да ми простиш...

— Чакай. Ще бъда в „Сент Клер“. Около девет часа. Сега трябва да вървя. Джордж слиза.

— Но вече минава десет часа — казах глупаво аз.

— Ти си невероятен, мили — изсмя се тя. — Довиждане.

Тя затвори, преди да успея да отговоря, и аз се върнах в общината. Едва не ме сгази един автобус; всичко беше отново в цветя и рози и аз бях толкова щастлив, че се движех в транс; само звукът на дрезгавия й глас беше достатъчен, за да свали грижите от раменете ми

и да превърне всичко, което се беше случило на градския бал, в нещо незначително.

Докато тичах по коридора на касовата служба, блъснах се в Джюн. Без да се замислям, обгърнах талията ѝ и я целунах по меката буза, покрита със златист мъх. Не целунах нея, а всички жени; знам, че са глупави и безотговорни, но затова пък имат някаква физическа доброта, свещена като млякото — няма лоша жена, защото тяхната добродушна обърканост ни дава живот.

Тя сложи ръка на бузата си и каза:

— Лятото е дошло.

— Винаги е лято, където си ти — отвърнах аз.

Видях как устните ѝ затрептяха, и как лицето ѝ доби замечтан израз. За миг прозрях истината. Тя беше добро момиче, девственица — човек винаги може да го познае, — а веднъж бях видял майка ѝ, прилична, пълничка жена с жизнерадостно лице. Джюн ми беше казала, че от майка си е научила всичко, което трябва на една домакиня — от печенето на кейкове до приготвянето на домашна бира. В едно по-свременно общество тя би носила специална прическа или цвете над ухото, с което да покаже, че си търси съпруг; и в такова съвременно общество всички млади мъже щяха да я преследват — разгорещено и настойчиво, не с почтени намерения. От нея се излъчваше честно, подхранващо щастие; ако се сравняваха жените с ястия, тя би била като хубав сос от говеждо печено, богат на солено разнообразие и почти сладостно успокоение; ако сравнението ви се вижда нелепо, приближете носа си до пресен сос от говеждо печено; неговият мирис е домашен и топъл като чиста кухня, а в същото време възбужда и създава поетичност като цветята и тревата, с която се хранят животните.

Разбрах всичко това, но продължих да тичам, без да погледна назад. Преди Коледата беше възможно да се огледам назад; преди Коледата беше възможно да ухажвам Джюн. Сега вече нищо друго не можеше да се случи и винаги съм бил доволен, че го разбрах. От четири години тя е омъжена щастливо — или поне аз не знам да е нещастна. Но чувствавам, че някак съм я наранил, сякаш тя ми е предложила домашен обед, а аз съм се отказал от него заради филия тебеширен фабричен хляб, намазан с фабричен пастет. Винаги, когато си помисля за Джюн, изпитвам чувството, че съм пропуснал нещо.

Сигурен съм, че сами избираме съдбата си; но не мога да не призная, че след като веднъж човек е избрал определен път, много малко са възможностите да го промени.

Но тази сутрин в главата ми нямаше място за подобни мисли; скоро щях да бъда с Алис и двумесечното ми въздържание щеше да свърши — само това беше от значение. Желанието ми да бъда с нея се дължеше предимно на това; в края на краищата човек не можеше дълго време да води нормален полов живот и когато внезапно го лишат от него, да не страда. Не че я желяех само като тяло; главната причина за моето въздържание беше, че покрай нея отвикнах от бързите запознанства по танцовите забави, от пропадналите посетителки на кръчмите, от леките забавления, от минутното задоволяване — има хиляди синоними за това, което искам да кажа, и тяхната плоска грозота винаги изразява отвращението, което всеки мъж, издигнал се поне на една степен над маймуната, изпитва, когато се събира с презирана от него жена. Но униженията, които бях претърпял след скарването ни — от Хойлейк, от Боб и Ева Стор, от Джек Уелс, от Браунови — се разтопиха в паметта ми пред мисълта, че отново ще държа Алис в ръцете си.

Следобедът отидох в Гилдън, цели три часа приемах пари от наеми и данъци и изплащах заплати; за щастие тази работа, която все по-често ми пробутваха — беше такава, че и най-големият тъпак можеше да я върши насън. Въпреки това на мен обикновено ми доставяше удоволствие да ходя там; както казах и преди, Гилдън беше типично селце сред ливади, жителите му бяха в невероятни родствени връзки и винаги ми беше интересно да гледам дванадесетте основни типа лица (от нормандското нахлуване^[1] насам, там винаги е имало само дванадесет семейства) с малки вариации, които се дължаха на пола и възрастта.

През този следобед всички лица пред мене бяха празни. Само едно лице исках да видя, само един глас исках да чуя, само едно тяло исках да докосна. Веднъж в лагер „1000“ изпуших предварително цигарената си дажба и прекарах три дни без тютюн; сега изпитвах нещо още по-силно, някакъв солен вкус, тежест отвътре, тъмно безпокойство; празните лица пред мене бяха лица на пленници, дългата дъбова маса, тежките счетоводни книги, обявленията и жълто-зелените стени в предната стая на селската канцелария бяха като

бодливия тел, картечните и елзаските часови, за които всички разправяха, че при бягство стрелят най-напред в половите органи.

Когато се срещнахме в „Сент Клер“, съвсем не стана така, както си го представях. Бяхме сами в стаичката; целунах я леко по бузата. Тя простря ръка, докосна лицето ми и преглътна сълзите си — издаде леко ридание без преструвка, без поза и стомахът ми се разплу от жалост.

— Прости ми за всичко, мила. Не е било нарочно, никога не съм искал да ти причиня болка.

— Виж как се излагам! Исках да бъда съвсем разумна.

— Недей, за бога! Хайде да излезем и навън ще говорим!

Щом влезе в колата, тя се отпусна; по бузите ѝ потекоха безспирно сълзи, които оставяха успоредни следи по грима. Карах към Спероу хил с най-голямата бързина, която посмях да развия и едва не блъснах един велосипедист в края на улица „Сент Клер“; видях побелялото му лице, когато залитна в канавката и размаха юмрук подир нас.

Лежахме в сумрака под буките и аз мълчах. Тя продължи да плаче, зарови лице на гърдите ми; по ризата ми остана тъмна следа от влага.

— Вече няма значение — казах аз, когато тя най-последно подсуши очите си. — Няма смисъл да плачеш. Знаеш защо вдигнах толкова врява, нали?

— Радвам се, че го направи — отвърна тя. — Беше отвратително, когато ме гледаше като мръсен парцал, но съм доволна, че те засегна.

— Обичам те.

— Аз съм стара и видът ми е ужасен. Не е възможно да ме обичаш.

Тя наистина изглеждаше ужасно, дори и в тъмнината годините ѝ личаха; но думите бяха вече изречени, нашето пътуване беше започнало. Чувството ми към нея не беше романтично — не си правех никакви илюзии нито за нея, нито за себе си. Когато бяхме заедно, не се чувствавах самотен, когато не бяхме заедно, се чувствавах самотен. Цялата работа беше толкова проста.

— Не ме ли обичаш? — попитах я аз.

— Разбира се, че те обичам, глупчо. Защо мислиш, че плаках?

Около нас се носеше миризма на лято, на нова зеленина и на влажна пръст; горе на ливадите въздухът беше чист и свеж, нямаше дим и прах, от които да чувствуват дробовете си пълни с вата. Ние бяхме част от всичко това, но някак спокойно; бяхме една обща щастлива личност, една действителност. Поисках да я имам тогава, но не заради самия акт, а за да бъда по-близо до нея, да ѝ дам нещо от себе си. Сложих ръка на коляното ѝ. Тя я отблъсна.

— Не сега.

— Прощавай!

— И ти прощавай. Нямаше да дойда тази вечер, в такива моменти винаги изглеждам ужасно и се чувствавам още по-зле. Знаеш какво е...

— За щастие, не знам. — Двамата се разсмяхме.

— Имах страшна нужда да те видя, но не е приятно да ти се натрапвам...

— Ти не можеш да ми се натрапиш. Сега те обичам, както всеки път!

— А би ли спал с мене? Искам да кажа в едно легло с мен?

— Защо не? Щом се чувствуваш болна и нещастна, ти се нуждаеш от компания.

Тя пак се разплака.

— О, боже мой, ти си толкова *нормален!* Точно за това те обичам, обичам те, обичам те! — Следващите думи тя изговори шепнешком. — Тъй съм щастлива с теб, че ми се иска сега да умра. Иска ми се сега да умра.

[1] Нормандското нахлуване — През 11 век. — Б.пр. ↑

Следващите два месеца бяха напълно щастливи — поне докато бях с Алис. Престанахме да бъдем любовници; превърнахме се в съпруг и съпруга. Сигурността, спокойствието, нежността, която тя ми даваше — това беше важното; заедно с тях и разговорите ни, в които нямаше опасни места или забранени теми. Никога не криехме нищо един от друг, наистина разговаряхме, думите ни се различаваха от животинските звуци или репликите в изкуствените човешки отношения.

След градския бал продължих да излизам със Сюзън. Сега вече няхах никакви надежди да се ожена за нея; но не виждах защо да я оставя. Тя представляваше моята седмична вноска в тотото, случайния ми избор без надежда за печалба. Може би ходенето с две жени едновременно гъделичкаше и суетата ми; освен това да излизам с нея беше един задоволителен начин да плюя в лицето на Джек Уелс и на всички други като него.

Сега вече не изпитвах истинско удоволствие от любовната си игра със Сюзън. След като веднъж се „навиеше“, ако мога да се изразя така, тя вече не спираше. Дори в автобуса или на улицата, тя искаше да си държим ръцете или да я прегърна през кръста. Един път изпитано, всичко това ставаше досадно. Не стигнахме докрай, колкото задълбочени и интимни да бяха нашите връзки. Ако Алис не ми беше любовница, сигурен съм, че можех да накарам Сюзън да ми даде всичко, което желяех. Но при това положение тя беше като десерта, с който се развличах след основното ядене — много вкусен, чист, лек, със захарния памук на младостта, но безплътен, недействителен, не задоволяващ глада.

При нея получавах нещо друго — възвръщах си младостта. Бях влязъл във въздушните войски на деветнадесет години и израснах твърде бързо. В една възраст, когато целувката би трябвало да бъде още филмово вълнение и да не се свързва сериозно в съзнанието на младежа с резките физически дразнения на пубертета, аз вече живеях в

едно летище близо до Кардингтън и зачервените пръсти на готвачката от походната кухня ме пипаха твърде сръчно (Е, чини ми се, че досега не си бил много опитен, а, миличък?). Възвръщах си младостта, доколкото това беше възможно. Но сега небето не беше готово да избухне, нямах чувството, че ще умра от радост, докато откривам колко прекрасни са женските тела — детските игри, които играехме, бяха пълни с магия само ако човек вярваше в магията.

Сега ми се струва невероятно, че конфликтът ми се е разминавал толкова дълго време. Алис знаеше, че излизам със Сюзън, но не даваше вид, че това я тревожи.

— Тя е цяло бебе — веднъж ми каза Алис. — Скоро ще ти омръзне. Само се помъчи да не ѝ причиниш страдание, това е всичко, мили.

По онова време реакцията ѝ ме озадачи. Сега вече не. Тя беше сигурна, че Сюзън няма да се омъжи за мене, беше уверена, че може да ме задържи. Нямахме защо да си хаби силите в припадъци на ревност; просто чакаше неизбежната раздяла. Но се случи нещо съвсем различно от това, което тя беше предвидила.

Спомням си последната вечер от спокойните ни срещи, както човек си спомня приема в навечерието на предстоящия метеж, пиесата, гледана два часа преди земетресението. Вечерта беше топла, аз се излеждавах в кревата и ме мързеше да се облека; Алис влезе в стаята, облечена в черна тафтена рокля. Изшумя и седна до мене.

— Закопчей ми копчетата на гърба, миличък.

Направих това, което ме помоли, с притворени очи, усещах, че с всяко закопчано златисто копче и аз се привързвам все по-близо до нея.

— Добре ще бъде да се облечеш — каза тя. — Елспет всеки миг може да се върне.

— Алис, облечи ме!

— Ах, ти, дърт овен! — рече тя щастливо. — Ще ме оставиш ли наистина да те облека?

— Защо си мислиш, че те помолих? — Обгърнах я е ръце; гладката остра тъкан на тафтата се допря до голата ми кожа и ме накара да потръпна от удоволствие. — Хайде! Искам да се грижат за мене и да ме гледат!

Тя ме облече с опитността на медицинска сестра. Затворих очи и вдъхнах миризмата и — нейният лавандулов одеколон напомняше

слънчева светлина в утринна стая.

— Обичам да се грижат за мене — казах аз.

Тя беше бледа, а устните ѝ — силно стиснати.

— Не мога да намеря чорапите ти.

— Чувствувам, сякаш ръцете ти са останали по цялото ми тяло.

Чудесно е...

Лицето ѝ се сбръчка, тя се повали на кревата и заплака шумно.

— Искам през цялото време да се грижа за теб, Джо, Искам да върша всичко за теб, да ти готвя, да ти кърпя чорапите, да ти чистя обувките, да те обличам, ако трябва, да имам деца от тебе...

— И аз го искам!

Лицето ѝ беше върху стъпалата ми. Думите ѝ бяха глухи, не бях сигурен какво казва.

— Много съм стара за тебе. Твърде късно е. — Върху стъпалата си почувствувах влагала на сълзите ѝ.

— Хайде да заминем някъде заедно — предложих аз. — Омръзна ми да се срещаме така. Искам да спим заедно — помниш ли?

— От това сърцето ми се къса. — Тя се привдигна до мене и притисна силно моята ръка върху корема си. — Празна съм. Нощем лежа будна и ме боли от празнотата. Събуждам се и съм сама, разхождам се из Уорли и съм сама, говоря с хората и съм сама, гледам лицето му, когато съм в къщи, и то е мъртво той се усмихва или се смее, или добива замислен израз, сякаш нахлузва различни дрехи или иска от осветителя различни светлини на сцената... — Тя се изсмя, хвана ръката ми и заби нокти дълбоко в нея. Пусна кръв, освободи ръката ми и ме погледна диво. — Истерична съм, нали?

Разтърсих я леко.

— Намери ми чорапите и ми направи чай. Обичам те.

— Добре. Добре, ще ти направя. — Тя извади чорапите изпод тоалетката и ги донесе. — Измих краката ти със сълзи — каза тя. Погали ги леко с косата си. — Измих краката ти със сълзи и ги избърсах с косата си.

Тя ми обу чорапите и завърза връзките на обувката ми. След това излезе от стаята. Спря се на вратата, сякаш я удариха или се беше надигнал вятър, който духа със сто километра в час, а тя се бе възправила срещу него. После бавно притисна ръка към корема си.

— Дай ми чантата, Джо.

Изтичах при нея.

— Какво ти е, скъпа?

— Нищо ми няма. — По лицето ѝ беше изписан страх, сякаш вятърът я тласкаше сантиметър по сантиметър към пропастта. Глътна две таблетки, които взе от чантата; почувствувах как тялото ѝ се отпуска. — Не се тревожи толкова, Джо. Просто една женска болест. Няма да умра.

— Но нали неотдавна...

— Има много видове женски болести, скъпи. Седни сега и почакай да стане чайт. — Целуна ме по челото. — Обичам те, Джо.

Седнах върху розовочервената покривка на кревата, заобиколен от снимките, стъклената менажерия, пулверизаторите, различните вази и цветя, броевете на „Сцена“ и „Театрално изкуство“. Чувствувах се празен и светкавично разбрах какво е да бъдеш Алис; сякаш аз самият усещах болката в корема си, сякаш чрез върховно усилие на волята бяхме си сменили телата. След вечеря напуснах както винаги апартамента преди нея. Докато крачех по тъмния коридор и неговата тишина се различаваше от истинската тишина, както упойката се различава от истинския сън, аз си помислих внезапно: „Нямаше защо да я напускам.“ Слизах по спираловидните стълби и продължавах да чувам думите ѝ; „Искам да върша всичко за теб, искам да имам деца от теб.“ Това беше възможно, беше реално; аз можех да бъда с нея през цялото време, можехме да пуснем дълбоки корени и да бъдем добри като татко и мама. Можехме да се оженим, но не само да получим свидетелство, което да узакони връзката ни — не бях достатъчно възрастен, за да спра да тичам подир призраци, за да се наслаждавам от настоящето в истинските му цветове, без да ги развалям с излъчванията на мечтите.

Когато излязох на улицата, някой ме потупа по рамото. Извърнах се. Беше Ева Стор.

— Имаш гузен вид — подметна тя. — Какво правиш толкова далече от дома си?

— А ти какво правиш тука, драга?

Застанала до мене, с малкото си пълничко тяло, допряно до моето, и с кръглите си черни очи, тя ми заприлича на птица. Но птиците не само пеят и танцуват из небето, те също така връхлитат

върху жертвите си от стотици метри и изкълват очите на умрелите — а дори и на живите, ако се осмелят.

— Бях на гости — каза тя. — Всичко е напълно почтено.

— При приятелка, разбира се?

— Да, една съученичка.

— Добре, добре, вярвам ти. — Хванах я подръка. — С автобуса ли ще си вървиш? — Искях бързо да я отдалеча; „Фиатът“ беше паркиран наблизко.

— Нищо друго не ми остава. Този месец Боб не можа да намери никакъв допълнителен бензин.

— Ще ти подействува по-добре да походиш малко сред обикновените хора.

Тя бутна ръката ми.

— Чакай, по-добре аз! — тя ме хвана подръка. — Ето, не съм толкова любяща като Сюзън, но за тази вечер ще свърша работа, нали? Бог да ни е на помощ, ако ни види някой! Нямах представа колко жители на Уорли идват в Ледърфорг.

Сега бях брониран против нея. Докато слизахме на улицата, аз казах с тон, който приличаше на просташко ръмжене:

— Твоята целомъдреност е твърде добре известна, мила.

Тя не си махна ръката.

— Опитваш се да бъдеш саркастичен.

— О, не! Аз те уважавам, мисис Стор.

Тя сякаш не обърна внимание на тази реплика.

— Не ми каза при кого сте ходили на гости.

— При един стар приятел.

— Мъж или жена?

— Много искаш да знаеш. — Не можех да кажа нищо друго; исках да измисля някакъв стар познат от въздушните войски, но лъжите са винаги опасни. А не смеех да спомена името на Елспет.

— Погледни! — посочих на запад. Слънцето залязваше — потъваше като боен кораб, блестящата му червенина сама загасваше в черното море на Ледърфорг. По огромното здание зацъфтяха малки, жълтеникави светлинки и се чуваше шумът от дръпнатите пердета. — Хубавият залез винаги ми доставя голямо удоволствие, казах аз.

— Така ли? — За миг Ева положи глава на рамото ми. — Ако приятелят ти е мъж, кажи му никога да не употребява лавандулов

одеколон — рече тя.

Тази беше причината, поради която след три дни получих писмо от Сюзън.

„Не искам никога вече да те видя. Не обръщах внимание, когато хората ми разправяха за теб и нея, но сега знам, че през цялото време, докато ходехме заедно, ти си имал връзка с нея. Скоро заминавам в чужбина, така че няма смисъл да ми пишеш или да се обаждаш по телефона. Ти се отнесе много лошо към мене и най-много ме боли от това, че през цялото време си ме лъгал. Сигурно си мислил, че съм много млада и глупава, за да те направя щастлив. Може би наистина съм била такава; но сега се чувствавам възрастна. Надявам се, че ще бъдеш щастлив и ще получиш всичко, което така много желаше. Не ти се сърдя, само съм тъжна и наранена, сякаш е умрял някой, когото съм обичала.“

Все пак писмото беше добре написано; първото писмо, което получавах от нея и изобщо от жена; вече нямаше нужда да харча дори символичния шилинг за десерта, целият ми телесен и емоционален капитал можеше да се отдаде на Алис. Историята приключи благополучно — допи беше ласкателно, че аз съм станал причина за нейната скръб. „Сякаш е умрял някой, когото съм обичала“ — запомних изречението наизуст. То изразяваше факта, че тя ме е обичала, но че всичко е свършено, и че тя е много натъжена от това, без да се принизява до обиди или да заплашва със самоубийство. Писмото беше чиста втора категория; жена от моята категория дори ако се потрудеше да напише писмо, не би могла никога да постигне този невинен, достоен и елегичен тон.

С усмивка отворих писмото от Чарлз.

„Установих се щастливо в Лондон, макар че досега не съм успял да намеря някоя стара богата мамичка, от които, според общите сведения, градът гъмжал. Въпреки това понастоящем съм се забъркал с детската библиотекарка, малка, прекрасна женичка от пета, ако не и от четвърта категория, интелигентна (поне досега се съгласява с всичко,

което казвам) и неопорочена, в което мога да се закълна. За моя най-голяма изненада, тя си има татко, който е *директор на фирма*. Наистина фирмата е малка и таткото е родил трима сина — едри пияници, които непрекъснато пилеят средствата на стареца. Единият е в Оксфорд, другият е писател и получава прекалено щедра издръжка, а най-възрастният работи във фирмата, където взема твърде висока заплата. Никой не се замисля за бедната малка Джулия — но можеш да бъдеш сигурен, че в мое лице тя е намерила предан защитник.

Но не за това исках да ти пиша. Преди да се спусне над нас тъмната нощ на брака — или поне над мене, — какво ще кажеш за едно съвместно прекарване на ваканцията в Дорсет? Предложиха ми една вила в Къмли, която се намира на малко заливче близо до Лълуърт. Рой Мейдстоун ще поделити разноските с нас и ще можем да прекараме две седмици в риболов, пиене и, надявам се, грешни взаимоотношения с местните прелъстителки, за които всички казват, че били глупави, любвеобилни, страстни и миришели на сено и орлови нокти.

Единственото неудобство е, че вилата е на разположение от 20 юни до 11 юли, а Рой и аз не можем да отидем преди 24. Вярно, че ще изгубим само четири дни, за които плащаме, но въпреки това се дразня. Ти беше казал, че можеш да се разкараш на 20-и — така че, ако искаш, отиди преди нас и там състави списък на вероятните девственици, на местата с историческо и географско значение и т.н. Живописната малка резиденция е напълно твоя. А можеш да останеш и в моето жилище — както ти решиш...“

Усмихнах се отново. Двамата с Алис си правехме неясни планове да заминем заедно, пък дори и за една нощ. Тя отиваше през юли да посети една стара приятелка в Лондон. Джордж потегляше за континента по работа...

— Чаят ти изстина, Джо — рече мисис Томпсън.

— Мисля си за отпуската.

Тя ми наля нов чай.

— Всичко ли е уредено?

— Да — казах аз. — Чудна работа, винаги щом човек поиска нещо, той го получава.

Щастливият израз на лицето ѝ се промени. И преди бях виждал нещо подобно — леля Емили изглеждаше по същия начин при

дознанието около смъртта на родителите ми. Гледаше ме едно старо лице, което знаеше твърде много за любовта, истинската човешка любов, прозаична като понеделниците, в които се пере, и необходима като месечната заплата, лице, което знаеше твърде много за болката, а я съобщаваше с равнодушен глас, също като показание на полицаи; в този миг мисис Томпсън знаеше всичко за мен, виждаше през тъканта на моите думи направо в черепа зад тях.

— Човек винаги получава това, което иска, докато е млад — каза тя. — Тогава целият свят се е наговорил да му дава...

След това тя отново доби предишния си израз и аз излязох от съдебната зала на отдавна миналата 1943 година, залата, която миришеше на влажна вълна, на изсъхнало мастило и на каменен под и в която следователят слушаше леля Емили с отегчено тлъсто лице, за да се върна в предната стая, където слънцето блестеше по полираната дъбова маса и навън се виждаше „Игъл роуд“, светла и жизнерадостна като току-що окъпано бебе.

Когато стигнах в службата, там беше пълно с хора, които поздравяваха Том Харод. Том беше главният счетоводител, очилат, плешив, тридесет и няколко годишен, приведен като всички канцеларски служители и с бледо лице; допусках, че има всички нормални човешки качества, но винаги ми се струваше, че е бил включен в някоя нова пратка канцеларски принадлежности или е бил подарен за Коледа вместо настолен бележник и мастилница.

Присъединих се към тълпата.

— Хайде, да е честито! Вие ще бъдете много добър помощник главен касиер. Кога заминавате на юг?

— Почакайте — каза той. — Още не съм си дал оставката. — Той сложи ръка върху рамото на Теди. — Надявам се, че ще можете да продължите и без мен.

Теди имаше самодоволен вид. Не му подходеше. Когато Том си отиде и двамата останахме сами, той попита:

— Ще подаваш ли молба за неговото място, Джо?

— Не можеш да получиш четвърта степен, преди да остарееш достатъчно, за да ѝ се радваш — казах аз. — Освен това не си струва допълнителната отговорност.

— Въпреки това ще направя опит — отвърна той.

— Ти всъщност имаш по-добри възможности от мен. По-отдавна служиш тука. — Той наистина беше по-отдавна в службата, но не беше добър като мен и го знаеше. — Отначало ще ти дадат трета категория — добавих аз. — Има нещо в четвърта категория, което ги ужасява.

— Колкото и да е малко повишението, все помага — рече Теди.
— Нали знаеш, че ходя сериозно с Джюн?

— Много хубаво правиш. — Внезапно изпитах чувството, че съм загубил нещо, а след това усетих как между мен и останалия свят се издига преграда. — Желая ти щастие, Теди. С нея, и в работата.

— Наистина ли няма да имаш нищо напротив, ако подам молба?

— Защо, по дяволите, да имам нещо против?

— Ще ти бъда началник.

— Том никога не ме е безпокоил.

— Подразбрах, че Хойлейк ще прави преобразования.

— Отдавна го знам — казах аз. Погледнах редиците папки, мастилницата за червено и синьо мастило, които прислужникът трябваше да почисти предишния ден, тенекиения капак, използван вместо пепелница — сега в него димеше цигарата ми, сметачната машина и пишещата машина, календара с момичето, което приличаше на Сюзън, пълната със сметки кошничка на бюрото ми. Всички те бяха части от цялата отвратително уютна пустиня. — Но отсега нататък поне, помислих си аз, като се извърнах с гръб към календара, отсега нататък поне няма да ме мамят миражи.

— Отдавна го знам — повторих аз. Сложих ръка върху рамото на Теди и го стиснах уж приятелски, докато направи гримаса от болка. — Давай напред, Теди!

Когато стигнахме до Ул, Алис беше заспала на рамото ми. Беше твърде горещо; прозорецът бе стоял отворен през цялото време, но това само раздвижваше въздуха като овесена каша, без да вкара нов кислород. Разтърсих леко Алис, тя бавно се разбуди, отвори очи и щастливо ми се усмихна. Беше облечена в широка синя пола и бяла блуза; помогнах ѝ да се изправи на крака.

— Четири дни — поде тя, когато най-после седнахме в таксито. — Цели четири дни. Не знам как съм успяла да изчакам толкова дълго!... — Целуна ме, без да обръща внимание на тълпата курортисти около гарата. — Погледни — каза тя, докато колата се провираше сред пищно зелените ливади — ето ти къщата от „Тес от рода Д’Ърбървил^[1]“. Веднъж играх Тес в една ужасна постановка в подвижния театър и назубрих всичко около нея. Такава местност е само за страсти, мили.

Ухапах леко ухото ѝ.

— Това обещание ли е?

— Всичко, каквото пожелаеш — прошепна тя. — Ако искаш, можеш и да ме биеш.

— Това ще зависи. Ако не ми готвиш яденето добре...

— Има пълен сандък с храна. Изпразних целия килер.

Прошепнах нещо не съвсем прилично на ухото ѝ и за мое учудване тя се изчерви, а после се захили като ученичка.

— О, какъв сте бил, вие мистър Ел, наистина, човек не може да ви удържи, щом се разпалите. Не оставяте за миг момичето на мира, ама никак!

— Вярно, моме! — казах аз. — Истината е, че съм ненаситен. И направо ти казвам, предстоят ти трудни времена.

Тя сложи пръст на устата си и погледна към шофьора.

— Не беше ли ужасно, докато чакахме?

— Божичко, наистина! Преди да те видя на „Уотърлу“, не ми се вярваше, че ще стане. Дори и сега не изглежда действително.

— Ще го направим. — След това седяхме, без да говорим, и си държахме ръцете, докато таксито спря пред вилата.

Тя беше варосана, със сламен покрив и две входни врати една до друга; първоначално е била разделена на две къщи и собствениците им ги съединили. Вилата бе построена в най-ниската част на една стръмна поляна, която започваше от главния път, сред буйно израсли къпини и бъз и около нея имаше някакъв особен полъх на доброволно усамотение. Зад малкото възвишение се чуваше тихото бучене на морето.

Платих на шофьора и той подкара колата с убийствена скорост нагоре по алеята; таксито беше стара, висока „Минерва“ и се клатеше, а ресорите му скърцаха.

— Човек може да помисли, че има духове — рекох аз.

— Сигурно има. И ние ще идваме като духове тук, след като умрем, искаш ли?

— Още няма да умираме — отвърнах аз, грабнах я на ръце и я пренесох през прага. Оставих я на канапето във всекидневната и застанах над нея леко замаян.

— Видя ли сега? — каза тя. — Вече си компрометиран.

— Пет пари не давам. Слушай, мила, ние сме сами! Не ще се безпокоим дали Елспет няма да се върне неочаквано, дали Ева не ни шпионира. Не трябва да се разделяме в десет часа и мога да те обичам, когато си искам.

— А защо не сега? — Тя ме дръпна до себе си. Почти веднага я придружих в агонията на щастieto, потънахме в неизвестни измерения, от които изплувахме, разтреперани и уплашени — сякаш се бяхме съединили, разтопявайки се един в друг като амеби, но в същото време се сблъскахме със сила, като катастрофиращи коли.

— Исусе! — възкликна тя — това беше чудесно! — Възкликанието ѝ не звучеше богохулно, както не бе звучало богохулно и преди малко. Беше го повтаряла задъхано и удивено; за първи път я чувах да произнася тази дума.

Преди да стане време за чая, ние се измихме в кухнята. Тя беше малка и хладна, с каменен под: умивалникът бе плитък и водата плискаше. Беше леденостудена; Алис се съблече до кръста и потръпна, когато по гърба ѝ потекоха няколко капки. Прах покриваше малкия прозорец; в полумрака кожата ѝ сякаш излъчваше светлина. В този миг

бях освободен от желаниа и видях тялото ѝ съвсем безлично, като подреждане на цветове и светлина, една радостна теорема от линии, които са щедро закръглени, които се дават, дават, дават на въздуха, дават се на студената шипяща вода, дават се на мен — женското тяло с всяка своя частица иска винаги да живее, а мъжкото е винаги склонно към смъртта. Докато Алис беше при мен, аз нямаше да умра, сякаш мама и татко бяха отново живи — това бе краят на страха и самотата.

Тя се извърна и ме прегърна през врата.

— Никога не съм позволявала на мъж да ме гледа, като се мия — каза тя. — Винаги съм била непримирима по този въпрос — на мъжете е било позволено да ме виждат само в най-добрия ми вид, гримирана, изкърпана, сресана. Но ти — ако ти доставя удоволствие, можеш да ме гледаш. Пет пари не давам как ме гледаш, стига да ме гледаш. Обичам те, Джо, обичам те, както трябва, като твоя жена. Искан ми се толкова да се обичаме, че да не става нужда да си го казваме. Но искам също и непрекъснато да ти го казвам.

— Обичам те, обичам те като твой мъж. Бих умрял за теб.

— Не говори за смърт.

— Бих живял за теб тогава. Ще те направя най-обичаната жена в целия свят.

— Не. Само жената, която ти обичаш най-много. — Тя въздъхна. — Ако можех вечно да остана тук.

Очите ми се насълзиха. Всички ние сме въплътени в егоистичното джудже, наречено „Аз“ — влюбваме се в някого и толкова бързо се превръщаме в човешки същества, че дори ни боли.

— Сега вече е действително — казах аз. Цялата земя е твърда.

Хапнахме добре — американски консервирани наденици, сушени яйца и компот, а след това слязохме до Къмли. Или по-скоро се изкачихме; селото беше на около една миля от морето, а вилата — при входа на залива. Стигнахме до селото към шест часа и беше вече малко по-хладно; осигурихме хляб и мляко от селския магазин, седнахме в градинката под сянката на един голям дъб и позволихме на спокойствието да дойде при нас, да остане и да си вре лекичко муцуната в ръцете ни като малък, галъовен шпаньол.

Тя се беше преоблякла в силно деколтирана копринена рокля с шарки в синьо, огнено червено и златно, които преливаха една в друга; платът напомняше тъмното обилие на кейк с плодове — светло

медената коса и леко обгорилата кожа на Алис изглеждаха екзотични върху неговия фон. Един ратай, който се прибираше у дома си, обвит целият в дрехи срещу двадесетте градуса, на сянка, ни каза добър вечер, а бледите му очи огледаха замислено тялото ѝ.

— Пуловер, жилетка, фланелена риза, кадифени панталони, а отдолу сигурно дълги вълнени гащи — изброй тя. — Изпотявам се само като го гледам.

— В Германия работех гол до кръста — рекох аз. — Настивах при всяка промяна на вятъра, веднъж слънцето ме изгори и едва не полудях.

— Всезнайко — каза тя. — Представляваш си, че всичко знаеш, а?

— Ами, не знам дори къде съм. Тук няма планини, няма фабрични комини, няма почернели здания — упадъчна работа!

— Не можеш да кажеш, че Уорли е силно индустриализиран.

— Вярно е, но при него индустрията се крие зад всяко нещо. Тук е съвсем различно. — Погледнах близките къщи — блестящо бели или чисто кремави, с ниски сламени покриви, те сякаш съзнаваха собственото си очарование. После прехвърлих поглед насреща върху църквата от посивели камъни. Цялото село миришеше на мляко, сено и чист летен прах; усещаше се и някаква дремеща, успокоена чувственост.

— Различно е — каза тя. — Този свят е по-стар. Толкова е различно, че е дори малко чуждо. Той принадлежи на фермерите и на благородниците. Предполагам, че повечето от тях миришат, но торищата поне миришат по-здравословно, отколкото дараците за вълна. По английско е от Севера — господи, какви глупости говоря!

— Не спирай! — Винаги обичах да я слушам; тя можеше да говори за съвсем странични неща, без да превръща разговора в лекция.

Бяхме седели около час, когато покрай нас минаха две момичета, следвани от две момчета. Погледнах едното момиче. Изглеждаше на петнадесет години, с плоско безизразно лице и черна коса. Беше облечено в тясна басмена рокля, през която се виждаха очертанията на краката ѝ.

— Добър вечер — поздрави тя. — Знаете ли колко е часът, моля?

Преди още да погледна часовника си, Алис я осведоми бързо и кратко. Момичето продължи да ме гледа и очите ѝ обгърнаха тялото ми

от горе до долу, така както бях направил и аз.

— Благодаря, господине — каза тя. — Времето е приятно, нали?
— После се обърна и продължи надолу по алеята, като леко поклащаше бедра. Чух ги да се хият, когато се скриха към гората на запад от селото.

— Пие ми се нещо — рече Алис. Погледна към гората. — А на нея — не!

— Обичам те — заявих аз. — Не ме интересуват малки момичета. Особено пък „прокурорски деца“, като това.

— Ти ще останеш тука след мен. Ще ми обещаеш ли нещо — сега в трезво състояние, посред бял ден? Недей спа с нея! С всяка друга, мили, само не с нея.

— Разбира се, че няма. Няма да мога да го направя.

Тя се засмя и лицето и загуби напрегнатия си израз.

Тръгнахме към кръчмата, прегърнати през кръста; никога не бях се чувствувал така свободен, така отърсен от напрежение, грижи и срам. Кръчмата беше стара постройка с нисък таван, дъбови греди, дебели стени, прозорци с решетки, беше приятно да седиш там, да слушаш топлото бръмчене на дорсетския говор и да пиеш кафява бира, която, за разлика от повечето южни бири, имаше приятен малцов вкус. Стигнахме до третата чаша. Предложих цигара на Алис.

— Не, мили.

— Имам достатъчно цигари.

— Не искам да пуша. Струва ми се, че никога вече няма да ми се пуши. Сега имам теб, имам тази вечер, имам още три дни; имаме си къща, пълна с разни неща за ядене и пиене (и то много неща за ядене и пиене!) и нервите ми са спокойни. Това не е толкова важно, че да мисля за него, но все пак не е и маловажно, защото е символ. Ти пуши, щом искаш, скъпи. Но ако моите нерви се нуждаят от успокоение, аз ще... — тя ми пошепна останалото на ухото.

Почувствувах се, сякаш ме бяха хванали за врата и ме бяха пуснали през едно небе от ръце и всяка ръка беше на Алис и ме сваляше леко надолу, докато пак се намерих в кръчмата, замаян от радост и загледан в тъмносините очи на Алис. Не можех да кажа нищо; мигът беше огромен. Бях открил какво е любовта, бях открил не както досега в какво моята любов прилича на другите, а в какво се отличава от тях. Когато я гледах, знаех, че в нея е събрана цялата любов, която

ще получи през живота си; бях си взел дажбата. Да се каже, че щеше да е по-добре, ако тя беше с десет години, по-млада и имаше собствени пари, беше все едно да се каже, че животът щеше да е по-хубав, ако в реките течеше бира и по дърветата растяха сандвичи с шунка. Не бях вече разумен.

Мисълта, че има само една жена, която отговаря на даден мъж, може да изглежда глупаво романтична. Но аз знам това — нямаше друга жена, с която бих могъл да бъда щастлив. Между нас липсваше мъчителното привличане един към друг, нито пък любовта ни беше съвършена — едно точно съвпадение на качества и недостатъци. Като казвам, че ми допаднаше, аз употребявам думата в йоркширския смисъл: „Ама, че ми допаднаш, моме!“ — което значи „хубаво ми е“, „възхитен съм от теб“. Тази фраза произнасях без никакъв присмех; с нея изразявах нещо, което не можех да изразя ма никакъв друг език.

[1] Тес от рода Д'Ърбървил — известен роман на Томас Харди.
— Б.пр. ↑

Тя плака по целия път до Дорчестър. Притисках я към себе си с лице до нейното; спомням си миризмата на косата ѝ — миришеше на морска вода, на маслини и пот. Почти не говорехме; аз се вглеждах навън в голите хълмове, които се низеха край нас, в пшеницата, която блестеше с тъмния блясък на пирит, в отделните незасяти парчета, които бяха така театрално голи, както театрално плодородни бяха нивите, и гълтах изгледите като ракия, на големи глътки, за да се предпазя от нарастващото чувство за вина и празнота.

Когато влязохме в гарата, тя ми каза внезапно:

— Исках да ме убиеш. — Думите ме потресоха с нормалния си тон.

— Да те убия?

— Бих те оставила да ме убиеш. — Под загара лицето ѝ беше станало на петна. — Направи ме толкова щастлива, че сега не мога да си представя как ще живея и секунда без теб. Не мога да си представя мига, когато ще остана сама в купето... Предполагам, че осъдените на смърт не могат да го повярват, докато не застанат под бесилката...

— Не говори повече глупости. Ще се видим отново. Ще се виждаме често. Цял живот, нали не си забравила?

— Обичаш ли ме? Дори и сега няма нужда да ме лъжеш. Искаш ли наистина да се разведе? — Очите ѝ бяха погрознели от плач, дрехите ѝ не бяха вече като извадени от кутия; изведнъж си спомних хладнокръвната, елегантна Алис, която бях срещнал първата вечер в „Драматичите“ и се почувствувах като убиец.

— Заклевам се! — погледнах я право в очите. — Обичам те, Алис. Ще те обичам до смъртта си. Ти сега си моя жена. Никога няма да съществува друга. Ще бъда с теб през цялото пътуване.

— Нищо повече няма да ти кажа, Джо. — Тя започна да оправя бързо и опитно грима на лицето си. — Направи нещо за мен; преди да дойде влака, ще го направиш ли, мили? Вземи ми цигари и кибрит. И

си тръгни, щом се кача на влака. Тръгни си и не се обръщай назад. И мисли за мен през цялото време. Не спирай да мислиш за мен.

След като я изпратих на перона в малката чудновата гара — прекалено чиста, зелена и бяла, почти недействителна — аз влязох в един хотел да пийна нещо, понеже трябваше да убия цял час, докато пристигнат Чарлз и Рой. Под горещото слънце целият град сякаш се беше отдал на удоволствия. Това не бяха удоволствията на Блекпул, Маргейт или на Скабъро — щастие след работния ден. Не, тук ярко изпъкваше друг начин на живот, който шумеше от удобство като нова банкнота от пет лири — моите съседни в застлания с килим бар на хотела изпитваха удоволствие, защото в този миг не трябваше да се безпокоят за изложения, договори и доклади, а не защото пиеха малки уискита преди обед. Луксозният бар, заледените коктейли, лекият камгарен костюм, копринената връзка и панамената шапка бяха част от моята отпуска, както беше част от нея и таксито до Къмли; но тези неща не бяха лукс, а само необходимост за по-висшите категории. Изпих чашата си и направих знак на облечения в бяло сако келнер; той дойде веднага, от което разбрах, че ме е приел като желан клиент. Ако искате да разберете към коя категория ви причисляват хората, вървете в някои бар, когато е претъпкан, и вижте с каква бързина ще ви сервират.

След като обядвах, посрещнах Чарлз и Рой. Чарлз беше облечен в кремави платнени панталони, обувки в бяло и кафяво, яркочервена риза и бяла шапка със зелена козирка. Под шапката лицето му беше тухлено червено. Рой, висок, приведен младеж, който работеше като библиотекар в едно от близките до Чарлз предградия, носеше обувки от синя шведска кожа, сини платнени панталони, оранжева отворена риза и бели очила за слънце. Двамата пушеха пури.

— Мили боже! — възкликнах аз. — Приличате ми на полудели филмови дейци.

— Точно това е идеята — отвърна Чарлз. — Около една дузина бивши девственици в този миг очакват да подпишат договори.

— Съвсем лесна работа — потвърди Рой. — Казваш само: „Бъди мила с мен, малката, и аз ще бъда мил с теб.“ — Той ме огледа и поклати глава. Имаше лице на комик от Ланкашър, дълго и

неподвижно, с дълбоки бръчки, които му придаваха израз на насмешливо добродушие.

— Виждаш ми се уморен, Джоузеф. Сигурно си се претрепал, за да подготвиш вилата за нас.

— Не от работа се е претрепал — каза Чарлз. — Виж му огладения костюм, чисто бялата риза и, дявол да го, вземе, панамата! Виж му торбичките под очите, израза на задоволена похот — през тези четири дни той дори не се е сетил за нас, Рой. Знаеш ли защо ръбовете на панталоните му са остри като ножове? Защото, откакто е дошъл в Дорсет, днес за пръв път ги обува.

— Дори още не си се възхитил от нашата катафалка — подхвърли Рой.

Колата беше „Хъдзън Тераплайн“, модел отпреди войната, и имаше просташки, гангстерски вид.

— Наехме я по намалени цени от чичото на Рой — обясни Чарлз. — Ти го познаваш, веселяка, с когото се запозна в Смоук на Коледа.

— Не е чак такъв веселяк — прибави Рой. — С тази кола са се пребили трима души. Чичо мислеше, че е голям дявол, когато я купи евтино и я позакърпи, но сега не може да я продаде. Стар циция, петната от кръв още седят по предната седалка.

Чарлз ме тупна по рамото и ми тикна една пура в устата.

— Ето ти образец на свършен английски джентълмен. Добре нахранен, леко пийнал и в последния стадий на сексуално изнемощяване. — Той погледна часовника си. — Ще пийнем ли набързо по нещо, преди да затворят, или ще се дотързим спокойно до вилата?

— Вилата — отвърнах аз. — Седнах до него на предната седалка, а Рой се изтегна отзад.

— Сгодих се, знаеш ли? — Чарлз се почеса по носа — жест, характерен за него, когато се чувствуваше неудобно.

— Да не би за Джулия?

— Точно така. Добро момиче е. Трябва да те запозная с нея.

— Ако ме запознаеш, тя ще бъде недоволна от теб. Радвам се, че си решил да се задомиш. Доста стар си вече, за да спиш, с когото завърнеш. Пък и не си запазил красотата си като мен. Първа категория ли е?

— Всички категории в едно. Нито една скучна минутка.

Почувствувах, че нещо се променя, естествено и неизбежно като годишните времена. По това течение и аз трябваше да плувам, но не го правех.

— Аз също вървя към брака — каза Рой.

— Честито, честито! — Осени ме внезапна мисъл. — Да не би да сте ги поканили във вилата?

— Успокой се момче. Моята е в Ирландия, а на Рой — в Шотландия.

— Тъщите ни нямат доверие — сподели Рой.

— Нищо чудно — прибави, Чарлз, като мина с 80 километра в час през пролуката между една каруца и насрещния мотоциклет. — Люси беше една от начинаещите при Рой. Беше сладко момиче на шестнадесет години, когато дойде...

— Намали — казах аз или и аз ще повредя тапицерията. Господи, какво ли си представлявал върху джип?

— Бях заедно с Ерол Флин в деня на победата. Карах по път, павиран с японски трупове. Маунтбатън, Слим и другите ни следваха на почетно разстояние. Красиви бирманки ни обсипваха с цветя и целувки, а братята Уорнър се носеха над нас и пееха „Осанна“...

Мотоциклетът се размина с нас, мина на сантиметър от предницата ни. Чарлз му се закани с юмрук.

— Ах, ти глупаво копеле! — изрева той.

— Ще те сменя — настоях аз. — Когато си на кормилото, забравяш, че не си вече в екзотичния изток, където можеш да мачкаш цели стотици и да ти се размине само с предупреждение.

— Хубаво предупреждение! — каза Чарлз. Спря колата и се премести, да остави място за мене. — Блъсването на един кули ми струва сто чипа на времето.

— Империалистически изверг! — подметна Рой. — Хора като тебе погубиха Империята.

Аз подкарах колата с тласък, но скоро ѝ свикнах. Кормилото беше малко и се управляваше доста трудно, но двигателят бе много мощен и открих, че ми е приятно да карам. Чарлз и Рой започнаха да пеят „В подвижните части“, а аз извадих пурата от устата си и се присъединих към припева.

*В подвижните, в подвижните,
хайде на здраве, всички пиячи са в подвижните,
щом си изпият чашите...*

Погледнах пурата и си спомних, че се бях отказал от пушенето. Чувството за вина пак започна да ме яде извътре; но когато свършихме песента, отново сложих пурата в устата си. Беше прекалено добра, за да я похабя.

Чарлз ме тупна по рамото.

— Неговите чувствителни черти са се сгърчили в болезнена гримаса. В зачервените сини очи трепти сълза. Да не би нашата малка песничка да е събудила спомени за времето, когато беше невъздържан потребител на брилянтин и не носеше балтон дори в най-студените дни?

— Така се държа по целия път от Лондон — осведоми ме Рой. — Подготвя се за началник; в близки дни ще накара някое бедно същество да се гърчи сред потока на неговия сарказъм.

— Може и ти да си — каза Чарлз. — След обичайните забележки по повод на това, че старшите членове в моята служба трябва да дават личен пример и така нататък, искам да ви обърна внимание на някои конкретни случаи. „Мейдстоун — ще кажа аз, като се оригна след обед в ресторанта на «Савоя» — Мейдстоун, просто не мога да повярвам, че е възможно човек, който заема такъв висок пост, да не знае за съществуването на забранената от закона възраст. Безполезно е да ми твърдите, че трудностите, свързани с малолетните, непрекъснато се увеличават...“

Намалих, когато минахме покрай селската градина.

— Ето ти една привлекателна малолетна! — подхвърлих аз. Беше чернокосото момиче, което ме попита за часа през първия ни ден в Къмли.

— Охо! — възкликна Рой. — Завържете ме за мачтата, казал Одисей. Май си струва десет години строг тъмничен затвор, а?

Момичето седеше на тревата край пътя и четеше списание. Носеше панталони и прилепнала червена блуза от трико. Докато минавахме покрай нея, вдигна поглед.

— Усмихва ти се — забеляза Рой. — Чарлз и аз ще свидетелствуваме пред съда в твоя полза. Ще казваш, че изведнъж ти е причерняло пред очите.

— Ужасно несправедливо е — рече тъжно Чарлз, — някакъв идиотски закон да твърди, че такова дете е недосегаемо точно в тази възраст, когато си струва да ти падне в ръчичките. Момичето сега е достигнало върха на развитието си. Оттук нататък то бързо ще запада.

Спомних си лицето на Алис, нашарено от сълзите, отпуснатите, уморени рамене, когато се обърна с гръб на гарата; ядосах се на момичето, защото беше младо и непречупено, и на себе си, защото се заглеждах в него.

— Остаряваш — заядох се. — Следващият етап е с малките момиченца по кината.

— Без съмнение — отвърна Чарлз. — Когато бях на нейната възраст, не поглеждах жена под тридесет години. А сега не поглеждам жена над — той ме изгледа изпитателно — двадесет. Двадесет и една в краен случай.

— Вие сте двама похабени, стари развратници — каза Рой. — Хайде да се изкъпем преди следобедния чай и да измием тези нечисти помисли. Къде е най-доброто място, Джо?

Минавахме покрай пътеката, която водеше до заливчето, там бяхме прекарвали сутринта с Алис. Това бе най-доброто място за плуване; всички други плажове наоколо бяха открити и осеяни с камъни. Но тогава още не можех да изтърпя мисълта, че някой ще наруши спомените ми за него. Без да знам защо, заливчето беше наше, така както вилата не бе.

— На около половин миля оттук е — казах аз и ние отминахме пътеката.

— Карай по-бързо — рече нетърпеливо Чарлз. — Пътят ти е чист.

Натиснах педала и след малко спрях в облак прах на тесния път пред северния нос на Къмли. Имаше една пътека, която водеше надолу към плажа; Чарлз и Рой грабнаха гащетата си и се втурнаха по нея.

— Няма ли да дойдеш, Джо? — попита Рой. — В колата има резервни гащета.

— Не, благодаря — отвърнах аз. — Къпах се вече.

По пътеката те вдигаха врява като ученици. Преди да минат и десет минути, чух ругатните им — босите им крака бяха стъпили на чакъла, а после чух пликане на вада. Взех още една пура от кутията на задната седалка, отрязах я, запалих я внимателно и се опитах да не мисля за нищо. Погалих за утеха износения бакелит на кормилото.

Почивката си прекарахме добре. Всеки ден започвахме със силен чай и ром, къпехме се преди закуска — моите приятели откриха нашето заливче още на втория ден — и погълщахме огромни количества храна. Разгледахме всички забележителности. Изпихме и много бира; но предполагам, че храната, слънцето и чистият въздух не ни позволяваха да се напием. Единственият ден, в който валя, беше денят, в който се натряскахме здравата; започнахме в селската кръчма по време на обедата, продължихме във вилата с бутилкова бира и вечерта отидохме с колата до едни крайпътни ханчета близо до Борнмут. Струва ми се, че никога дотогава не бях пил толкова много — човек винаги има склонност да преувеличава в такива случаи, но като направихме след това равносметка, установихме, че не е било помалко от единадесет литра бира и половин бутилка джин на глава.

Не знам как съм откарал обратно колата. При нормални обстоятелства би трябвало да я оставим и да вземем такси, но Рой се сби в клозета с един офицер от териториалната отбрана и мислехме, че е най-добре да изчезнем веднага. Рой обикновено беше спокоен характер, но щом прехвърлеше чашката, се превръщаше в „Аз и никой друг“, както се изрази Чарлз. На задната седалка Чарлз доста си изпати с него; неизвестно защо, той се опитваше да се съблече гол и спря да прави опити едва когато Чарлз го цапна по брадата. След това отново стана нормален, ако можеше да се нарече нормално състоянието, при което ту плачеше, ту ругаеше и богохулствуваше. Аз бях точно в този последен етап на пиянството, когато с мозъка си разбираш, че си пиян, нареждаш на сетивата и крайниците да се държат благоприлично и откриваш, че те изпълняват нарежданията ти със закъснение. Нощта като огромно животно изпускаше пара от горещината, виждаше се как се надига от почвата. И пътищата бяха хлъзгави; на два пъти колата започваше да се плъзга встрани. Най-страшното беше, че разбирах опасността, но въпреки това, не давах пет пари. Дори безумно се забавлявах.

Когато стигнахме в Къмли, дъждът беше спрял. Миришеше на мокра трева и се носеха разни нощни миризми, а луната беше изгряла, студена и далечна като крясък на сова.

— Бог е мъртъв! — изрева ненадейно Рой. След това пак започна да ридеа. — Офицерите бяха двама. Сега си спомних. Аз ударих не този, когото трябваше. Да ми прости господ!

— Последният стадий — каза Чарлз. — Сълзливите угризения. — Не искам да бъда любопитен, но защо го удари? — попитах аз. — Имаше Военния кръст — отвърна Рой. — Хванал те е делириум тременс — рекох аз. — Това не е причина да биеш нещастника. На тебе няма да ти дадат орден, загдето си му строшил носа.

— Виждаш ли какъв е чудак — намеси се Чарлз. — Щом се напие, става типичен шизофреник. Сърди се, защото мисли, че е заслужавал орден, а го прескочили. Дявол да го вземе, всъщност аз трябваше да ударя някого. Убил съм поне четиридесет японци, да не говорим за онзи, когото прегазих в Калкута, и как ми благодариха, как оцениха моята преданост към дълга и риска, на който съм се излагал? Никак. Сърдя ли се за това? Не. Доволен съм само, че вместо мене четиридесет японци са мъртви.

— Ти не разбираш — обясни Рой. — Аз бях сержант. Ако бях направил това, което е направил капитанът, нямаше да ми дадат военен кръст, а само обикновен медал. — Има различни видове храброст — каза Чарлз. — Има истински габардин и целволе. Не се вълнувай, сержанте.

— Много се тревожи — прибавих аз. — По-добре, отколкото изобщо да не се тревожи — рече Чарлз и хлъцна. — Това, което е развълнувало нашия приятел, е маловажно, а постъпката му е детска и безполезна, дори и да беше ударил, когото е трябвало. Но друго е от значение — той е почувствувал, че има нещо нередно в живота, и е взел мерки.

Колата отново се хлъзна, докато завивах по алеята за вилата, и аз бях твърде зает да я изправам, за да му отговоря. Стигнахме. Рой беше заспал; разкопчихме яката му и го сложихме да легне на канапетото. Чарлз започна наново атаката.

— Искаш ли нещо за вечеря? — попита той. — Ще си легна. Подът се люлее под краката ми.

— По-добре е да хапнеш нещичко. Тогава няма да получиш алкохолно отравяне.

Той отиде в кухнята, два пъти се препъна и се върна изненадващо бързо с пълен чайник чай и поднос със сандвичи от мляно говеждо месо. Придърпа един стол срещу мене и го възседна. — Няма да се жениш за Алис — започна той и отхапа огромен залък от сандвича си. — Макар да съм ѝ благодарен, загдето е оставила толкова хубави неща за ядене.

— Кой ти каза, че няма да се ожения за нея? — Аз ти казвам. — Той свали очилата си. Без тях очите му изглеждаха по-бледи, по-големи и по-студени; кръглото му червено лице не беше вече лице на веселяк.

— Разбери добре това — рекох аз. — Обичам Алис. Тя ме обича. С нея съм щастлив. И то не само в леглото.

— Обич! Много особени думи употребяваш! Какво би казала леля ти Емили, ако отидеше при нея и кажеше, че обичаш женена жена, десет години постара от теб? — Той отпи глътка чай.

— Сигурно ще повърне. Ти не можеш да го разбереш. Нейният мъж не влиза в сметката. Нито той я обича, нито тя него.

— Не се обичат — каза Чарлз. — Разбира се, че не се обичат. Но той я издържа. Ти ми каза, че Алис нямала собствени пари. Всички тези консерви в килера, тази бутилка уиски, тази сребърна табакера, която ти е подарила — всичко това идва от него.

— Господи — възкликнах аз отвратен, — не ми чети морал. Той може да си го позволи.

— Не е това важното, глупако. Щом го е направила с него, ще направи същото и с теб.

Аз се изправих веднага.

— Ще те ударя! — Почувствувах, че ми се повръща и съм настроен убийствено; кръвта биеше в ушите ми, а в устата си усещах сладникав вкус.

Чарлз се усмихна.

— Недей, Джо. Повярвай ми, няма да ти помогне. Освен това, знаеш много добре, че е вярно.

Не му отговорих, а взех да се разхождам из стаята, сякаш правех опис за съдия-изпълнителя — обикновени дървени столове,

тапицирано канапе, чамова маса, радио с отделен високоговорител, шкаф грамофон, библиотека със стъкла.

— Чия е тази къща? — попитах аз.

— На един артист. Приятел на Рой. Веднъж в живота си и той се е хванал на работа и намислил, че може да даде под наем вилата. Защо питаш?

— Чудех се. Има някаква странна атмосфера. Студено е.

— Разправят, че имало призраци. Това е областта на черната магия. Въпреки че ти сигурно не си забелязал нищо. Твърде много си бил очарован.

Налях си чаша чай и я поднесох с две ръце към устата си. Рой започна да хърка и шумовете, които издаваше, съперничеха с непрестанното свистене на петромакса.

— Мъж на двадесет и шест години може да се ожени за момиче на шестнадесет — обясни ми Чарлз. — Единствената реакция ще бъде известна завист. Погледни всички женитби във висшето общество — младоженците на тридесет или тридесет и пет, а младоженките — деветнадесет и по-млади. Всички позастарели киноартисти също си купуват млади съпруги с влажни очи. Понякога някой мъж взема по-стара жена заради парите ѝ — хората го наричат с мръсни имена, но какво го е грижа, щом е докопал парата? Сред нашата класа ние се женим за жени на наша възраст, което предполагам, че е най-почтено. Но ти искаш да вземеш най-лошото от двата свята. Искаш да се ожениш за стара жена, която няма пари. Достатъчно зле щеше да бъде, ако не беше омъжена; но на всичкото отгоре ще те помъкнат през мръсотията на бракоразводните процеси.

— Той си има любовница — настоях аз. — Те живеят заедно само за да спазват приличие.

— Господи, въоръжи ме с търпение! Той има много повече пари от тебе, приятелче, и е доста по-умен. Него няма да го хванат, каквото и да направи. Между другото, приятно ли беше да се къпете голи?

— Никога не съм ти го казвал.

— Ти почти нищо не си ми казвал. Затова разбрах, че имаш сериозни намерения към нея. Беше ми даден подробен доклад за цялата ти дейност на плажа, до последната подробност. Вчера в селската кръчма. И какъв старик ми го разправи! „Оная, женската, носеше само една червена банска шапка — каза той. — После и нея

махна.“ Успял си да го разведриш на стари години; посиня от вълнение, когато си спомни.

— Какво целиш с това — казах бавно аз. — Да ме омърсиш?

— Тази вечер си много тъп. Ако мистър Айсджил искаше да се разведе, той можеше да наеме детективи, които да ви проследят. Това щеше да бъде достатъчно, но за по-сигурно щяха да измъкнат наяве и стареца. Можеш ли да си го представиш? Можеш ли да си представиш историята в неделните вестници? Обърни се с лице към фактите, Джо. Няма да понесеш такова излагане. Не принадлежиш към класата, която благоденствува от скандали. Ще ти разкъсат сърцето! — Отклони погледа си от мен и каза с нисък глас: — А и ти ще разкъсаш сърцата на много хора. Хора, които ти желаят само доброто.

Опитах се да мисля за Алис само като същество, което обичах, с което можех да бъда мил, нежен и глупав, същество, в което бях сигурен до последен дъх, което би си извадило сърцето и би ми го дало да го изям, акр поисках; но си спомних само вдигнатата ѝ пола на канапетото, където сега хъркаше Рой, нежното тяло на плажа, където се бяхме къпали онази сутрин; спомнях си само удоволствията, леките удоволствия, а това не беше достатъчно, за да го противопоставя на думите му.

— И какво стана със Сюзън? — попита той.

— Свършено е. Знаеш много добре, че е свършено.

— Не знам такова нещо. Ти не си правил никакви опити да я върнеш.

— Няма да има смисъл. — Прозях се. — Уморен съм!

Станах и се протегнах. — Подът вече не се люлее. Толкова пихме, че изтрезняхме.

— Няма значение. Слушай, Джо, не ти искам често услуги. А и тази услуга не е за мене. За теб е. Обещай ми да пишеш на Сюзън!

— Уф, много е топло, нали? — възкликна Сюзън. Лежахме на една полянка сред папратите над „Фолито“; следобедното слънце ни напичаше като „мъка приятна и дълга“.

— На тебе не би трябвало да ти е горещо — възразих аз, поглеждайки деколтираната ѝ блуза с голи рамене и памучната пола. — Нямах почти нищо на себе си.

— Лошо момче! — каза тя и издърпа, блузата, докато покри раменете ѝ. — Сега доволен ли си? Щастлив ли е сега Джони, когато неговата Сюзън се е върнала?

Издърпах блузата от раменете ѝ. Целунах леко всяко рамо.

— Сега съм щастлив. Щастлив съм само когато съм с тебе.

Жените над тридесет години изглеждат по-млади в полумрак или на слаба светлина; едно момиче на деветнадесет изглежда по-младо, почти дете, от силния блясък на обедното слънце. В този миг Сюзън имаше вид на четиринайсетгодишна. Червилото ѝ се беше изтрило от целувки, пудрата беше изчезнала; устните ѝ бяха зачервени, а кожата — безупречна.

— Писмото беше прекрасно — рече тя. — О, Джо, толкова нещастна бях, преди да го получа. Това беше най-хубавата изненада в живота ми.

Чарлз ми беше помогнал да го напиша след дълъг спор, по време на който ме беше нарекъл между другото „слабоумен тип“ и „западнал жиголо“.

— Ето сега — каза той, когато го бях подписал — това ще накара глупачката да се върне тичешком, с блеснали от любовен плам очи. Винаги можеш да разчиташ на чичо си Чарлз.

Можех да разчитам наистина; Сюзън беше при мене, за да го докаже. Бях се върнал преди една седмица от Дорсет, а тя току-що бе пристигнала от Кан; обади ми се по телефона веднага щом прочела писмото. Киселият, опушен мирис на папратите заседна в гърлото ми; повдигнах се на лакът и се загледах в долината под нас, към Уорли.

Виждах го целия — общината със сандъчета цветя над входа, лодките по реката в Сноу парк, жълтите автобуси, които излизаха от автостанцията, големият черен показалец на фабриката „Тебът“, пулсирането на трафика по Пазарната улица с магазините ѝ, чиито имена можех да изброя като „Отче наш“ — Уитрип, бижутерът с красивите златни и сребърни часовници, пред които моят часовник изглеждаше съвсем евтин; Финли, шивачът с ризи „Дакс“ и „Вантела“; и халите „Егер“, бакалинът Пристли с миризмата на сирене и печено кафе; Робинс, аптекарят с одеколونا „Лентерик“ и четките за бръснене от боброва козина — обичах го целия град, чак до Кристоделфийската читалня с фасадата от червени тухли и афишите пред кината „Колизеум“ и „Роял“. Не можех да го напусна. А ако се оженех за Алис, щях да го напусна по принуда. Можеш да обичаш един град само ако и той те обича, а Уорли никога нямаше да обича ответника от подобно бракоразводно дело. А и аз трябваше съответно да обичам Уорли, трябваше да взема всичко, което можеше да ми даде; беше твърде късно, за да се задоволя само с неговото топло приятелство, с едно момиче от шеста категория, с един живот, прекаран, и то ако имах късмет, в някоя от квадратните бетонни къщички в новия комплекс на съвета. Хората можеха да бъдат щастливи в тези къщички с техните малки градинки, с една баня и без гараж. Те можеха да бъдат щастливи със заплатата, която получавах сега, и дори с много по-малко. Това обаче не беше за мене; в най-лошия случай бих предпочел да приема и него, отколкото да напусна Уорли, но трябваше да принудя града да ми разреши своята най-висша близост — мощта, привилегиите и лукса, които се излъчваха от Върха.

— Джо — каза Сюзън, — много си лош! Не ме слушаш.

— Слушам те, миличка — отвърнах аз. — Писмото не беше чак толкова хубаво. Когато го писах, бях много развълнуван. Страх ме беше да не познаеш почерка и да го хвърлиш, преди да си го прочела. Не съм имал нито миг щастие, откакто ми каза, че всичко е свършено между нас.

— Ти ми обеща никога вече да не се виждаш с Алис. Каза ли ѝ го?

— Знаеш, че е в болница. При това е много болна.

Лицето на Сюзън беше станало твърдо; вече не приличаше на ученичка, а на жена съдия, която винаги праща обвиняемия в затвора

без право на гаранция, за да не може никой да я обвини в женско мекосърдечие.

— Трябва още сега да ѝ кажеш. — Приличаше на майка си; меките извити линии на лицето ѝ сякаш се изопнаха, а устата ѝ беше стегната и дисциплинирана. Тя доби израз не на жестокост, а на съдничество.

Алис се бе върнала един ден преди мене и посред нощ я откарали в болницата. Никога не разбрах от какво точно е болна; не беше рак, а някаква вътрешна подутина — достатъчно сериозна за операция, но не достатъчно сериозна, за да накара лекарите да ѝ дадат упойка срещу болката. Сега чакаше операцията — позволявах ѝ свиждане само със семейството ѝ. Не ѝ бях писал. Тя ми изпрати една бележка, че е по-разумно да не ѝ пиша. Но съвестта ми беше гузна, защото знаех, че тя не очаква да взема думите ѝ напълно сериозно.

— Чуваш ли ме, Джо? — Гласът на Сюзън придоби писклива нотка. — Кажи ѝ го сега. Няма да умре. Ако не ѝ пишеш веднага, този път настина ще скъсам с тебе. Не се шегувам.

— Млъкни. Ще направя това, което съм обещал. Ще приключи тази история веднъж завинаги. Но когато излезе от болницата. И то лице в лице. Не с писмо. Писмото е признак на малодушие.

Сюзън се изправи.

— Ти си отвратителен и жалък. Никога не правиш това, за което те помоля, а сега се връщаш при тази... тази стара жена само защото се предполага, че била болна. По-добре никога да не бях те срещала! Развали ми ваканцията във Франция, а сега, когато съм отново щастлива, пак правиш това. Мразя те. Мразя те, мразя те!... — Тя избухна в сълзи. — Отивам си. Не искам да те виждам повече. Никога не си ме обичал...

Хванах я грубо и я ударих силно по лицето. Тя нададе лек вик на изненада, после се нахвърли с нокти върху мене. Удържах я настрана с лекота.

— Няма да си отидеш — рекох аз. — И няма да направя това, което искаш. Обичам те, глупачко! Аз съм този, който казва какво трябва да се прави. И сега, и занапред!

— Пусни ме — дръпна се тя. — Ще викам за помощ! Не можеш да ме държиш насила! — Започна да се бори. Черната ѝ коса беше разчорлена, а кафявите очи заблестяха от гняв, превърнаха се в

тигрови топази. Разтърсих я с всичка сила. Бях го правил и по-рано, на игра, когато ме караше да ѝ причиня болка; но този път бе наистина и когато спрях да я разтърсвам, тя се беше задъхала и беше близо до припадък. След това я целунах, ухапах устните ѝ, докато почувствувах вкуса на кръв. Ръцете ѝ се склучиха зад врата ми, тя се отпусна и падна на земята. Този път не ми разигра ролята на уплашена девственица; този път аз нямах никакви скрупули, никакъв хоризонт пред себе си, само кипящата лудост на инстинкта.

— Нарани ме — каза тя после, когато бях дошъл на себе си. — Нарани ме, погледни, тука ми тече кръв и тука — и тука! О, Джо, сега те обичам с всичко мое, всяко мое парченце ти принадлежи! Вече няма да имаш нужда от нея, нали?

Тя се изсмя. Смехът ѝ беше нисък, гърлен. Беше пълен с физическо задоволство.

— Ако искаш, кажи ѝ, когато излезе от болницата, мили. Вече няма да ти бъде нужна. Знам го. — Тя ми се усмихна; усмивката ѝ излъчваше почти дивашко щастие.

— Да, вече няма да имам нужда от нея — повторих аз. В устата си усещах вкус на кръв, кръв течеше и от ръката, където ме беше издрала. Сега слънцето пробуждаше очите ми, а папратите около полянката сякаш наистина израснаха нагоре и се надвесиха над мен.

Минаха два месеца, преди Алис да излезе от болницата. Един ден преди това Браун ми телефонира в общината. Позвъни ми направо без обикновените секретарски превземки.

— Мистър Лемптън? Бихте ли обядвали с мен в Консервативния клуб. Ледърфорг. Един часа.

— Сигурен ли сте, че мен търсите? — попитах аз.

— Разбира се, че съм сигурен. Много е важно. Гледайте да бъдете точен.

Неговият тон ме разтревожи. Беше сива и дъжделива септемврийска утрин, ту задушна, ту студена; кошничката с непрегледани документи на бюрото ми беше пълна и след като се справех с тях, трябваше да видя нашия младши чиновник Реймънд във връзка с една дребна липса. Сега, когато Реймънд е солиден гражданин и заема моето място в службата, човек трудно може да си представи как изглеждаше тогава — мършаво малко момче с бяло, пъпчиво лице, лъснал костюм от син габардин с оръфани маншети, риза, която никога не беше съвсем чиста и никога — съвсем изцапана. Когато Браун позвъни, той чистеше мастилниците и пееше „Напред, бойци християни“ с треперещ глас. Сигурно се опитваше, както предполагах, да поддържа духа си бодър.

— Да не сте се събрали на молитва? — попита Браун. — Едва чувам гласа ви! — Забелязах, че е изоставил йоркширския акцент.

Прикрих слушалката с ръка.

— Млъкни, Рей, имам работа! За какво искате да ме видите, мистър Браун?

— Не мога да ви кажа по телефона, но дори и да можех, сега нямам време. — Той затвори.

Запалих цигара. Тя нямаше добър вкус. Откак се бях върнал от Дорсет, не бях изпитвал истинско удоволствие от цигарите. Помислих си, че досега имах щастието да избягна обясненията: Хойлейк не бе успял да ме наплаши, за да спра срещите със Сюзън; сега той беше

предал задачата на Браун, който по някакъв пряк, неприятен начин щеше да ме ритне в слабините. Човек с няколкостотин лири в банката — при това щастлив, че има и тях — е безсилен против човек с няколкостотин хиляди. Щях да бъда принуден да напусна Уорли. Вече имах известни предчувствия за бъдещето си в общината, когато виждах как Теди видимо се надува от повишението си (дадоха му и четвърта степен). Предишната вечер бях със Сюзън; тя бе разсеяна, мълчалива и плачлива, но не искаше да ми каже какво й е. Сега знаех. Таткото беше ударил с юмрук по масата, тя вече спринтираше към вдигащия се мост и бавно затварящата се решетка. А и Джек Уелс щеше да се прибере за Коледа — какви възможности имаше свинарят пред принца? Сега, щом опря до това, изпитах облекчение — нямаше къде да отстъпя, нямаше нужда да бъда приятен никому, можех да си позволя лукса да кажа какво мисля.

Погледнах Рей, ръцете му бяха изцапани със синьо и червено мастило, а долната му устна трепереше. Беше забелязал, че се занимавам твърде дълго с книгата за дребните плащания в брой и знаеше какво го чака. В моя власт беше да променя целия му живот; произхождаше от бедно семейство и аз знаех какво става с хора, изхвърлени от местната служба. „Ефикасният тъпанар“ беше уволнил веднъж един младши чиновник за същата грешка и той завърши като черноработник. Ако не си твърде щастлив, твърде богат или твърде талантлив, системата на препоръките може да се превърне в безмилостен неприятел през остатъка от живота ти дори ако само веднъж си направил нещо нередно. Рей беше на подсъдимата скамейка в цялото си величие от 160 сантиметра — аз бях съдията и журито. Една дума да кажех на Хойлейк и той изхвъркваше!

— Донеси ми кутията с наличните пари, книгата за марките и книгата за дребните плащания в брой — наредих аз. Той ги извади от касата и се приближи към моето бюро, като влачеше краката си в износени обувки.

— Тази сутрин ги прегледах, Рей — казах аз. — Има някои несъответствия.

Той ме погледна глупаво.

— Грешки — поясних аз. — Грешки, които би трябвало да дадат излишък, но не дават. Петнадесет шилинга за последните две седмици. Взел ли си тези петнадесет шилинга?

Той поклати глава. Очите му започнаха да се насълзяват.

— Добре тогава. Може би съм сгрешил. Ще прегледаме книгите заедно.

Той се наведе над мен, докато пръстът ми минаваше по колоните цифри, а червено-синята му ръка с изгризаните нокти следваше моята. Повдигна ми се от тази гледка и от овехтелите му обувки. Видях се през неговите очи — стар, опитен и всемогъщ. Затворих книгите с трясък.

— Проклет идиот, защо си го направил? Нали винаги ще те хванат?

— Не знам — отвърна той плачливо. Аз обаче знаех защо. Неговите съученици от основното училище сигурно печелеха по пет-шест лири на седмица, а той вземаше само две. Нещастникът се е опитвал да се държи на едно ниво с Джоновците!

— Нямам. Много съжалявам, мистър Лемптън. Никога вече няма да правя така. Заклевам се. Моля ви, не ме обаждайте!

Извадих от джоба си една банкнота от десет шилинга и две монети по два шилинга и половина и ги сложих в кутията с парите.

Лицето му просветля малко.

— Нали няма да ме обадите, мистър Лемптън?

— За какво, по дяволите, мислиш, че връщам тия пари?

Той грабна ръката ми и я раздруса.

— Благодаря ви, сър, много ви благодаря. Ще ви ги върна до последното пени. Заклевам се...

— Не — казах аз. За него петнадесет шилинга бяха сума, така трудно постижима, както хиляда и петстотин. — Не, глупако. Само не повтаряй, това е всичко! Този път ще те оправя; но ако те хвана втори път, макар и само за половин пени, отиваш направо при мистър Хойлейк! А сега върви си измий лицето!

Той излезе и аз се зачудих дали не правя щуротии. В известен смисъл постъпката ми бе подсъдна и ако той отново откраднеше нещо, щеше да ми стане горещо. Но не бих могъл да постъпя другояче — още си спомнях времето, когато се нуждаех от петнадесет шилинга, едва имах пари за цигари и гледах как се перчат дафтънските келеси в нови костюми и с натъпкани портфейли. И може би, помислих си суеверно, ако се покаже милостив към Реймънд, Браун пък щеше да се покаже снизходителен към мен.

Ледърфордският Клуб на консерваторите беше в центъра на града — една сграда в италиански стил. Камъните първоначално са били кремави на цвят — понякога се чудя дали всички архитекти от деветнадесети век не са били побъркани, — но стогодишното въздействие на градския дим им беше предал нездрав, петнист вид. Килимът в преддверието бе тъмносин и много дебел, мебелите — тежки, тъмни и викториански, всичко, което можеше да се лъсне, дори до пръчките по стъпалата, издаваше силен блясък. Миришеше на пури, уиски и котлети и над всичко цареше груба, тежка тишина... Имаше множество портрети на консервативни знаменитости — всички те имаха прозорлив вид, наблюдателни очи и уста като пружинен капан, захапал здраво дебелия сочен бифтек на успеха.

Почувствувах силна възбуда. На това място растяха парите. Много богаташи облагодетелствуваха с присъствието си някои скъпи хотели, крайпътни заведения и ресторанти; но човек никога не можеше да бъде сигурен в тяхната категория, защото за да влезе там, беше необходимо да има пари за обед, яка и връзка. Ледърфордският Клуб на консерваторите с годишната си вноска от десет гиней, плюс случайните помощи („Запиши сто лири за мене, Том. Ако не ги вземе партията, ще отидат в данъчните.“), беше само за богати хора. Тук се вземаха решения, сключваха се сделки между супата и десерта; тук една уместна дума, усмивка или жест за едно денонощие можеха да прехвърлят някого в по-висока категория. Тук беше центърът на областта, която толкова отдавна се опитвах да завладеея; тук се извършваха магиите, тук миризливият свинар се превръщаше в принца, който всеки ден си сменя ризата.

Казах името си на портиера.

— Мистър Лемптън? Да, сър, мистър Браун има среща с вас. Наложило му се е да закъснее малко, но ви моли да го почакате в бара. — Той ме огледа със съмнение; не бях имал време да се преоблека, носех светлосивия си костюм и кафяви обувки. Доскоро това бе най-хубавият ми официален тоалет. Обувките бяха още добри, но изглеждаха тежки за костюма, а костюмът бе твърде тесен и с възкъсо сако. Третостепенните шивачи винаги правят дрехите твърде тесни. Видях презрение в очите на портиера (или поне така ми се стори) и

затова прибрах в джоба си шилинга, който мислех да му дам за бакшиш. (Добре бях направил; по-късно открих, че никога не се дава бакшиш на прислугата в клуба.)

Барът беше препълнен с бизнесмени, които се измъчваха, за да подпомогнат засилването на търговския износ. Положили бяха усилия да направят този бар по-модерен; килимът беше на блестящи зигзагообразни ивици от синьо, зелено и жълто, а тезгяхът — покрит с пластмаса и облицован в нещо като черно стъкло. Никъде нямаше белези, че това е място, запазено за по-висшите категории, освен портрета на Чърчил отгоре — портрет, който се намираше в повечето кръчми. А и съвсем не всички говореха правилен английски език. Главната промишленост на Ледърфорд е текстилът и повечето членове на управляващата класа получават образованието си в техническия колеж, където до известна степен са принудени да влизат в досег с по-прости младежи и съответно да придобиват малко от северния акцент. Белегът, по който се познаваше, че клиентите на бара са богати, беше големината им. В Дафтън, а дори и в Уорли, мен ме смятаха за едър мъж; но тук имаше поне двадесет мъже, едри колкото мен, и още двадесет по-широки и по-високи. А един от тях, застанал наблизко, беше поне един и деветдесет висок и имаше рамене, широки като на горила — целият беше само кости и мускули, в костюма му сигурно нямаше подпльнки. Можеше да ме сложи на коляното си и да ми строши гръбнака, без да се задъха, и ако се съдеше по израза на лицето му, би го направил, стига да му паднеше случай. Но зловният израз се замени със светска усмивка и аз видях, че това е Джек Уелс.

— Как сте, приятелю?

— Чудесно — отвърнах аз. — Прекарах една приятна отпускат в Дорсет. Трябва да ви кажа, че пращите от здраве.

— Бях в Майорка. След нея Кембридж ми се вижда влажен и хладен. Точно сега ще се връщам там — дойдох набързо до Уорли. Татко нещо не е добре. Много работи.

— Много съжалявам да чуя подобно нещо — рекох аз и злобно се замислих дали старият Уелс страда от подагра, от простатната жлеза или от високо кръвно налягане.

— Сега е вече добре — каза той. Усмихна ми се. — Татко работи по шестнадесет часа дневно. Ще пиете ли нещо, приятелю?

— Едно уиски.

— Вземете си голямо. После трудно ще привлечете вниманието на келнера.

— За вас това няма да бъде мъчно.

— Какво? О, разбрах! Всъщност високият ми ръст е цяло проклятие. Не мога отникъде да се измъкна незабелязано... Впрочем какво ви води насам? Мислех, че сте разпален лейбърист. Прогледнали сте, а? — Той се изсмя с фалшивия си сърдечен смях.

— Имам среща с мистър Браун.

— Бащата на Сюзън ли?

— Тъхь!...

— Приятен човек. Но не се оставяйте да ви се наложи. Дръжте за най-високата цена, която може да понесе — предполагам, че ще говорите по служба?

— Вероятно — отвърнах аз. Нямахше какво друго да кажа.

— Предпазливо отговаряте — каза той. — Умен мъж. — Той погледна златния часовник, който изглеждаше женствено малък върху огромната му космата китка. — Трябва да тръгвам! — Допи уискито си.

— Ще пиете ли още едно?

— Не, благодаря, приятелю. Пък и вие нямате право да ме черпите; клубно правило. — Той щракна с пръсти към келнера. — Едно двойно уиски за мистър Лемптън, Хенри. — Подаде една банкнота на келнера и прибра остатъка в джоба си, без да си даде труд да го преброи. — Довиждане, Джо.

— Довиждане, Джек. — Три двойни уиски правеха петнадесет шилинга, точно толкова, колкото липсваха на бедния, хленчещ Реймънд и можеха да го обрекат на каторжнически живот до смъртта му. Въпреки това изпитах удоволствие от уискито.

Видях Браун да влиза в залата. Дойде направо при мене.

— Охо, вие сте се разположили като у дома си, млади момко. Май ще пийна и аз едно уиски, докато има още. — Присви пръст и келнерът доплува при него.

— Много съм ви ядосан, младежо — каза той. Имаше дебели, черни вежди; в съчетание със сивата коса и червеното лице те му придаваха застрашителен вид. Когато се сключваха над дълбоките му очи, заприличваше на съдия — добър, стар бонвиван, който осъжда някой беден работник или чиновник на смърт чрез обесване ей така, за

аперитив преди хубавия обед с бутилка от най-доброто порто, но наистина от най-доброто, келнер!

Той извади златна табакера и ми предложи цигара.

— Не, благодаря.

— Разумен сте. Лош навик е да се пуши преди ядене. Но това е единственото нещо, в което проявявате здрав разум; във всяко друго отношение сте кръгъл глупак.

Почувствавах, че лицето ми се изчервява.

— Ако само за това сте искали да ме видите, няма смисъл да стоя повече.

— Не бъдете по-глупав, отколкото сте. Имам едно предложение за вас. Всъщност... — той ме надари с една от неочакваните си очарователни усмивки: съдията, който праща на бесилка, се превърна в дядо Коледа, изпълнителят на всички желания — можете най-напред да хапнете! Обедът няма да е нещо особено; откак въведоха дажбите, заведението непрекъснато запада.

— Тука никой няма вид на гладуващ.

— Не съм казал, че гладуват. Само че вече не можете да ядете нещо свястно. За първи път ли идвате в този клуб?

— Не само в него, но за първи път влизам изобщо в консервативен клуб — отговорих аз. — Ако можеше да ме види баща ми, би се обърнал в гроба.

— Същото би сторил и моят — каза той и намигна. — Същото би сторил и моят баща, момко. Но ние не сме задължени да следваме бащите си.

Изгледах го студено. Фалшивото му приятелско отношение беше автоматично; една кадифена ръкавица върху стоманената ръка, чиято сила всеки миг предстоеше да изпитам. Защо не свършваше цялата работа?

Един келнер се приближи към нас и с много поклони ни отведе в столовата. Тя беше в същия стил като преддверието; покривките бяха ослепително бели и колосани като корабни платна, а вилиците и ножовете достатъчно тежки, което значеше, че наистина са сребърни. Не беше зала, която не може да се копира от един средно добър хотел; но никъде нямаше нито дракотина, нито прашина. Човек имаше чувството, че келнерите, без да им мигне окото, биха му донесли

всичко, каквото поиска, и така, както го поиска, дори ако пожелае да му поднесат собствените си уши и очи, натопени в ликьор.

Тъкмо поглъщах първата лъжица със супа от дивеч, когато Браун каза:

— Обмислям как да ви настаня на самостоятелна работа.

Едва не се задавих.

— Сериозно ли говорите?

— Не съм ви довел тука, за да си правя шеги — озъби се той. — Чухте какво казах. Можете да определите цената. — Той се наведе напред и ръцете му стиснаха масата. Ноктите му побеляха от притискането. — Вие сте умен младеж. Не искате да останете цял живот в общината, нали? Сега е времето, когато счетоводителите могат да се подредят добре. Какво ще кажете, ако ви предложи необходимата сума, за да купите съдружие в някоя фирма? Няма да ви измамя в сделката; и дори ще ви препращам работа.

— Тук има някаква клопка — казах аз.

— Има. Ще ви направя богат, много по-богат, отколкото като чиновник в общината! При едно условие. — Млъкна; внезапно доби остарял и болнав вид. — Само едно условие: никога вече да не се виждате със Сюзън, нито да влизате в каквато и да било връзка с нея.

— Предполагам, че ще трябва да напусна и Уорли?

— Да, ще трябва да напуснете и Уорли. — Той изтри челото си с бяла копринена кърпичка. — Няма какво толкова да се замисляте, струва ми се. Ако не приемете, не печелите нищо. Напротив, ще направя всичко възможно да ви причиня неприятности.

Ушите ми забучаха; поисках да се пресегна през масата и да го удрям, докато не ми останат сили, след това да го ритам, да го ритам, да го ритам... Поех дълбоко дъх.

— Не. Решително не. Ако бяхте по-млад, щях да ви пребия, бога ми! — За мой ужас открих, че акцентът ми стана по-разплут. — Пет пари не давам за гадното ви предложение! Ще отида да копая, но няма да се оставя да ме купят... — Гласът ми престана да трепери и си възвърнах самообладанието. — Слушайте. Вие не можете да разберете, но аз обичам Сюзън.

— Не мога да разбера — отвърна той проточено. — Не разбирам от любов.

— Аз не съм влюбен в нея — продължих аз. — Обичам я. Тя е най-свястното момиче, което съм срещал. Пожелах да се ожения за нея първия миг, в който я видях; тогава не знаех коя е и пет пари не давах за това. По дяволите, ще подам молба в съда! Може да дойде при мене, ако я изгоните. Съдиите няма да ни откажат разрешение за брак, а дори и да откажат, ще вдигна страшен скандал...

— Няма да правиш подобно нещо, Джо — заяви той спокойно.

— Защо не?

— Защото ще се ожениш за нея. С мое съгласие. И то доста наскоро.

Зяпнах го с отворена уста.

Той си беше възвърнал цветущия вид и дори се усмихваше. Аз само го зяпах.

— Довърши си супата — каза той. — Мнозина биха били доволни да я имат, а ти я оставяш да изстине.

Започнах да гребя с лъжицата послушно като малко дете. Той ме гледаше с наежена доброта.

— Защо тогава ми направихте предишното предложение? — попитах аз.

— Исках да разбера със сигурност дали си подходящ за нея. Пък и това би било добро капиталовложение. Ти си умно момче.

Спомних си нещо, което Реджи беше казал вечерта на приема у Карстърс.

— Вие и по-рано сте правили нещо подобно, нали?

— Тогава тя беше само на шестнадесет години — отвърна той, сякаш се извиняваше. — Младежът беше чиновник във фабриката. Представляваше си, че е писател. И авантюрист при това. Намерих му работа в една рекламна фирма. Нямахте нищо сериозно — детска работа. Той веднага се огъна. Ако му поговориш малко по-грубо на тоя момък, в следния миг е готов да ти ближе обувките. Но това няма значение. Най-напред трябва да определим датата на сватбата.

— От самото начало вие сте били винаги против женитбата ни — казах аз. — А сега бързате да се оженим!... Все още не мога да разбера защо.

— Причината е много проста... Да, радвам се, че се изчерви.

— Но защо не ми е казала?

Браун погледна порцията пилешко, която току-що му бе поднесъл келнерът.

— Пак пилешко — изръмжа той. — Скоро и аз ще се превърна в пиле! Е, Джо, не ти е казала, защото не е искала да се ожениш по задължение. А аз не ти казах, защото не исках да се ожениш за нея по финансови причини. Защо да ти давам възможността да ми опреш пистолет в челото?

Уважението ми към него нарасна. После ме обхвана мисълта, че съм влязъл в живота, в пълния живот, че плувам по главното му течение — всички говорят за радостите на майчинството, но казват много малко за радостите на бащинството, когато човек усеща огромна животинска нежност към жената; Библията много добре го изразява с един пасаж, в който се казва, че чак вътрешностите ти изпитват копнеж по някого.

— Значи, щяхте да я оставите да роди бебето и да не ми кажете нищо?

— По-скоро бих допуснал това, отколкото да я направя нещастна за цял живот.

— Сюзън носи моя син — казах аз и се усмихнах. Бях замаян от щастие. Щастието ми беше сладко като пита с мед, най-последно бях мъж. Вместо да ми вземат книгата от ръцете, сега четях следващата страница.

— Няма защо да се хилиш — рече Браун грубо. — Не съм мислил, че ще омъжа дъщеря си по този начин. — Очите му станаха матови и в гласа му прозвуча заплахата на човек, който в следния миг ще удари. — Някои бащи изпращат дъщерите си... в частни клиники. Още не е късно за това.

— Тя няма да се съгласи — ужасих се аз. — Пък и вие няма да го сторите, не бихте могли да убиете собствения си внук. Не мога да повярвам, че може да има такъв безнравствен човек. Ще я отвлека още тази нощ, заклевам се, че ще го сторя.

— Ти не знаеш какво мога да направя — каза той. — Мога пръв да разкажа всичко, което ми изнася на мен, а и с нея се справям по-добре от теб.

— Опитайте се само. Опитайте. В полицията ще отида, но няма да ви позволя!

— Вярвам, че ще го направиш. — Сякаш му беше приятно това.
— Наистина вярвам, че ще го направиш. Труден клиент си ти!

— Да бъдеш почтен не значи да бъдеш труден.

— Вярно е. Пък аз нямам намерение да пращам Сюзън, където и да било.

— Тогава защо ме изплашихте?

— Искях да видя що за човек си — изрече той с пълна уста.

— Сигурно пак за това искахте да ме разкарате от Сюзън, нали?

— Никога не съм правил нищо — каза той и си сипа пържени картофи. — Жена ми поговорила с Хойлейк на една религиозна вечеринка и той се заел да те предупреди. Повече от това той не би казал никому. Подходящ тип за общината е този човек.

— А защо вие не ми го казахте?

— Защо да ти казвам? Ако си мъж, знаех, че ще ми теглиш една благословия и ще продължиш. Ако си страхливец, щеше да се подплашиш от няколко неясни заплахи и щеше да спестиш на всички цял куп неприятности. Истината е, момчето ми, че човек в моето положение не може да опознае добре човек в твоето положение. Затова те оставих да се поизпоттиш.

— Джек Уелс не би трябвало да се поти така — отвърнах аз мрачно.

Браун цъкна.

— Какво да правя, да си избрал родители с повече пари. Аз не съм сътворил света.

След това дойде време за луксозното удоволствие — подробностите на щастието, възхищението от красивите цветове на чека.

— Има нещо, което не разбирам — подхванах отново. — Мислех, че сте уредили всичко между него и Сюзън. Говори се за някакво сливане.

— Нямаше нищо уредено, а сливането си е съвсем отделно. Не съм монарх и не давам дъщеря си като част от сделката.

— Сега това ще попречи ли на сливането?

— Ти имаш странни схващания за нашата работа, млади момко. Нито за миг не съм мислил сериозно да се обединявам с Уелс. Най-напред твърде дълго съм бил шеф на собствената си фабрика, за да ми бъде приятно да стана съдиректор; а освен това не ми харесва техният

начин на работа. Печелят пари безогледно, но в днешно време това може да върши всеки, който знае да брой до десет... Аз обаче не съм те поканил да говорим за семейство Уелс. Искам да напуснеш общината, колкото може по-скоро.

— Но знаете, аз още не съм се квалифицирал като счетоводител. Имам само сертификат за служба и...

Той ме прекъсна с махане на ръка.

— Аз преценявам хората по това, което вършат, а не по тапиите! Сега нямам време за повече подробности, но се нуждая, и то много се нуждая, от човек, който да реорганизира административната ми служба. Прекалено много книжна работа се върши; така тръгна от военните години, когато наемахме всеки срещнат и мислехме, че винаги ще можем да му намерим работа. Аз съм инженер. Не ме интересува административната част. Но знам какво можем да си позволим и какво не можем.

— Значи, аз ще бъда нещо като експерт по ефикасността?

— Не точно. Мразя тези типове; те винаги пораждат вражди, където им стъпи кракът. Не, трябва просто да се извършат някои промени, и то от нов човек. Това е всичко.

— Аз имам жена и деца, за които да се грижа — заявих. — Каква ще ми бъде заплатата?

— Като начало хиляда лири годишно. И няма да получиш нищо, ако не се справиш с работата. Можеш да ползуваш една от служебните коли; имаме складове в Лийдс и Уейкфийлд, които ще трябва да посещаваш доста често.

— Прекалено хубаво е, за да бъде истина — казах аз и се опитах да си придам интелигентен, скромнен момчешки израз. — Не мога да ви се отблагодаря.

— Има още един въпрос — продължи той. — И ако не го оправиш, всичко друго ще пропадне. Доста дълго го отлагаш вече. — Той сви лицето си в гримаса. — Много си нахален. Като си помисля за това, иде ми да ти извия врата.

Той замълча отново; след минута не можех повече да издържам.

— Ако ми кажете какво не е наред, ще взема мерки да го оправя — рекох аз. — Но не мога да чета мисли.

— Ще се разделиш с Алис Айсджил. Незабавно. Няма да позволя дъщеря ми да страда. И няма да позволя зет ми да се мъкне по

бракоразводни дела. Най-малкото заради една стара курва.

— Аз съм скъсал с нея. Не е нужно да употребявате такава дума.

Той ме изгледа с присвити очи. — Употребявам винаги подходящите думи, Джо. Ти не си първият младеж, с когото е спала. Тя е прочута с това — внезапно си спомних забележката на Ева за младия Удли, дори с точната ѝ интонация — малко са красивите момчета, които не са минали през нея. Тя има някаква приятелка, дърта брантия, която ѝ услужва с апартамента си... Джек Уелс... При едно нападение над Кьолн противовъздушен шрапнел закачи един сержант. Казвам закачи, защото по този начин звучи по-нормално; всъщност беше парче метал, около пет квадратни сантиметра, което изгреба очите и по-голямата част от носа му. А той само изръмжа и каза: „О, не! О, не!“

Същото казах и аз, когато Браун изрече името на Джек Уелс. В желанието си да заздравя своя пробив, той започна да ми дава подробности.

Последва ръкостискане, спомена се за споразумение, прояви се търпимост — „И аз съм бил млад и глупав“ — имаше и похвали — „Точно такъв младеж ни трябва! На Върха винаги има място“ — имаше и строгост — „Виж се с нея още утре и приключи историята, няма да позволя да се отлага повече“ — имаше коняк, бренди и пура и бях закаран в Уорли с „Бентлито“. Аз доста убедително казах „да“ на всичко, ако се съдеше по доволното изражение на Браун; но вътре в себе си, също като сержанта, преди да го упои морфинът, можех само да повтарям непрекъснато нещо подобно на тия две срички — с цялото им ужасно неверие.

Беше месец септември, осем часа вечерта, времето — неустановено, небето — нашарено с виолетово, медночервено и кървавочервено. Мястото на действието бе апартаментът на Елспет, а пунктът, от който ѝ казах, че всичко е свършено — кафявото петно на килима във всекидневната, близо до вратата за коридора. Добре познавах това петно; бях разлял малко шери бренди вечерта преди Коледа. След като обясних на Алис, че не я обичам, можех вече да рисувам цветна картина на петното и на всички околни предмети, съвсем точна, до последната, заврънкулка на глупавото позлатено столче до него.

Не можех да я погледна и не исках да се приближавам. Погледнах я, разбира се; носеше черна копринена рокля, огърлица от перли и сапфирен пръстен на дясната ръка, който не бях виждал дотогава. Беше притиснала ръцете си към тялото, а червилото, което толкова внимателно слагаше, образуваше две ивици по бузите ѝ. Не се беше напарфюмирала с обичайния си лавандулов парфюм, а с нещо друго — в него имаше силна миризма на мускус и нещо животинско, също като току-що изкъпан тигър, ако изобщо някой някога е къпал тигър.

— Значи, приключи с мен, Джо? — Устните ѝ едва помръдваха и дишаше много често.

— Обичам Сюзън.

— Твърде разумно от твоя страна.

— Няма защо да злобарствуваш.

— Не злобарствувам. Само съм изненадана. Как бързо се промени! Колко време мина, откакто...?

Тя описа всичко, което бяхме правили в Дорсет, като употребяваше най-простите англосаксонски думи и говореше хладнокръвно, сухо и безстрастно.

— Това не е оставило никаква следа в тебе, нали? Само телата ни са вършили тези неща, твоето младо тяло и моето... моето старо тяло,

което отдавна е преминало най-добрата си форма. Защо не го кажеш направо, Джо? Аз съм на тридесет и четири години, а тя е на деветнадесет — ти искаш нещо младо, силно и здраво. Не се сърдя, би трябвало да го очаквам, но защо, за бога, не бъдеш честен?

— Не е точно така — казах аз уморено. — Обичах те, но вече не мога да те обичам. Да не говорим повече.

Не можех да ѝ кажа за Джек Уелс; сега не изглеждаше толкова важно. Мисълта, че тя се е любила с него, с него именно от толкова мъже, тук, на същото легло, на което бях лежал с нея, не ми даваше да заспя през цялата нощ. Но сега, когато бях с нея, то нямаше значение, беше нещо старо, като вчерашния вестник. Това, че му бе позволила да я люби, доказваше само презрението ѝ към него; беше го използвала от нямане какво да прави — както някой мъж изпива набързо чашата уиски, когато е уморен и потиснат, — после го беше забравила. Той представляваше незначителна подробност от минала епоха, милиони отлетели секунди преди Джо, също като моите скучни похождения преди Алис в Дафтън, Линкълншир и Германия.

— Не беше никак разумно да продължаваме — поднових аз. — Рано или късно скандалът щеше да избухне право в лицата ни. Ева е научила за нас, само въпрос на време беше, докато Джордж разбере. Самият той е твърде хитър, за да бъде открит — нямам намерение да се мъкна по мръсни бракоразводни дела и това е окончателното ми решение. А и не ще допусна да ме изхвърлят от Уорли. С какво бихме живели?

— Много предпазлива душица си! — сви устни тя.

— Знам от коя страна хлябът е намазан с масло — отвърнах аз.

Тя се отпусна неловко на най-близкия стол и си засенчи очите, сякаш ги предпазваше от прожектора на следователя.

— Има нещо друго — каза тя. — Защо го криеш? Страх те е да не ме нараниш ли?

— Много ми е неприятно да ти причинявам болка. — Главата ми започна да пулсира; не ме болеше, но отвътре някакъв чук спираше точно преди да ме удари. Исках да избягам от задушната малка стая с нейната миризма на парфюми и болест, исках да бъда в Уорли. Алис не принадлежеше към Уорли. Не можех да имам едновременно и нея, и Уорли; всичко се свеждаше до това. Знаех, че не бих могъл да ѝ го обясня, но трябваше да опитам.

— Сгоден съм за Сюзън — съобщих аз. — Ще работя при баща й. Но не това е причината за нашата раздяла. Невъзможно е да се обичаме в Уорли, а аз не мога да обичам никого извън този град. Не разбираш ли?

— Не — отговори тя. — Бих искала да не ме лъжеш. Всичко е съвсем просто и разбираемо и ти желая щастие. Няма нужда да го украсяваш с такива глупости, мястото не е от значение. — Тя се изправи и дойде при мен. Автоматично обгърнах кръста й с ръце. Вътре в главата ми чукът се счупи при самия удар; почувствувах остра невралгична болка, но тя с нищо не развали щастието и нежността, които изпитах, щом се допрях до нея.

— Има нещо друго — рече тя. — Моля те, Джо, кажи ми го! Само това те моля. — Тя ме погледна умолително като германско дете. Независимо от „Белсен^[1]“ човек даваше на малките мършави хлапета своята дажба шоколад; независимо дали беше истина, или не, аз трябваше да върна на Алис себеуважението й. Сюзън не беше истинската причина, за да прекъсна нашата история; но да й обясня, че я напускам заради Уорли, значеше да нараня непоносимо гордостта й. Затова, докато тялото й се докосваше до моето, аз й казах една лъжа — нямаше да бъде лъжа, ако бяхме разговаряли предния ден.

— Чух, че Джек Уелс ти бил любовник на времето. — Тя се вдърви в ръцете ми. — Не можах да го понеса. Не той. Всеки друг, но не той. Вярно ли е?

Струва ми се, че ако беше отрекла, щях да се върна при нея. То беше също като банкнотата от една лира, която бях хвърлил на земята, когато се скарахме през зимата; честта, както и свободата са лукс, достъпен само за хората с независими доходи, но има една граница на безчестието, нещо като водната линия на параходите, която отделя мъжеството от свинщината.

— Ти мразиш Джек — каза тя. — Жалко! Не трябва, защото той не те мрази.

— Той не знае дори за съществуването ми.

— Наистина не знаеше, когато се срещнахме за първи път. Тогава ти още не беше дошъл в Уорли. Но той те харесва.

— Била ли си скоро с него?

Тя се освободи от прегръдката ми и отиде до бюфета.

— Май че и двамата имаме нужда от малко джин. — Гласът ѝ беше спокоен. — Два пъти съм била с него. Веднъж в колата му, щом желаеш да се самоизмъчваш, и веднъж тука. Първия път ме закара в къщи след бала на „Драматичите“. — Тя ми подаде една чаша. — Има само лимонов сок.

— Нищо не искам. — Изпих го на един дъх и се закашлях. — А втория път?

— След като се бяхме скарали. На следната вечер го срещнах в бара на един хотел.

— Защо не ми каза?

— Не ми се стори важно. Никога не съм те питала за миналото ти, пък и за настоящето. Ние се бяхме споразумели по този въпрос, ако си спомняш.

В стаята настъпи мъчителна тишина, сякаш се беше процедила от коридорите навън. Изведнъж не остана нищо повече за казване. Тя стоеше до бюфета с гръб към мен; слънцето беше залязло и не я виждах добре, но ми се стори, че започна да плаче. — Довиждане, Алис — казах аз. — Благодаря ти за всичко.

Тя не отговори и аз излязох тихо като от болнична стая.

[1] Белсен — концлагер в Германия. — Б.пр. ↑

На следващия ден си пиех сутрешния чай в общината и се чувствувах много доволен от себе си. Най-напред чаят беше прясно запарен и силен, с три бучки захар и точно толкова мляко, колкото обичах; предполагам, че за това се беше погрижил Рей, който ме гледаше с израз на възхищение и преданост. Мاستилниците ми бяха чисти, имаше нова кутийка кламери и снежнобял лист попивателна. Той беше откъснал дори старите страници на календара. Всички счетоводители, дори такива грубияни като мен, имат сходство със старите госпожици; чистото, подредено бюро ми доставя същото задоволство, което изпитвам от чистата риза и бельо.

Атмосферата в общината ми се струваше още по-приятна, защото щях да я напускам. Сега можех да видя апарата на местното управление в истинския му вид, да оценя неговите качества и ползата от него; чувам да се говорят много лоши работи по адрес на общинските бюрократи в днешно време, но ако всяко предприятие се ръководеше така гладко, както се ръководи дори най-неугледният и малък градски район, то американците щяха да идват при нас да се учат на по-висока производителност, а не обратното. Размислях по този въпрос и едновременно изготвих една малка реч за конференцията на общинските служители — и след като делегатите бяха престанали да ми ръкопляскат — само след пълно изтощение — аз извадих добрите новини от вчерашния ден, прибавих към тях раздялата с Алис, прибавих я с необходимото достойнство и с подходящата минимална тъга, разгърнах я бавно и се възхищавах на блестящите цветове и на сложната рисунка.

Току-що бях подредил мебелите в една къща на улица „Сент Клер“ и отивах на градския бал в нова кола марка „Рили“ — Сюзън беше седнала до мене в яркочервена рокля, която щеше да накара всички други мъже да се разболеят от страст и от завист, — когато влезе Теди Соумс.

— Чух, че в сряда си обядвал с Браун — рече той. — Да не би да ни напускаш, за да се преселиш в богатите пасбища на частната инициатива?

— Възможно е.

— Ще кажеш две думи и за мен, нали? Мога да подправам разходните сметки както никой друг.

— Всичко, което зная в техниката на подправянето, дължа на мистър Едуард Соумс, главен счетоводител в общината на Уорли. Ще бъде ли достатъчно?

— Точно така. Е, добре, Лемптън, в такъв случай трябва да си изкараме парите от тебе, преди да ни напуснеш. Я прегледай тези сметки.

Тонът му трябваше да се приеме като шегаджийска строгост, но всъщност излезе злобен. Аз се захлих и дръпнах един кичур коса.

— Дадено, началник. Веднага.

Той ми даде сметководната книга и една цигара.

— Очаквам в замяна да ми поднесеш кутия хавански пури. — Той се намръщи. — Струва ми се, че не се безпокоиш много за Алис Айсджил — каза той. — Или може би не си чул?

— Какво е станало?

— Починала е.

Боже милостиви, помислих аз, самоубила се е и е оставила някакво писмо, с което ме разобличава! Всичко беше свършено. Това ме довършваше по всички възможни линии! Очите на Теди бяха бледосини, сякаш цветът им е бил изсмукан; в този миг те ме оглеждаха изпитателно.

— Беше твоя приятелка, нали?

— Много добра — отвърнах аз. — И как е починала?

— Блъснала е колата си в една стена до ливадите. Пила цяла нощ в „Кларендън“ и „Сент Клер“. В „Сент Клер“ съдържателят отказал да ѝ сервира повече.

— Но я оставил да си отиде с кола в къщи, нали? — казах аз. — И прибрал парите ѝ срещу алкохола, за да може да се убие! — Това не беше справедливо към бедния стар Берт; но трябваше да кажа нещо.

— Сигурно е карала страхотно бързо — добави Теди. — Разправят, че колата била сплескана, ей така — той сви ръцете си — и целият път бил в кръв. Намерили я едва тази сутрин.

— Къде точно?

— Корби лейн. Знаеш го, на север, над Спероу хил. Това място е забравено и от бога. Не мога да си представя какво е правила там по такова време.

— И аз не мога да си представя — добавих аз; но много добре си представях. Представях си всичко, което се е случило с Алис, след като я бях оставил. Останала е в апартамента, докато изпие още два двойни джина. После всичко в стаята — малкият позлатен часовник, дрезденската овчарка, италианското козарче, снимките на умрели имена от миналото, воланите и позлатата, ярките кретонови завеси, чашата, от която бях пил — са се събрали и са я нападнали, незначителни поотделно, но смъртоносни в съвкупността си като онези малки южноамерикански рибки, които за пет минути изгриват плувците до костите. Тя е избягала от апартамента във „Фиата“; но когато, е стигнала Уорли; (тя дори не е разбрала как е стигнала там, в главата ѝ е било празно, докато се е усетила, че чака пред светофара на „Пазарната улица“ и повтаря името ми под носа си), тук вече не е знаела какво да прави. Завила е по улица „Сент Клер“ с намерение да се прибере в къщи. „В къщи“ е означавало нещо съвсем отвлечено — татко, мама, сигурност, прегръдки, горещо мляко, пламтящ огън в камината, всички неприятности и мъки, забравени до сутринта... Но когато е минала покрай „Игъл роуд“ (Джо живее там), тя се е ориентирала. „В къщи“ вече е означавало домът със съпруга, когото не е обичала; електрическият радиатор и студената толерантност на Джордж, да, твърде стара е била вече за топлото мляко, нямало е прегръдки дори и да е поискала нещо подобно от него, на другия ден всичко е щяло да бъде още по-непоносимо. Обърнала е колата към „Калдър кресънт“ или „Уиндхем теръс“ и е отишла в „Кларендън“. Вероятно е предпочела малката стаичка, където е имало по-малка възможност да срещне някой познат — „Драматичите“ винаги ходеха в голямата зала. Ако беше почувствувала нужда от компания, ако е могла да убеди себе си, че пет пари не дава за раздялата, тя би излязла от малката стаичка и би се върнала към главното течение, би се върнала не към щастieto, а към някаква забрава на чувствата. Но когато към девет и петнадесет е чула гласовете им в залата, тя е открила, че не желае да вижда никакъв неин, нито мой познат. Измъкнала се е през задната врата. Към двойните джинове, които е изпила в апартамента,

са се добавили още три-четири. Тя все още не е искала да се прибере в къщи. Оставало е само „Сент Клер“. Джиновете са запретнали ръкави и са започнали да я обработват. — Ти трябва да го изхвърлиш от системата си, казали са ѝ те. Да го изхвърлиш, да го забравиш, да го зачеркнеш. Често сте били двамата в „Сент Клер“, нали? Добре тогава, върви право там и седни сама, където си седяла с него. Плуй му в очите...

Или може би е отишла там, за да си възвърне благоприличието и чисто щастие, което споделяхме на времето. Тогава, аз бях с една година по-млад и с десет години по-неопитен. Нужни ѝ са били още няколко джина, за да ѝ дадат желаната илюзия, после е започнала да пее, да ругае, да пада по лице или и трите наведнъж, а Берт, който се е обезпокоил за благоприличието в заведението си, успява да я убеди да си отиде. Тя е тръгнала за втори път по улица „Сент Клер“, след това по тесния и стръмен път към Спероу хил; но не е могла да се отърве от присъствието ми и е спряла при старата тухларна. А все още не е могла да се върне в къщи. Ако натиснеше силно педала на газта, може би щеше да изхвъркне от себе си — сега бях до нея в колата, ето, тя се приближава до оня двоен завой, който само състезателна кола може да вземе със скорост, по-голяма от тридесет километра в час.

— Ужасна смърт — каза Теди.

— Очаквах го — отвърна трезво Джо Лемптън. — Караше като луда.

Но това не прави случая по-малко трагичен. Този Джо Лемптън не ми харесваше. Той беше разумен млад счетоводител с добре изгладен син костюм и корава бяла яка. Той винаги казваше и вършеше правилните неща и никога никому не причиняваше неприятности с непристойни прояви на чувствата си. Та той дори успя да използва авантюрата си с едно непълнолетно момиче, за да му плащат дивиденди. Мразех Джо Лемптън, но той приказваше с много самоуверен вид, докато седеше в моята кожа, на моето бюро, той беше дошъл тук завинаги, не само на кратко посещение.

— Алис не беше идеална — каза Джо Лемптън. — Но кой ли е идеален? Тя беше много мил човек и ще ми липсва твърде много... — Той поклати бавно красивата си, обладана от чувство за собствено достойнство глава. Това означаваше, че ще последва кратко морално изказване. — Аз също обичам да си пийвам, но не би трябвало хората,

които шофират, да бъдат допускани в кръчма. Щастлива случайност е, че е убила само себе си. Господи, та до вчера тя беше жива и жизнерадостна и ето, за една секунда...

— За секунда ли? — възкликна Теди. — Била жива, когато дошла линейката. Умряла едва в осем часа.

— Господи! — казах аз. — Господи! — Извърнах се ожесточено към Теди. — Кой ти каза? Кой ти каза?

— Братовчед ми работи в болницата — отвърна той. — Разтърси ме, като научих за нея. Тя пълзяла по пътя, когато я намерил някакъв земеделски работник. Била скалпирана, а прътът на кормилото...

Аз почти избягах от стаята и изтичах в клозета. Но вратата беше заключена, едва след десетина минути се отвори и оттам със смутено лице излезе един от младшите чиновници на здравния отдел, а стаичката беше изпълнена с тютюнев дим. Аз заключих вратата, седнах на седалката и обхванах глава с ръцете си — тези нежни, любещи ръце, те толкова често бяха милвали онова, което сега, поради подлостта на мозъка, притиснат между същите ръце, се беше превърнало в купчина сурово месо и изскочили кости.

В дванадесет часа съобщих на Теди, че не съм добре. Не знам какво съм казал тогава; надявам се, че съм имал благоприличието да направя доста грешки при проверката на сметките. Повъртях се десетина минути около спирката на „Пазарната улица“, после хванах автобуса за Ледърфорд. Не можех да обядвам, не можех да остана в Уорли, не можех да понеса и мисълта да бъда с Томпсънови. Те сигурно щяха да говорят за нея и Джо Лемптън отново щеше да се всели за мене. Джо Лемптън, модел за износ, марка първо качество, гарантиран против прах, цепнатини, дупки и съжаления; докато пътувах в автобуса, бях на сигурно място.

Той набираше скорост по главната улица, а аз се опитах да не мисля за нищо: книжарницата, галантерийния магазин, магазина за цигари и тютюн, игрището за крикет, едно момиче с куче елзаска порода, една стара жена, която се дърпа назад от кучето, а то всъщност иска само да оближе лицето ѝ. Следваха ливади, крави и тесни пътища, които се вливаха като червеи в новия комплекс на съвета. Но Алис беше мъртва и аз виждах навсякъде съставните части на една огромна машина, която продължава да се движи само от престорена дързост. Машината беше проектирана и направена само с една цел —

да убие Алис. Сега тази цел беше постигната; трябваше да позволят на машината да спре — шофьорът да заспи на кормилото, пътниците да седят кротко с отворени уста и да чакат автобусът да отлети, комплексът да остане недовършен, магазините да зинат разбити и пълни с плъхове, недоиздоени крави да реват мъчително с подпухнали вимета, кучета и котки да тичат като бесни с кървави уста, и после — една страшна буря, която да продуха цялата мръсна земя надолу, чак до чистите земни пластове и лавата. Облизах пресъхналите си устни и огледах другите пътници в автобуса — лигаво розови, здрави, с миризма на ядене, тютюн и сън; обзе ме слабост и затворих очи. Беше ми студено, треперех, едва не повърнах, но имаше и нещо повече. В мене бе нахлула истината — видях съвсем ясно, че в света не са останали мечти и състрадание, а вилнее ураганът на насилието.

Седях със стиснати ръце и чаках следващия удар. Той не последва; и така, щом стигнах Ледърфорд, аз влязох в първата кръчма, която видях.

Беше стара постройка с лъх на влажна мазилка и пращен плюш; входната врата водеше направо в бара на кръчмата. Когато я отворих, шумът и светлината от улицата изчезнаха. На бара имаше много хора, които говореха тихо. Поръчах си ром и халба „битър“ и заставах на бара. Взирах се в картините, накачени по стените и по стълбището, което водеше към дамската тоалетна; всичките бяха бойни сцени, приятни цветни репродукции с енергични марионетки, които размахваха саби с червена боя на върха, стреляха с мушкети и от мушкетите излизаше малко, кръгло, бяло облаче дим, забиваха знамената си върху конусообразните хълмчета над съвсем плоските бойни полета, напредваха неуморимо в параден строй, а понякога умираха вдървено, притискаха лявата си ръка към гърдите и с дясната подканяха другарите си да продължат напред към победата. След рома бирата имаше вкус на вода и за миг ми се повдигна, не можех и да помисля за още пиене. После почувствувах първото затопляне в стомаха и поръчах втора чаша; затоплянето продължи, след четвъртата или петата ме обгърна щастието на забравата — имах осемстотин лири в банката, щях да стана висш чиновник със сметка за служебни разходи, щях да се ожения за дъщерята на шефа, бях умен, мъжествен и красив, „Чаровният принц“ от Дафтън, всички пречки по пътя ми бяха отстранени по магически начин...

Всички пречки ли? Това значеше Алис. Тука нямаше нищо магическо. Колко ли е пълзяла сред собствената си кръв в тъмнината? Къде се намирах? Ето го Дафтън, ето го Кардингтъп, Фринтън Басет, Кьолн, Хамбург и Есен, видени от въздуха, ето я Бавария с лозята, ето го Берлин, бледите ученички и майките им. Пет цигари за майката, десет за дъщерята. Отново Дафтън, после Уорли от преди една година. Трябваше да си седя в родното място и сега Алис щеше да се разхожда из Уорли, а косата ѝ щеше да блести на слънцето или щеше да лежи на канапетото в къщи и да чете някаква пиеса за репертоарния комитет, или щеше да яде пиле със салатата, ако беше сезонът на салатите. Хванах главата си с ръка.

— Болен ли си? — попита кръчмарят. Лицето му беше бледо, безизразно, а гласът — дрезгав и мрачен. До този миг говореше с няколко свои приятели за футбол. Сега колелата на съзнанието му или онова, което заменяше съзнанието му, заскърцаха и той се обърна към мен. Аз свалих ръката си и поръчах чаша бренди. Той не се помръдна да ми сервира.

— Казах дали—не—сте—болен?

— А?

— Болен ли сте?

— Не, разбира се. — Поисках чаша бренди.

Всички спряха да говорят и ме поглъщаха с блесналите си погледи, надяваха се, че ще стане сбиване и ще ми смачкат фасона. В това нямаше нищо лично, във всеки миг мнозинството от хората просто умират от скука. Огледах залата и видях, че това не е обикновена кръчма; а някакво педерастко заведение (трима подобни екземпляра седяха до мене и сред заобикалящите ги здравеняци изпъкваха като развалени зъби).

— Достатъчно сте пили — повтори кръчмарят. Аз му се озъбих. Нямаше причини да остана, но краката ми сякаш бяха завинтени за пода.

— Ще ви почерпя аз, драги — предложи един от педерастите. Косата му бе боядисана в метално жълт цвят и целият миришеше на мушката. — Ти си ужасно лош, Рони. — Усмихна ми се и ми показа пълна уста с ослепително бели изкуствени зъби. — Не правите нищо нередно, нали, драги?

— Търсите си белята — предупреди го кръчмарят.

— Да, моля — каза педерастът и всички се изсмяха. Позволих му да ме почерпи едно двойно бренди и го попитах какво ще пие. Поръча си лимонов сок с тоник.

— Казвам се Джордж — рече той. — А ти, красавецо?

Казах му името на методисткия свещеник в Уорли, който в последния брой на „Клариън“ беше повел „безстрашна война против неморалността“ (под това той разбираше сексуалния проблем).

— Ланселот повтори той. — Ще ти викам Ланс. Подхожда ти. Не е ли смешно, че можеш да разбереш какво представлява един момък още по малкото му име? Ще пиеш ли второ бренди, Ланс?

Пих за негова сметка до три без пет, после се измъкнах, като се престорих, че отивам до клозета. Купих си ментови бонбони от една аптека и проседях до пет и половина в едно кино за късометражни филми. Джоузеф Лемптън постъпваше разумно, той се вардеше от неприятности, докато ромът и бирата престанат да му действуват; Джоузеф Лемптън издигаше също преграда от топлина, тъмнина и цветни сенки между себе си и болката. Излязох на острата дневна светлина. Главата ме болеше както винаги при дневно пиене, но бях престанал да мисля за Алис и вървах, без да залитам.

Влязох в едно ресторантче и се наядох с риба, пържени картофи, хляб с масло, две пасти с особен вкус (по онова време сладкарите употребяваха кръвна плазма и течен парафин) и ягодов сладолед. След това изпих цял чайник индийски чай с цвят на махагон. Когато изпуших третата си цигара и в чайника не беше останала нито капка чай, погледнах часовника си и видях, че е шест и половина. Платих сметката и излязох на улицата; до това време бях си възвърнал достатъчно самообладанието и ми стана ясно, че безпаметното ми напиване няма никому да помогне, най-малко на Алис. Ще се прибера у дома — защото Уорли, въпреки всичко, беше мой дом, аз сам си го бях избрал — и ще си легна в леглото с бутилка топла вода и два аспирина. Не съм бил настойник на Алис; нека Джордж поеме вината. Точно тогава видях Елспет.

Беше застанала на пътя ми, стара жена, пристегната в корсет, с къносана коса. Тя се поклащаше леко на осемсантиметровите си токове. Никога не бях я виждал да изглежда така разсипана: лицето ѝ беше нацапано с пудра, руж и червило в най-театрални окраски, само зачервените ѝ очи бяха човешки.

— Ти, мръсна свиня — викна тя. — Ти мръсен, долнопробен сводник! Ти, мръсен, жалък — тя ме изгледа свирепо — сутеньор! Щастлив ли си сега, копеле? Добре се отърва от нея, нали?

— Пусни ме — дръпнах се аз. — Не исках да умре.

Тя се изплю в лицето ми.

— Не можеш да ме накажеш повече — казах аз. — Аз сам се наказвам достатъчно. А сега, за бога, остави ме сам. Остави ни двамата сами.

Изразът на лицето ѝ се промени; сълзи набраздиха грима. Тя сложи костеливата си ръка върху моята — беше суха и гореща.

— Телефонирах тази сутрин и ми казаха — рече тя. — Знаех какво се е случило. О, Джо, как можа да го направиш? Тя толкова те обичаше, Джо, как можа да го направиш?

Освободих се от ръката ѝ и бързо се отдалечих. Тя не се опита да ме последва, а застана и ме гледаше тъжно също като млада съпруга, която наблюдава отплуващия параход с войници. Почти тичах из плетеницата от странични улици, които тръгват от центъра, и се запътих към работническия квартал около шосето за Бирмингам. Ако продължите по това шосе все напред, сто и петдесет мили, накрая ще стигнете до Бирмингам; това беше другата причина, поради която исках да се напия здравата. Всички пътувания на сърцето завършват в непознат град, там всички кръчми и магазини са затворени, в джоба ви няма нито стотинка, обратният влак за в къщи е отменен без предупреждение, отменен от милиони години... „Остави ни сами“, бях казал на Елспет; но кои бяхме *ние*? Аз и един труп, един труп, който скоро ще попадне в ръцете на погребалния предприемач — малко руж, малко восък, грижливо подшиване, бели копринени превръзки на местата, които не могат да се оправят, и няма да ни е срам да се покажем пред хората. Аз бях по-красивият труп; още дълго време не беше нужно да ме погребват.

Трамваите и складовете задвижиха бургията в моята скрита, гноясала рана. Всеки път, когато някой трамвай минаваше с шум и поклацане покрай мен, минаваше на няколко сантиметра от безразличните пешеходци, аз виждах как Алис пици окървавена под колелата; и исках да бъда там с нея, да се пререже и отхвърли моята вина, да спра трафика, да позеленеят от ужас всички волски лица на нещастници, току-що получили заплатата си. Не обръщах внимание на

останалото движение, без да зная защо; не зная защо си представях такъв глупав начин на умирање. Не зная и защо не смеех да погледна складовете. Видях един склад с нов надпис — „Ампелби и Дикинсън, Топс и Нойлс, учреден 1855 година“, — той все още ме кара да сънувам кошмари. Имаше шестдесет и три мръсни прозореца и четири от релефните букви на прозорците до главната административна постройка липсваха. „Ампелби и Дикинс“ са трите най-страшни думи, които съм виждал. Сега си мисля, че се ужасих, защото складовете не се интересуваха какво бе станало с Алис; но защо съм изпитвал омраза към невинните дружелюбни трамваи? Вървах още половин миля и се отдалечавах все повече и повече от главната улица, но шумът от трамваите още дращеше слуха ми. За това време от годината вечерта беше необикновено хубава, с една неочаквана пенлива топлина, която струеше по запуснатите малки улички; повечето врати на къщите бяха отворени и във входовете стояха хора, просто си стояха така, не говореха, гледаха черните камъни, комините и западналите малки магазинчета. Беше петък, скоро щяха да излязат и да се напият. В този миг те се преструваха, че е понеделник или дори четвъртък, че нямат никакви пари^[1], че ще бъдат принудени да седят във всекидневната сред съхнещите пелени и да гледат бледите лица на жените си, техните крака с разширени вени, да изпитват силна омраза към „онова копеле“ от съседната улица, което, представи си, спечелило цяла стотарка от петшилингов акумулатор; после щяха да престанат с преструвката и да се радват на парите, поне три лири за харчене...

Спрях и се облегнах на един уличен фенер, защото не можех да продължавам. Трябваше да изляза извън града, сред природата. Човек може да се разхожда сред природата, без да му се повдига, и не го боли, че дърветата, тревата и водата не се интересуват, защото не може да се очаква нищо друго от тях, те никога не са били свързани с любовта. Градът обаче би трябвало да бъде пълен с любов, а никога не е!...

Един полицаи мина край мен и ме изгледа изпитателно. След пет минути отново мина край мен; не ми оставаше друго, освен да вляза в най-близката кръчма. Влязох най-напред в бара, където повечето посетители бяха ирландски моряци; дори когато не говореха, имаха вид на оживени побойници. Не бях на мястото си в това заведение, както и те не биха били на мястото си в „Кларендън“. Те го знаеха.

Почувствувах с дълбоко задоволство неприязънта им. Точно от това имах нужда, едно остро задоволство като евтина махорка; изпих халбата бира, като гледах с презрително съжаление лицата наоколо — лицата на моите бъдещи шофьори, работници и склададжии, ако имаха щастие да станат такива.

Изпих още една халба. Вкусът се промени няколко пъти: горчив, ароматен, кисел, разводнен, сладък, солен. Главата ми беше пълна с мазна мъгла, която си пробиваше път през гърлото ми, нейният натиск нарастваше и накрая започна да се процежда през очите ми, а столовете, огледалата, лицата и бутилките зад бара се сляха в старинен танц по леко издигащия се под. Барът имаше меден перваз, аз се държах здраво за него, дишах известно време дълбоко и най-сетне подът застана неподвижен, с ръмжене, като бито животно.

След три чашки ром се преместих в съседната зала.

На бара нямаше свободни места за сядане и краката ме боляха, но не това беше причината да отида там. Истинската причина седеше близо до вратата, сама; веднага щом я видях, открих, че тя е единственото необходимо нещо, за да довърша вечерта, единствената упойка, която не бях опитал.

Беше около двадесетгодишна, с къдрава руса коса и дребен кокал; не беше грозна, но лицето ѝ бе несъразмерно, сякаш не е имало достатъчно плът, за да се довърши женствеността ѝ. Когато ме видя, че я гледам, тя ми се усмихна. Усмивката ѝ не ми хареса; бледата плът сякаш щеше да се разцепи. Но човек не трябва много да придирия при такива случайни познанства; в мирно време те не са чак толкова лесни за намиране, колкото си въобразяват добрите порядъчни хора. Нещо в нея веднага разбуди едно мое качество, което смятах, че съм загубил преди години — похот, наполовина примесена с любопитство.

Седнах до нея.

— Да не ви притеснявам?

— Има достатъчно място — изхили се тя.

Предложих ѝ цигара.

— Благодаря — каза тя. — О, каква хубава табакера!

Тя погали среброто, а дългите ѝ тънки пръсти с прекалено закръглени червени нокти се докоснаха до моите. — Не сте оттука, нали?

— От Дафтън съм. Търговски пътник.

— С какво търгувате?

— С дамско бельо — отговорих аз. Когато се засмя, видях, че на горните зъби има кафява линия.

— Страшен дявол сте — рече тя. — Ще ми дадете ли някоя безплатна мостра?

— Ако сте добро момиче — отговорих. — Ще пиете ли нещо с мене?

— Айпа^[2], ако обичате.

— Няма защо да пиете бира — подхвърлих аз. — Какво ще кажете за нещо по-силно? Тази седмица съм продал няколко хиляди кюлоти.

— Много сте нахален — отвърна тя; но пи един джин, след това още един и още един, после бренди и скоро ние започнахме да се допираме, притискахме се все по-близо и в същото време разбрах в един миг на проясняване, преди още възбудата и алкохолът да бяха завъртели главата ми, че всъщност все повече се отдалечаваме един от друг и че само се докосваме. Но поне не мислех за Алис. Сега тя не лазеше по „Корби лейн“ с висящи парцали от скалпа по лицето. Изобщо не беше раждана, такава личност не е съществувала никога; не съществуваше и Джо Лемптън, имаше само един търговски пътник от Дафтън, който се забавляваше със случайно срещнато „парче“.

Струва ми се, че беше осем и половина, когато усетих напрегнатата тишина в залата. Вдигнах поглед; един младеж стоеше над нас и се мръщеше. Имаше лице, каквото човек среща в жълтата преса — с изцъклени очи, миши, сгърчени, безформени черти и отпусната уста. Беше облечен в светлосин двуреден костюм и носеше лигава връзка от изкуствена коприна. В този миг той изпитваше чувството, което хиляди филми и списания го бяха уверили, че трябва да представлява справедлив гняв: Неговото помиче му бе изневерило.

— Тръгвай с мене — каза й той. — Тръгвай с мене, Мейвис.

— Я се разкарай! — отвърна тя. — Много хубаво си ни беше, преди да дойдеш.

Тя извади пудриерата и взе да пудри носа си. Той грабна ръката й.

Мамка ти, престани с това! — викна. — Не зависеше от мене, че закъснях, разбираш ли? Работих наднормено.

Огледах го и си мислех дали да му я оставя, или не. Не бях дотолкова пиан, че да си изпрося боя в някаква кръчма на Бирмингамското шосе. Но и той не беше колос: висок бе колкото мене, обаче раменете му бяха целите в подпльнки, а видът — мекушав; беше от този тип хора, чиито кости сякаш никога не се втвърдяват.

— Остави я на мира — казах.

— Кой си ти бе, дявол да те вземе?

— Джек Уелс.

— Не съм чувал за теб.

— Не съм и чакал да чуеш. — Изправих се. — Слушаш ли какво ти казвам! — Ръката ми сама потърси по масата и намери една празна бирена бутилка. В залата не се чуваше никакъв звук. На съседната маса седеше почтена двойка на средна възраст. И двамата бяха облечени безвкусно и изглеждаха изплашени. Мъжът беше дребен и мършав, жената носеше очила със светли кокалени рамки и имаше уста като цветна пъпка. Спомням си, че тогава изпитах към тях съжаление и заедно с бирената бутилка у мене се надигна хладнокръвен, пиански и убийствен гняв.

— Пусни я! — Повдигнах бутилката, сякаш исках да я ударя по масата. Ръката му се отпусна и тя освободи китката си. Пудриерата падна и от нея се надигна малко облаче пудра. Той се обърна и излезе, без да каже нито дума. В кръчмата пак се вдигна обикновената врява, а скандалът бе забравен така, както бе започнал.

— Джек, той всъщност не ми е приятел — каза тя. — Омръзнал ми е. Мисли си, че съм негова собственост, защото съм излизала няколко пъти с него.

— Покрай него поне се запознахме — рекох аз. — Значи, името ти е Мейвис. Подхожда ти, мила.

Тя ме погали по ръката.

— Много си мил.

— Не е трудно човек да бъде мил с теб.

— Ти си най-красивото момче, което съм срещала. И имаш прекрасни дрехи. — Тя попила плата на костюма ми. Беше нов сив костюм, ушит от едно топче плат, което Алис ми беше дала преди пет месеца... — Работя във фабрика и познавам хубавите платове.

— Щом го харесваш, Мейвис, само този костюм ще нося — казах аз. Думите ми започнаха да се сливат. — Толкова съм щастлив с

теб, ти си кротка, умна и красива... — Използувах стария опит, размесих откъси от стихотворения, имена на песни, части от автобиографията си, като полях всичко това със златистия сироп на комплиментите. Добре знаех, че не беше нужно; още няколко „малки“ джина, хиляда вдишвания никотин и обикновените добри обноси бяха достатъчни, за да получа това, което желяех; но сега трябваше да разкрася желанието си, да направя петте или десетте минути разтърсваща лудост малко по-цивилизовани.

— Нека сега аз почерпя — помоли тя, след като бяхме изпили по още една чашка.

— Добре — отвърнах аз.

— Ти изхарчи вече няколко лири. Не съм от онези момичета, Джек, които гледат да измъкнат каквото могат. Ако ми харесва някое момче, пет пари не давам дали има пари, или не! Печеля добре. Миналата седмица изкарах шест лири.

Почувствувах, че в очите ми напират сълзи.

— Шест лири — повторих аз. — Това са добри пари, Мейвис. Ще спестиш нещичко за зестрата.

— Най-напред трябва да се намери момчето — каза тя. Порови из чантата си. Тя беше голяма; от черна кожа и имаше инициали от фалшиви диаманти. Вътре в нея видях обичайната бъркотия — пудриера, червило, памук, носни кърпички, цигари, кибрит, и снимки. Тя пхна една десетшилингова банкнота в ръката ми.

— Това е от мене, мили — каза тя. Топлият северен глас и гледката на отворената чанта предизвикаха в мен непоносимо чувство на самота.

Поръчах бутилка айпа и джин. Времето затече твърде бързо; всяка минута поглеждах часовника си и виждах, че са изтекли десет минути; знаех, че съм срещнал Мейвис преди една минута, но тази минута беше като година; докато пиех бирата, силна и пълна с летен дъх, подът отново се задвижи. После сякаш от нищото като тълпа на произшествие придойдоха всички възможни впечатления, които може да изпита човек, и се развиваха да ги пусна; времето танцуваше, времето имаше кал по подкованите си обувки, усетих новия вкус на бирата и стария вкус на брендито, рома, рибата, царевичното брашно, тютюна и потта на Мейвис, в която имаше нещо болнаво, нейната пудра и червилото — тебешира, теменужената есенция, малките

бонбончета, — после горещата ръка на брендите отново ме задържа и тъкмо когато изглеждаше, че няма никакво друго място в света, освен дългата зала с нейните модерни, зелени столове и покритите със стъкло маси, ние се намерихме на улицата, прегърнати през кръста, ту влизахме, ту излизахме от тесни улички, алеи, дворове и празни места, минахме по един пешеходен мост, отдолу локомотивите пухтяха безцелно в студа, сякаш се тупаха един друг, за да им стане топло, после се намерихме в малка бърлога от натрупани греди; отделих се от тялото си, което извършваше всички очаквани действия. Тя го прегърна след изгарящия, трептящ миг на сливането, сякаш беше човешко същество и целуваше пияното му лице.

Над дървения склад, близо до черния път, имаше къщи; чувах гласове и музика, долавях кухненска миризма. Наоколо се простираха светлините на града; бирмингамското шосе се издига от центъра на Ледърфорд и ние се намирахме на едно малко плато, някъде по средата; не се виждаше открита местност, нито един декар без човешки същества — двеста хиляди отделни самотности, двеста хиляди различни начини за умиране. И целият този мрак, прогонен от светлините, цялата празнота на отдавна застроените поля и гори, ме заля внезапно, не остави в мен нито болка, нито щастие, нито отчаяние, нито надежда, само празнота, духа от калейдоскопа, който изчезва в бялата стена, и нямаш вече стотинки, за да го съживиш отново.

— Имаш хубави, меки ръце — каза Мейвис. — Също като на жена.

— Не са, не са хубави — отвърнах аз с мъка. — Жестоки са. Жестоки ръце.

— Пиян си, скъпи!

— Много съм добре! — Разбрах с ужас, че съм се върнал в тялото си, и не знаех какво да го правя.

— Особено момче си — каза тя.

Започнах да се бъркам за табакерата си. Беше празна. Тя извади кутия „Плейърс“ и запали две цигари.

— Вземи това — предложи ми.

Пушихме мълчаливо известно време. Мъчех се с усилие на волята да изтрезнея, но напразно. Съвсем честно, не можех да си

спомня дори къде живея и в най-точния смисъл на думата не знаех дали сънувам, или съм буден.

— Джек, харесваш ли ме?

— От първия момент. Направих още едно усилие. — Ти си много сладка. Многомногомного те харесвам.

Светлините започнаха да се въртят и в ушите ми нещо трещеше.

— Проклетите локомотиви — рекох аз. — Ах, тези проклети локомотиви. Защо не спрат?

Предполагам, че почти ме е изнесла; не знам как е успяла. Накрая спряхме пред една къща с тераса; опитвах се да се държа изправен, но това не ми се удаваше лесно. Най-после се облегнах на оградата.

— Добре ли ти е сега, Джек?

— Отлично — отвърнах. — Отлично.

— Завий наляво и после направо — имаш ли пари за такси?

Аз извадих цяла шепа банкноти.

— Бъди внимателен — каза тя. Над нас светна, чух някакъв мъжки глас да изръмжава името й. — О, божичко, събудиха се! — Целуна ме. — Довиждане, Джек. Всичко беше прекрасно! — Тя изтича в къщата.

Отдалечих се. Извивах тялото си от една страна на друга с движения, които ми се виждаха не само грациозни и хармонични, но и толкова приятно смешни, че трябваше да се изсмея.

Една ръка върху рамото ми прекъсна смеха и включи рефлекс за „Бой без оръжие“. Лостовете ми бяха малко неподвижни, но с радост, болка и унижение си помислих, че след една секунда ще се раздвижат, за да смачкат глупавите тела на двамата мъже срещу мен.

Единият от тях беше бившият любовник на Мейвис. Другия не го познавах, но тъкмо той ме обезпокои повече. Изглеждаше съвсем трезвен, а раменете му бяха по-широки от моите.

— Това е... — каза бившият любовник на Мейвис. — Поркан с бренди, нафукан, копелдакът му с копелдак!... — Започна да псува монотонно; думите му не ме обезпокояваха, а потискаха. — Тя е мое момиче, ясно ли ти е? Ние мразим чужди хора да ни се бъркат, ясно ли ти е? — Ръката на рамото ми се стегна. — Сега ще станеш пишман, че си по нашите места, приятелче...

— Разкарай се — казах аз.

— Ти ще се разкараш. Но най-напред... — Той посегна да ме удари; аз отстъпих недостатъчно бързо, той ме удари по бузата и ме поряза с нещо (после разбрах, че било пръстен). Но тогава помислих, че е бръснач, и затова го ударих по адамовата ябълка. Той издаде някакъв звук, нещо средно между гукане на бебе и предсмъртен стон, хвана се за гушата и отстъпи.

— Ах ти, мръсно копеле! — каза приятелят му и се опита да ме ритне в слабините. Имах щастие повече, отколкото проявих умение — успях да се извърна; но не така, както ме бе научил сержантът по физическо обучение; неговият крак ме ритна по бедрото, загубих равновесие и паднах, а той скочи отгоре ми. Завъргаляхме се по паважа като деца, които се карат; опитвах се да го държа на разстояние, а той имаше само една мисъл в главата си — да ми причини такава болка, каквато аз бях причинил на приятеля му (все още го чувах да се дави). Хвана ме с две ръце за врата и взе да ме души; зад очите ми се разля като лава поток от черно-червено страдание. Ръцете ми бяха загубили сила, не можех да помръдна крака си, усещах вкуса на кръв по порязаната си буза. От него лъхаше на брилянтин и прясно изгладена риза, а от канавката — на портокал, риба и кучета; уличните лампи изведнъж израснаха сто пъти по-големи от обикновено, като бобово растение в научно-популярен филм, те погълнаха постройките във вид на удължени петна от жълта светлина; тогава си спомних едно друго правило на сержанта по физическо обучение и плюх в лицето му. Той се отдръпна инстинктивно, за миг отпусна ръце; тогава си спомних още много неща и в тридесет секунди той лежеше като раздърпана купчина на паважа, а аз тичах, колкото имах сила, надолу по улицата.

Тази вечер щастieto не ми изневери; не срещнах никакъв полицаи и не чух стъпки да ме гонят. Тичах десетина минути, излязох на главната улица и хванах един трамвай за центъра. Когато се качих в трамвая, по ръцете и лицето ми течеше кръв. Видях отражението си в осветеното стъкло — сакото бе обсипано с големи петна от кал и кръв и нито едно копче на панталона не бе закопчано. За щастие, във вагона имаше още много пияни и аз не бях кой знае какво изключение. Бях притиснат до една жена, която сякаш бе единствената трезва личност в трамвая. С бели коси и дебел, старомоден венчален пръстен тя през цялото време ме гледаше с отвращение. Спомних си текста на един химн от „Армията на спасението“ и несъзнателно започнах да го

тананикам: „Старият тежък кръст, старият тежък кръст, аз ще бъда верен на стария тежък кръст...“ Отвращението върху лицето на жената се замени с презрение. Видът ѝ беше чист и майчински, изпод палтото ѝ от синьо кадифе се подаваше бяла, колосана блуза и усетих сълзи да напират в очите ми. Бях ѝ благодарен, че ме е забелязала, че ми е обърнала поне толкова внимание, за да се отврати от мен.

Светлините, шумът, колите, автобусите, трамваите и тълпите в центъра ми дойдоха твърде много. На два пъти едва не ме сгазиха, бях уплашен от хората толкова, колкото и от движението. Струваше ми се, че и те са направени от метал и гума, че също могат за миг да ме разкъсат и да отлетят нататък, без дори да знаят и без да се интересуват, че са ме убили.

Спирката на автобуса за Уорли беше настрани от центъра. Не можех да си спомня пътя дотам, не можех да си спомня и кога тръгва последният автобус. Запалих цигара, тя имаше вкуса на пудрата на Мейвис. Изправих се или по-скоро започнах да се люлея пред един млечен бар близо до гарата. Запитах се дали полицията е прибрала двамата ми нападатели; сигурно ги бях добре наредил. Спомних си ръцете на първия — червени, издрани, с мръсни нокти, спомних си как ме хванаха за шията след удара, спомних си и безжизненото, отпуснато тяло на другия, с измърсената чиста яка и новата копринена връзка, и почувствувах дълбок срам, сякаш бях ударил някое дете.

Поразходих се наоколо, докато намерих пиаца за таксита. Доста време ми отне, докато я намерих; бях ходил няколко пъти в Ледърфорд и в ума си имах готова карта на града, която всеки друг път можех да разгъна за няколко секунди. Тази нощ картата беше обърната наопаки и всички улици бяха променили имената си; тръгнах нагоре по една от тях, намерих се отново на бирмингамското шосе и два пъти минах покрай млечния бар, откъдето бях тръгнал. Когато видях редицата таксита от другата страна на пътя, аз се спрях за миг, за да се огледам дали е безопасно да прекося.

После открих, че падам. В падането имаше нещо весело; представих си, че под мен има дюшек, който ще го омекчи и ще отскоча от него високо, високо в небето... Но там беше само паважът, студеният камък, върху който исках да остана да лежа, да го целувам и да заспя с притиснато към него лице. Чух една кола да спира до мен и се изправих на крака, като се придържах към уличния стълб. Ако беше

полицията, не ми оставаше нищо друго, освен да се изправя с лице срещу нея; бях прекалено изморен, за да избягам, а знаех, че ако се опитам сам да прекося, ще загина. Гледах зеления стълб и се приготвих за официалните въпроси.

— Време е да се прибиращ в къщи, Джо. — Извърнах се. Беше Боб Стор.

— Нямам къща.

— Имаш. Всички се безпокояхме за тебе. — Той ме хвана подръка. Ева излезе от колата и ме хвана за другата ръка; щом тя излезе, аз се оставих да ме отведат без разпавии, но настоявах, че нямам къща. Седнах с нея на задната седалка, треперех от студ и тя хвърли едно одеяло върху коленете ми.

— Господи! — възкликна. — Какво си правил? Търсят те из целия Йоркшир. Томпсънови са полудели от тревога...

— Сюзън — казах аз. — Какво става със Сюзън?

— Ти май си се натряскал до козирката, а? — попита Ева. — Тя отзарана отиде в Лондон за сватбената си рокля. Забравил ли си?

— Остави го — подхвърли Боб. — Достатъчно му се събра за един ден.

— Аз убих Алис — рекох аз и заплаках.

— Не говори глупости — каза Боб.

— Всички знаят, че аз я убих. И Томпсънови знаят.

— Томпсънори знаят, че ти е била любовница — каза Боб. — Те също са имали син, те разбират какви са младежите. Не те упрекуват. Никой не те упреква.

Колата се изкачваше на изток по височините на града, отдалечаваше се от пушека, от калта, от черните нокти, които драскаха паважа, от тъжните, загубени лица, които се мъчеха да ме придружават; моторът бръмчеше равномерно, както би бръмчал, ако вместо Ева до мен беше Алис, както би бръмчал, ако на Боб изведнъж му пораснеха рога и копита, както би бръмчал, ако светът загинеше след пет минути.

Продължих да плача, сякаш сълзите можеха да замъглят, образа на Алис, запълзяла на четири крака по „Корби роуд“, сякаш можеха да удавят първите й пронизителни писъци и последните й стонове.

— О, боже мой! — казах аз. — Убих я! Не съм бил там, но аз я убих.

Ева притегли главата ми на гърдите си.

— Бедното момче, не се вълнувай толкова. Сега не можеш да го разбереш, но така е най-добре за теб. Тя щеше да погуби живота ти. Никой не те упреква, мили. Никой не те упреква.

Отдръпнах се рязко от нея.

— О, боже мой! — пак казах аз. — Тъкмо това е най-лошото.

[1] Понеделник... четвъртък, нямат никакви пари — в Англия надниците се изплащат всяка седмица в петък вечер. — Б.пр. ↑

[2] Айпа — вид бира. — Б.пр. ↑

Издание:

Джон Брейн

Път към висшето общество

Английска, второ издание

Редактор на I издание: Георги Стоянов

Редактор на II издание: Екатерина Делена

Превод от английски: Цветан Стоянов, Александър Хрусанов

Художник: Мари-Терез П. Господинова

Художник — редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Васко Вергилов

Коректори: Тотка Вълевска, Елена Куртева

Издателство „Христо Г. Данов“ — Пловдив, 1980 г.

Полиграфически комбинат „Г. Димитров“ София

Рисунка на корицата: Мари-Терез П. Господинова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.